

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
YIL 19
ŞUBAT-MART 2022

SAYI
109

HECE ÖYKÜ

ÖYKÜ

Hasibe Çerko, Emin Gürdamur, Müzeyyen Çelik, Hâle Sert, Zeynep Hicret, Sema Bayar, Derya Atsan, Nagihan Şahin, Segâh Gümüş, Soner Oğuz, Selim Erdoğan, Tacettin Şimşek, Ayşe Ünüvar, Mustafa Uçurum, Ayşe Bağcivan, Kuddusi Demir, Muhammet Erdevir, Birgül Yangın Aslanoğlu, Zübeyde Andıç, Berna Atagün, Selma Maşlak

BENİM ÖYKÜM

Yıldız Ramazanoğlu: Benim Hikâyem

ÖYKÜ ÜZERİNE

Ertan Örgen: 2021 Öykü Hasılası

SÖYLEŞİ

Rüveyda Durmaz, Necip Tosun ile *Gidilmemiş Yerlerin Türküsü*
Hatice Bildirici, Mustafa Çiftçi ile *Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım* ve "Gönül Dağı"
Ali Necip Erdoğan, Mehmet Kahraman ile *Kurmacanın Doğası* Üzerine

HECEÖYKÜ'DE İLKLER

Esra Türedi, Nurbanu İnan, Fatma Ünsal

FOTOĞRAFÖYKÜ

Selçuk Azmanoğlu

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ YIL:19 SAYI:109 SUBAT-MART 2022 ISSN 1304-7604

HECEÖYKÜ

ŞUBAT
MART

109

KÜNYE

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ

ISSN 1304-7604

YIL: 19 SAYI: 109

Şubat-Mart 2022

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ömer Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni Rasim Özdenören

Yayın Kurulu Ali Karaçalı, Ali Ulvi Temel, Emin Gürdamur,

İsmail Sert, Mehmet Kahraman, Safiye Gölbaşı

Yönetim Yeri Konur Sk. No: 39/1 Kızılay/Ankara

İletişim Tel: (312) 419 69 13

Fax: (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

www.hece.com.tr

hece@hece.com.tr

heceyayinlari

Teknik Hazırlık: Hece

Kapak: Hece www.hece.com.tr

Baskı: Emsal Matbaa Tanıtım www.emsalmatbaa.com.tr

2022 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 270 TL.

Kurumlar İçin: 796 TL.

Hece ve Heceöykü Dergisi İçin: 770 TL.

Yurt Dışı: 150 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Heceöykü'ye gelen yazılar yayın kurulunun onaylaması durumunda takip eden üç sayıda

yayınlanır. Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez.

İlkelerimize uymayan ilanlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.01.2022

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Selçuk Azmanoğlu / 5

ÖYKÜ

Hasibe Çerko /Büyülü Geniş Açıklık /	6
Emin Gürdamur /Mütercimin Misafiri /	10
Müzeyyen Çelik /Zeigarnik /	20
Hâle Sert /Odam /	23
Zeynep Hicret /İlahi Proje /	28
Sema Bayar /Doğum Lekesi /	32
Derya Atsan /Mezarlıkta Kahvaltı /	37
Nagihan Şahin /Sığınık /	43
Segâh Gümüş /Bir Ayrılık Mektubu /	47
Soner Oğuz /Perihan'a Gitmek /	50
Selim Erdoğan /Şaşkın Bir Sakanın Hikâyesi /	60
Tacettin Şimşek /Üşüyen Eller /	63
Ayşe Ünüvar /Nuran Ne Kadar Çok Severmiş Beni /	64
Mustafa Uçurum /Anne Dersleri /	68
Ayşe Bağcivan /İkinci Güneşi /	71
Kuddusi Demir /Yeraltı /	74
Muhammet Erdevir /Ölü Kuşlara Rağmen Garlar ve Mutluluklar /	79
Birgül Yangın Aslanoğlu /Çiğlik'taki Muamma /	84
Zübeyde Andıç /Ben Derdimi Söyleyemem /	87
Berna Atagün /Bedevi Ruh /	91
Selma Maşlak /Ardıç Ağacı /	96

BENİM ÖYKÜM

Yıldız Ramazanoğlu/Benim Hikâyem / 99

SÖYLEŞİ

Rüveyda Durmaz Kılıç /Necip Tosun ile <i>Gidilmemiş Yerlerin Türküsü</i> Üzerine /	102
Hatice Bildirici /Mustafa Çiftci ile <i>Kalfa Uykusu</i> ,	

Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım ve "Gönül Dağı" Üzerine / 108
Ali Necip Erdoğan/Mehmet Kahraman ile *Kurmacanın Doğası* Üzerine / 111

YAŞADIĞIM GİBİ

Mehmet Aycı/Bir Pazar Uykusuz / 117

ÖYKÜ ÜZERİNE

Ertan Örgen/2021 Öykü Hasılası / 119

Sercan Ceylan/Varoluşçu Edebiyat ve Çözumsuzlük (Aporia) Öyküleri Üzerine / 123

Orhan Aytuğ Tolu/*Havuz Başın*da Hayalle Gerçek Arasında İsimli Biri ve Diğerleri / 131

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Qanağat Äbilqayır/Çeviren: Aşur Özdemir/Kâğıt Şehir / 138

İvan Sergeyeviç Turgenyev/Çevirenler: Ersin Çetinkaya-
Shalala Ramazanova/Yaşlı Kadın / 143

HECEÖYKÜ'DE İLKLER

Esra Türedi/Kırık Kalemler Dükkânı / 145

Nurbanu İnan/Tek Etek / 149

Fatma Ünsal/Adı Yaşamak / 153

KİTAPLIK

Rüveyda Durmaz Kılıç/Gidilmemiş Yerlerin Türküsü / 157

Hatice Bildirici/Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım / 159

Ali Necip Erdoğan/Kurmacanın Doğasını Anlamak / 160

Müzeyyen Çelik/Hiçbir Özelliği Olmayan Adamın Hikâyesi / 163

Vural Kaya/Müzeyyen Çelik'in "Bütün Ağırlıkları" Öyküden Yana / 164

Grafen Bulut; Hüzün Yahuttan Kar Yağıyor Dağlara Kadar Bulut / 167

Mehtap Gül/Gerçekten Gerçeği Yansıtmamaktadır / 170

Merve Özgenli Çelik/Taylar Güzel Kaval Çalar / 171

Köksal Geçer/Emirhan Yenik'i'nin Unutulmaz Dakikaları / 173

Selçuk Azmanoğlu

HASİBE ÇERKO

Büyülü Geniş Açıklık

Işık saçan bir gölgenin kanatları yüzümü okşuyor hafif bir esinti gibi, bana ulaşan, yeşil, eğimli kavakların arasından -ötede yeni gövermiş bir tepe- otlar hafif dalgalarla yayılırken vadiye görülmedik bir akşamın alacası düşüyor ve buğuyla bezenmiş tatlılık beliriveriyor, çok ince kırmızı bir zarın kuşattığı, aşırı duyarlı, dile gelmez. Tek tük meskenler, büyülu geniş açıklığın da kırım, sanki iç geçiriyorlar cenneti andıran serinlikte. Sonra uzakta,

en derin uzaklık olan bir doğada,

yönsüzlükte, vadinin her yöne açıldığı

ve geniş, sonsuzca genişlediği

tepelerin, yanıyor yumuşacık

ahenkle yüklü ufuk.

Olduğum yerlerde dolanıp dururken boşluktaymışım gibi

hissediyorum varolanın kokusunu, izini, ışığını;

bütün yabansılıklarıyla, dökülen,

ezilen kırılğanlıklarıyla, loşluk,

aydınlık

ve karanlıklarıyla cezbeden

gökyüzleriyle,

bütün harikalarıyla yurt,

kucaklıyor beni.

Öyle seziyorum ki, ben

bu uçsuz bucaksız beldenin,

beni saran engin uzamın suskunluğunda

kor gibi derinliklerden dalgalanarak mekâna yükselen

nefes zincirleri arasında, sevgi zincirleri arasında kalakaldığım

bu uzamın yeryüzü tarlalarının kalbiyim

ve toprağıyım çiçeklenmelerin

gözlerimle okşadığım.

Hatırlıyordum içinde olduğum ipek sarsıntısını
ve dehşetli bir özlem duyuyordum aşka.
Dokunulamaz ve erişilemez latif şeylerin kubbesi
bu yerin sarsarak kıyılarını, -yüreğim olan,
tırmanıyordu dört bir yana eke eke
o kutsal buğuyu.

Güzelliğin çehresinde oluşan çatlaklar sonsuz genişlediğinden ikinci
gece belirmeye başlamıştı artık. Yaratıcı buğunun yoğunluğundan boğula-
cak olmuş, tedirgin olmuş fakat hayran olmuştum.

Taştanmışçasına sağır güzellik nasıl olmuştu da bir anda akışa doğru
bana yol vermiş, kanının ışık ateşleriyle boyayıp aydınlatmıştı yolumu.

...

Sürüklendiğim mekânın ilk zirvesi
çimenle örtülü, titriyor,
can veriyordu defne ağaçlarına, göğü kapatan.
Ötede, aşağıda deli köpükleniyordu
günüşiğine çıkması için
kamçılanmış nehir,
büyük coşkuyla akıyordu
zamanı ve yazgıyı parçalarcasına.

Taşlarla karşılaşılıyor ve pençe pençe dağılıyordu suyu.

Kalbine döndüğüm yerin en görkemli görüntüsüydü bu, sanki içimde, ta
dipte oluyordu bütün her şey. Nehir, damarlarıma sımsıkı tutunmuş çelikten
anafordu ve dokuyu yarıp fışkırıyordu. Köpüklere sarınmış tomurcuklar sert
kayalara çarpa çarpa kırılıyordu milyarlarca kez. Varolanların yalımlarıyla ör-
tölmüş gece pembelikler içindeydi: ha yüzlerce su sürgünü ışıktan kollarla
yurdu sarmalamış ha yörüngelerinden çıkan yıldızlar mütemadiyen yanan
yollar döşemişti. Koca dünya öylesine ısıltı dalgaları altındaydı ki, gecenin
dış sınırının kızılığı asla gece kızılığının yansımasına dönüşmüyordu. Orada
büyülenmişçesine tutulup kalmış güneşler gökyüzünde sakince yüzmeyi
sürdürüyordular. Tutulmanın ve büyülenmenin güneşleri aşka zincirlenmiş-
ler ve göğün çeşme gibi birbirine çarpıp uzaklaşan mavi açıklarında yüzü-
yorlardı. Ötede, göğün mavi kalkanının çok ötesinde görülmedik süt vadile-
rini dolaşıyorlardı. Aşağıda, ileri kıyılar boyunca göveren bahçelerde insanlar,
yapraklar, kuşlar ahengin içersine batırılmış gibi, iç dünyanın sevenleriymiş
gibi tatlılık saçıyorlardı.

Göğün o günbatısı çeşmelerinden üzüm bağlarına sarkan birkaç güneş
de ahengin parçası olmuştu. Kumlu toprağı şenlendiren üzümler güneşin
emici, dingin sarısı altında gülümsüyordu. İplik iplik, yoğun parıltıda kaybo-

luyor, eriyip akmışçasına havaya karışıyordu özsuları. Buram buramdı toprak, yaşarmıştı tatla. Tozlu, sarı bir buhar salıyordu. Güzelim tozların evlere, sokaklara, zirvelere dağılışı güneş içerisindeydi. Yeryüzünde gezindikten ve toprakla islandıktan bir süre sonra güneşler çekilmişti asli Yol'una.

Meyve yüklü zirveleriyle bu mekânın ışığına boyun eğen taşlı tepeler pencereleri suyun içindeki dolunayı andıran tek tük evleri çevreliyor. O evler ki sarp yamaçları büyülemişler. Şöyle: Merdiven basamaklarının gövdeye hafif bir eğimle saplanması taş duvara değil de evin hisli bağrına saplanmışçasına bir yumuşaklık seziyor. -Şimdilerde harika saçakları, verandaları, yer pencerelerini güzel kavislerle saran doğal geçitleri, yüksek sokakları, derin sokakları, küçük camların üstünden sarkan kayısılarla üzümli ve hışırdıyıp duran ezgileriyle hâlâ kanımda uğulduyor tensel bir ateşle-

Az yukarıda sulak tarlalar karşıladı beni. Yeşil nohutların yapraklarına sarınmış birkaç bülbül, sudaki resimleriyle ayırt edilemez biçimde özdeş, akıcı, dokunulamaz kubbenin o ele avuca gelmeyen doğasını çeşitlendirmiş, gümüş tüycükleriyle yeni sütlenmiş nohut tuzlarını silkeliyor pınara.

Elbette uzaklara taşıyordu sütü,
ulaştırmak için âlemlere
tuzlu, akıcı gümüşüyle
rüzgârın bekçisi tüycüklerinin.

Minik sıçrayışlarla en alt dallardan dal uçlarına, oradan kuzeydeki iris-
lere akarak uçuyor, uçarken değişen kanat dalgacıklarını tek tek ve ayrı ayrı
resimleyip sudaki imgelerini boyuyorlardı. Suyun yüzeyinde herhangi bir
mekânın kuşatmasıyla sınırlandırılmaz, erişilemez saflık imgesine dönüşü-
yordu bülbül. Gerçeğinin imgesiydi, aynı anda imgesinin gerçekliği. Hiçlik
mi varolanı kuşatıyor, yoksa varolan mı hiçliği kuşatıyor belli değildi. Işığın
şekillere bürünüşündeki berraklığa rağmen, yokluğu sarmalayışı ve çeşitle-
nerek çoğalışı esrarlıydı.

Bülbülün öze kavuşmak için dolanıp duran özsüz şekillerden bir şekil
olması anlaşılır şey değildi.

Sınır ötelere akmış ve kaybolmuştu görünümü.

Sanki gece, bir şekil niteliğinden ileri olan o birkaç bülbül özünü kendi
köksüz ve içeriksiz boşluğundan koparmamı istiyordu. Bu yüzden uzun bir
zaman oturup kaldım orada.

Fakat karman çormandı her şey, derin biçim kederli, gece kederli, onca
gülümseyiş kederliydi. Güzellik, sınır boylarında kelimelerden örülü her
yapıyı mahvediyor, kelimelerin kanununu eziyor, kendisi de hüzne boğulu-
yordu. Varolan böyle mi kurban edilirdi güzellik uğruna? Varolanın ateş ve
buzdan kurtuluşu için güzellik kurban mı etmişti kendisini? Bilemiyorum.

Ama bu baştan çıkartıcı şekil, bu güzellik, doğurgan ışık filizlerine ikinci geceyle birleşmesinden sonra gebe olmuştu. Sonsuzluğun mekânsız mekânına akıp gitmek tutkusu mayalamıştı onu aslında; bu denli ölüm saçar mıydı yoksa ısıltılı gülüşleri onun.

Mesela nohutların nehirdeki yapraklanmaları bile altın lekeler yığını gibi parıldayıp yok oluyordu. Bülbüllerin parıltılara sinmiş nemi o yapraklanmalar arasından çiçek çiçek tütüyor ve diğer yok olanlarla birlikte yeniden doğuş toprağına akıyordu su gibi.

...

Nehir kenarında iyice dalgınlaşıp kendimden uzaklaşır gibi olduğumda açılıvermişti o ucu bucağı görünmeyen mekânın sarışın hasat dalgalanışları. Meyve ağaçlarının kenarlarında iki yana yatmış otlar, -şarap kırmızısı bir yansıma otların ucunu tutuşturmuş- ve bir esinti ince, serin, asla duyulmadık.

Ve sular kaynıyor tertemiz gözelerden, arı, kalın bir kol, karşımdaki alanlarda geniş kıvrıntılar yaparak, bazen taşlı geçitlerde bölünüp incelererek büyülüyor mekânı. Coşkudan boşanmış bir dil büyük gecenin uçurumlarında dehşetli bir suskunluğa dönüşüyor.

Neredeyse kurumuş bir derecikte

yanıp sönüyor ufak taşlar

ve mercan rengine çalıyor.

İpıl ipıl, sessizce kanat çırpıyor kelebekler.

Sessizliğe gömülüyor her şey. Dilsizlik büyüyor, büyüyor, çelikten gecenin yarattığı bu topraklarda sahilden sahile çarpıyor.

Kalbimin sahillerine çarpıp parçalanıyor.

EMİN GÜRDAMUR

Mütercimim Misafiri

Ocak ayının ortalarıydı. Güneş bulutların arasından bir yolunu bulup başını çıkarmış ama solgun ışıklarıyla gölün üzerindeki buz tabakasını ikindiye doğru birkaç yerinden ancak yumuşatabilmişti. Göle serili beyaz çarşafın bozulduğu yerlere üşüşen kuşlar, yüzeyde bulabildikleri böceklerle telaşlı bir ziyafete giriştiğinde kasaba tarafından silah sesleri geliyordu.

Göl çevresinde yürüyüş yolunu ve mesire alanlarını gösteren tabelaların buzlu yüzünde akarken donakalmış damlaların pütürlü, soğuk çizgileri vardı. ıslık çalarak gelen rüzgâr, göldeki kuşları telaşlandırdı. Havalanan siyah lekeler, göl çevresinde yarım tur attıktan sonra yeniden eski yerlerine kondular. Ormanın içinde dev akasya, bir anda sırtındaki karları dökmeye karar verdi. Onu, çevresindeki diğer akasyalar takip etti. Derken gölün güney yamacında küçük bir kıyamet koptu. Kuşlar o yöne baktı. Kuşlardan hemen sonra sırtını gölün kenarındaki meşenin ıslak gövdesine dayayan genç kadın, kar gibi beyaz çehresinin içinde gölün yaz günlerinden kalma parıltısını taşıyan gözleriyle aynı yöne baktı.

Duvarlarımız yosun kaplıydı. Yuvamıza talihsizlik getiren o sonbaharı saymazsak evimiz, göl suları tarafından mütemadiyen okşanan sessiz bir adaya benzerdi. Aynı zamanda bütün adalar kadar bencil. Alt katımızda yılanların, su semenderlerinin oynadığını duyardık. Annem, dünya kuruldu kurulalı evimizin gölün içinde olduğunu söylerdi. Dedemse buna her zaman itiraz eder, pencere önündeki uykusundan bir anda uyanır, yerlere uzanan sakallarını ayağıyla kenara ittikten sonra evin buraya büyük sel senesinde kayarak geldiğini; zemindeki eğikliğin, mutfağın köşesindeki su birikintisinin bunun delili olduğunu tekrarlardı. Biz çocuklar oyuncu bir sineği izlerken gözlerini bir o yana bir bu yana çeviren kurbağalar gibi onları dinlerdik. Ta ki dedem huy-suz çenesini göğsüne yaslayıp sakal yumağı arasında yeniden hayal âlemine dalıncaya kadar. Daha sonra annem bize evin geçmişi hakkında konuşmasını sürdürürdü. Annem, evle ilgili her seferinde değişen hikâyeler anlatırdı. Açık-

çası dedem bu konuda daha tutarlıydı ama fikrini uzun süre savunacak kadar uyanık kalamazdı. Biz mi? Biz bir konu hakkında farklı görüşlere maruz kalan herkes gibi anlatılanların hiçbirini gerçekte umursamazdık.

Kadın oturduğu yerden kalktı. Elbisesinin eteğini düzeltti. Eğilip deminden beri üzerinde oturduğu pardösüyü önce silkeledi, ardından havada çevirerek omuzlarına astı. Yavaş adımlarla karla kaplı patikaya yöneldi. Her adımını özenle, sanki karları incitecekmişçesine ihtimamla atıyor, geçtiği yerlerde herhangi bir ayak izi bırakmıyordu. Patikadan ana yola çıkınca biraz hızlandı. Bu defa yürüyüşündeki ihtimama şirin bir telaş eşlik ediyordu. Az önce gölde karnını doyuran kuşlar, kadının üzerinde geniş bir yay çizerek ayaklarının dibine kondular. Kuşlar kadından korkmuyordu. Kadın, kuşların arasından geçerken durup arkasına, göle doğru baktı. Bakışları gölün beyaz yüzeyinden kayarak karla kaplı ağaçların arasına, iri akasyaya sıçradı. Orada kendisini seyreden iki siyah nokta görünce saatlerdir tenine dış geçiremeyen soğuk birdenbire bütün bedenini titretti.

Evimizin başköşesinde çatlak bir sürahi vardı. Doğrusu bizim evde çatlak pek çok şey vardı ama sürahi, sessizliğiyle diğer çatlaklardan sıyrılıp öne çıkardı. İçinde yüzdüğümüz sessizlik denizi, sürahiyle tamamlanırdı. Biz çocuklar her Allah'ın günü göl sularında oynadıktan, suda yusufçukları kovaladıktan, envaiçeşit balık, kurbağa ve solucan yakalayıp toprakta kuruttuktan sonra hepsini sürahinin huzuruna getirirdik. Evimizin kullanılabilir tek bir odası ve tek bir sürahisı vardı. Bir de yağmurlu günlerde gölün yüzeyinde, birbirinin suratını dağıtan hareleri seyretmeye bayılırdık. Dördümüzün birden sevdiği tek eğlence buydu. Diğer hiçbir merakımız birbirine benzemezdi. Hareleri seyrederken sıırıslıkam olur, evde soba yerine sürahinin çevresinde oturup ısınırdık. Gölü paylaşmak zorunda kaldığımız komşularımız kadar gölü paylaşmak zorunda kalmadığımız komşularımız da bizi annemizin doğurduğunu sanırdı ama gerçekte dördümüz, o sürahinin daracık ağzından dünyaya gelmiştik. Dünyaya gelmekle kalmamış, ilk sütümüzü onun buz gibi göğsünden içmiş, ilk uykularımızı onun pürüzsüz koynunda uyumuştuk. Sürahi hepimizin emeklemesine, düşe kalka büyümesine refakat etti. Annem biz büyüdükten sonra da onu kutsal bir eşya titizliğiyle koruyup kolladı. Kirini sildi, tozunu aldı, camını ovalayıp kuruladı. Gölü paylaşmak zorunda kalmadığımız evlerde oturan üç teyzem bize misafirlğe geldiğinde -nedense hep birlikte gelirlerdi- sürahinin yerinde yeller eserdı. Çocuk aklımızla buna bir mana veremezdik. Belki vermek de istemezdik. Bilirdik ki teyzemler gider gitmez sürahi geçici ikametgâhından çıkacak ve her zamanki saltanatına kurulacaktı. Annem, yükünü hafifleten bir mürebbiyeyi yaşlılığında unutmayacak kadar vefalıydı.

Kadının ormanda iki noktayla göz göze gelip titremeye başladığı sırada

buzla kaplı gölden yaklaşık iki kilometre ötedeki büyük evin verandasında genç bir adam dalgın dalgın camdan dışarı bakıyordu. Beyaz örtünün altında kaybolan gölü, yazdan kalma anılarının yardımıyla yeniden çizdi. Ağaçları dikti, göle büyümlü yeşil örtüsünü serdi. Halasının cevap bekleyen yüzünü daha fazla yormadı. “Üşümüyorum,” dedi. İkisinin gözleri de uzaktaki gölde kesişmişti. Ormanın içindeki yolu tercih edenlerin ansızın karşısına çıkan ve derin bakışlı bir genç kıza benzeyen göl, kasabalılara kalırsa gece yarıları perilerin cirit attığı, yüzeyinde ucubelerin gezindiği, çürüyen gövdesini peşinden sürüyerek bir gelinin ya da başını bilmem hangi harpte kaybeden şehidin bağırarak at sürdüğü emniyetsiz bir yerdi. Genç adam, verandanın camından göle baktıkça halasına geldiği yaz karşılaştığı ve yine o yılın sonbaharında kaybettiği genç kızdan başkasını görmezdi. Buna karşın fırsat buldukça ormanın içindeki göle gitmesi, çevresinde kararsız bir yılan gibi kıvrılan patikada dolaşması halasına göre tercümelerle yorulan zihnini dağıtmak içindi. Hâlbuki genç adam gölün çevresinde bazen yaprakların kuru hışırtısına bazen bahar kuşlarının cıvıltısına kulak vererek içindeki özlemi gidermeye çalışırdı. Kış boyu verandada çalışmasının, gözünü ikide bir göle çevirmesinin başkaca bir sebebi yoktu. Verandanın tekdüze ikindilerinde halasını inanılmaz sıkıcı bulurdu. Başka zaman olsa keyif alacağı konular hakkında bile onunla konuşmak istemez, sorularını kısa cevaplarla geçiştirirdi. Kadıncağzı böyle zamanlara hızla uyum gösterir, üstelemez, konuyu değiştirirdi. Yine öyle yaptı. İri kolları bir anda hareketlendi, tatlı tabağının birini yeğeninin önüne uzattı. “Biliyor musun? Kırk dokuz senedir buradayım, kırk dokuz senedir göle bakmaya ben de doyamadım.” Alınganlık barındırmayan bir sıradanlık içinde devam etti: “Şimdi gölü boşver de tatlıya bak bakalım, anneninki mi güzel benimki mi?” Gülüştüler. Aralarında başlanmış, bitirilmiş, yine başlanmış, yine bitirilmiş bir konuşma bu defa kelimeler olmadan verandayı doldurdu.

Masada kitaplar, birkaç ansiklopedi, sayfaları hıncahınç doldurulmuş iki defter ve açık bir bilgisayar vardı. Mütercim, çeviride üstesinden gelmekte zorlandığı için sonraya bıraktığı cümlelerin yazılı olduğu defteri önüne çekti. Sayfalarda kendisini bekleyen can sıkıntısını es geçerek göle doğru baktı. Burada geçirdiği dört kış boyunca hiç görmediği bir manzarayla karşılaştı. Güneş kara bulutların arasından sökün etmiş, ışıklısı eteğini gölün üzerine bırakmıştı. Bu sahne onda sözü bir dilden alıp başka bir dilde var etmenin peygamberane hazzını tetikledi. Ellerini klavyenin üzerine getirip çalışmaya koyuldu. O sırada mütercime bir şey söylemek için verandaya gelen halası, yeğenini hayli zamandır rastlamadığı biçimde işine odaklanmış hâlde görünce çalışmasını bölmek istemedi. Yarım açılmış ağzını tebessümle kapatarak içeri döndü.

Havva ortancamız ve en safımızdı. Annem onun doğduğu yıl gölün ku-

ruduğunu, Havva'nın dalgın bir çocuk olarak kaldığını, bu sebeple yıldızlar hakkında çok az şey öğrenebildiğini söylerdi. Bunu pek inandırıcı bulmazdık. Çünkü gölün kuruduğu başka senelerde komşu evlerde sağlıklı, gözleri velfecri okuyan bebeklerin dünyaya geldiğini, onların hiçbirinin dalgın bakmadığını, kayan yıldızları, kaymaya niyetlenen yıldızları, hiçbir zaman kaymayacak yıldızları pürdikkat seyrettiklerini bilirdik. Biz Havva'yı dalgınlaştıran kararı sürahinin verdiğini, tek başına verdiğini, kendisi için verdiğini az çok anladık. Meryem'in dediğine göre, sürahiler, herkes çekip gittiğinde biri kalsın, çekip gitmesin diye dilekte bulunur, Tanrı da onların bu dileklerini kabul edermiş. Havva bütün dileklerden, Tanrı'dan, Tanrı'nın kendisi hakkında verdiği karardan habersiz sürahiye bakardı. Büyük bir damlayı andıran sürahiye baktıkça sanki dünyanın bütün göllerini, o göllerin yüzeyinde rehavetle hareket eden beyaz nilüferleri görürdü. Su yılanları, yusufçuklar, kelebekler, kurbağalar görürdü. Biz onun yalancısıydık. Gerçekte Havva'nın gördüklerini görmezdik. Sadece boğazına doğru daralan bomboş bir şişe ve elbette ağzının kenarındaki çatlağı görürdük. "Sürahiler aslında göller ve çiçekler için yapılır," derdi Havva. Biz onun gördüklerini inkâr edecek kadar acımasız değildik. "Bir de yusufçuklar için." Aslında Meryem, yani en küçüğümüz, biraz gaddardı. "Yılanlar ve kurbağalar için de." Havva'nın sürahideki göle ve nilüferlere dalgın bakışıyla sadece Meryem alay ederdi. "Kelebekler için de." Ben edemezdim. Ay ışığının evimizi doldurduğu bazı geceler, uykusunda Havva'nın gözlerinden küçücük kelebeklerin çıktığını görürdüm çünkü. Havva sürahiye söylemek için komşu evlerin kızlarından şarkılar öğrenirdi. Bütün şarkılarda muhakkak kelebekler uçuşurdu. Ben Havva'nın ormanda gördüğü yaralı kelebekleri de yasak olmasına rağmen gizli gizli eliyle okşayarak, yaralı kanatlarından mavi dumanlar çıkartarak iyileştirdiğini bilirdim. O sağaltımlardan geriye elinde günlerce çıkmayan siyah lekeler kalır ama onları bir şekilde gizlemeyi becerirdi. Havva hakkında en çok şeyi ben bilirdim.

Sürahiye sadece şarkı söylemezdi Havva. Onunla dertleşirdi de. Gün içinde ansızın durur, aklına bir şey gelir ve soluğu sürahinin yanında alırdı. Başından geçenleri, başından geçmeyenleri, başından geçmesini istediği şeyleri fısıfısı sürahiye anlatırdı. Düşünüyorum da o sabah perdenin arkasında olduğumu fark etmeyip sürahiyle konuşmaya başlamasaydı bunu hiçbir zaman bilemeyecektim. Perdenin arkasında ne mi yapıyordum? Elbette bulutlara bakıyordum. Havva, o gün gölde başından geçenleri, canı sıkılınca ormana gittiğini, verandalı evdeki delikanlının ona sen ne güzelsin dediğini, o an çok utandığını, olduğu yerde kalakaldığını, sonra biraz sevindiğini, ondan ayrılır ayrılmaz koşup gölde kendini seyrettiğini, kendini güzel bulmadığını ama o gencin de büsbütün yanılmış olamayacağını, annemin her fırsatta önemli

olan iç güzelliğidir dediğini, muhtemelen başka diller bilen delikanlının da iç güzelliğini gördüğünü, acaba iç güzelliğin ne olduğunu, bunu neden kendisinin göremediğini uzun uzun sürahiye anlatırken ben nefesimi tutmuş bulutlara bakıyordum. Bir ara sesi kesildi Havva'nın. Onun yerine döşemenin, hâlâ kafamın içinde gıcırdamaya devam eden sesi geldi. Ben bulutlara bakmaya devam ettim ama döşemede bana doğru yaklaşan gıcırıltıları susturamadım. Perde açıldı. Dönüp arkama bakmadım. Bulutlara baktım. Yemin ederim, sadece bulutlara baktım. Havva'ya bakmadım. Kulağımın dibinde o korkunç çılgılığı atmamış olsaydı yine ona dönüp bakacağım yoktu. Ona hiçbir şey duymadığımı, sadece bulutları seyrettiğimi söyledim. Ya da söylemek istedim. O kadar çok söylemek istedim ki bugün artık bundan şüphem kalmadı. Kesin söylemişimdir. Parmaklarını diken gibi açarak korkunç bir çılgılık attı Havva. Avuç içlerinde o güne kadar hiç görmediğim büyüklükte bir leke gördüm.

Delikanlı önündeki sözlükten başını kaldırdı. Havva'yla iki yıl önce göl kenarında birlikte yürüdükleri güne gitti. "Biliyor musun? Bir sözü başka dilde yeniden var etmek, onun aslını öldürmek demektir." "Yani sen bir seri katilsin." Delikanlı gülümsedi. "Ben bütün dillerde kaybetmiş biriyim, sen bütün dillerde açan bir çiçek." Havva bunu delikanlının ara sıra okuduğu şiirlerden biri sandı. "Kimden bu?" diye sordu. Hayır anlamında başını salladı mütercim. Diğeri bu sözlerin kendisine söylendiğini ancak o zaman fark edebildi. Anlayınca da iri gözlerini sevecenlikle kıstı. Utangaç bir edayla elini geniş alınının beyazlığında bir süre gezdirdi. Mütercimin gözlerine baktı. Bu sırada onun yakasında gezinen küçük örümceği gördü. Örümceği işaret parmağıyla ormana fırlattı. Sonra montunun yakalarını özenle düzeltti. Mütercim genç kızın elini oracıkta avuçlarının içine alıp öptü. Havva, "Bende ne buluyorsun sahiden?" diye sordu. Mütercim, geçenlerde duyduğu bir betimlemeyi hatırladı, "Suda yüzen yaprakları andırıyorsun." dedi. Genç kız, az önce örümceği ormana fırlattığı parmağını şehre doğru uzattı, "Orası suda yüzen yapraklarla dolu değil mi?" Mütercim durdu, Havva'nın tam olarak neyi öğrenmek istediğini anlamaya çalıştı. Anlayınca da cevap verdi: "Orada akıntıya kapılan yapraklar var, ben gölün yüzeyinde telaşsız yüzen bir yaprak istiyorum." Genç kız alaycı bir gülümsemeyle mütercime takıldı: "Bütün âşıklar gibi uyduruyorsun." Mütercim eğilip yerden aldığı yassı taş gölün yüzeyine fırlattı. Çevik bir hareketle doğruldu, iki elini birbirine silerken genç kızın, gölü içine alan gözlerine baktı. Orada taşın su yüzeyinde sekerek ilerleyişini seyretti. "Elbette," dedi, "bütün âşıklar gibi uyduruyorum."

Aslında ben Havva'nın sırdaşı sayılırdım. Avucundaki lekelerin erkenden kaybolup gitmesi için ona yardım ettim. Lekelerin ormanda karşılaştığı erkekle, o erkeğin yaralarıyla ilgili olduğunu anlamış ama bu konu hakkında ona tek bir soru sormamıştım. Çünkü önünde sonunda döküleceğini biliyor-

dum. O günden sonra Havva, verandalı evdeki mütercimle arasında geçenleri sadece bana anlatmaya başladı. Zamanla sürahiyle konuşmayı iyiden iyiye kesti. Sebep yokken insanlarla konuşmanın, ormanda onlarla gezinmenin, evlerine girmenin, hele de bir gönül macerası peşinden sürüklenip ezelî sınırları aşmanın sürahi için bile affedilir yanı yoktu. Büyük barıştan beridir hepimiz kendi sınırlarımıza çekilmiştik. İnsanlara ait evlere girmek şöyle dursun, gece yarıları dere kenarlarında, izbeliklerde bile onların yoluna çıkmak, yediklerini koklamak, yatak odalarını gözetlemek, rüyalarına musallat olmak yasaktı. Yetişkinler her fırsatta bizi uyarır, yasalar konusunda kadın çocuk demeden kimsenin gözünün yaşına bakılmayacağını, en ufak bir ihlalde kadim cezaların uygulanacağını söylerlerdi. Babam, diğer yetişkinlerden farklı bir yol izlerdi. Bizi başka ebeveynler gibi her akşam çevresinde toplayıp uyarmak yerine, çatlak sürahinin karşısına dizerdi. Biz üç kız kardeş, her akşam ve her sabah sürahinin çatlak dudaklarından benzer öğütleri dinleyerek uyurduk. Bazı sözleri kaçırmış olmamızın bir önemi yoktu. Anlatılanların hepsi şu kısacık sözle özetlenebilirdi: İnsanlar acı verir.

Yetişkinlerin öğütlerini can kulağıyla dinleyen de o öğütlere en az riayet eden de Havva'ydı. Meryem, onun öğütlere kulak asmayışına öfkelenirdi. Meryem, bütün gaddarlar gibi kurallardan yanaydı. Bizden çok kurallara bağlıydı. Aynı sürahidен doğmuş, aynı gölün kıyısında, aynı oyunları oynayarak büyümüştük. Buna rağmen Meryem birkaç on yıl içinde bizden farklı görgüler edinmişti. Korktuğumuz şeylerden korkmaz, güldüğümüz şeylere gülmezdi. Örneğin bir gün Havva'nın yüreğini ağzına getiren teklif de ondan çıkmıştı. Meryem, sürahinin eninde sonunda kırılacağını ve anne babamızın bizi mesul tutacağını, bu yüzden sürahiyi bir an önce kırıp bu bekleyişe son vermek gerektiğini söylemişti. Meryem'in kuralların dışına çıkmaya yönelik ilk ve son teklifi bu olmuştu.

Havva oturduğu yerden ansızın doğrulup gövdesinden ileri doğru uzanan işaret parmağını tehditkâr şekilde Meryem'e uzatmış, "Eğer bunu yaparsan seni cehennemine dibine gönderirim," demişti. Gerçekten de bu konuşmadan iki hafta sonra Meryem, kimsenin anlamadığı bir biçimde insanların arasından yüzü gözü yanmış şekilde geri dönmüştü. Acılar içinde yüzünü suya sokuyordu ama su onun acısını artırmaktan başka bir işe yaramıyordu. İhtiyarlar toplandı. Meryem ayaklarından zincirlendi, ağaca asıldı. Tepe aşağı asılmış ve acıdan kaskatı kesilmiş yüzü, yargıcın önünde bir sağa bir sola sallanıyordu. Ona neden insanlara yaklaştığı soruldu. Sustu. Kimi takip ettiği soruldu. Sustu. Yüzündeki yanığin nasıl meydana geldiği soruldu. Sustu. Bir adam seyircilerin arasından öne çıktı. Meryem'i göstererek kalabalığa döndü. Kalabalığın yüzünde semirmeye başlayan merhameti acı sözlerle parçala-

dı: “Dört kış önceyi unuttunuz mu? İlgisine karşılık vermediği için oğlumu takip eden, onun küçücük hatalarını gelip yüce heyetinize ispiyonlayan bu kızı unuttunuz mu? Oğlumun ölümüne sebep olan bu meraklı ifrite acımayı düşünmüyorsunuz değil mi?” Adamın yaralı sesi, ormanı kaplayan karanlığı ikiye katladı. O gece ihtiyarlar uzun münakaşalar sonunda kuralları ihlal ettiği gerekçesiyle Meryem’in öldürülmesine ve istediği yere gömülmesine karar verdiler. O da gölün güneyindeki dev akasya ağacının dibine gömülmek istedi. Kadim kurallar gereği, cezalandırılırken nasıl öldürüleceğimizi seçemeyiz ama nereye gömüleceğimiz bize bırakılır. Böyle büyük lütuflar içinde yüzeriz. Her şey o kadar hızlı olup bitmişti ki ne annem ne babam ne de bizler üzülme fırsat bulabilmiştik. Ertesi güne Meryem’siz başladık ve devam eden günlerde hayatın Meryem’siz de pekâlâ yaşanabileceğine çarçabuk alıştık.

Akşam ezanı, kasaba minaresinden mezarlığa, oradan göle, oradan karlı ağaçlara, oradan da eve kadar azalarak ama kaybolmayarak ulaştı. Genç adam içeri girdiğinde beklemediği misafirle karşılaştı. Misafir, salonda gürül gürül yanan sobanın önündeki kahverengi koltukta ellerini ısıtıyordu. Genç kadın mütercimi görünce ayağa kalkmak istediye de evin hanımı eliyle buna gerek olmadığını işaret etti. Ardından, kendini yeni kurulan bir yayınevinin sahibi olarak takdim eden genç kadınla yeğenini yalnız bırakıp salondan çıktı. Misafir, “Havva size gelmemi istedi,” deyince mütercim ayağa kalkarak, “O nerede?” diye sordu. Kadın bu soruyla alakadar olmadı, “Size küçük bir hediye gönderdi.” diye mırıldanıp kolunun altından, o ana kadar varlığına dair emare bulunmayan bir çanta çıkardı. Yılan derisinden yapılmış kırmızı bir çantaydı bu. Mütercim hiçbir şey anlamadığı hâlde umutsuzca beklediği kıza dair bir şeyler duymuş olmanın heyecanıyla söylenenleri anlamış gibi yaptı ama kısa bir sessizlikten sonra, “Ne zaman dönecek? Yani buraya, yuvam dediği yere ne zaman dönecek?” diye peş peşe sorular sormaktan da kendini alamadı. Kadınla, çantayla, gönderilen şeyle ilgilendiği yoktu. Misafir, “Bizim yuvamız yok,” dedi, “yani her yer yuvamız sayılır.” Mütercimi sükûnete davet etti. Kendisi de arkasına yaslanarak, “Üç yıldır burada bizden hiç kimse yaşamıyor,” dedi. Bunu der demez, aklına ormanda gördüğü ve tüylerini diken diken eden gözler geldi. “Yani yaşamıyor olması gerekir.”

Genç adam, kadının elindeki cam parçasına anlamsız, uzun uzun baktı. Cam kırığının ne içinde ne de çevresindeki desenlerde Havva’ya dair bir iz vardı. Sobanın içinde bir köz çıkırdadı. Mütercimin içinde başka közler parladı. “Sen her şeyimi bilir dediği ablasısın değil mi? Ona ne yaptılar?” diye acıyla mırıldandı. Misafir, yılan derisinden çantanın üzerinde ritim tutturan parmaklarını avucunun içine alıp susturdu.

“Evet, sırlarını benden saklamazdı. Ama sırlarını başkalarından da sak-

layamamış.”

“Nasıl?”

“Sizi görmüşler. Göl kıyısında, yüksek dağın oradaki ağacın altında, mağarada ve elbette bu evde.”

“Ama biz yalnızdık,” dedi mütercim kısık sesle. Bu söz ağzından çıkar çıkmaz çoğaldı. Başka anlamlar yüklenip boşlukta yeniden yankılandı. “Ama biz yalnızdık.”

“Siz insanlar gerçekten gülünçsünüz,” dedi misafir, “sanırım dünyada yalnız olduğunu sanan sadece sizsiniz. Bu, safça ama çok keyifli bir düşünce olmalı.” Gözlerini durduğu noktadan alarak “Hangi düşünce?” diye sordu mütercim. “Boşver,” dedi kadın, elindeki cam parçasını mütercime uzatırken.

Sobanın başındaki uzun sessizliği misafir bozdu: “Sonunda onu kendisi parçaladı. Cezalandırılacağını anlar anlamaz, hemen o gün, hepimize sınırları gösteren çatlak sürahiye parçaladı. Sorgu esnasında karşısında sallanan çengellerden de korkmadı. İhtiyarlar daha sormadan suçunu itiraf etti.”

“Çengeller mi? Olamaz!”

“Olmadı zaten. Başka şeyler oldu. Orada, sorgu esnasında ihtiyarların yüzüne tükürür gibi bağırarak, ben sınırları bile isteye, keyifle aştım, dedi. Her şeyi, yani aranızda geçenleri kabul etti. Aslında mahkemede şahit gözcülerin anlattıklarına kimsenin itiraz etme hakkı yoktur. Sizin aleyhinize en çok bilgiyi gözcü örümcekler verdi. Bizim mahkemelerimizde kimse yaptıklarını inkâr edemez, sadece niyetiyle ilgili açıklamalar yapabilir. Kaldı ki bunun işe yaradığı tek bir yargılama görmedim.”

Misafir konuşurken mütercim elindeki cam parçasında beliren sislere bakıyordu. Havva’yla karşılaştığı ilk günü gördü.

Adam kızılçamın altında uzanmış uyuyordu. Havva başucunda tek kelime etmeden, gözünü bir an ayırmadan, onun uykudaki sükûnetini seyrediyordu. Mütercim elindeki cam parçasını yüzüne yaklaştırdı. Sis in iyice dağılmasını bekledi. Kızılçamın altındaki yüzünde kanlı çizgiler gördü. Eliyle gayriihtiyari yüzünü sıvazladı. Hayatında hiçbir zaman yüzünden yaralanmamıştı. Bir kedi ya da bir sırtlan tarafından rüyasında bile pençelenmemişti. En azından böyle bir saldırının izini aynalarda görmemişti. Bu da neydi? Nefes almayı unutacak gibi oldu. Birdenbire kalbini hatırladı. Şehri hatırladı. İnsanları hatırladı. Kurtulmak için can havliyle savaştığı bataklıkları, yüzünün gözünün parçalandığı dikenlikleri hatırladı. Gözlerini kısıp cam parçasına daha bir dikkatle baktı. Başucunda kıpırtısız bekleyen Havva hareketlenmişti. Uzun bir tereddütten çıktığı belli elini uykudaki delikanlının yüzünde korkarak gezdirdi. Mütercimin yüzünden siyah, koyu mavi dumanlar yükseldi. Sis, mütercimi de şifacısını da yuttu.

Cam parçası nefesle buğulanmış bir pencere kesildi. Mütercim o ketum sisi yırtmak, az önce gördüğü şeyleri yeniden görmek için gözlerini kısıtı, açtı, hatta bir ara cam parçasını getiren ve kendince bir şeyler anlatmaya devam eden misafire merhamet dilenen gözlerle baktı. Oyuncağı bozulmuş ama ne yapacağını bilemeyen çocuklar gibi çırpınıp durdu. Cam kırığından tam umudunu keseceği sırada kendi gözleriyle karşılaştı. Korkuyla açılmış iki göz. Kızılçamın altında zaman tuhaf bir ivme kazandı. Mütercim uyanmıştı. Uyanmasıyla dumanlar hızla kayboldu. Şaşkınlıkla doğruldu, boynu tutulmuş gibi çenesini iki yana çevirdi. Karşısındaki kızı gördü. Henüz adını bilmediği, dilini bilmediği, niyetini bilmediği genç kızı. Kolları olmayan, pençeleri, dişleri olmayan bir iyimserlikle mütercime gülümsedi Havva. Birkaç saat içinde kendilerini aynı ağaca sırt vermiş, yan yana otururken bulmaları bu davetkâr tebessümün eseri idi. Adam, kendinden bahsedecek oluyor, kız bembeyaz işaret parmağını onun dudağına götürüp “Biliyorum,” diyordu.

“Aslında çalıştığım yayınevi kapa...”

“Şişt, biliyorum.”

“Halamın yanında kalı...”

“Biliyorum.”

“Kocası ölünce miraslardaki pürüzler için çağırmı...”

“Biliyorum.”

“Ama bu gölü çok sevdim.”

Mütercim bunu dediğinde Havva sadece gülümsedi. O an göz göze geldiler. Havva'nın her şeyi biliyorum diyen gözleri şimdi sessiz, uçsuz bucaksız bir ormanın unutkanlığına ev sahipliği yapıyordu.

Mütercim sobaya bir kütük attıktan sonra doğrulup bakışlarını bana dikti. Benim gözlerimde kardeşimden bir parça görmüş gibi irkildi. Ardından elindeki cam kırığını saygıyla kaldırıp öptü. İçtenlikle başını sallayarak teşekkür etti. Onun yumuşak yüzünden cesaret alarak, “Bu evi hepimiz merak ederdik,” dedim, “ama ak ladinleri, kızılçamları, kadim sınırları aşarak buraya sadece Havva gelebildi.” “Peki ya sonra?” diye sordu delikanlı. Benden Havva'ya dair bir haber, küçücük bir havadis bekliyordu. Aslında beni buraya gönderirken Havva'nın neden ısrarla mütercimin gölü terk etmesini istediğini anlamıştım. Ormanda göz göze geldiğim karanlık bakışlar, tam da Mer-yem'in gömüldüğü yerde duruyordu. Mütercim burada asla güvende değildi. Hatta bugüne kadar başına bir şey gelmemesi mucizeydi. Üstelik eve girerken duvarlarda insanların göremeyeceği ıslak ayak izleri görmüştüm. Ben bunları düşünürken mütercim konuşmaya başladığında benden bir haber dilenmediğini, aksine getirdiğim habere meydan okumak için “Peki ya sonra?” diye çıkıştığını anladım. Kararlılığı ses tonuna yansiyordu: “Beni kovsalar

bile hiçbir yere gitmem. Gölü bırakıp dünyanın hiçbir yerine gitmem. İnsan bu huzurlu gölü bırakıp dünyanın başka yerine niye gitsin ki?” Şaşırdım. Acaba yüksek sesle mi düşünmüştüm? Hayır, bu olamaz. “Burayı terk etmenizi isteyeceğimi nereden anladınız?” diye sordum. Acaba Havva benden habersiz onunla konuşmuş muydu? Sırlarımızı bu insanoğluna büsbütün açmış mıydı? Mütercim düz alnında, küçük gözlerinde bunların cevabını aradım. Havva madem onunla konuşmuştu, iki yıldır saklandığı mağaradan hayatını tehlikeye atarak neden çıkmış ve bu haberi mütercime ulaştırmamı istemişti? Hem cam parçasını elime tutuştururken bir daha yeryüzüne çıkmayacağına da söylemişti. Acaba iki âşık arasında oynanan bir oyun muydu bu? Mütercim coşkuyla gülümsedi. Elindeki cam parçasını yeniden ama bu defa tutkuyla öperek, “Ben mütercimim,” dedi, “dile getirilmesi imkânsız sözleri de tercüme edebilirim.” Artık konuşan mütercim değildi. Elindeki cam parçasına baktım, orada sağanak hâlinde kayan yıldızlar gördüm.

Yeryüzünden sonbaharın görkemli müziği yükseliyordu. Göl sarı, turuncu ve kahverengi yapraklar tarafından amansızca kuşatılmış, böylece açık gökyüzünün altında parıldayan yeşil büsbütün ortaya çıkmıştı. Bu yürek hoplatan manzaradan birkaç tepe ötede dağdaki yaprakları hâlâ dökülmemiş bir ağacın altında oturuyorlardı. Islak rüzgâr onları birbirine yaklaştırdı. Aralarındaki sınırlar giderek daha çok aşındı. Mütercim usulca Havva'nın eteğinin üzerindeki küçük eli kavradı. “Biliyor musun, rüyamda seni gördüm,” dedi, “gelinciklerle örtülü bir tarlada kendi çevrende dönüyordun, gittikçe büyüdün, genişledin, yükseldin, sonra diğer gelincikler, senin yükseldiğin yere kadar uzayarak etrafını sardılar. Seni orada, o rüya tarlasında kaybetmekten korktum.” Genç kız rüyayı dikkatle dinledi, kendisine dair bir uyarı olup olmadığını, ihtiyarların bu kaçamağı öğrenip öğrenmediğini anlamaya çalıştı. Dişe dokunur bir işaret bulamayınca mütercim elini sıktı. “Çok güzelmiş,” dedi, sonra sesine çocuksu bir endişe karıştırarak, “seninle konuştuğumu öğrenirlerse beni cezalandırırlar, biliyorsun değil mi?” diye mırıldandı. Başını evet anlamında salladı mütercim, “Bunu defalarca söyledin, hatta bunu her buluşmamızda bazen dudaklarınla bazen gözlerinle defalarca söyledin,” dedi. Havva olanca şirinliğiyle gülümseyerek omuzunu mütercime değdirip sordu: “Gizli gizli içimi mi okuyorsun?” Mütercim, “Başka dilleri anlamak konusunda fena sayılmam,” diyerek yarısı sakallarının arasından kaybolan bir gülümsemeyle karşılık verdi. Bu gülümsemenin hemen ardından ciddiyetle sordu: “Nasıl cezalar verirler ki?” Kızın bakışları eteğinde dondu. “Bunu bilmek istemezsin.” Havva boşlukta donakalan gözlerini çekip çıkardı, ayağa kalktı. “Şimdi gideyim, haftaya yine burada ol,” dedi. Çivit mavisi eteğiyle sarı yaprakları süpürerek ama yapraklardan hiçbir hışırtı çıkarmayarak kayboldu.

MÜZEYYEN ÇELİK

Zeigarnik

Evet, neler yapıyorsun? Hayatın nasıl? Uzun zaman oldu.

Esasında bildiğin bazı değişimler dışında hayatım aynı. Senin o çok beğendiğin krem rengi berjer hâlâ pencerenin kenarında. Ona oturup saatlerce kitap okuyorum. Kışın oraya vuran ışığı beğeniyorum. Sehpa da aynı yerinde. Tüller güneşten dolayı çok eskidi. Onları değiştirdik. Kitap sayısı artıyor ve toz var. Küçük çocuk kitaplarımı çok karıştırıyor. Bir kısmını yırttı. Bir kısmını karaladı. Bu durum beni çok sinirlendiriyor. Yırttığı kitapları yeniden almak zorunda kalıyorum. Çalışma masam da aynı yerinde. Yayınevindekiler ismin yazdığı bir aparat aldılar bana. Artık yazı yazarken kitabı ona sıkıştırıyorum. Daha ilkel kitap tutucu vardı ya senin gördüğün, onu kullanmıyorum. Bu daha pratik. Başka da bir şey yok aslında. Dediğin gibi uzun zaman oldu hangisini anlatsam bilemiyorum. Son kaldığımız yerden başladım o yüzden. Beni taciz etmelerini saymazsak senin hayatın nasıl gidiyor? Neler yapıyorsun?

Taciz demeyelim ona. Kendimi hatırlatmak istiyorum ara sıra sana. Sen geçmişte bir halt yedin. Sonra bir anda kenara çekildin. Bu yaşantını unutmanı istemiyorum. O yüzden ara ara yokluyorum seni. Ayrıca bunu sen istedin. Biraz psikoloji bilen biri o şekilde kaçmaz. O şekilde kaçmak beni hayatın boyunca takip et demenin farklı bir yoludur. Beni peşinde istediğin için terk ettin sen. Sana hayran olarak kalmamı istedin. Seni biraz daha tanıma imkânım olsaydı büyük ihtimal sana hayran olmayacaktım. Sana hayranlığımı ölümsüz kılmak istiyordun. Başardın da. O yüzden bedelini ödemelisin. Taciz dediğin şeylerden dolayı derin bir haz duyduğuna da eminim. Ben de iyiyim. Yaşıyorum. Bazen kafam bozuluyor, işler ters gidiyor. Sonra sen geliyorsun aklıma ve şeytan dürtüyor hemen. Sana yazıyorum. Arayıp sesini dinliyorum sonra telefonu kapatıyorum. Hiç numara değiştirmedim. Sen de bunun farkındasın. Mesela beni engelleyebilirdin. Hiç engellemedin. Gittiğin programlara ben de gidiyorum. Peşinden kurtaramıyorum kendimi. Onun dışın-

da üniversitede işler zor. Öğrencilik hiç bitmiyor. Sadede geleyim. Sen beni çözdün, beni kendimle tanıştırdın. Hatta en karanlık taraflarımı keşfetmemi sağladın. İnsanın arzuları, tutkuları varmış. Bunları öğrettin bana. Çok sevmeyi ve çok sevmeyi, çok arzulamayı öğrettin. Bana tutkuyu sen öğrettin. Bir anda yok oldu seninle birlikte hepsi. Bu tanışıklığın ağır yükleri oldu. Beni bu yüklerle baş başa bıraktın. En azından beraber omuzlamalıydık.

Omuzlayamazdık. Ben kendi hayatıma öyle bir kalıp biçmedim. Sen hayatıma hükmedecek güçtesin. Bunu kabullenemezdim. Ben senin hayal ettiğin gibi biri değilim. Kendi dünyamda yalnız kalmak istiyorum. Beni kimse gerçekten tanıyamaz bu yüzden. Tanısın da istemem. Ketum herifin tekiyim işte. En yakınımıdakiler de yanımda görünüyor gibidirler ama aslında birer gölgedir hepsi benim için. Böyleyim ben. Neyse.

Neler okudun son günlerde? Marquez yarım mı hâlâ? Kahramanların isimleri uzun geldiği için sıkılmıştın. *Yüzyıllık Yalnızlık* için duyduğum en kötü yorum seninkiydi. Üvey Anne'ye Övgü'deki sert gerçeklikten bahsetmiştim sana. Okudun mu onu? Nuri Bilge Ceylan filmlerini bitirdin umarım. Bak önemli bir yönetmen. Çıkarma aklından. Sinema okumaları yap. Ufkun açılır. Unomuno, Calvino, Platonov, Gogol. Es geçme bunları. *Burun* mesela Gogol'un. Muhakkak okumalıydın bu zamana kadar. Orhan Duru peki? İzzet Yasar? Feyyaz Kayacan? *Ulysses*'teki böbrek doğrama betimlemesi aklında kaldı mı? Neler hissettin? Ben o romanı hissetmek için Dublin'e gittim.

Ne diyorsun pardon? Ben bunca seneden sonra senden yazar, yönetmen tavsiyesi almaya gelmedim. Bana kendini anlatmanı istiyorum. Gerçek senle bugün tanışacağım ve yollarımızı tamamen ayıracağız. Seninle tanışmadan seni içimde bitiremiyorum. Kimsin sen? Kendini anlat bana.

Neyimi anlatayım. Aslında her şeyimi biliyorsun. Çok bir şey değişmedi. Evlilik oldu işte, duymuşsundur. Çocuklar. O kadar. Onun dışında her şey aynı. Devetabanının yeri bile değişmedi. Yeni yapraklar çıkardı, uzadı. Ben değişikliklerden çok hoşlanmam. Belki de bu yüzden senin hayatıma derin bir şekilde nüfuz etmeni istemedim. Çünkü sen çok güçlü bir kişiliğsin. Sıvı gibisin, sarmaşık gibisin. Bir anda bütün hayatını kuşatırsın insanın. Bakışlarından etkilenmişim ilkin ve sezmişim bunu. Bakışların ruhuma damlamıştı âdeta. Sonra sen damla damla hayatıma akınca sele dönüşmen kaçınılmaz gibi duruyordu. Etki alanında yok olacaktım gibi hissettim. Korktum bundan. Seni sevmediğimi, arzulamadığımı ve düşünmediğimi söyleyemem. Tamamen kopamıyorum senden. Buna rağmen hayatımda var olmanı da kaldıramazdım.

Bu kadar mı yani?

Bu kadar değil tabi ki. Madem buluştuk biraz daha konuşalım. Bir anda ayrılık kararı almamın başka bir açıklaması yok. Kendime bile yapamıyorum

bu açıklamayı yani. Tekrar senin eksenine girmemek için de başkasıyla evlendim.

Bravo. Çok yerinde bir karar olmuş. Bu şekilde kendinden ya da benden kaçabileceğini mi sandın?

En azından kendime korunaklı bir alan oluşturdum. Çocuklar, evliliğin sorumluluğu derken hayat akıp geçer diye düşündüm. Sen de belki çektiğim seti çığnemek istemezdin.

Evliliğe olan bakış açını eşin umarım bilmiyordur. Bu konuda bana fazla güvenmen de şaşırtıcı doğrusu. Ayrıca korkmadın mı hiç karınla konuşurum diye.

Onları bu işe karıştırmayalım istersen. Mevzumuz bu değil şu an. Konuşmayacağımı biliyordum ayrıca. Sen öyle biri değilsin.

Bundan sonra aramayacak mısın hiç? Mesaj peki? Mail at arada. Korkuyla karışık yaşadığım heyecanı seviyordum aslında. Senin yüzünden telefonum senelerdir sessizde. Hiç ummadığım bir anda aniden sesini duymak bana iyi geliyordu. Beni hâlâ unutmamış olman hoşuma gidiyordu. Sitemkâr da olsa o mesajların hep zekiceydi. Gizli gizli beni takip ettiğini biliyordum. Ne diyorsun, nasıl devam edelim? Böyle görüşelim yine?

Devam mı? Ne devamı? Görüşmek mi istiyorsun? Heyecan aradığın çok belli ki. Ne kadar da cesursun? Korkutucu derecede.

Yok, ben seni çözdüm. Bütün caziben kayboldu gözümde. Git ve kurulu düzenine, yalnızlığına, en çok da kendine sarıl.

Önümüzdeki ay yine burada buluşalım. Bekliyor olacağım.

Bekleme.

...

Efendim? Tamamm, nerdeysem nerdeyim? Tamam, geliyorum. Yav tamam. Kapat. Yoldayım. Alırım tamam.

Yoğurt diyor ya!

HÂLE SERT

Odam

Sen çok güzelsin diyordu, ranzanın üstünden gelen ses. Karanlık odada uykuyu beklerken ona bir şey sormamışken. Sana bu kadar teklif gelmesi normal, çok güzelsin, akıllısın da. Ona karşılık verme zorunluluğu duyar, aramızda her şeyin yolunda gittiğini hissettirmek ister, sen de çok güzelsin, sana da çok teklif geliyor, hakkında hayırlısı olsun derdim.

Sabah uyandığımda o, dersi erken başladığı için çoktan kalkıp gitmiş olurdu. Odada yalnız olmaya alıştığımдан, sandalyesinin üzerine bıraktığı birkaç parça kıyafetine, gömleğine, gömleğine iğnelediği baş örtüsüne, masada bıraktığı defterlerine uzaktan, odayı ihlal eden yabancılar gibi bakar, çok büyük olmayan odada hazırlanırken onun alanına girmeden, eşyalarına dokunmadan geçmeye gayret ederdim. Masanın üzerindeki ahşap uzun rafta duran küçük yuvarlak aynama çekinerek bakar, aynada birden kendimi değil onun aksini göreceğim diye korkardım.

Çalar saatimin tik takları duvardan cama, camdan kapıya çarpar, sesler doğan günden geceye odamı tararlardı. Bedenim sesler için rahatça çevresinden, içinden geçtikleri tanıdık bir havzaydı. İki senelik bir tanışıklıktı bu. Muhsin adını takmıştım saatime, kadranın arkasındaki kıvrık bıyıklı resme uysun, arada sırada konuşalım, dertleşelim diye. Çerçeve de annem babam ve ablamın resmi, duvarda İstanbul manzaraları, masanın pencereye bakan köşesinde menekşem, raftaki sözlüklerimle her gün onlarca kez bakışırdık. Saniyeleri bazen kısaltır bazen uzatırdık. Bazen kısaltır bazen uzatır... Bazen kısaltır bazen...

İki kişilik yurt odasında tek kalıyor gibiydim, geceleri yalnız kalmaktan hoşlanmayanlar, hatta yalnız kalmaktan hiç hoşlanmayanlar için bu durum katlanılmazdı, benim gibi yalnızlıkla başı hoş birisi için ise bulunmaz nimetti. Nimet'in Ankaralı bir öğrenci oluşu ve bu yüzden ara sıra hatta kırk yılda bir odaya gelişi. Hep gelse, onunla bir odayı, geceyi, gündüzü, ranzayı, metal giyinme dolaplarını, Muhsin'i, sesi, sessizliği, yemek yapmayı, yemek yeme-

yi, bulaşıkları, kattaki arkadaşları paylaşabilir miydik diye düşünürdüm. Bir yanımla olabilir aslında derken daha büyük bir yanımla olmaz, hiç olmaz, kesin çuvallarım diye cevap verirdi.

Bu cevap benim, o değil başka hiç kimseyle odamı, boş boş tavana bakıp muhayyel geleceğimi düşündüğüm, aynada kaşımı gözümü süzdüğüm mahrem anlarımı paylaşamayacağımdan mı ileri gelirdi? Yoksa bu daha çok Nimet'le ilgili çekincelerimden mi kaynaklanırdı ayırt edemezdim. Soruyu da cevabını da aklıma getirmemeye çalışırdım. Nimet her dönem toplansa üç dört gün gelirdi.

Yalnızlığımı seviyorum dediysem, aslında yalnızlıktan nefret ederdim. Bir ev ortamına benzesin, sıcacık bir yuva gibi olsun diye verdiğim tüm uğraşlara rağmen odam, hücrelerine sinmiş donukluğundan sıyrılamazdı. Belki de bu donukluk ancak bir başka nefesle kırılabilirdi. Ama Allahtan aynı katta en yakın arkadaşlarımın varlığı, üst katta, yan yurttaki çok sevdiğim başka arkadaşlarım, soğuk kampüsü, binayı katlanır kılıyordu. Benimkisi konforlu bir yalnızlıktı. Dilediğim zaman odalarına gider, uyku gelinceye kadar sohbet eder, gece sona yaklaştığında yanıma sohbetin tatlı yanlarını alır, onu ellerimle yastık yapar, ılık uykuma daldırdım. En yakın iki arkadaşımın akşam yemeklerini sıraya koymuştuk, alışverişi de ortaklaşa yapardık. Onların memleketlerine gittikleri hafta sonları yurdun, kampüsün sessizliği altında ezilirdim. Odamın kahverengi perdeleri, perdeyi açtığımda uzak, puslu, sevimsiz kentin silüeti beni boğardı. Kendi başıma ne sinemaya gider ne şehre iner ne de oyalanacak neşeli işler bulabilirdim. Birini düşlerdim o anlarda, beni bu yalnızlıktan çekip çıkaracak. Kızların boşluğunu kat be kat dolduracak.

Cuma akşamları, upuzun koridorun odalarında kıpırdanmalar başlar, ortalığı yoğun parfüm kokuları sarardı. İnce siyah çoraplı mini etekli, koyu makyajlı kızlar koridordaki geniş aynalarda kendilerini baştan aşağı yeniden tartar; yüzlerine, üstlerine başlarına son rötuşları verirlerdi. Sonra birden bütün sesler kesilirdi. Dokuzdaki Tunalı servisine yerleşilmiş, uzun sürecek gecenin kahkahaları koridordan şehre yol almaya başlamışlardı.

Kızlar ne yaparlardı, ertesi gün odalarına ne halde dönerlerdi? İşin ilginç yanı aynı binada nefes alıp vermemize, aynı üniversitede okumamıza rağmen onların hayatlarını bu soruları soracak kadar bile merak etmezdik. Üniversite çok kanallı televizyon; bizim hikâyemiz bir kanalda onlarınki başka kanalda oynardı. Biz kendi senaryomuzla, sahne ve çekimlerimizle öylesine meşguldük, onlar da öyle. Onlar örtülü kızlar ve dindar erkekler filminin varlığından haberdar ama ilgisizdiler. Koridorda yürüyen tülbentli melekler dizisini hiç merak etmedikleri yanımdan geçerken, lavabolarda, mutfakta hiç selam vermemelerinden belliydi.

Başlarda aramızdaki camdan duvarın farkında değildim. Okula geldiğim ilk yıld, önce iyi niyetli günaydınlarımın, iyi gecelerimin kırık parçalarını yerden topladım. Sonra sıcak afiyet olsunlar, sıhhatler olsunlarım henüz ağzımdan çıkarken buz tutmaktan korkup geri içime kaçtılar. Biraz anladım. Biraz da anlamadım, üstüme alındım, neyimi sevmediler diye düşündüm. Sonra fark ettim, aramızda esen şey bu kentin harcına üflenmiş, üniversitenin zeminine kazınmış kelimelerin soluğuydu. Yumurta aklıyla sabitlenmiş iki kunt kaya parçasıydık; biz ve onlar.

Cuma akşamları onlar kendi kanallarına akarken biz de Eliflerin odasında toplaşır, mısır patlatır, kuruyemiş meyve hazırlar, sohbet ederdik. En büyük eğlencemiz bu sohbetlerdi. Derslerde hocalar ne yapmış, kim ne demiş, burslar artacak mıymış, sinemaya en son hangi filmler gelmiş. Sohbetin en tatlı yerine gece ilerlediğinde gelinirdi, Elif üst sınıflardan bir çocuğa tutulmuştu. Onu en son bilgisayar laboratuvarında gördüğünü, çocuğun da sanki ona baktığını güç bela anlatmıştı. Biz hepimiz, ayy hadi inşallah deyip onun heyecanını paylaşmıştık. Hatta hep birlikte dördüncü sınıfa geldiğimizde nişanlanacakları günün hayalini kurmuştuk. Elif uzun turkuaz taftadan bir elbise giyecek, başını yine aynı kumaşla örtecek, üstüne aynı renkten bir tül dolayacaktı; böylece onun iri ela gözleri, beyaz teni iyice belirginleşecekti. Sülün gibi uzayacaktı Elifimiz. Biz Elif için hayal kurarken aslında her birimiz kendimiz için bu hayali kurar, ona sevinirken muhtemel nişanlığımızın elini tuttuğumuzu düşünürdük.

Düşünürdük dedim ama belki de her birimiz bambaşka olasılıkları düşlerdi, tahmin edebileceğimiz, edemeyeceğimiz. Derslerde, fakültelerin koridorlarında, kütüphanede uzaktan gözümüze kestirdiğimiz, her an karşılaşmayı beklediğimiz ismini bildiğimiz, belki de hiç var olmayan sadece içimizde büyüttüğümüz o genç adamları birbirimize çok zor anlatırdık. Anlatanlara çok iyi gözle bakılmadığını bildiren, bize parmak sallayan birileri vardı. Küçükükten zihnimize ekilmiş. Gerçi bu anlatamayışın bir yanında had bildirenler duruyorsa diğer yanında adını tam koyamadığımız bir his duruyordu. Hatta belki de bu his diğerinin kılığına giriyor, onunla karışıyor, birbirimize karşı samimiyetimizi zedeliyordu.

Bir gün koridordaki aynada üstümü düzeltirken, arkadan Elif gelmiş, fazla bakma kız kısmetimi kapatacaksın demişti. O an fark etmiştim onunla ne kadar benzediğimizi. Birden sevinmiştim. Elif iyi bir şey mi yoksa kötü bir şey mi demişti diye kalmıştım sonra.

Bu tuhaf durumdan kendince yol bulup çıkmaya, o boşluğu bir şekilde doldurmaya çalışanlar olurdu. Bir keresinde yurttaki arkadaşlarımdan birinin isminin anons edildiğini duydum. Anonslar genelde diğer kızlara gelirdi, da-

nışmaya inen kızlar dönüşlerinde kucaklarında kırmızı kurdeleli kocaman ayıcıklar, çikolata paketleri ya da çiçeklerle dönerlerdi. Gökçen'in ismi anons edildiğinde şaşırmıştım, tam o sırada merdivenlerden aşağı iniyordum, o da elinde kocaman, beyaz bir lilyum demetiyle yukarı çıkıyordu. Burnunu çiçeğin baskın kokusuna gömmüş, buketi hasretle kucaklamıştı. Omzuna dokundum, Gökçen n'apıyorsun böyle dedim. Gözleri yıldız yıldız. Suratında tatlı, tatminkâr bir eda. İnanmıyorum dedim, sen kendi kendine mi çiçek yolladın? Gözleri bulutlandı, merdivenlerin ortasında öylece bakiştık.

Hepimizin düşlerini sıkı sıkı içine tikiştirdiği sohbetlerde laf ara sıra Nimet'e de gelirdi, kızlar Nimet'i çok sevmezlerdi, onu biraz nobran bulurlardı. Kızların Nimet'e uzak duruşlarına çok anlam veremezdim. Acaba derdim, altta yatan sebep onun aramızdaki en yüksek dereceli oluşu muydu? Ya da asıl rahatsızlık veren onun iri yeşil gözleri, bembeyaz teni hem şirin hem güzel halleri miydi? Ya da mesele kızların yakın durduğu cemaate mesafeli durması, yeri geldiğinde eleştirilerini pat pat söylemesi miydi? Halbuki Nimet de birkaç kez, son kandilde sohbet evine gelmiş, bizimle birlikte Kur'an okumuştı.

Nimet'in varlığına en çok bu yüzden şükrediyordum. Onun varlığı yanıma cemaatten birini oda arkadaşı olarak vermelerini engelliyordu. Bizi sürekli takip ettiklerini, garip sınıflamalara tâbi tutulduğumuzu bilirdik. Namazı beş vakit kılanlar, üç vakit kılanlar, tebliğ yapanlar yapmayanlar, cemaate mesafeli duranlar, hayatlarını bu uğurda harcayacaklar. Beş, dört, üç, iki, bir diye kodlanırdık. Beni ne diye kodlamışlardı bilmiyorum. Yalnızlığımdan mütevellit sıfır, hangi kodun yanına gelirse çarpan etkisiyle hepsini anlamsızlaştırıyordu muhtemelen. Oysa onlar insanları en rahat yalnızlıklarından t/avlarlardı.

İşte Nimet'in namevcut varlığı odamı, beni muhafaza ediyor, yokluğu ise zoraki oda paylaşımından beni azade kılıyordu. Hem yalnız başına bir oda sahibi olmam, öğrencilik hayatını nispeten tek başıma kotarabilmem beni diğerlerinin yanında daha güçlü kılıyordu. Elektrikler kesildiğinde, şimşek çaktığında, gece korkulu rüya gördüğümde, hastalandığımda, zorlu sınav gecelerinde ben bir başımaydım ve ancak kendime sarılabilirdim.

Dördüncü sınıfa geldiğimizde işler değişti. Nimet artık her hafta odaya geliyor, en az iki gece kalıyordu. Akşamları sohbet ediyorduk, Nimet kendi meselelerini, derslerini, projelerini anlatıyordu önce. Sonra ister istemez konu hoşlandığımız biri var mı meselesine geliyordu. Dördüncü sınıf muhtemel eş bulma hikâyesinin son evresiydi, kafamızın içinde kırmızı ziller çalıyordu. İkimiz de saklı tuttuğumuz, ama aslında ikimizin de bildiği o isimleri sırlarımızı paylaşacağımız güven ortamını yakaladığımızda yavaş yavaş siliyor ve sadece bu kişileri konuşmaya başlıyorduk. Ben düşündüğüm çocuğu

anlatıyor, onu nasıl gördüğümü, neden ısındığımı, aklıma takılan yönlerini anlatıyordum; o da kendince beni sakinleştiriyor, onun iyi birisi olduğunu ve inşallah evleneceğimizi söylüyordu. Ben de hemen hemen aynı cümleleri onun düşündüğü kişi için kuruyordum.

Nimet odaya gelişlerini gittikçe arttırmıştı, ama tuhaf bir şekilde odada çok kalmıyordu. Ben dersten çıkıp geldiğimde eşyalarıyla karışılıyordum, oysa o gece ya da sabaha karşı geliyordu. Nimet'e bir şeyler olmuştu, ağzı kulaklarına varıyor, gözleri ıslık ıslık parlıyordu. Yanakları eskisinden de pembeydi, yere daha güvenle basıyor, koridorda adımları uzaktan duyuluyordu. Artık benimle de eskisi kadar çok konuşmuyordu. Bir keresinde akşam kantinden tost almak için aşağı indiğimde yurdun girişindeki ankesörlü telefonda konuştuğunu gördüm. Elindeki ahizeyi yutacakmış gibi tutuyordu. Nimet'in hayatının ve yanaklarının renklenişinden garip bir rahatsızlık duymaya başladığım andı.

Artık her gün dersten çıkıp yurda gelirken odada Nimet mi yoksa sadece eşyaları mı var diye düşünüyordum. Nimet bazen odadaki telefonda Orhan'ın odasını arıyor, halıfleksin üzerine serdiğim kilime oturuyor, sırtını kalorifere dayıyor, saatlerce konuşuyorlardı. Cümleleri ağzının içinden kuruyor, sürekli gülüyordu. Orhan bu yarısı söylenmiş yarısı yutulmuş kelimeleri anlama beceresini hayli geliştirmişti. O an kıyamet kopsa Nimet'in ahizeyle mest hali gökyüzüne yansıyacak, fısıltısı evrende yankılanacaktı. Kıyamet, insanlık bu iki aşığın aralarında kurduğu dili duysun diye kopacaktı.

Kızlara bu gelişmelerden hiç söz etmemiştim. Nimet'le aramızda bir şeydi bu. Onun, benim ve odamın özeli. Hem şimdi odayı gerçekten biriyle paylaşmış mı oluyordum? Nimet yıllardır gelmeyerek bana sağladığı konforu fitil fitil burnumdan getiriyordu.

Dersimin öğlen bittiği bir gün gelmişim odaya. Anahtarını çevirdim, kilidi açamadım. Dört senelik yurt hayatımda odam ilk kez içeriden kilitlenmişti. Nimet'in hiç durmayan konuşma sesleri geliyordu. Kapıyı tıklattım, bekledim. Kapı açılmadı. Ne yapmalıydım, başka bir evrene gelin gitmiş arkadaşımı anlayışla karşılayıp geri mi dönmeliydim. Kızların odasına gidip bir süre beklemeli miydim? Onlara bizim kanalda yepyeni bir dizi başladığını, izleseler çok şaşırabileceklerini mi söylemeliydim. Kapının önünde kalmıştım. Bizim erişemediğimiz o ana hepimizden önce vardığı, sınırlarla örülüp dünyamızda sınırı aştığı için ona hayranlık mı duymalı, kızmalı mı, onun adına sevinmeli miydim? Kapıya vurmaya başladım, Nimet aç kapıyı diye bağırdım defalarca, o konuşmaya, gülmeye devam ediyordu. Nabzımın seslerine sadece Muhsin'in tik takları cevap veriyordu. Vurdum, vurdum, kapıyı tekmeledim. En sonunda Nimet kapıyı açtı. Hiçbir şey söylemedi, telefon halının üzerindeydi. Yüzünde sınırsız bir gülümsemeyle aynama baktı, başını örttü, dışarı çıktı.

ZEYNEP HİCRET

İlahi Proje

Kentleşme projesi daha proje bile değilken büyüklerimiz bize derdi ki: “Şu gördüğünüz binalar ilerde yıkılacak, içinde oynadığınız bu sokağa bir daha giremeyeceksiniz, biz göremeyeceğiz o günleri ama bütün bu dükkânlar buradan kalkacak.”

O zamanlar bunun asla gerçekleşmeyeceğini, gerçekleşecek olsa bile o günleri göremeyeceğimizi sanıp önemsemez, oracıkta unuttur giderdik. Şimdi küçük kızımı yanıma alıp ona çocukluğumun geçtiği yerleri gösterirken, rahmetli büyüklerimin dediklerinin aynen çıkmış olmasının şaşkınlığını yaşıyorum. İçinde oynadığım sokak, koşarak Haliç’e indiğim kestirme yol, babamın kırtasiye dükkânı, ikiz arkadaşlarımin oturduğu pembe bina, sütçü teyzenin kapısı her daim açık duran tek katlı evi, ilk kez kırmızı saçlı birini gördüğüm için asla aklımdan çıkması mümkün olmayan bina sahibi teyze ve daha birçok şey bu projeye birlikte yıkılıp gitti. Hiçbiri yerli yerinde değil. Ama belleğimde öylesine yerli yerinde, öylesine canlılar ki. Tek tek gösterebilirim ait oldukları yerleri. Her ne kadar çocukluğum bu erkek lisesinin spor sahası, otoparkı olmuşsa da asla hatıralarımdan silinemezler. Anılarım bir projeye yerle bir olmuş olabilir, onlardan geriye kocaman bir boşluk kalmış olabilir ama kim değiştirebilir yaşananları, o görüntüleri hafızamdan kim kazıyabilir. Şu an bile o yüzler, o sesler, o kokular öyle belirgin ki.

Sana tek tek anlatayım istersen, diyorum kızıma. Mesela şurada durup arkadaşşıma seslenir, cama çıkmasını beklerdim, cama çıkınca ona: “Hadi, gel oynayalım,” derdim. Bazen bisiklete binerdik. Bazen yakalamaca oynardık. Annen çok hızlı koşardı biliyor musun? Sokağın en hızlı koşanı senin annendi. Bununla gurur duyabilirsin. Kimse onunla yarışamazdı. Hele bir denesinler, yarı yolda kalırlardı. Sonra çok güzel ip atlardım. İpi çevirenler benden önce yorulurlardı. Bir de ortada sıçan oynardık. En çok oynadığımız oyunlardan biriydi.

Şimdi burada bir tek bu lise kaldı. Benim zamanımda badanası gülkuru-

su rengindeydi. Çok büyük olmayan bir bahçesi vardı, kurban bayramlarında orada ve cami bahçesinde kurbanlıklar kesilir, biz çocuklar bütün gün onları seyrederdik. Koyunlar, koçlar, inekler hepsinden boy boy, renk renk. Bayram sabahı cicilerimizi giyer giymez bahçeye koşup hayvanların kesilmesini izlerdik. Bazısı zar zor bıçağın altına yatar bazısı ise uysalca teslim olurdu kaderine. İpini koparıp kaçanlar bile çıkardı ara sıra ama kurtulan olmazdı. Adamlar hemen yakalarlardı kaçanı. Şimdi cami restorasyon geçirdi, o zamanlar her yeri kırık döküktü, halıları yırtıktı, girmiştim bir kez, rutubet kokardı. Sonra bahçesindeki bütün o gecekondu yıkıldı, imamın ve müezzinin lojmanları bahçeye katılıp genişletildi. Hey gidi günler, o bahçede az mı salıncak sallandım. Papatyalar topladım. Kumlardan çakıl taşları ayıkladım. Çamurdan evler yaptım. Bütün sokak oraya gelirdi, çocuklar oyun oynar, anneler elişi yapardı. Bazen çay, kek, kısır, çekirdek... kimin neyi varsa getirir hep birlikte piknik yapardık.

Bütün mahallenin çocukları ilkokulu şu gördüğün binada okudu. Ben de orda okudum. Hiç unutmam, aşı olacağımız gün okuldan kaçmışım. Daha eve girer girmez öğretmen peşimden birilerini gönderip aldırıştı beni. Kuzenim de o sırada son sınıfta okuyordu, bir keresinde bana sarı gazoz almıştı. İlk gazozumu birinci sınıftayken içmişim, daha önce hiç gazoz içmediğim için genzimi yakınca çok garip tepki verdim. Meğer kuzenim bu tepkimi görmek için bana mahsus içirmiş. Sonraları çok gülmüştük bu halime.

Şimdi sana dedenin dükkânını göstereceğim. Bak şu bizi gözetleyen bekeçi var ya, onun durduğu yerde babamın kırtasiye dükkânı vardı. Kalem, defter, silgi, ne varsa oradan alırdık. Rahmetli dayımın mavi vosvosu tam şurada dururdu. Son zamanlarda artık hiç çalışmaz olmuştu, biz çocuklar içine girip çerezlerimizi yerdik. Yine otoparkın olduğu yerde bir market vardı. Ne zaman markete girsek içerisi sucuk kokardı. Liseliler orada tost yerd. Ama biz hiç tost yemezdik. Varsa yoksa çikolata. Bir sabah çikolata almak için markete gitmiştik ki kepenkler açılmamıştı. O günden sonra hiç açılmadı. Tost yapan abilerden biri kendini marketin tavanına asmış. Tost yapmaktan bıkmış olduğunu düşünmüştük. Bir daha o dükkânı ne kimse aldı ne de içerisi havalansın diye kepenklerini açılar, bu projeyle yıkılana kadar kapalı kaldı.

Küçük kızımın elini tutup gerisin geri, sokağın başına dönüyoruz. Köşedeki müzenin önüne geliyoruz.

“Küçükken içinde ne var diye o kadar merak ederdim ki,” diyorum. Sonunda dayım beni müzeye sokmuştu. Daha altı yaşındaydım. Küçük bir müzeydi, büyük yağmalamadan sonra içinde pek bir şey kalmamıştı. Altın mozaiklerin kırılan yerleri bile öylece duruyordu. Ama İsa ve on iki havarisini ilk o zaman görmüştüm.

Şu gördüğün ağacın altında düz bir kaya parçası vardı. Dayını, ayağın-da alçısıyla oraya kadar kucağımda taşırdım. O taşın üzerine oturup futbol oynayan çocukları seyrederdik. Daha iki yaşındaydı ve top oynarken düşüp kalçasını kırmıştı, sokaktan çocuk sesleri gelince ağlardı, ben de onu sarsma-dan kucaklar, ayağındaki alçının ağırlığıyla kan ter içinde buraya getirirdim. O zamanlar buralar turist kaynardı ama müzeye giremezlerdi. Müze bekçisi yalnız bir adamdı. Sürekli içer ve mandolin çalardı. Turistler geldiğinde de-mir kapının zinciri bağlı olurdu. Ama görecektin, otobüs dolusu çeşit çeşit in-san, istisnasız hepsi sarışın. Güneş gibi sapsarı saçlar ve ellerinde makineler. Ne çok fotoğrafımı çekmişlerdir.

İşte sana asıl göstermek istediğim yere geldik. Buranın bende çok derin hatırası var. Tam şurada tek katlı bir gecekondı vardı. O kadar döküktü ki, bir gece rüzgârdan yıkılıp gidecek diye beklerdik. Pencereleri muşambayla kaplıydı. Sadece tek pencerenin camı vardı. O da bulanık, çizik çizikti. Bu pen-cereden sokağa doğru uzanan soba borusu yüzünden sokak duman içinde kalırdı. Rüzgâr dumanı sağa sola savurur, bazen boruyu yerinden sökecek gibi sarsardı, onun sesinden geceleri uyuyamazdım. Bu evde Meryem adında bir kız otururdu. Arada kapıya çıkardı ama bizim oyunlarımıza katılmazdı. Kapının önünde babasının meyve sattığı bir el arabası dururdu. Meryem'i bazen kasalardan aldığı meyveleri o arabaya dizerken görürdük. Bize dönüp bakmazdı bile. Havalar soğuk olduğu zaman sisli camın ardından dışarıyı iz-ler, simsiyah gözlerindeki ışıltı, pırıl pırıl parlayan çehresi o bulanık camdan bile fark edilirdi. Nasıl güzel, nasıl masum, nasıl da severdim kendisini. Hiç aklımdan çıkmaz. Bir gün bir baktık ki ev yanmış. Çatısı çökmüş. Küçük bir kızdım o zamanlar ama o koku. Bütün sokağı doldurmuştu. Önce soba boru-sundan çıkan kokuya benzetmiştim. Sonra burun direklerimi sızlatırcasına, genzimi yakarcasına keskinleşti koku. Biri çığlık attı, daha önce o kadar sık görmediğimiz bir kadın çıktı evden, kendini yerlere atıyor, kızım kızım diye feryat ediyordu. Öğle vaktiydi, sokakta kimsecikler yoktu. Annem bana:

Koş dayına haber ver, dedi, içerde küçük tüp yanıyor, kadının kızı uyu-yormuş. Çabuk koş.”

Koşmaya başladım, hayatımın en hızlı koşusuydu, terliklerim ayağım-dan çıkmıştı, umursamadım bile, isterse cam batsın, ayaklarım kirlensin ya da terliğim kaybolsun. Sadece koştum. Bahçenin kapısından içeri soluk solu-ğa girince dayımı sordum, evde değildi. Oradan çıkıp caddeye doğru koşma-ya başladım, ama nasıl koşuyorum, zaten çok hızlı koştuğumu söylemiştim sana, o gün bu hızın iki katı koştum, kuzenim koştuğumu görünce:

“Ne oluyor,” dedi. “Yangın var,” dedim, “dayımı arıyorum, o nerde biliyor musun?”

“Sen geri dön,” dedi bana. Bu sefer o koşmaya başladı. Dönüp geldiğinde dayımı yanan evin önünde gördüm. Annemle birlikte eve girmek için hazırlanıyorlardı. Tam girecekleri sıra bir patlama oldu, küçük tüp iki kez üst üste patladı. Üçümüz, dayım, annem, ben arka arkayaydık. Ama onlar beni fark etmemişler, bunu sonradan öğrendim. Sesle birlikte yere düştüm, ses o kadar kuvvetliydi ki. Ben düşünce annem beni o zaman gördü, bana bir şeyler söylüyordu ama kulaklarım zonkluyordu. Sonra itfaiye geldi. Yangını söndürdüler. Dayım öncesinde Meryem’i çıkarmış meğer. Ne gündü. O patlamada bizim evin camları kırıldı. Patlayan tüpün parçaları etrafa saçıldı. Kare kare demir parçalar her yere dağılmıştı. O günden beri hep korkarım yangından. Hele kokusundan. Ne zaman o kokuyu duysam dizlerimin bağı çözülür.

O gece Meryem bizim evde uyudu. Ne uyuması, bütün gece inledi durdu. O pırıl pırıl çehresinde is lekeleri vardı. Annem ona bir şeyler yedirmeye çalışıyordu ama o sürekli ağladı, tek lokma yemedi. Şimdi bu boşluk gibi o zaman da kocaman bir boşluk bırakıp gitmişti Meryem. Nereye gittiğini, neler yaptığını kim bilir.

Hayat da çoğu kez böyledir, diyorum elini sıkı sıkı tuttuğum kızıma. Kentleşme projesiyle yok olup giden bütün o öteki yaşamlar gibi, aslında hepimiz şaşmaz ve değiştirilemez bir projenin an be an gerçekleşmesiyle ya buradaki yapılar gibi günden güne yok olacağız ya da Meryem gibi devam edeceğiz hayatlarımıza bir yerlerde.

SEMA BAYAR

Doğum Lekesi

Şehir her sabah istasyona yaklaşan trenin uğultusuyla sarsılır. Tan yeri ağardığında gün döner, dünyanın menteşelerinden çıkan o huzursuz edici gıcırta duyulur. Rayların üzerinde dişlerini takırdatarak yaklaşan tren, küllenmiş arzuları kamçılar. Demir yolu gözlerdeki iştihayı tutuşturur. Hem yollar niye var? Uzak diyarlara umut taşıyan kara tren, dağların ardında silinip giden kuşlar, hiç dönmeyecekmiş gibi uçup giden ak bulutlar niye var? Hepsi birlik olup insanın kulağına şu hakikati fısıldar: başka bir hayat mümkün. Böyle zamanlarda insanın gönlü yol çeker, ayaklarının altındaki toprak kayar, güneş içini hiç olmadığı kadar ısıtır. Trenin gelişiyle insanlar harekete geçer. Bir an için umudun tohumları çatlar, yüreklerde sevecenlik dolu filizler boy verir.

Vagonlar çuval çuval umut taşır; mektepli çocuklar, gelin olmuş kızlar, rızkının peşinde büyük şehrin yolunu tutan aile babaları, asker ocağına teslim edilecek taze delikanlılar... Yükünü sırtlanan tren, ertesi sabah eli boş döner. Taşranın çekip gideni çok olur. Bu şehir vakitsiz ayrılıklara yazgılıdır. Tren karlı dağların ardında yiterken evler ufalanır. İnsanlar başka şehirlerin hayalini çoğaltır içlerinde. Deniz kokan şehirler, fötr şapkalı adamların önemli evraklar imzaladığı şehirler, musluklarından sıcak su akan şehirler... Onların boğazından koca yük gemileri geçerken bu şehrin kursağından geçen sadece kara bir trendir.

Dağların ortasında bitmiş, gelişigüzel boy vermiş yabanıl çalıları andıran şehir; efsanelerin, korkulu masalların, insanları ayartan perilerin, kana susamış kurtların, ille de karın hükmü altında yaşamını sürdürür. Şehri kendi içine kapatan yalçın dağların başını Akkurt bekler. Oğlanların düşlerine giren şeytan kızlarını, yeni gelinleri ayartan arsız perileri kovalar. Alkarısını lohusa kadınlardan, karakoncolosları babasız tüten ocaklardan uzak tutar. Bir günahın kokusu herkesten önce alır, bütün şehri ulumalarıyla sarsar. Hırçın rüzgâr, kar ve boran sağ koludur.

O kış şehrin kursağına bir şey takıldı. Tren yıllar önce yuttuğu bir hayatı getirip orta yere kustu. Bir kadın, yaklaşan istasyona annesinin gözlerinden baktı. Havayı koklayıp eldivenlerini ince parmaklarına geçirdi. İhtiyar bir adam, demir halkaya olanca gücüyle asıldı. Tren rayların üzerindeki kar kütlelerini öğütterek gara yaklaştı, göğsünde sıkışan kasveti bir nefeste göğesavurdu. Vagonlar gürültüyle arka arkaya dizildi. Bir şeyin görülmesi için bir miktar ışığın yanında çokça karanlık gerekir. Kadın, geçmişin karanlığını halka halka dizdi. İstasyonda bir günahın parıltısı seçildi. Kadının yüreğindeki kıvılcım önce göğsüne bastırıldığı kundağı ardından kıvırcık saçlarını tutuşturdu. Vakitsiz dönen yolcu, kalabalığın içinden mütereddit adımlarla geçti, gerilmiş yaylardan hedefine fırlatılan bütün bakışları bir bir topladı. Kimi çocukluktan kalma, bir tutam merhamet yüklü, kimi biraz kıskançlık biraz nefretten örülü, kimi ise taptaze merak dolu bakışlar... Şehir bir fırtınaya tutuldu. Bir kadın bir şehri yuttu.

Günah gün yüzü gördü mü geri dönüşü yoktur. Gözler ona tiksintiyle bakar, analar kızlarını sakınır, beyefendiler paçalarına pislik bulaşmasın diye yolunu çevirir. Delikanlılar o günden bir pay alamamanın hıncıyla öfkelenir. Sahipsiz günah en kötüsüdür. Yuyup yıkayanı, kırk kat kefenleyip mezara koyanı olmaz. Ufuneti her yana bulaşır. Kalabalık, ellerine düşen günden ürktü. Gidip sahibine haber verdiler. Fatma Kadın'ın kapısını çaldılar, günahın yularını eline tutuşturdular. Fatma Kadın ne etsin? İstasyon iki adımlık yoldur. Her adım yüz yıllık mesafe. Bin bir kalp çarpıntısı, Kocabey'in öfkesi, yaşmaklı kadınların kınaması. Elindeki yuları sıkı sıkı tuttu Fatma Kadın, yüzünde utanç, kalbinde merhamet, halkayı günahın boynuna geçirdi. Yavrusunu da peşi sıra katıp şehrin arka sokaklarında yitti.

Rüzgâr, Akkurt'un öfkesini şehrin dört bir yanına saçtı. Her köşe başından, aralık her kapıdan, açık pencerelerden, inadına yüksek duvarlarla örtülü, kendi günahını sıkı sıkı gizleyen avlulardan uğultular yükseldi. Tren istasyonunda görmüşler. Kimi? Asiye'yi. Hangi Asiye? Hani şu garın sırtına yaslanan eski taş konak var ya. Bildim, bildim. Kocabeylerin konağı. Fatma Kadın'ın kızı. Öyle evlat olmaz olsun. Ne yüzle dönmüş? Anasından güç bulmuştur. Vah ki sana Kocabey. Başımıza taş yağmasa iyi. Kucağında bebesiyle hem de. Gittiği gün de böyle kar bastırıydı. Akkurt üç gün üç gece ulduydu ya. Akkurt'un rızası yoktu demek. Şimdi de yok, baksanıza ulumaların ardı arkası kesilmedi. Bir adamın peşinde ziyan oldu. Kimdi o adam? Mühendis Bey. Demir yolunu denetlemeye geldiği hani. Kanına girmiş kızın, sonra da yüzüstü bırakmış. Evlerden irak.

İki kadın seslerin üzerine basa basa yürüdüler. Fatma Kadın ahretliğinin kapısını çaldı. Üç gün müsaade istedi bacılığından. Şu günahsız sabinin yüzü

suyu hürmetine. Ya kesilmezse kurdun sesi, dinmezse kar. Kırk gün yağsa, şehri boydan boya kırklasa çıkmaz ya bu leke. Asiye'yi bir odaya yerleştirdiler. Pencereleeri sıkı sıkı örtüp kara perdeler çektiler. İçeriye gün ışığı girmesin diye değil. Şehri yutan günahın parıltısı sokağa düşmesin, Akkurt gelip ruhlarına dış geçirmesin diye bütün delikleri bir bir kapattılar. Bebeği kırk kat kara örtülere sardılar. Hele bir Akkurt'un öfkesi dinsin, Kocabey merhamete gelsin, emanetlerini geri alacaktı Fatma Kadın. Ana yüreği yufka olurdu da baba yüreği de taştan değildi elbet.

Asiye o gece gözünü kırpmadı, yavrusunu bağrına basıp sabahı bekledi. Gece boyu kurtlar uludu. Kar öfkesinden kapıları yumrukladı, çatıları hınçla dövdü. Asiye'nin kıvrıcık saçlarında minik, günahsız bir el gezindi. Asiye, üç gün yavrusuyla ışısız bir odada, yarını aydınlatacak bir haberin gelmesini bekledi. Üçüncü günün gecesi gök çatırdadı. Sesler ayyuka çıktı. Asiye pencereyi açtı, bulanık ay ışığına baktı. Akkurt bedel ister. Her şeyi, herkesi yıkıp geçen bir kadın, günahının bedelini ödemelidir. Bu şehir, dedi Asiye, sesini karanlığa kaptırmamak için direnerek; bu şehir seslerle doludur. Yürürken seslerin üzerine bastığını hissedersin. Uğuldayan sokaklarda kağşamış sevinçler, ihtiyarlamış ağıtlar, eskimiş gülüşler duyarsın.

Gölgesinde en ufak yaşama sevinci barındırmayan bir is perdeler şehri. Havada geçen kıştan kalma iç çekişler, boşa çıkmış umutlar ve keder... İnsanı dışarıdan ve içeriden sarmalayan bir iç sıkıntısı. Her iç çekiş yitik bir yaşamdır. Mütemediyen tekrar edilmekten yıpranmış, pörsümüştü. İnsanın var olanın dışında bir şey arzulağı, derin ve bitimsiz bir açlık duyduğu, başka şeylere heves ettiğı, bir ızdırap kaynağı dahi olsa, kendi ritminde akıp giden hayatına hoyrat bir elin dokunuşunu beklediğı, kapı zilinden, vakitsiz çalan telefonda saadetini sataşacak bir haber umduğu tekdüze bir yaşam. İnsanlar ambarlarında tahıl, sandıklarında hiç kullanılmamış hevesler biriktirir. Tek bir gün kendini tekrar edip durur. Hayat öyle normaldir ki kusur bir zorunluluk olarak ortaya çıkar. İnsan yola gelmek için yoldan çıkar. Sırf yoldan çıkmanın hazzını yaşamak, yola gelmenin tatminini duymak için. Genç bir kadın ansızın istasyonda belirir. Bir adam bir kadının elini tutar. Görülmemiş rüyaların ardına düşerler. O rüyalar bir babayı kocatır. Bir annenin gözünde yaş, yüreğinde telaş olur. Bir kusur bütün şehri esir alır. Bir leke şehrin üstüne çöreklenir. Tek bir ses bütün sesleri bastırır.

Ayin bulanık ışığı odaya vurdu. Uğultular kar tanelerine tutunup aralık pencereden içeri girdi. Akkurt'un gözleri ahşap döşemenin, demir karyolanın, çıplak duvarların üzerinde gezindi. Asiye telaşla yavrusunu kucağına aldı. Kırk kat örtünün kıvrımları arasına gizlenmiş sesleri bir bir ayıkladı. Yüzünü yavrusunun ak yüzüne koydu. Sesler, dedi Asiye. Seslerin bir gün sönüp gi-

deceğini, köskün bir gaz lambası gibi ışığını gecenin karanlığına teslim edeceğini sanırsın. Korkunç bir yanılgıdır bu. Uğultular peşini bırakmaz. Bırakmayacak. Kızlar annelerinin alın yazısını miras alır, unutma. Ananın günahı kundaktaki bebeden sorulur. Onlar doğuştan mücrimdir. Çevrelerinde yaşanan felaketlerin, başlarına gelen musibetlerin yegâne müsebbibidir. Alnına sürülen lekeyle doğmanın hincını duyacaksın. Bir sabah ansızın çekip giden kadının yarım kalmış hikâyesiyle kundaklayacaklar seni. Elini gayriihtiyari iki kaşının ortasına götüreceksin, yazgından nefret edeceksin. Seni dünyaya getiren rahme lanetler okuyacaksın.

Bu şehirde kediler huysuz, köpekler pısırik, insanlar fesat, sokaklar tekinsizdir. Uğursuzluk kokan evler vardır. Yaşlı ve uyuşuk evler, yoksulluk kokan sofralar. Huzursuz akşam yemekleri, korkulu gündüz düşleri. Dağların arasında ağaçsız, dalsız budaksız, taş taş boy veren evler, terk edilmişlerden örüldür. Giden, kalanın eksik hikâyesidir. Gelmekten asla vazgeçmeyen tek şey kardır. Daha son güz gelmeden her yer beyaza keser. Tabiat, gün yüzü göstermeyen üvey anne gibi merhametsizdir. Alabildiğine hırçın, alabildiğine sert. Gün doğmadan evlerin çatılarına üfören rüzgâr, insanların o beyazlığın içinde çitiledikleri kelimelerini alır, o çatıdan bu çatıya sürer, en mahrem sırları getirip bir başka evin penceresi önüne yığar. Güneşin ışıktan orduları gökten indiğinde birdenbire geri çekilir fakat kazandığı zaferin tadını saklandığı yerde çıkarmaya devam eder. Karın üstüne üstüne yürünmez, onunla yumruk yumruğa bir kavgaya girilmez. Kar dört bir yandan saldırırken insanoğlunun yapabileceği tek şey düşmanın yorulup yere yığılmasını beklemektir. Sonra bir alayış başlar. Öfkeli kalabalık ellerinde kazma kürekle düşmanın cesedi üzerine yürür, onun şişkin gövdesinde kendilerine bir hayat yolu açar. Kayalıklar, o beyazlığın altından süte doymuş, hareketsizlikten iyice semirmiş yabani hayvanlar gibi eskisinden daha heybetli, eskisinden daha hırçın yükselir.

Asiye saçından bir tutam yoldu, yavrusunun kundağına ilişti. Ayın bulanık yüzüne duyulmamış ninniler söyledi. Ay hicap duydu da bulutların ardına çekildi. Aralıksız yağın karın soluk alıp verişleri yavaşladı. Asiye'nin göz kapakları ağırlaştı. Sesinde sonsuz uykuya teslimiyet. Bu şehir, dedi, bu şehir sadece karın ve kurtların hükmünün geçtiğini göreceksin. Yaşamın bir fısıltıymış gibi karın altında gizlendiğini. Çünkü Tanrı, şehre Akkurt'un gözlerinden bakar. Günahkâr kullarını onun önüne atar. Gündüzü götürmeye gelen rüzgârın ardında bıraktığı parçalanmış kızılığı seyredersin. Gece sabun kokulu bir ihtiyar kılığında koynuna alır seni. Pencereye vuran ay ışığını ürkütmeden usul usul masal anlatır. Lambanın yağı çıtırdar, alevin göz kırpsıları giderek azalır, rüyalar âleminin kapısı aralanır. Fakat kurtlar asla

uyumaz. Günahkâr ruhları cehenneme sürüklemek için şehri baştan başa dolaşırlar. Rüyalara sarkar, arsız kızları düşlerinde boğarlar. Dişlerini geçirdikleri ruhları yer altı şeytanlarının sofralarına atarlar. İnsanlar gömülür ama kimse ölmez bu şehirde. Hiç yaşamamış olanın ölmeye de hakkı yoktur. Her şeyin sebebi olan, bütün sebepleri temize çekmeli. Akkurt'a diyet ödenmeli. Etim onun etidir. Kanım onun kanı. Ruhum kıyamete kadar ızdırap çekecek, yeryüzünde sahipsiz dolaşacak, yok hayır, kendisi için dua edecek riyakâr dudaklar aramak için değil, hiç değil. Küçük bir kızın kaderinde kendini temize çekmek için.

Ertesi gün şehir derin bir sessizliğe uyandı. Pazarlık yapılmış, Akkurt'un öfkesi dinmiş, uğultular kuytu köşelere çekilmişti. Bir günahsızın yaşamına karşılık günahkâr bir ruh. Fatma Kadın dinen sesleri işaret bildi, erkenden yola düştü. Gün ışığı şehri bir kenarından tuttu, parmaklarını, istasyonun sırtına kümelenmiş evlerin çatılarında gezdirdi. Hepsi birbirine benziyordu, her biri bir diğeri için ifşa edilmemiş sırlarla yüklü... Taşıdığı ağırlığa güç yetiremeyen duvarlar, sıvası dökülmüş pencereler, küf bağlamış avlular... Fatma Kadın bir zamanlar gelin geldiği konağa ilk defa alıcı gözle baktı. O da tıpkı komşu evler gibi zamana direniyor, yitip gitmemek için ayak diretiyordu. Her şey eskimişti artık. Konak, istasyon, kara tren hatta Kocabey bile. Kurt kocamıştı, kuzular yuvalarında huzurla uyusundu. Emanetleri geri almanın vaktidir. Bacılığının kapsını çaldı. Yorgun bedenini ahretliğinin kucağına yığıldı. Yol boyu direncini sokaklara pay etmiş, gördüğü her yüzde, geçtiği her kapıda takatinden bir parça bırakmıştı. Şimdi titreyen dizlerine söz geçiremiyor, sağ elini göğsüne bastırıp hızlı hızlı çarpan yüreğini teskine çalışıyordu. İki kadın sessiz sedasız anlaşıp hâlleştiler. Ahretliği yol gösterdi, Fatma Kadın ardı sıra gitti. Asiye'nin odasına vardılar. Kapının kilidini usulca çevirdiler. Odaya girdiklerinde bebeği karyolanın üstünde bir başına buldular. Yavrucağın yüzü mosmor olmuş, soğuk iliklerine kadar işlemişti. Demir karyola zangır zangır titriyor, kırık dökük eşyalar köşelerine sinmiş âdeta onlardan kaçıyor-du. Çıplak duvarlarda, ahşap döşemelerde pençe ve diş izleri... Fatma Kadın aralık pencereye uzandı, uzakta, çok uzakta Akkurt'un inine doğru yürüyen bir karaltı görür gibi oldu.

DERYA ATSAN

Mezarlıkta Kahvaltı

Kalimera Sait! Bonjour, pariluys ve bıraktığın bütün sabahlar kadar güneydın.

Eyüpsultan Tepesi'nde usulca patlayan bir bahar, ayva tüylerimi ayaklandıran tatlı bir meltem var. Kedileri ve kargaları doyurdum. Sülüklere buğday bıraktım. Yağmur yağınca gelirler. Yalnızlığımı onlarla gideriyorum. Sümbüllerle birlikte ne güzel çocuklar yeşerirdi buralarda nisan yağmuruyla. Şimdi yoklar. İnsanlar insanlarla telefonda, bilgisayarda. Elektrik telleri ve baz istasyonları hıncahınç dolu. Sinemaların, kafelerin, kütüphanelerin kapıları insanları istemiyor. Lâkin fırınların yüzü her daim sıcak. Eski fırından simit aldım. Kırmızı termosumda yeşil çay, bir mezarlık kıyısına sahibinden izin alarak ilıştim. Ölü konuşmaz demesin kimse, tam simidi dişleyeceğim, mezar taşıyla "Ağız tadını kökten yok eden ölümü hatırlayın," diyor mübarek. Tükürüğüm yetmedi ağızımdaki lokmaya, bir yudum çayla zar zor yutup hayretle gülümsedim. Kabir, Cülus Yolu'na bakıyor. İstanbul'un en eski aşevlerinden biri burada. Kadın erkek, pazar arabalarıyla gelip yüklüyorlar aşlarını. Cülus'un kedileri peşlerinde mırmırnav. Açlık, haddince güzel, haddi aşınca zor. O kadar aç kalmadım hiç ama diyorum ki, şu dünyada ne yapıyorsam bıraksam, sadece açları doyursam, işim gücüm bu olsa, ama nasıl. Ağızımda yanık bir susamı gezdirip duruyorum, işin içinden çıkamıyorum. Tak tak sesleri fikrimi delip geçiyor. Uzaklarda bir yerleri kazıyorlar yine, hiç durmuyorlar. Aaaaah! Bu şehri-i şahaneyi omuzlarından tutup ha bire sarsıyorlar.

Başımı mezar taşına yasladım. Boynum fena. Atlas omurum yorgun, ama elmayla kandıracağı bir Herakles'i yok. Saçım, başıma ağır geliyor. Kürek kemiklerimi aşıp belime kadar uzandı. Şefkatli bir eşin yahut sevgi arayan bir bebeğin okşamadığı saçlarım, neye yarar! Anneler ve babalar, büyüyünce saç okşamayı da bırakıyorlar. Uzayan tarayışlarım da teselli vermiyor. Üstelik öyle sağlıklılar ki, her teli Medusa'nın yılanları kadar diri. Pandemi, yalnızlığımı bir aslan dolunayı gibi büyütürken onları da büyüttü. Kesmeliyim. Kesme-

li, başımı boynumu hafifletmeliyim. Peki, onlarla ne yapacağım. İğne yastığı mı. Dikişten anlamam. Lösemili bir çocuğa peruk çıkar mı. Lakin epeydir okşanmamış saçlarım şifa veremez ki ona. Bir yerde okumuştum; Hint Okyanusu'ndaki tanker kazasında denize akan binlerce ton petrolü temizlemek için kıyı ülkelerindeki insanlar saç kesme seferberliği başlatmışlar. Bağışlanan saçları naylon çoraplara doldurup birbirine ekleyerek, okyanusa upuzun bir yılan gibi bırakmışlar. Petrolü emip temizlesin, balıkları ve deniz kuşlarını kurtarsın diye rengârenk saçlardan bir Şahmeran. Kuaförleri gezerek kesilen saçları toplayıp bu Şahmeran'lardan yaparak kendiminkiyle Boğaziçi'ne salsam. Ama bütün kuaförler kapalı. Offf, en iyisi gömmeli. Hanik ninem, tırnaklarını ve saçlarını büyükçe bir mendilde biriktirir, baharda doğduğu köye gidip gömerdi. İnsanlar, sevgiyle tutamadıklarını büyüyle tutarlar a kızım, sakın ha saçını tırnağını kimseye verme, derdi. Sevginin olmadığı yerde ne işi olur insanın. Hem gömersem vitaminiyle bir çiçeğe can gelir. Ama önce helalleşmeliyim, adada bir bisiklete binip, örgümü açıp, kızıl kahverengi yılanlarımı keşişlemeye savurmalıyım. Bu saçımın hakkıdır.

Kahvaltımı yapıp adaya geçeceğim. Büyükada'da Reşat Nuri var, Heybeli'de Hüseyin Rahmi. Ama ben sana geleceğim. Çantamda Şahmerdan var ve bir makas. Beraber gezeceğiz. Bisiklete bineriz. Kalacak olursam ertesi gün balığa bile çıkarız. Soluğunun önünü, ciğerinden gelen kanın kesmiş olsa da buradasın işte. Kolumda. Yokuşu indim. Sol eli, başka birinin dayısının eline bakılarak yapılan heykelinin karşına geçip tüttürürüz diye, az zifirli ince sigaralardan aldım. O adamcağız da kanserden ölmüş iyi mi.

Ada vapuruna giderken göğü dolduran martı sesleri, gözümü kapatınca adamotlarının çığlıklarına dönüşüyor. Bir tabur adamotuyla sahilde yürüyorum! Onları topraktan çıkaran benmişim gibi peşimdeler. Koşuyorum, düşse kalka koşuyorlar; duruyorum, zınk diye duruyorlar. Bunları çıkaran her kimse, iplerini, bir hafta aç bırakılmış siyah bir köpeğe bağlamak gerektiğini bilmiyor ya da köpeğe kıyamamış olmalı. Çiçekler, bitki ressamlığı öğrendiğimden beri peşime düşüyor ara sıra. Sukulentler, menekşeler, çuhalar, şakayıklar, çiğdemler, pencereye tünemekten sıkılmış sardunyalar ve mor orkideler. İtirşahiler bile. Gözlerimi açtığım için vapura binemediler. Sahilde bekleyen hayalcilerin paçalarına eteklerine dolansınlar. Vapur ıssız, çimacılar durgun. Güneş, bütün koltuklara kendi oturmuş. Keyfince, sere serpe. Üçüncü mevki devri bitti çoktan. Güneşin bütün kolları aynı mevkide. Çay yok, ama kâğıt kalem var. Aklımdayken diyeyim; misafirliğe eli boş gitmeyi hiç sevmem, sana bir çingenbacak elması çiziceğim.

İstanbul, kıskanç bir büyücü eliyle büyülenmiş gibi uzaklaştıkça güzelleşiyor. Yakınken çirkin. Köpekleri konuşup insanları havlıyor. Beyoğlu'ndaki

çatı katıma sığamadım, koca şehirde sığınacak yer yok. Şehirde kimsem yok. Adalara bisiklet sürmeye, Çingeneler yağmalamadan evvel mimoza kucaklamaya, kutlamalı pikniklere, nadiren yüzmeye, başıboş atları izlemeye, boyamak için taş toplamaya ve her nisanda Aya Yorgi'yi, nam-ı diğer Hızır'ı ziyarete gelirim. Hep o bize gelecek değil ya, bazen de insan Hızır'ın peşine düşmeli. Onu, adada modada, çıkmazda yolda, derede tepede, camide kilisede, çarşıda havrada aramalı. Sol gözbebeği durmaksızın titreyen birini bulana kadar insanların yüzüne tek tek bakmalı. Titrer, çünkü girdiği bedene alışmak istemez. Adada hep yürüyeceğiz. Sait, faytonlar yok artık, o eski merhamet kalmadığından belki. Ağır yaralı atlar denize atılınca denizati olamadı. Ada; femur ve toynak kemiği yığınlarıyla kanserli bir hücre gibi istemsiz büyüdü. Elbet, Keşiş Dağı'ndan göçen Erzincanlı faytonculardan, rüyasında bile atını tımarlayıp öpen, sevgiyle yelelerini örenler vardı ama çok, azı parladı be Sait. Çok azı parladı.

Burgaz'a yaklaşıyoruz. Kaşık adasının köpekleri hâlâ havlıyor. Bıraktığın gibi. Kınalıada'da hiç gitmediğin, Meryem Ana kandilinin güzel bir Rum kızının alnını parlattığı bir evde, erken yetişen bir karpuz yine sarı çıkıyor. Çekirdekleri simsiyah. Kınalı'yı geçerken İkiz Sirakyan Köşkleri'nden gelen yumuşacık piyano sesi sarıyor vapuru ipek bir şal gibi. Matmazel Ebruhi öğrencileriyle bir resital hazırlığında olmalı. Bilmek böyle bir şey, yoksa da olduruyorsun. Vapurla Karaköy Camii'nin üzerinden geçtik gelirken misal. Minaresinin ucu vapurun altına ince bir çizik attı bilmem kaçınıcı seferi işaretleyen. Caminin adaya taşınırken denize gömüldüğünü bilmiyor olamazsın. Hatta Horoz Reis, az evvel kaptana selam çakıp, vapurun önünden sürdü teknesini hızla. Yine hasta taşıyordu Kartal'a. Sarışın, çakır gözlü, Poseidon kalıplı bu adam çocukken çok sevdiği tahta horozunu kaybedince aylarca ağlamış da lakabı oradan kalmış. Hava bulutlu. Google Efendi'ye sordum, yağmur yağmayacakmış. Adı tuhaf gelebilir ama kendisi dünyanın yeni ermişi. Ne sorsan doğru yanlış cevap veriyor. İnsanlar doğruysa doğru, yanlışsa yanlış cevaplar.

Bir sevgilim vardı. Şair. Şiarı kendinden. Gitti. Hiçbir şey söylemeden. Ardından döngel yasinleri okumadım, sevdalinka şarkıları söylemedim, pazusuna farazî muskalar asmadım, ah edip yürek kasındaki kırıışları de bükmedim. Ona bir gülibrişim fidesi gönderdim, "gülibrişim fidesinden ürkmenin" şiirini yazsın diye. Hâlâ bekliyorum. Yazar mı dersin? Yazsın yazmasın, beklemesi güzel, ümit etmesi. Kanlıca mantarını pek severdi, nereden aklıma geldiyse. Izgaraya yahut tavaya vurunca az tuzla karaciğer tadı verirmiş. Yedin mi hiç. Yeseydin belki şifa bulurdun, korkmasaydın ameliyat olmaktan, sevdiklerini İstanbul'da bırakmaktan, gencecik ölmezdin. Benim kırkım senin kırkınla do-

laşırken, yedi sene sonra karaciğerin kanayacak, öleceksin deseydi, korkunu yenebilir miydin. Yoksa kırkıma küfür edip uzaklaşır mıydın. Burgaz'dan başlayıp Galata'ya, Beyoğlu'na, Menekşeli Vadi'ye, Arnavutköy'e, oradan Bebek'e, sonra karşı yaka Üsküdar'a ve oradan Pendik'e kadar, İstanbul'un göbek taşına yayılan çok sevdiğin, hep özlediğin, hiç ayrılmak istemediğin bir alay varlık var, nasıl gidecektin! Neyse, canım çekti, gel hadi, tepelerine çıkalım adanın, mevsimidir, kanlıca toplayalım. Radika, kuşkonmaz, yabani pırasa, ebegümeci ve mide yanmasına biraz melisa otu. Reçellik karabaş ararken belki futbolcu Lefter çıkar karşımıza, Büyükkada'dan Burgaz'a karabaşa geldiğini kimseye söylemeyelim diye, sus payı olarak bize bir avuç dolusu labada verir.

Evine gideceğiz daha. O artık bir müze, mektubumu müzene bırakacağız. Sana ne mektuplar yazıldı ardından. Mektup yazanın mı yoksa yazılanın mıdır, ha Sait? Bence kâğıda döküldüğü andan itibaren yazılanındır, ulaşamasa bile. Taze karabaşın birazını demleyip lila renkli bir çay içmeyelim mi Makbule Hanım'ın kristallerinde. Kuş desenli porselenlerinde Ergün'ün vişneli milföy pastasından yemeyelim mi. Olmadı Madam Sasa'ya gideriz yemeğe o bize koloçitha ve domates köftesi yapar. Bir de sen seversin diye kabak tatlısı. Bahçe işlerine dalıp tırtıl alerjisi olmadıysa tabii. Kortizonlu iğnelerden gözünü açamaz yoksa. Ama dur, önce bakkaldan bir paket kalın tuz alalım, mimosanın dibinden denize dökelim. Denizin tadına bakalım, tadı yerine geldi mi diye. Yetmezse bir paket daha. İtalyanlar İkinci Dünya Savaşı'ndan çıkınca moral olsun diye her yere mimoza dikmişler. Dünyanın tadı yerine gelsin diye. Biz de. Bir mimosanın altından. Bir meczup gibi. Denize. Tuz.

Sen gidince savaşlar bitmedi. Vatansız insanlar sınırlarda kaldı. Göç yollarında, denizlerde, çocuklar, ana babalar kayboldu. Şam çarşıları, Bağdat kütüphaneleri yağma. Boşnaklar kırıldı, Kıbrıs karıştı. Daha daha nereler. Ya memleket... İnsanın insana hasımlığı bitmez bilirsin. Öykülerin işi kolay değil bu yüzden. Susuşundan anlıyorum, beni de bir öyküye katıyorsun şimdi. Kat be Sait! Çillerimi kat, saçlarımı, sularda gölgesi kalan aşklarımı, annelik hasretimi, yarım kalan nakışlarımı, müphem şiirlerimi, gövdemle aramdaki amansız çatışmayı, tek kollu fındıkkıranımı, kâğıt ağırlığımı, gül yağımı, lavantalı mumlarımı, olgunlaşmaya bıraktığımdan tahayyülümde pinekleyen öykülerimi, eskiyen tüllerimi, çalamadığım armudî kemençemi, İran'ı görme sevdami, peşime düşen çiçekleri, damağımda ezemediğim lezzetleri, çay kuttularımı, soramadığım hesapları, altında rüya gördüğüm yirmi altıncı meridyeni... Özümden düştüğüm anları da kat muhakkak. Demem o ki, kendinden bil beni. Ya sen geçmişten gelmiyorsan. Ya ben gelecekte gelmiyorsam. Ya zaman dedikleri bir çamaşır ipi gibi dümdüz değilse. Her şey daima mevcutsa. Ya herkes buradaysa. Her şey, herkes buradaysa!

Kalpazankaya'ya doğru daldın yine. Gel yürüyelim. Minare boylu ölümler gibi uzanan gökdelenlerden uzakta. Adada en çok değişen şey, karşı kıyının manzarası. Remil tutan çingenelerin falından gidelim. Marta Koyu'na doğru. Marta Hanım, "Biraz Allah suyuyla yıkanayım," deyip yağmur sularını biriktirmiş yine. Hollandalı Koenraad'ın heykelleri arasından süzülerek yürüyelim. Kumlara bata çıka. İnanmazsın, dünyada kum kıtlığı başladı. Aşılar için bile cam tüpler üretilemeyebilir. Ama Merih'e araç gönderdi insanlık, sağda solda robotlar dans ediyor. Yapay zekânın üreteceği öyküleri merak etmiyor değilim. Ya tutar, kendilerine yeni bir dil uydurup onu konuşurlarsa, yandı gülüm keten helva, şapşallaşırız iyice. Geçen gün öğrencilerime öğütledim, göktaşı arıyoruz bağda bahçede. Avrupalı koleksiyonerler açık arttırma ile alıyorlarmış taşları. Parasıyla gönüllerin okuyabilirler, iyi ve doğru olana sahip çıkabilirler, çıkarlar mı?

İşte bak! Kibar Berber, Nazım Kaptan ve Salih'le orkinosa çıkıyor. Altı milimlik çelik misinalar, zıpkınlar ve denizciyi denizde öldüren bir özgüvenle. Hikâyeyi bilirsin belki, dört yüz seksen kiloluk bir orkinos, bunları Sivri ile Yassıada arasında öğleden geceye gezdirmiş. Salih "Ölücez, bırakalım şuncağızı" diye ağlarken Kaptan, ikinci zıpkınla çektiği balığı kuyruğundan kapmış, Kibar'a "Kasa yap, kasa yap!" diye bağıırıyormuş. Kibar kasayı ne bilsin, "Bağlayayım mı" demek aklına gelmiş de anlaşılmışlar. Yorgun orkinos ölümü kabullenip motorun bordasına yanaşmışmış zati. Bu koca deniz cevherini tekneye alamayacaklarından baştan ve kıçtan tekneye bağlamışlar. Motora da su girmesin mi o hengâmede. Gündoğusundan havanın patlaması ve kararması da cabası. Akıntı desen hiç sorma. Alabora olmak var. Kibar, "Yassıada'ya atalım kendimizi, aramaya çıkmışlardır, bir meşale yakalım görsünler," dese de Nazım Kaptan oralı olmamış. Bir yelken yapıp motoru çalıştırmış. Motor yine susunca alacakaranlıkta kıyıya varmışlar kürek çekip. Yoksa "Ayy Andon Fırtınası" hikâyesine bir de "Kibar Orkinos Fırtınası" hikâyesi eklenecekmiş. Karar verdim Sait, saçımı Kibar Berber kessin, yoksa ben kıyamayacağım. O vakit, Kibar amca demlenmeden haydi Hristos Yolu'na.

Güneş düştü. Ufuk bir ekmek gibi kızardı. Nuh'un gemisi suda yükselecek Arap dağlarına yürüdüğünden beri suyun coşkusu bitmedi. Yine yutarım dünyayı, der gibi gidip geliyor dalgalar. Göğsünde hiç durulmadan kabaran bir denizle gideceksin sen de. Mezar çukurun bile topraktan önce yağmurla dolacak. Ya ben! Nuh dedim de, hep merak ederim, aynı gemide aslan ceylanı yemeden nasıl durdu, diye. Nuh, meleklerin gösterdiği otlardan bir tütsü yakmış, buhurdanı hayvanların arasında merhametle gezdirmiş olmalı.

Nasıl acıktım. Rahmanlar Bostanı'ndan yoğurtlu kızartma için biraz patlıcan ve fırından sıcak ekmek alalım. Adapazarı'ndan getirdiğin mangalda

kalan patlıcanları közler, kahvemize sabahyıldızını düşürürüz sonra. Kapı kenarları, sütçülerin hesap defterine dönen evlerin önünden geçelim. Jupon etekleriyle, borsalino ayakkabılı panama şapkalı kocalarının işten dönüşüne sofra kuran kadınların mutfak pencerelerinden bakalım gizlice. Sen, sofradaki yemeklerin isimlerini söyle bir bir. Bilemezsen kikirdeyişlerimizi sûzînak bir şarkıyla bastıralım.

Hikâye burada bitebilir. Ama dur, çarşıya inmeye hacet kalmadı. Polis yolu tutmuş. Sokağa çıkma yasakları yine başlamış olmalı. Virüs mutasyona uğramış, diyorlardı. Azizim, mikrobun bile tekâmülü var. “Yasakları kabul ettik. İnsanoğlu için yasaklı hayvanlar da diyebiliriz. Mikroplar bile birer yasak değil mi?” diye söylenerek beni o sokakta bırakıp gidebilirsin, ama yapmazsın. Başka bir son düşünelim. Tatlı bir kuytuda, küfür içen bir sarhoş balıkçı bulup, uykulu başımızı iman tahtamıza düşürene dek anlattıklarına inanalım. Hikâye burada da bitebilir yahut Allah’ın dergâhından attıklarından sayıp kendimizi sabaha kadar ağlayabiliriz de. Gözünün mavisini gözü-mün kahvesine dikişinden anlıyorum. O vakit niye öykü yazıyoruz, diyorsun. Haklısın. Soğuk ve sıcak nefesin sahibi insanı yaratanın mucizesine inanalım. Sevmememe geçişlerine harcayacak mevsimimiz yok ki bizim. Gelip geçen aşklarda, sevdiğimiz kadar sevilmediğimize inanıp küsecek vaktimiz yok. Hem aşk İspanyol hanlarına benzer, insan ne getirdiyse onu bulur, demiş Madame d’Ault.

Bu cadı fındığı, bu çingenbacak elması, bu kurt üzümü ve bu mektup sana; yeni hikâyelere tuhaf sonlar bulmak bana. Yazması değil, seçmesi zor. Zira dünya bir tuhafiye. Saçımı da kestim, al işte. Göm onu. Üstüne de bir limon dik. Benim bir soğanlık toprağım bile yok anakarada. Kendinden bir parçayı nereye gömersen artık oralı olursun ya, sen gömünce biraz Burgazlı olurum ben de. Adım da olsun mu Limonya. Gideyim şimdi, son vapura yetişeyim. Polislere, bahar şehirde bile güzel, diyeyim.

-C’est la vie!

- Hayat bu işte.

-Ah kevah!

-Ah ile vah arasında. Canı içindeyse şükretmeli insan.

-Sait! Hayat bahidir, değil mi?

-Elbette...

NAGİHAN ŞAHİN

Sığırnık

Burada şehir bitiyor ve mahalle başlıyor.

Mahalleyi görünürde hemen ayıran bir şey var: Çatılar. Bir yabancı gelip de mahalleyi görecek yüksek bir yere çıksa ya da bir dron'la çekim yapsa, gözüne ilk takılacak şey, bombeli kiremitleriyle bir örnek bu çatılar olurdu.

Evler, tombul kiremitlerin altında sükûn içinde yaşıyorlar. Öyledir, canlı olmadıklarını bildiği halde evlere canlılık yükler insanlar. Eskiince üzüldür, yenilemeye, tamir etmeye uğraşırlar. Özlem duyduklarında evleri de özlemle dolar, sıkıldıklarında onlarla birlikte kararır. İşte bu sebeple evler, bir çatı altında dimdik ayakta iken sükûn içinde yaşarlar. En azından uzaktan gelen yabancı dostumuz böyle düşünüyor.

İssiz diyebileceğimiz bu sokakta sadece arada bir kuş sesleri duyuluyor. Güzel ışığı olan sıcak bir gün. Yabancı, alt dalları kurumaya yüz tutmuş akasya fidanlarına bakıyor. Sükûn adını verdiği, ışıkla sessizliğin buluşmasını içine çekiyor. Kılığı bu kadar düzgün olmasaydı elleri cebinde bir Hucklebery diyebilirdik onun için. Bakışlarını yine etrafta gezdiriyor. Bütün evler ahşap. Her şey tahtadan, balkon parmaklıkları bile. Sır saklamıyor sokak, burada ke-restelere bir cila bile çok görülüyor. Artık umursanmayan beyaz güneşlikler sararmış, buruşuk ve düzgün çekilmemiş. Evler iç geçiriyor.

Vargelci Kâmil, aralık sokak kapısının önündeki basamaklara oturmuş. Ayakları çıplak, şortu dizlerinde. Murat sağ eli çenesinde, Kâmil'in yanında dikilip duruyor. Yokuşun başından bir gelen var. Hakan mı? Hayır, geleni tanımıyorlar. Bir süre ardından bakıyorlar. Ah, tabii ya, mahalleyi keşfe çıkan yabancı bu. Henüz tanışmadılar. Belki başka sefere.

Sakine penceresini yukarı doğru sürerek açtı, dirseklerini pervaza dayadı. Bir ipteki çamaşırlara bakıyor bir sokağa. Kâmil'le Murat yan sokakta. Göremiyor onları. Laflayacak insan arıyor. İştten çıkarılalı bir ayı geçti. İş aramaya başlasa iyi olur. Ancak yıllar içinde sonucu belli işlere kalkışmamak gibi garip düsturlar edinmiş. Bu saatte sokaktan kimse geçmez, Çolpan, Zümrüt,

hepsi işte. Yakında onları da çıkarırlar. Atölyeler bir bir kapanıyor yine. On senede bir bu memlekette hep böyle oluyor. Ekonomiden anlayanlar sistemin böyle olduğunu söylüyorlar. Kimlerse artık. Kıvırcık saçlarını iki eliyle arkasında toplayıp bileğindeki lastik tokayı takıveriyor. Alime abla evde mi acaba? Bugün çarşamba mıydı?

Üst katta, Alime'nin plastik kutulardaki çiçeklerini görüyor yabancı. Çiçekler ince sopalarla destekli. Büyürken sarılacaklar bunlara. Bu cepheye pek güneş vurmuyor, yazın bile, renksiz ve yamru yumru olacaklar ama hiç değilse uzayacaklar. Alime'nin bacası da simsiyah. Bacası dediysek, duvara sonradan açılmış bir delik bu. Yabancı dostumuz ise ilk kez böyle bir baca çıkışı görüyor. Onun bu cehaleti, sırtların pek, karınların tok olduğu bir iklimden gelmesiyle ilgili ancak o sevimsiz refah sahiplerinden değil, onu böyle biri sanmak haksızlık olur. Bu evlerde baca yok, çünkü evler yapıldığında soba sadece saraylarda kullanılıyordu.

Sakine pencereden biraz daha bakıyor. Az sonra Alime ablasının kapısını çalacak. Alime, bozarmış pembe perdesini sağa doğru çekmiş. Yine de kirli camlar içeriği göstermiyor. Alime kocadı: Kuru, kırışık, bıkkın. Gözleri dalgalı. Ak saçları üstünde tozlu, kemik rengi ince bir tülbent var bugün. Yabancı onunla karşılaştığında şöyle düşünecek: Yüzü Pamuk Prenses'in cadısına benziyor, beni de var, çenesi de sivri. Pek öyle temiz görüldüğü de söylemez. Ama vücudu dimdik, eğilmemiş daha. Alime balkonun önüne kadar geliyor. Hep böyle, ahşap evin ahşap balkonuna yaklaşır, kapısına doğru. Her seferinde korkup geri çekiliyor. Aslında güvende, çünkü sallanıp duran bu tuhaf ve çürümüş balkonların kapıları çivilenmiş.

Alime yatıp kalktığı, Sakine'yi ağırladığı bozarmış perdeli odasına dönüyor. Perdenin yanında durup o da sokağa bakıyor. Bu yabancı da kim? Sivillerdendir belki de. Alime'nin tozlu, kırışık, el kadar tülbendini, omuzlarında örgülü fare kuyruğu saçını bir anlığına pencerede görüyor gizemli ziyaretçi. Bu sırada Alime çalan kapıya bakmaya gitti bile.

Yetmiş üç yaşındaki biri için formda olduğunu çalan kapıya bir çırpıda koştüğundan biliyoruz artık. Bu dinçliğini halen çalışıyor olmasına yoralım, yoralım ama kavga sırasını çoktan savmış olması gerekirdi. Yazın sahilde su, kışın sokaklarda mendil satıyor. Yazı sever elbet: hava güzel, sahil güzel, iş çok. Sigarasını da kendisi alıyor. Dilenmiyor ya, çalışıyor, alır da içer de. Alime'nin oğlu kızı varmış, öyle diyor. Belki doğru söylüyordur. Demesine bakılırsa oğlu onu istemiyor yanında. Üstelik boğazına kadar borçlu. Kızınınsa derdi başından aşkın. Alime dertle dolup taşıp da yanında kaya bulsa ona bile anlatanlardan. Anlatırken sesinin tonunu sitem kelimesiyle tarif etmeye kalkmayalım, başarısız oluruz. Zahmetten usandığını anlatıyor. Bu yaşta bu

zahmet. Bunları her gördüğüne söylüyor Alime, hele Vargelciye hep söylüyor, sigortasız çalışma, bak bu yaşımda hâlîme, emekli olsaydım böyle mi olurdu, dikiş atölyelerinde çalıştım gençken, o zaman kimin aklında ihtiyarlık, sigorta. Kocas, oğlu... İkisi de yatmaktan başka ne biliyorlar. Allah canlarını alsın. Dedi mi hiç? Dedi. Kocasını şimdiye kadar mahalleden gören yok. Oğlum dediği biri ara sıra kapısında görüldüğünde mendil- su paralarından alabildiğini alıyor. Hayır, Alime zorla eline tutuşturur.

Vargelci Kâmil Murat'la epey konuştu. Evin tadilatıyla ilgili şeyler, gündelik diğer ıvır zıvırlar. Kaybolan adamın hikâyesini de eklemiştir sohbetin sonuna. Çıplak ayakları yazın bu son günlerini beton serinliğinde değerlendiriyor. Betonun gölgeye düşünce aldığı bu tuhaf ılıklik çocukluğunu hatırlatıyor ona. Yüzermiş gibi. Yumuşak. Murat da hurdacıda çalışmaya başladığını söyledi. İkisi de sigortasız. Alime kızacak.

İsmet geliyor muhtarla. Paris'i, Roma'yı görmüş muhtarla. Kentsel dönüşümün, boğaz tokluğuna çalışan, iki cefakâr uzmanı olarak İsmet'le muhtardan daha iyi bir ikili düşünülemez, nitekim her mahallede birer tane muhtar ve müteahhitle bu işler çözülüyor. İsmet, fırıncı İsmet'ten müteahhit İsmet'e yükseldi, hakkını yemeyelim, sadece yürüyüşü değişti. Yan sokağa sapıyorlar, Muratların önüne, uzaktan seslerini duyamıyoruz ama jest ve mimiklerine bakarak rahatlıkla fısır fısır konuştuklarını söyleyebiliriz. Murat arkalarından çok pis bakıyor. Alime görse küfrü basardı. Bu yaştan sonra çadırda mı kal-sın? Sakine de görmüyor onları, bulunduğu yerden Kâmil'le Murat'ı göremediğini söylemiştik zaten. Görseydi o da küfrü basardı. Ama muhtara haksızlık etmiş olabilirler, muhtar eski esnaf İsmet'e tarihî yapıyı korumak gerektiğini söylüyor, burası da tıpkı *Montmartre* gibi kalmalı, ata yadigârı üstelik buralar, diyerek kanına girmeye çalışıyor olabilir.

Sakine tahmin ettiği gibi sokakta kimseyi göremiyor. Bugün yalnız. Çok sıkıldı evde. Şimdi kapıya gidiyor, pembe lastikten terliklerini ayağına geçirdi. Kapıyı çekt. Alime'nin kapısını tıklatıyor. Hemşire gelecekti. Devlet muhtaç yaşlıların ayağına gidiyor. Aklına estikçe haber verip geliyor kamu hemşiresi. Doktor, anca evde ölüm olursa uğruyor. Bakıma muhtaç yaşlılar listesi uzun mu uzun mahallede. Yoksa muhakkak onlar da istiyor her ay uğrayabilmeyi. Tansiyon, şeker: standart ölçümler. Var mı başka bir şikâyet? Alime, sosyal devlet kavramını bilmiyor ama buncacık destek bile can suyu ona. Sigortalı olsaydım şimdi böyle mi olurdu destanıyla zavallı hemşirenin de kafasını şişiriyor. Hemşire içli bir kız, sağlık ocağına bırakılmış kullanılmayan ilaçlardan reçetesiz ağrı kesiciler, kan sulandırıcılar, öksürük şurupları filan getiriyor. Kapı çalınca hemşire zannetti, sen miydin kız, gel gel otur, ben şu günahsızlara bakayım hele. Alime kaldığı yerden çiçeklerini suluyor. Hem

suyu kaynatıp hem de çayını içine attığı demliğı bu işe de yarıyor. Mutfağı, fayansları birçok yerde kırık, lavobosu damlatan bir tezgâhtan ibaret, oturma odasının içinde. Arkalığı dolaplı olan çekyatı Nuh Nebi'den kalma görünüyor. Dolap gözlerinden birinde koyu mavi camdan Murano taklidi bir kül tablası var. Bir zamanların modası. Efkârlanınca, yanında kim varsa, gencim diyen gelsin bana baksın bir de bir türlü ölmeyen bu eşyalara diyor Alime. Çok konuşuyor, her seferinde aynını diyor, anlatmadan duramıyor. Tanıdık tanımadık ayırt etmiyor artık, bazen, gücü konuşmaya yetmediğinde, içinde demir pençe geçen bir türkü söylediğı de oluyor. Yabancı ziyaretçimiz o anda yanında olsa, Alime bu türküyü söylerken beninin düştüğünü, çenesinin yuvarlaklaştığını, düpedüz pis kılığının ve teninin temizleştğini görecekti. Sakine yeni aklına gelmiş gibi soruyor, oysa daha önce de sormuştu bunu. Nereliydin sen Alime abla? Kastamonu. Niye kızmıyorsun seni böyle kendi başına bırakanlara? Ah çekiyor Alime, kısa bir ah. Alime gevezeliğine ahlarla başlarken Sakine bir gün yaşlanacağını aklına getiremiyor.

Murat, ekimden sonra ortalarda görünmedi. Hapiste. Onu böyle bilmeyen mahalleli oldukça şaşkın. Kâmil her hafta Murat'ı görmeye gidiyor.

Sevimli yabancı nerede mi? En son birkaç fotoğraf çekerken görenler olmuş.

SEGÂH GÜMÜŞ

Bir Ayrılık Mektubu

21.09.2021

Sevgili Bay S,

Bu mektup, tarafımdan karşılıksız bırakılan ayrılık pusulanıza yıllar sonra bugün verebildiğim bir cevaptır. Bunca yıl sonra bir şekle girip harf harf kâğıda yansıyan iç sesim kimse tarafından duyulmayacak, biliyorum. Zaten öyle bir amacı da yok. Sadece bir çemberin tamamlanmasını sağlayacak o kadar. Bu durumda bu metne mektup demek ne derece doğru olur bilmiyorum. Belki de bu bir fermandır, bir bağış fermanı. Çünkü bu satırlar bittiğinde sizi affetmiş, sizin tarafınızdan da affedilmiş olacağım, biliyorum.

Size karşı neden öfke doluyum bilmiyorum Bay S. Âdeta kâbuslarımın tüm sorumlusu sizsiniz. Oysa her aşk uykusu tatlı hatıraların rüyalarını da taşır içinde. O mektubunuzda “Bu, çift taraflı feshedişin tek taraflı feryadıdır...” diye başlamışsınız cümlelerinize. İşin aslı; bu aşkı ben feshetmedim Bay S. Güvensizlik duygusu nemli bir kum gibi yavaşça kemirdi çıtalarımızı. Dokunduğumuz anda elimizde kalıyorlardı artık. Capcanlı görünen tahtaların hiç fark edilmeden içten içe sessizce çürüyebildiğini biliyor muydunuz? O sağlam görüntünün dokunduğunuz anda nasıl ufalanıp avucunuzda eridiğine inanamazsınız.

Çürümeyi ne zaman fark ettiğimizi hatırlıyor musunuz? Sizi doktor doktor gezdiren ve zamanla kronikleşen o tuhaf hastalığınız sırasındaydı. Gerçeği duymak istemeyen kulaklarınızın feryadıydı o çınlamalar. Size ondan bahsettiğim günün akşamında başlamıştı hani. Aslında ona herhangi bir karşılık vermediğimi, aşkın güven sınırlarını da ihlal etmediğimi söylemiştim size. Sanırım bana inanmamıştınız. Evet, hata ettiğimi kabul ediyorum. Böyle çocukça bir davranışı nasıl yapabildim? Amacım sizi kışkırtmak da olsa aptalca bir hamleydi. Son zamanlarda başkalarıyla görüştüğünüzden şüphelenmeye başlamıştım. Gözlerinizdeki aşk ışıltısı da sönmüştü sanki. Soluk bir maviye çalıyordu bakışlarınız. Oysa sizinle göz göze geldiğimiz

anda içim aydınlanıverirdi eskiden. Işıl ışıl parlardım. Size aşkımızın sadece iki yıl garantili bir ampul olduğunu düşündüren bu karanlık olsa gerek. Kim sorumluydu bu sönüşten Bay S? Ben mi sadece?

İlginizin sönen koruna biraz üflemiştim. İstedğim sadece o karanlığı biraz dağıtmaktı. Elbette çıkan alev beklentimin çok üstündeydi ve bizi yakıp farklı yönere savuran ağır bir yangına dönüştü. Hiçbir söndürme gayreti de işe yaramadı.

Siz o son mektubunuzda güven gemisini aysberge sürttüğümü yazmışsınız. Başka birine bana ilgi duyacak cesareti nasıl verebilirmişim? Üstelik duygularını itiraf edecek rahatlığı da nereden bulmuş? İşte bu rahat tavırlarım yüzünden su almaya başlamış gemi. Her gün biraz daha batmış. En son bacası da sulara gömüldüğünde o mektubu yazıp her şeyi bitirmeye karar vermişsiniz. Bense asıl sizin çıkardığınız bu kıskançlık yangınında kül olduğunu düşünüyorum aşkımızın.

Gözünüz aydın Bay S. Her ne olduysa oldu, sonuçta elbirliğiyle hatim duasını ettik ilişkimizin. Öyle bir darbe indirdiniz ki un ufak ettiğiniz benliğimin kemiklerini o mezardan bulup çıkaramıyorum. En çok bu yüzden nefret ettim sizden. Bir zamanlar şeksiz şüphesiz inandığım hisli yüreğiniz aşkınızın değil şeytanın yuvasıymış. Nasıl da inandırmıştınız göğsünüzün beni her türlü kem göze karşı muhafaza eden “*iman dolu bir siper*” olduğuna. Faili meçhul bu cinayetin azmettiricisi de oymuş meğer.

En çok neye pişmanım biliyor musunuz Bay S? Aşkımız o ilk yarayı aldığı anda çekip gitseydik sessizce, ikimizi de zehirlemeseydi şüphe yılanı. Beni affedip geri dönüşünüzden sonra hep o yılanın gözleriyle bakmaya başlamıştınız bana. Yüzümde ihanet izi aradığınızı, bana her an yalan söyleyebilecek bir hain, gizli gizli kaçış planları yapan bir mahkûm gibi davrandığınızı anlamadım mı sanıyorsunuz?

Beni bir zamanlar sevdiğinize eminim elbette. Ben de sizi sevdim. Hem de çok. Delice kuşku duymanıza, beni en ağır ithamlarla suçlamanıza rağmen bu sevgi soluk alıp vermeye devam etti. Uzunca bir süre bitkisel hayatta da olsa yaşadı. Yıllar sonra nihayet bu ümitsiz hastanın fişini çektim. Geride çürümüş bir posa yığını var. Çok üzgünüm Bay S. Nefret güvesi nasıl yiyip bitirir onca güzel anıyı söyler misiniz? Gerçek bir sevgi bağı bir ömür besledi hani insanı. Öyle bir bağ ki düştüğünüz yerde dayanak olur, tükendiğiniz noktada yeniden emzirirdi. Siz ki sıratı el ele geçeceğimize dair yeminler ederdim. Bu dünyada olmasa bir başka âlemde derdiniz.

Yine mi suçlamaya başladım? Boş verin en iyisi. Unutun sözlerimi. Yağmur yağıyor Bay S. Güz yağmurları bunlar. Hep sevdiğimiz gibi. Yağmura dair imgeler kurardınız. Aşkımızı yağmurlarla ilişkilendirirdiniz. Sizin sevginiz

sonbahar yağmurlarıydı; besleyici, hüznü, romantik... Beni ilkbahar yağmurlarına benzetirdiniz daha çok; delişmen, geçici, neşeli... İnsan ilkbahar-dayken neşeli filizler açıyor Bay S. Sevgiyi de hüznü de o bağırda yoğurmak, çıldırasıya sevmek, sevmek istiyor. Yaşam bu mevsimde umarsız bir oyun topu gibi görünüyor insana. Oraya buraya atıp oynamak, havaya fırlatıp fırlatıp tutmak istiyor. Evet delice. İnsan anlayamıyor o çağlarda. Dünyanın ağır bir yanılgı olduğunu ve zaman sarkacının ipleri çözüldüğünde o koca çürümüşlüğün altında ezileceğini anlamıyor.

Keşke anlayabilseydik Bay S. Önce kendimizi sonra birbirimizi... Ben sizi o melankolik hüznünüzle kabul edebilseydim, siz beni deliliğimle sevebilseydiniz. Dünyayı top sanıp yuvarlarken ben, siz ayak direyip durdursaydınız biraz. Veya ben hislerinizi incitmek pahasına aşkınızı sinama gereği duymasaydım keşke. Böylesine öldürücü bir darbe almazdı belki gemimiz.

Bana o mektubu da bir sonbahar akşamı yazmıştınız. "Eskilerin *"şeb-i hicrân"* dediği bu gecede, kederim sokaklardan taşıyor. Yağmur hâlâ yağıyor. Çok üzgünüm, dağlar kadar üzgünüm" demişsiniz. Ben de üzgünüm. Sizden sonra kaç ilkbahar, kaç sonbahara evrildi saymadım bile. Yine sonbahardayız ve yine siz yağıyorsunuz işte. Hüznü hüznü yağıyorsunuz. Yalnızım. Yapayalnız. Siz benim ilkbaharımdınız. Nasıl da tomurcuklanmıştı dallarım sevginizle. Köklerim toprağa sıkı sıkıya tutunmuş iştahla, hevesle emiyordu o şerbeti. Şimdiyse çok yorgunum, yorgun ve yaşlı. Bir ömürdür neredeyse kaybımın başını beklerken tükendi ömrüm.

İşte böyle Bay S. Ne anlatıyordum sahi ben? Hafızam da gittikçe sönüyor. Size şimdilik iyi geceler diliyorum. Ve günaydın... Sonra yine iyi geceler... Umarım mutlu bir ömür sürüyorsunuzdur bir yerlerde...

G.

SONER OĞUZ

Perihan'a Gitmek

Sehpanın üzerindeki sarımtırak daireyi silmek için eline bir ıslak mendil almıştı. Yılların buruşturduğu apak elleriyle kırışan mendil arasında ezelî bir uyum varmış gibi geldi bana. Cızırtılı bir bozlak açışının tüm evi hüzünden dokunmuş bir gri örtünün altına gömdüğü esnada, aklına bir şey takılmış gibi, gözlerini kısıp kısırtısızca durdu. Küçülen bakışlarının ardına esrarlı bir dünyayı sığdırmıştı yine. Bir süre hiç hareket etmeksizin sehpanın üzerindeki çay lekesine baktı, baktı. Sonra, az evvel aklına takılan şey, o halkanın ortasına şıp diye damlamış da işaret parmağıyla onu seviyormuş gibi bir şey yaptı. Çekiç Ali, odaya “Sarı yazma yakışmaz mı güzele?/ Sarardı gül benzim döndü gazele” diye bir avaz salarken elindeki mendili daha çay lekesine hiç değdirmedeği halde gelişigüzel bırakıp kendini, içindeki uçsuz bucaksız düzlüğe gömdü. Elini göğsünün üzerine götürürken tazelenmiş bir yarayı sıvazlar gibiydi. Az evvel küçüle küçüle bir noktaya dönüşen gözlerini, ağlamamak için iri iri açtı. Telefonun yanındaki ajandaya uzanıp kapağın hemen altındaki kâğıt tomarından bir yırtık sayfa çekti. Üzerinde yazan rakamları, harfleri tek tek sevdi, okşadı, öptü gözleriyle. Uzun uzun seyretti kâğıtta yazanları. Yüzünde tastamam bir keder buruştu sonunda. Kâğıdı elinde tutarken her bir çizgiyi nasıl sevdiese şimdi de o rakamların yazılı olduğu tuşları kanı çekilmiş, kemikli parmaklarının ucuyla öyle seviyordu. Son rakamı da çevirip beklemeye başladığında alındaki çizgilerden komşu vadilerde güröldeyen ırmaklar geçiyordu. Bekledi, bekledi. “Açmıyor!” dedi. Sesinde bir korkunun soğukluğu varmış da kendi sesini ısıtmaya çalışmışçasına “Ya evde yok ya da çocuklar dışarı çıkardılar.” diye bir teselli aradı kendine. Kimse tarafından anlaşılmayacak derdin tesellisi de yalnız sahibindeydi. “Çocuklar” dediği Perihan’ın oğulları, kızları mı yoksa torunları mı?” diye düşünürken babamla göz göze gelmiştik. Babam, ağzının bir kenarıyla başını aynı anda aynı yana eğerek “Bugün her şey benim kontrolümde olacak; siz rahat olun, ben halledeceğim.” demek istiyordu. Anneannemin durumu; annem, babam ve benim

aramızda özel bir lisan geliştirmişti. Üstelik bu, bana fakültede öğrettikleri gibi “Temeli bilinmeyen zamanlarda atılan(...) toplumsal bir uzlaşmaya dayanan(...) bir işaretler dizgesi”nden ibaret değil, çoğu kez hislere dayanan ve sezgilerimiz aracılığıyla asıl manasını bulan özel bir lisandı. O ara annem müdahale edecek oldu. Gözlerindeki yaşları avuç içiyle kuruladıktan sonra yekinir gibi yaptı. Babam kaşlarını yukarı kaldırdığında dudaklarının ucuna gelen birkaç kelimeyi yutkunarak içine indirmişti çoktan. Anneannem kalıp içinde sadece iki parça kıyafetinin olduğu gardırobun bulunduğu odaya yöneldi. Az evvelki durgunluğun sonrasında iki pardösüsü olduğunu ve bunların o dolapta asılı durduğunu hatırlamış olması, içlerimizi biraz olsun serinletmişti. Zira anneannem unutmaya başladı mı bu vaziyet kimi zaman günlerce sürüyor; kâh evin küçük çocuğuna kâh bir yabancıya dönüşüveriyor, hiçbirimize dair en ufak bir şey hatırlamıyordu. Bu vaziyet, en çok da bir anneye haddinden fazla ihtiyaç duyduğu yaşlarında, onu evladı gibi sevmek zorunda kalan annemi yıpratıyordu.

Anneannem mevsime uygun bir tercih yaparak bej renkli pardösüsünü giyinmiş, üzerine lacivert bir eşarp bağlamıştı. Kapının ağzında dikilirken kahverengi ayakkabılarını parmaklarının ucunda tutuyordu. “Hele bir Perihan’a varayım. Kaç gündür telefona kimse çıkmıyor.” dedikten sonra ardında yoğun bir naftalin kokusu bırakarak çıktı kapıdan. Babam, “Merak etmeyin, gözüm hep üzerinde olacak; haydi siz işinize gücünüze bakın!” diyerek peşine düştü.

Annem derinden bir of çektikten sonra pencerenin hemen yanındaki berjere yığıldı. Bakışları “Ne olacak böyle? Nereye kadar?” diye soran ve bunun cevabını kendisine kimsenin veremeyeceğini bilen, umutsuzluğa yakın bir anlamla yüklüydü.

Anneannem, evden Perihan’a gitmek için en son geçen hafta çıkmıştı. Gültepe’de gecekonduların başladığı yolun bu tarafında kalan son apartmana girmiş, benim takip mesafesini biraz açmış olmamdan dolayı bina içinde izini kaybettirmişti. Perihan’a olmasa bile Perihan’ı tanıyan birine böylelikle ulaşabileceğim muhakkaktı. Fakat fırsat kaçmıştı bir kere, zorlamanın bir anlamı da yoktu. Çaresizce apartmanın bahçe duvarına yaslanıp beklemiş, kaldırım üzerinde seksek oynayan çocuklara bu binada Perihan diye birinin oturup oturmadığını sormuştum. Çocukların dediğine göre apartmanda Nurtan Teyze, Melahat Hanım, İsmet Amca, Kaportacı Haydar, Doktor Ziya, emekli öğretmen Hilmi Bey, kapıcı Sezgin’le karısı Nurchihan ve birkaç üniversite öğrencisi kızdan başka kimse oturmuyordu. Peki, Perihan bunlardan hangisinin bir tanıdığı, akrabası yahut annesiydi? Perihan kimdi de seksen küsur yaşındaki anneannem, hafızasının üzerinden bir sünger geçmiş, daha beş sene ev-

vel yitirdiği dedemi tümünden unutmuşken haftanın bir iki gününde onu yola revan edecek kadar nasıl kazanmıştı aklına? Ben bunları düşünürken anneannem apartman kapısından çıkmış, önümden kıvrılarak köşedeki manavın yolunu çoktan tutmuştu. Belki benim varlığımı aklındaki Perihan'dan dolayı hiç fark etmemiş, belki de beni tanıyamayacak kadar unutmuş yahut bir rüzgâr Perihan dışındaki her şeyi aklından silip süpürmüştü o arada. Vaktiyle bir kocası olduğunu nasıl unuttuysa, aşağı yukarı altmış sene aynı yastığa baş koyduğu adamın evin çar köşesinde asılı fotoğraflarına nasıl bir yabancıya bakar gibi bakıyorsa bana da öylece bakıp geçmişti önümden belki.

İzmariti ayağımın ucuyla mazgaldan aşağı yuvarlayıp peşine düştüm. Anneannem manavın önündeki tezgâhtan aldığı iki salkım muzı tarttırdı. Parasının üstünü cüzdanındaki bölmelere özenle yerleştirdi. “Hastaneye nasıl giderim evladım?” diye sordu. Çocuk, Gültepe Camii önünden kalkan dolmuşların yerini uzun uzun tarif etti. Anneannem iki salkım muzı iki ayrı poşete koydurup zamanla bükülen belini dik tutmaya çalışarak Baba Hikmet Bakkaliyesinin önünden sola kıvrılıp yeşil binanın yanındaki daracık aradan geçtikten sonra tereddüt etmeksizin sağ tarafa yöneldi. Kaldırım üzerinde oynayan iki kız çocuğuna poşetlerden çıkardığı iki muzı uzattı. Çocukların yanaklarını, saçlarını okşadı. Taş döşeli kaldırım üzerinde yaklaşık yüz metre dümdüz ilerledikten sonra minareden tüm mahalleye dağılan ezan sesinin geldiği yöne döndü. Acaba manavın verdiği uzunca tarife mi uymuştu yoksa sadece cami aklında kalmıştı da ezan sesinin geldiği tarafa mı yönelmişti? Ne olursa olsun bu denli uzunca bir tarifi şu noktaya kadar bile aklında tutmuş olması işlerin yolunda olduğunu gösteriyordu. Caminin caddesinden kalkan dolmuşların durağına gelmişti nihayet. Durak çavuşuna yaklaşıp sordu: “Bunların hepsi devlet hastanesinden geçer mi?” Adam, dudağına yapışmış gibi duran sigarasını her hecesinde zıplatarak iki defa “Geçer!” dedi. Anneannem, şoförün hemen arkasındaki koltuklardan pencere kenarındaki kine kurulup cami duvarı önünde, kendi yetiştirdikleri bamyaları, kabak çiçeklerini ve yeşil soğanları satmaya çalışan kadınları seyre dalmışken ben de dolmuşa attım kendimi. İki sıra arkadaki koltukta, koridor tarafındaydım. Anneannemin yanındaki teyze ile gitgide koyulaşacak bir sohbete başladığını duysam da içerideki gürültüden ne konuştuklarını tam olarak anlamam mümkün olmuyordu.

–Perihan...

–Evet, ücretini vermeyen var mı?

–Ameliyat olmuş...

–Beni alt geçitten önce indirir misiniz?

–Geçmiş olsun...

- Burada duramayız abla!
- Peki, Perihan kim, neyiniz olur?
- Geçen durdunuz ama!
- Perihan mı, Perihan benim...
- Kaptan müsait bir yerde...
- Allah şifa versin!
- Hastanede inecekler...
- Teyze, dikkatli geç karşıya.

Anneannem, kendisine yol vermek için açılan kalabalığın arasından sıyrılıp indi. Kapı tam örtülmek üzereyken kendimi güç bela dışarıya atabildim. Doğru, eczanelerin sırasındaki çiçekçiye girdi. Çok geçmeden elinde rengârenk bir lisyantus demetiyle çıktı içeriden. Yolun karşısına geçip poliklinik girişine yöneldi. Danışmada birbirini dürterek şakalaşan iki gence bir şeyler sorduktan sonra asansöre binen kalabalığın arasında yitip gitti. Perihan'a ilk kez bu kadar yaklaştım. Onunla aynı çatı altında olduğumu biliyor olmanın tam olarak nasıl bir duygu olduğunu anlamaya çalışarak bir süre olduğum yerde durdum. Şu an, şu hastanede ne yapıp ne edip Perihan'ı bulabildim pekâlâ. Fakat hayır, şu an içimde böyle bir istekten zerrece eser yoktu. Belki de Perihan'ın anneannemin dudağında bir anlama kavuştuğunu, onu görmenin bu anlama bir katkısı olmayacağını hatta Perihan'ın mümkün hâlleri içinde en güzelinin bu olduğunu fısıldayan bir ses, beni onu aramaktan alıkoyuyordu. Fakat en azından bir Perihan'ın varlığından ve anneannemin buraya onun için geldiğinden de emin olmak istiyordum. Danışmadaki gençlere burada Perihan diye bir hastanın yatıp yatmadığını sorup ameliyattan yeni çıkmış olması gerektiğini söyledim. Dört tane Perihan vardı kayıtlarda dördü de ameliyattan yeni çıkmıştı. Fazla üstelemedim, hastane bahçesinde hem acil hem poliklinik girişini görebileceğim bir banka oturdum. Yarım saat kadar bekledikten sonra anneannem kapıda gözüktü.

Son sekiz senedir tüm hayatımız anneannem üzerine kuruluydu. Bazen durup dururken bir Perihan türküsü tutturup yola düşüyor; bizden birini de muhakkak, bir hafiye gibi peşinde sürüklüyordu. İlk zamanlar unutkanlığı bu kertede değildi tabi. Çıkıp gidiyordu ve akşam ezanına yakın, eve döndüğü vakit “Perihan'ın selamı var, hepinizi tek tek sordu.” diyor; kimi zaman da “İyi-ce yaşlanmış zavallı, oturduğu yerden kalkamıyor.” diye kendi hâlini bırakıp ona üzülmüyordu. Oysa Perihan böyle miydi? Sabah ezanı okunmadan kalkar, evi barkı siler süpürürdü. Bir anda bastırıp etrafı beyaza boyayan kör tipi gibi bunca işi ne ara, nasıl hallettiğini anlayamazdık. Perihan şöyle iyiydi, Perihan böyle güzeldi; görenlerin kaytanı kopardı zamanında. Hele bir de gençliğinde görecektik biz onu. Peki, ama kimdi bu Perihan? Önceleri annem

“Anne, Perihan Perihan diyorsun da kim bu Perihan?” diye ısrarla sorardı. Bu sorunun cevabını şu vakte kadar hiçbirimiz alamadık. Bir defasında tam bir şeyler anlatacakmış gibi bizi heveslendirdikten sonra -aklından geçenlerin hangisi buna engel olduysa artık- elini şöylece bir sallayıp “Siz, nereden bileceksiniz?” dedi. O günden sonra sanki sırrı düşmandan saklayan yeminli bir çaşıt gibi sadece susmuştu.

Haftanın birkaç günü anneannemi takip ederken her defasında farklı bir adrese çıktı yolumuz. Ya hiçbir Perihan’a denk gelmedik bu yolculuklarda ya hangi Perihan olduğunu bilemedik aradığımızın. Belki de Perihan diye biri hiç yoktu da gün boyu evde bunalan anneannem dışarı çıkabilmek, sokaklarda bir başına dolaşabilmek için bir Perihan uydurmuştu kafasından. Hani bir roman okur yahut bir film izler de oradaki karakterleri yolda belde hep yanı başında görürsün ya işte öylece bir şeylerden etkilenmiş, olmayan bir Perihan’a inanmış olamaz mıydı?

Kimi günler bir buket çiçekle hastane koridorlarına düştü anneannemin yolu; kimi zaman “Perihan’ın ağabeyi ölmüş, yalnız bırakmayayım.” diye kederini paylaşmaya gitti. Bizse bir gölge gibi peşindeydik daima. Ama bir süre sonra Perihan’ı eskisi kadar merak etmemeye, onun zâtından çok havadislerini beklemeye başladık. Sanırım anneannem Perihan’ı hepimize uzak ve kim olduğundan çok, nihayetinde bir Perihan oluşuyla kabul ettirmeyi başarmış, lakin onu tanımayı, onun hakkında sorular sormayı gizli bir hükümle bize yasaklamıştı. Öyle ya da böyle, Perihan bayramlarda ziyaretine, torunlarının çocukları doğduğunda gözün aydına, ağabeyi öldüğünde başın sağ olsun, hastalandığında geçmiş olsun gidilen kanlı canlı bir insan hüviyeti kazanmıştı gözümüzde. Kimi akşamlar Perihan’ın selamı geliyor, kahvaltı sonraları bizden de hiç tanımadığımız, ağzı gözü belirsiz bir Perihan’a selam gidiyordu.

Telefonun yanındaki ajandanın arası Perihan’a ait telefon numaraları ve adreslerle doluydu. Anneannem, öğleye doğru herhangi bir numarayı arayıp öğle ezanından sonra oradaki adreslerden rastgele çektiği herhangi birine gidip Perihan’ı buluyor; bizse akşamleyin eve sağ salım dönebilmesi için gizliden onu izliyorduk. Kâh yanağına bir ben kondurduğum, burnunu sivrilterek kaşlarını birleştirdiğim kâh şişe dibi camların ardında ufalan gözbebeklerini gülümsettiğim Perihan, hiçbir kalıba girmeyip silik bir hayal olmakta direnmeyle beraber her an herkese de benzeyebiliyordu. Kimi günler Perihan’a anjiyo yapılıyor kimi zamansa evini su basıyor, zavallının yardımına yine anneannem koşuyordu. Hayatımızın bu kadar uzağında olmasına rağmen hep bizimle olan bu kadın, özellikle geceleri aklıma düşüyor; en çok da kafamdaki Perihanlardan hiçbirine benzemiyor olduğuna inanıyordum. Perihan, içinde ne olduğunu bilmediğimiz ama her an bizimle ve bizim ol-

duğuna inandığımız mühürlü bir sanduka gibi elimizin altında durmasına rağmen kimsenin mührü bozmaya cesaret edemediği bir hal almıştı son zamanlarda. Ben yine de saçları bir yün topağına dönmüş, torunlarının çocuklarına yelekler, süveterler ören, her gece yalnız ölmek için dualar eden bir Perihan heykeli dikmiştim aklımın orta yerine.

Anneannem, hastane kapısından çıktıktan sonra yolun karşısına geçip dolmuş beklemeye başlamıştı. Elindeki lisyantuslarla muz dolu poşetleri içeride bırakmıştı anlaşılan. Demek Perihan'ı ziyaret etmiş, ziyaret saatinin bitişiyle uğuldayan şu kalabalığa karışıp aklındaki Perihan'ı kimselere sezdirmeden inmişti aşağıya. Gültepe dolmuşu durağa yanaşırken karşısına dikildim. Bana bir yabancıya bakar gibi bakması şaşkınlığından ileri geliyordu. "Perihan nasıl?" diye sordum. "Kocaman kadın o, teyze diyeceksin!" diye düzeltti. Dolmuşa beraber bindik, yan yana oturduk. Gültepe Camii'ne kadar bana Perihan'ı anlatıp durdu. "Çökmüş iyice, ameliyat olmuş geçen. Şeker bağırsaklarını kurutmuş zavallının. Otuz senedir avuç avuç hap yutar zaten." Gözleri bulutlanan anneannem, ilk defa Perihan'dan söz ederken yorulmuş, tıkanmıştı. "Ne yapayım, bir Perihan kaldı. Biz de birbirimizi arayıp sormazsak... Ben ondan diriyim. O gelip gidemiyor." derken birkaç defa yutkunmuştu. Boğazındaki düğümü çözememiş olacaktı ki sustu.

Gültepe Camii'nin caddesinde dolmuştan indik. İhtimal ki bir süre ikimiz de Perihan'ı düşünerek hiç konuşmadık. Anneannemdeki Perihan'la bendeki Perihan'ın birbirine en çok yaklaştığı, en çok benzeştiği hatta belki de aynıleştığı yerdeydik. İçim Perihan'a dair bir kederle sızlarken müşterek bir acının iki kişiyi birbirine ortak bir sevinçten daha kuvvetli bir şekilde yaklaştırdığını gördüm. Öyle ki ortak bir sevinç iki insanı birbirine yalnızca bir süreliğine bağlarken ortak bir acının iki ruhu bir daha ayrılmamak üzere yapıştırdığını o an oracıkta anneannemin kalbini içimde atarken bulduğumda anladım. Uzunca bir suskunluktan sonra anneannem "Zor konuştu, narkozun sersemliği sanırsam. Beni çok sonra tanıdı." diyebildi. Sonra çenesi titreyerek yıllarca içinde çınlayıp çoğalacak, benim için anlamını birkaç gün sonra bulacak o cümleyi kurdu: "Yüzüne nişan düşmüş zavallının!" Göz pınarlarından iki yıldız gibi kayan damlalara engel olmaya çalışmadı bu defa. Ben o yıldızları hiç fark etmemiş gibi davrandım, o da fark ettiğimi anlamamış gibi ağladı belki. Baba Hikmet Bakkaliyesinin önüne kadar tek söz etmeden yürüdük. Avcunda sıkı sıkı buruşturduğu, bir ilaç kutusunun tersine yazılmış adresi gösterdi:

"Güldepe mAhAlesi. zAfer cAdesi. zercAn AbArtmAnı. kAt 3. dAyre 12"

"Bunu telefon defterinin arasına koyarsın." diyebildi sadece. Gömlek cebime koyduğum adresi cebi ilikledikten sonra üzerinden tekrar yokladım. Perihan'a ait kaçınıcı adresti kim bilir bu? "Ha, şu da numarası" diyerek bir

başka kâğıt uzattı. “Kıyıcı gelini açtı bugün. Hastanenin numarasıymış. Oradan bilgi alabilirsin Mahinur Teyze, dedi. Ben de doğru hastaneye vardım. Ameliyat oldu deyince duramadım. Yarın çevirelim, bakalım ne diyecekler?” Ya önceki numaralar, evvelki adresler? Belki de her ay bir oğlu, bir kızı bakıyordu Perihan’a. Böylelikle anneannem Perihan’a her gidişinde eski bir adresin kapısını çalıyor, oradan da eline yeni bir adres tutuşturuluyordu. Bir sırrın ifşa olmasını istemeyen dostâne bir his vardı içimde. Beni boyuna kaş göz ederek susturuyor, bu konuda soru sormaktan alıkoyuyordu.

Kıyıcı annem açmıştı. Gözlerinde yitirdiğini sandığı bir şeyi bulmanın sevincini andıran bir ışık vardı. Önce anneannemi sonra da beni öptü. Anneannemin pardösüsünü, ayakkabılarını dolaba kaldırırken Perihan’ı sordu. Hâli keyfi nasıldı? “Selamı var. Nasıl olsun işte. O da sizleri sordu. Ekrem, öğretmen çıkacak bu sene; Nazım emekliye ayrılacak, dedim. Sevindi zahir. Gülmüsedü.”

Anneannem, önündeki karnıyarığı bir süre didikledikten sonra dedemin televizyonun üstünde asılı duran, sonradan renklendirilmiş fotoğrafına takıldı gözleri. Annem, belki hatırlamıştır umuduyla “Anne, kim o fotoğraftaki?” diye sorsa da umduğu yanıtı alamadı. Anneannem biraz düşündükten sonra “Hüsnü’nün babası değil mi, kim olacak başka!” diye terslendi. Sonrası aynı hikâye... Topal Osman derlerdi buna. Ona dünürcü gelmişlerdi de babası vermemişti. Gülmemek için kendimi zor tutuyordum. İnsan böyleydi, karmaşık daha doğrusu karanlık bir dünyaydı. Gülünmesi gereken yerde hüzünlenip kahırdan ölmesi gereken yerde gülesi gelebiliyordu. İnsan düz ve aydınlık bir koridor olsaydı ben neden edebiyat okuyacaktım, insanlar niye psikoloji öğrenmek için ömürlerinden seneler eksiltecekti?

Sonraki üç gün Perihan’dan hiç söz açmadı anneannem. Perihan’a gideceğim diye kapının tokmağına yapışmadı. Ertesi sabah hastaneyi arayacaktık. Aklından çıkmış mıydı bu yoksa Perihan’dan fena bir havadis almaktan mı korkmuştu bilmiyorum. Dördüncü günse her şeyi unutmuştu, bundan emindik. “Beni evime götürün, sizi polise şikâyet ederim yoksa!” deyip durdu. Kâh gülüp geçtik onun bu sözlerine kâh yüreklerimize başı dumanlı, hüzünden bir dağ oturdu. Akşamı kıldıysa yatıyı unuttu. Babama Neşet, bana Abdullah dedi birkaç defa. Hatta bir keresinde böğrüne dürterek annemi işaret edip: “Abdullah, şu kadın kim, niye evine gitmiyor dünden beri?” diye sordu. Annemin kirpikleri top top yapıştı birbirine.

O sabah anneannem iri bir zeytini dişsiz ağzında geverken alını boncuk boncuk terledi. Aramızdaki özel lisan devreye girdi hemen. Göz göze gelişlerimizde korkularımızı, endişelerimizi anlatıp dinledik karşılıklı. Annemin yüzü sapsarı kesilmiş, gözleri bizimle anlaşmaktan vazgeçip annesinin gözlerine

mıhlanmıştı. “Zahide, ne’n var kızım. Niye öyle daldın?” dedi anneannem. İlk annemi hatırlamıştı, sonra beni. Babama dönerek Hüseyin’in askerliği ne zaman bitiyor?” diye sordu. Babam, “Az kaldı. Önümüzdeki aya inşallah...” dedi. “Gelir gelmez everin oğlanı. İşli güçlü çocuk... Daha neyi bekleyeceksiniz?” diye hepimizi payladıktan sonra ağzındaki baklayı çıkardı: “Perihan’ın kızdan bir torunu var: Zuhal. Yutmuk gibi kız. Görseniz gümbür gümbür dönüyor evin içinde.” dedikten sonra bir anda sustu. Konuşmaktan yorulmuş gibiydi. Kopardığı peçeteyle alındaki teri sildi. Bir süre incelediği peçetede adını okumuş da anımsamış gibi bana dönerek: “Oğlum, Perihan’ı arayacaktık ya bugün unuttun mu? Diye sordu. Şimdi aradaki dört günü nereye koyacaktık? Perihansız günler yaşanmamış mı sayılıyordu anneannem için de kendi zamanının dehlizinde bir anda dört gün evveline dönebiliyordu. “Bul şu numarayı da çevirelim.” dedi. Ben numarayı ararken o sürekli “Vay Perihan’ım vay!” diye sızlanıyordu. Numarayı çevirdikten sonra telefonu ona vermiştim. Birinin telefonu açıp açmadığından emin değildik. Anneannem kendi kendine bir şeyler mi mırıldanmış yoksa biriyle mi konuşmuştu anlayamadık. O telefonun neden kulağında olduğunu bilmiyormuş yahut kimi aradığını unutmuş gibi şaşkın bakıyordu elindeki ahizeye. “Neyse, yarın bir daha ararız. Olmadı kendim gider gözümle görürüm.” Annem “kimi” diye sorsa da cevap alamadı. Daha doğrusu yanıt sadece “kimi olacak!”tı. Anneannemin kafamızdaki soru işaretlerini gidermeyen esrarlı yanıtlarından dolayı kimi zaman onun bir şeyleri hatırlamaktan bile isteye vazgeçtiğini, bazı şeyleri bilhassa unutmak istediği için unuttuğunu düşünüyordum, o esnada gerçekten her şeyi unutmuş mu oluyordu yoksa hatırlamaktan sakındığı için susmayı daha olmadı kesik cümlelerle konuşmayı tercih ediyordu, bunu kestirmek imkânsızdı. Böyle anlarda donuk bakışlarında kasıtlı bir unutmaya dair bir iz bir işaret bulmaya çalışsam da şimdiye kadar bu mümkün olmamıştı.

Anneannem, haftanın bir iki gününde diline doladığı Perihan türküsüyle evdeki rutini bozsa da zamanla Perihan ve türküsü de bu rutinin bir parçası hatta evimizin bir alışkanlığı haline gelmişti. Kimi günler yalnızca Perihan’dan oluşan bir gündemi hepimize dayatıp benimsetiyordu. Adlarımızı bile unutmamasına hatta kendi evindeyken “Beni evime götürün!” diye öfkelenmelerine dahi alışmıştık. Evde, gözümüzün önünde durduğu sürece onun her şeyi unutmuş olması, bize hayatında ilk defa gördüğü yabancılarımıza gibi bakması bir mesele olmaktan ıkalı hayli olmuştu. Annemin deyişiyse “En azından soluğu içinde” idi.

Anneannemin Perihan’a gitmek isteyip yola düşmelerine hiçbir zaman engel olmaya çalışmadık. İlk zamanlar “Kim bu Perihan? Bu kadın ne işler çeviriyor?” endişesine kapılmış olsak da altmış sene aynı yastığa baş koydu-

ğu adamı tümünden unutan bizleri de zaman zaman bir yabancıyı tanımaya çalışmış gibi süzen bu seksenlik ihtiyarın Perihan'ı hatırlaması, ondan bize havadisler getirmesi hoşumuza bile gitmeye başlamıştı. Perihan'a gitmek istediği günlerde birimiz peşine takılıp ona göz kulak oluyor; evin yolunu şaşırarak olursa koluna girip alıp getiriyorduk. İhtiyar bir kadını sürekli takip etmek oldukça zordu fakat bundan daha yıpratıcı olansa evde oturup onun sağ salim dönmesini beklemektir. Çünkü evde kalanlar hiçbir şeyden habersiz, takipçinin anlık bir hatayla onu gözden kaybedebilme ihtimalini de düşünerek daha çok geriliyorlardı. Nitekim son sekiz senede söz konusu durum birkaç defa yaşanmış, hatta sonuncusunda iş karakola kadar intikal etmiş, kayıp ilanı vermek için bir yerel gazeteye ulaşmaya kadar vardıkten sonra anneannem yatsıya yakın "Perihan taşınmış oradan, bulana kadar canım çıktı." diye söylenerek dönmüştü eve. Bu yüzden geçen hafta takipte ben olduğum için annemle babam tedirginken, bugün babam takipte olduğu için annemle ben daha çok gerilen taraftaydık. Babamın bir anlık dalgınlığı, sonradan şehrin altını üstüne getirsek dahi, bize onu sonsuza kadar bulamamak gibi bir neticeye patlayabilirdi. Üstelik onu kaybetmek, bir gün Perihan'ı bulabilmek ümidimizi de sonsuza kadar yitirmek anlamına geliyordu. Perihan, evimizin içinde, yanı başımızda, anahtarı senelerdir bulunamayan kilitli bir oda olarak kalabilirdi hep.

Zaman ilerledikçe annemin bakışlarındaki endişe de kendine bir vücut buluyor, annem mutfak tezgâhının önünde dikiliyor, parmaklarını kütürdetiyor ve nihayet evin dört bir yanında bir üçüncü şahıs gibi dolaşıyor, nefes alıyor, kulağıma eğilip aynı vesveseyi üflüyor, ardından duvardaki saati tutup gözümüze sokuyordu. Ne var ki, anneannem sekiz senedir Perihan'a gidiyor ve sekiz senedir bir şekilde eve dönüyordu. Bunu düşünmek beni rahatlatmıştı, annem de bir nebze rahatlasın ümidiyle: "Anneannem sekiz senedir Perihan'a gidiyor ve sekiz senedir bir şekilde eve dönüyor." dedim. Beklediğim rahatlamayı gözlerinde okuyamasam da "Orası öyle..." dedi annem. Yirmi dakika önce defalarca aramama rağmen babama bir türlü ulaşamadığımı söyleyemedim tabi. Ola ki telefonu açmazsa annem iyice paniğe kapılmasın diye bunu gizlice yapmış, anneme hiç renk vermemiştim. Zira anneme göre böylesi bir durumda kimsenin şarjı bitemez, müsait olmaması zaten düşünülemez dolayısıyla telefonu açmaması kabul edilemezdi. O esnada annem "Dur bakalım, babanı bir arayalım." diye telefona uzanıyordu ki ansızın "Ben aradım, geliyorlarmış." dedim. "Şükür!" dedi. Sevincinden olsa gerek, onu ne zaman aradığımı, bu vakte kadar bunu niye söylemediğimi sormadı bile.

Hava kararmak üzereydi. Annem perdeleri çekti, elektrik anahtarına dokundu. İç perdelerin çekilmesi benim yalanımdan sonra annemin endişesini

çoğaltamazdı nasılsa. Koltuğa yerleşti, kumandayı eline almışken kapı çalındı. Yalanımla rahatlayan annem, hakikati bilen benim kadar gergin değildi artık. Kapıya ben koştum. Toplasan on adımlık mesafeyi geçene dek o kapı belki kırk defa açıldı kafamda. Kimi seferinde iki polis memuru, kiminde yan komşu Melahat Teyze, kiminde kapıcımız Nuran Abla, kâh Şevket Ağabey'in küçük kızı Suzan kâh suçu Halil belirdi karşımda.

Anneannemin yüzü düşmüştü, pardösüsünü çıkarmadan içeri geçti. Göz altları şişmiş, bu durum zayıf kemikli yüzüne yorgun ve yenik bir hava katmıştı. Koltuğa otururken kısa bir süre önce çocukça ağlamaktan kalmış derin bir iç çekişten sonra naftalin kokusuyla karışık bir keder üfledi odaya. Elini cebine attı. Bir parça kâğıt çıkardı. Sonra kalkıp telefon defterinin arasındaki tüm adresleri, tüm numaraları avcunda buruşturup elindeki kâğıdı defterin arasına koydu. Yüzündeki kıpırtısızlıktan fena bir şeyler olduğunu anlıyor fakat soru sormaya cesaret edemiyorduk. Perihan'la küsüşmüş olabilecekleri geldi aklıma. Niye ki? Annem sorulu bakışlarıyla babamdan bir şeyler sızdırmaya çalışsa da babam dudaklarını büzüp omuzlarını silkiyordu yalnız. Anneannemin yüzünde yapış yapış bir hüzünden başka anlam bulamadık. Kıpırdayıp konuşmadan ne kadar durduk hatırlamıyorum. Anneannem soyunduğu pardösüsünü koltuğun üzerine bırakıp dirseklerini sıvadı, abdest almaya gitti. Bunu fırsat bilerek babamı soru yağmuruna tutan annemin aksine ben telefon defterinin içindeki kâğıda uzandım sessizce:

“güldepe mezArlığı 114-b”

Köşesinden kırılmış, siyah beyaz, vesikalık bir fotoğrafın arkasına yazılmıştı bu son adres. Demek Perihan, bizim kimileyin düşündüğümüz gibi her zaman her yerde olabilen, her telefona çıkıp aynı anda bin farklı adreste bulunabilen bir hayal değildi. Hayal olsa ölmezdi zahir. Gerçektir; bir adı, bir soyadı, bir mezar yeri numarası olan ve sadece anneannemin içinde yaşayacak onca anıdan ibaret bir gerçek...

...

Seneler geçecek, fakat anneannem hiçbir nefesine şahit olmadığımız, kendisini yaşarken tanımanın alnımıza yazılmadığı Perihan'a gitmekten ömrünün sonuna dek vazgeçmeyecekti. Bizse o kırık, renksiz fotoğraftaki gözlerin bir zamanlar neler gördüğünü, o kâğıt gibi incecik dudakların kimlere, neler söylediğini, küpeler sarkan kulaklarının hangi iltifatları duyduğunu, kıvrır kıvrır saçlarının hangi rüzgârda kimlere, nice koktuğunu hiç ama hiç bilemeyecektik.

SELİM ERDOĞAN

Şaşkın Bir Sakanın Hikâyesi

Çocuktum, bir ikindi vaktiydi, ardımdan kıs kıs güleceğine adım gibi emin olduğum babamdan izin isteyip, tahta kapıyı gıcırdatarak açıp çıktım bahçemizden, elimde bir kırba su, şimendiferi sağıma alarak bir sakada bulunması gereken gururla istasyon binasına kadar yürüdüm. Evimiz çok yakın zaten, hepi topu bir koşu mesafede. İstasyonda beş altı kişi vardı yolcu bekleyen. Bir de burada yatıp kalkan, bitkin Masko var, yere uzanmış, gelip geçen trenleri gözlüyor.

Her gün saat 18.00 gibi kasabamızdan geçen yolcu katarı tam iki saat rötör yaparak büyük bir gürültüyle, yere göğe sığmayan buharla istasyona girdi, taş yapının önünde görkemli bir tavırla durdu. Raylardan çıkan metalik fren seslerinin bitmesinin ardından bir süre yoğun buhar kümelerinin dağılmasını bekledim. Masko olan bitene öyle alışkındı ki havlamadı, istifini bile bozmadı. Buhar dağıldı. Önce önümde duran o kapkara dev lokomotif sonra vagonları seçebiliyordum. Sağa sola koşturarak vagonlara göz gezdirdim. Önünde durduğum vagonun penceresinden kasketli bir adam eliyle işaret edince birkaç adım yanaştım trene. Yüksek sesle kırbamı istedi, kalaylı bakır taşıyla birlikte kırbamı yukarıya uzattım. Adam pencereden sarkarak kırbamı taşıyla çekip aldı. Heyecanlandım, çünkü bugün eve parayla dönecektim. Babamın bana istihzayla takılmasına bir son verecektim. Gözlerimi pencereye diktim, bekliyordum. Ses seda yoktu. Hareket memurunun düdüğü çalmasıyla trende kıpırdama başladı, kalbim duracak gibi oldu, pencerede kimse görünmüyordu hâlâ. “Amca amca!” diye bağırırsam da nafiye ne bakan vardı pencereden ne de beni duyan. Uzun uzun çalan düdükle birlikte tren hareket etmeye başlayınca elim ayağım birbirine karıştı, ne yapsam ne etsem bilemiyordum, derken kendimi merdivenlerden trene dalarken buldum, ilk kompartımana girdim bir solukta, adam elinde boş kırbamla sakince oturuyor cam kenarında. Öfkemi görünce kırbamı, tasımı, paramı uzattı ses etmeden pişkin bir tavırla. Tren kalkmıştı. Annemler ben eve dönmeyince ne

yaparlar, ben ne olacağım, şaşkındım. Alnımı dayadım koridordaki pencerenin camına. Az sonra elektrik direkleri de geride kalınca karanlığa gömüldü tren. Sadece far ışıkları altında lokomotifin önünden geriye akan raylar, ritmik tıkırtılar, karanlığı delerek göklere çıkan düdük sesleri.

Tam dalmıştım ki yeniden elektrik direkleri gözümün önünden akmaya başladı. Makinist frende geç kalmış olacak ki vagonlar birbirinin üzerine yığılarak istasyon binasını azıcık geçtikten sonra durabilmişti. Trenden inerek istasyon binasının önüne doğru yürüdüm, tren kalkana kadar da orada bekledim. Sanki bir vefa borcu öder gibi treni uğurlayacaktım. Tren makinistin gururla iki kısa bir uzun düdük çalmasıyla hareket etti ve önümden sıyrılıp karanlığa karışıp kayboldu. Öylece kalakaldım. İnsanı kaskatı eden bir soğuk vardı dışarıda. Kapisini usulca açarak istasyon binasının bekleme salonuna girdim çekinerek. Harlanmış, boyumdan büyük demir döküm sobanın yanına yanaştım. İçeride neredeyse on kişi vardı. Sağ köşede bir anne ve iki çocuğu yere çullarını sermiş sere serpe yerleşmişti salona. Küçük bir pencere vardı salona açılan, oraya yöneldim, camı tıklatarak görevliye dönüş için ilk trenin vaktini sordum. 'Demin giden tren yarın saat 10.00 da döner buraya' dedi. Epey vaktim vardı. Saate baktım saat daha 21.00. Neredeyse on üç saat var. Trenin geliş saatine kadar bu salondan hiç çıkmam diye düşündüm, şimdi tek endişem bizimkilerin meraktan çatlıyor olduğunu adım gibi bilmemdi. Sobaya en yakın köşeye gittim, yere oturdum, başımı paltomun içerisine doğru çekip omzuma düşürerek öylece kapattım gözlerimi.

Uyandığımda saat 08.20 olmuştu. İçerideki küçük pencerenin önünde birkaç kişi bilet için kuyruktaydı. Sıraya girdim. Dün kazandığım parayla ancak dönüş biletimi alabildim. Bileti cebime sıkıca yerleştirdim, elimle de yokladım. Odanın bir köşesinde akşamdan beri çocuklarıyla sarmaş dolaş oturan abla beni çağırıyordu el işaretiyle. Tereddütte yanına yaklaştım. Ellerimi cebimden çıkardım. Oturmamı söyledi, oturdum. Beni izliyormuş, yarım ekmek arası hazırlamıştı katiğiyle. Uzattı. O kadar acıkmıştım ki dünkü kahvaltıyla duruyordum. Bana yer açtılar. Yanlarına iliştim. Çocukları uyku ile uyanıklık arasında bitkin bir halde, oğlan annesinin göğsüne, kız ise bacasına başını koymuş yatıyordu. Tam cesaretle iki elimle tuttuğum ekmeği ağzıma götürüyordum ki birden vazgeçtim. Ablanın bana bakmadığı bir anı kollayacaktım ekmeği ısırarak için. Nihayet o anı yakaladım, iştahla ısırardım ekmeği. Başımı yaklaştırdıncaya hemen okşayıp göğsüne bastırdı beni. Gözlerimi yeniden kapattım ve hiçbir şey düşünmeden treni beklemeye başladım. Kapı gıcırdayarak açıldığı zaman dışarıyı görebiliyordum, hava o kadar soğuktuk ki içeriye dalan herkes ilkin sobaya yöneliyordu, yerlerinde duramıyorlar, ayaklarını sırayla kaldırıp indiriyorlardı. Salonda saatin tik tok sesleri ile

harlanmış sobada odun çıtırtıları işitiliyordu sadece. Ben gözlerimi kapatmış hiçbir şey düşünemiyordum, hiçbir şey.

İki kısa bir uzun düdük sesiyle irkildim bir an. Gözlerimi ovuşturdum. Bizden başka kimse kalmamıştı. Toparlandım. Ablaya sarıldım ansızın, hiç düşünmeden öptüm onu, geriye doğru birkaç adım attım, dönüp dışarı doğru koşacakken birden çakıldım olduğum yere, kapıyı elimle aralık tuttum, dönüp geriye baktım bir daha, abla da çocukları da birbirine sarılmış, oturdukları yerde öylece bana bakıyorlardı. El sallamaya cesaret edemedim. Postacı çantası gibi kırıbamı kuşandım gururla. Kendime bir çeki düzen verdim sonra. Tren kapkara bir heyula gibi büyük bir gürültüyle küme küme duman bırakarak ardında, istasyona giriyordu.

TACETTİN ŞİMŞEK

Üşüyen Eller

-Ellerim üşüyor, diyordu küçük kız.

Son günlerde sık sık aynı cümleyi söylüyordu. Babası işten eve geç vakitlerde dönünce babasına karşı mutlaka birkaç kere aynı cümleyi tekrarlıyordu.

Babasının eve gelmekte geciktiği akşamlar uyumamakta direniyor, annesinin “Yat, uyu!” ısrarlarına karşı çıkıyordu. Ve hep ellerinin üşüdüğünü söylüyordu.

Her seferinde “Yine mi?” diye şaşıırıyordu annesi. “Bu üşüme de nereden çıktı böyle?”

“Havalar o kadar soğuk değil ki” diyordu babası. “Sıkı giyin, eldivenlerini takmayı unutma!” diye tembihliyordu.

Küçük kızın elleri üşümeye devam ediyordu.

Yün, tiftik, pamuk, orlon, angora eldivenler aldılar.

Hiçbiri küçük kızın ellerini ısıtamadı.

“E ama yeter artık!” dedi annesi.

“Ne yapmaya çalışıyor?” diye sordu babası. “Gün boyu uğraş didin, o toplanlı senin, bu ihale benim. Sonra da gel, bu saçmalıklarla uğraş! Neymiş? Küçük hanımın elleri üşüyormuş. Peh!”

“Al benden de o kadar!” diye ekledi annesi. “Gün boyu o sınıf senin, bu sınıf benim, yok nöbet, yok yazılı, yok yönetmelik, genelge, müfettiş, imza... Bir de gel küçük hanımın elleriyle ilgilen işin yoksa.”

Sabahları yeni eldivenleriyle okul yoluna düşüyordu küçük kız. Ve elleri sürekli üşüyordu.

Annesi ve babası... Oysa ne çok pedagoji bilirlerdi. Ve nasıl da övünürlerdi.

Küçük kızın elleri üşümeye devam ediyordu.

Küçük kız, okulun kapısında bir babanın, kızının ellerini ellerinin arasına alıp nefesiyle ısıttığını görmüştü.

Babanın işleri yolunda. Vergi rekortmenleri arasında adı geçiyor. Anne maaşla ödüllendirildi.

Küçük kızın elleri hâlâ üşüyor.

AYŞE ÜNÜVAR

Nuran Ne Kadar Çok Severmiş Beni

O kolye çekmecenin içinde yıllarca bekledi. Aldığım gün, dokunduğum an, neşeyle parlayan o gözler hiç aklımdan çıkmadı. Nasıl bu kadar neşelisiniz diye sormuştu ilk, hiç unutmam. Hayat demiştim; insanı kaptan kaba koyar ama önemli olan senin konulduğun her kaba uyum sağlayıp muzaffer çıkmandır. Gülmüştü. Önce sesli sonra kısık kısık. Patron duyar, müşteriye karşı seviyeli bir duruşun olsun derdi şimdi. Neme lazım iyi adamdı patronu. Tanırdım eskilerden. Olay olduğu gün gidip ilk ona sormak istemiş sonra da vazgeçmiştim. Herkes gibi. Duyarsız ve bayağı bir davranıştı bu benim için. Neden öyle yaptım uzun uzun düşünüyorum şimdi? Demek toplum hepimizin hayatında bir yerlerde “neme lazım” demeyi sessizce dayatıyor bize. Ya da öğretiyor. Ama anlıyorum ki yıllar önce öğretilen o sıradan davranış çok üzmüş beni. Şimdilerde toparlanıp Nuran’ın hikâyesini yazmaya, anlatmaya, ağlamaya karar vermişim... Ağlıyorum evet! Durup durup hem de. Çekmeceyi her açtığımda o kolye karşımda. Ne kaldırıp atabildim ne yerini değiştirebilirdim ne de o enfes renklerin cazibesine kapılıp boynuma takabildim. Bir seferinde önemli bir toplantı için şehir dışına gitmeye niyetlenince, karar kıldığımız kıyafetin üzerine en uygun kolyeyi seçmek için çekmeceme eğilen arkadaşlarım “Aaa bak bak, enfes bir parça bu! Hiç de görmedik bunu. Seni kirlî çıkı seni. İnan ki bu sana çok yakışacak. Bunu takmalısın hem de hiç düşünmeden!” Olmaz! dedim. Öyle tok bir ses çıkmış ki ağzımdan, ilk kez içimdeki acıyı ifşa etmenin zamanının geldiğini anladım. O kolye, eski bir öğrencimin, sanırım sattığı son kolye oldu. Elleri değdi, ışığı vurdu, gençliğinin hevesi yankılandı ve şöyle dedi; “Hocam inanın size bayılıyorum. Enerjinize, neşenize, insan sevginize ve hoşgörünüze. Bu size öyle yakışacak ki sanki tarih ayaklanıp tüm renkleriyle boynunuza dolanacak hem sizi tüm nazarlardan koruyacak hem de el alıp el verdirecek.” Tam da o vakit yüreğimde kocaman bir delik açıldı. Nuran avucunun tam içine aldığı Fatmaanaeli, vektörel kolyenin turkuaz rengini ısıtırken, bir ses zamanın iki yakasını iki

eline alıp uzun uzun tuttu. Feryat figan bir kadın çığlığının arasına taze bir inilti düştü. Bu taze inilti Nuran'ın ve benim ruhumda kocaman bir delik açtı... Sonra bir tül, yağmur sonrası yaprakları yere saçılan bir söğüt ağacına dolandı. Sonra sesler, sesler, sesler. Hem herkesin duyduğu hem de kimsenin duymadığı sesler, zamanı yaşadığımız zamanın rengine doladı... Garip, öksüz, şifasız bir hikâye gelip sarıldı boynuma. İçimde bir çığlık, çıkkkk bu dükkân-dan çıkkkk diye haykırdı. Nuran elinde el aldığı kolye, gözlerinde dünyanın bin bir ışığı, gençliğin verdiği cümlelerle ardım sıra yürüdü ve "Size çok yakışacak." dedi... Başımı sallayıp patronuna karşı mahcup olmasın diye "tamam" dedim... İçimi dakikalardır dövüp duran neydi? Bağırان kimdi? Yalnız, sessiz, cümlesiz kapıları çarpan kimdi? Sonra kolyeyi yavaşça kasanın yanına bırakıp; "Biliyor musunuz, bu parçayı zincire değil de şu şekil iplere taksanız daha muhteşem duruyor." deyip dükkânın arkasına doğru kasadan uzaklaştı... Ardi sıra yürüdüm. İç sesim çık git diyordu. Nedendi hiç bilmeden hem de... Dersinizi çok severdim, gözümü kırpmadan dinlerdim. Lise bitti hayat bitti, eski neşemiz kalmadı dedi yavaşça... Anladım. Ya bir şey sormak ya bir şey anlatmak istedi. Öyle diye geçiştirdim. Sandım ki sıradan şeyler... Okulu bırakmıştım biliyor musunuz, dedi. Ama yeniden başlayacağım. Yemin ederim, yeniden başlayıp bu sefer bırakmayacağım. Okumaktan başka çaresi mi var kız çocuğunun derdiniz hep? Ne çok haklıymışsınız. Yeni yeni anladık işte. Çaresi yokkk hocam. Çare bir kızın kendi ayağı üzerinde dimdik durması. Tıpkı lisede dediğiniz gibi... Öyle dedim sessizce. İçim kan ağlıyor ama neden ağlıyor niye ağlıyor kime ne oldu bilmeden. Ben hep, evdekilere bir şey oldu yasından, bir an evvel dükkândan çıkmak yolun karşısındaki arabama binmek eve gitmek ve yaşlı annemle babama bakmak derdindeyim. İçim çığlık çığlık ürpermelere gebe ama bir şey diyemiyorum. Ne Fatmaanaeli kolye umurumda ne yanıp sönen turkuaz, yeşil, mavi, kırmızı renkleri. Oysa en sevdiğim renkler en sevdiğim ton ve en sevdiğim gümüş işlemeli vektörel tarz. Üzerimdeki tüm nazarları yıkayacak, izansız elleri uzak tutacak ve onun, Fatma Anamızın Eli üzerimde olacak. Nuran ne kadar çok severmiş beni. Oysa bu kadar çok sevdiğini hiç hissedememişim ben... Dükkânın en arkasında duvara asılmış, zemine bordo kadife döşenmiş bir panoya asılı onlarca renk, kendirden bükme kordonlara uzandı eli ve maviyi seçip; "Hocammmmm, canım hocammmmm, işte bu kolye bu ipe geçerse, nemneşekil olursa olsun hiçbir kemlik değmezmiş." deyip ipi asılı olduğu mıhtan kurtardı. Olsun, dedim. Tamam o da olsun Nuran! Yeter ki senin gönlün olsun. Gözleri ıslıl ıslıl bana dönüp; "Kadınlar," dedi. "kadınlar her türlü kemlikten korunmalı hocam. Kim bilir kemlik kimden gelecek? Öyle ya bilinmez bu! Öyleyse hep sizin gibi olmalı. Hep sizin gibi. Kendi kolyesini kendi alan kadınlar kimden zarar gö-

recekler ki? Kadın kendi ayakları üzerinde duracak! Tıpkı derste dediğiniz gibi. Ne babası ne kocası. Kadın kendi ruhuna bürünecek ki kimse çalmaya yeltenmesin o ruhu!” Nuran bu kadar çok mu seviyordu beni? Nuran bu kadar içten mi dinlemişti beni? Nuran bunca yıl tüm bunları nasıl aklında tutmuştu?.. Sonra yine yavaşça eğilip; “Sizce bıraktığım okula devam mı etmeliyim yoksa yeni bir bölüm için mi hazırlanmalıyım?” dedi. Uzun uzun yüzüne bakıp; “Eski okulunu neden bıraktın?” dedim. Sustu. Uzun uzun sustu ve gözleri doldu. Deminden beri ıslıl ıslıl yanan gözlerin sakladığı şey ortaya ha çıktı ha çıkacak derken ezber ettiği gülümseyişi yüzüne takınıp “Aslında çokkk uzun hikâye hocam. Zamanınız olursa belki bir gün anlatmak isterim” dedi. Sonra da çokkk büyük bir yanlış yapmış gibi toparlayıp, “Babam istemedi. Babam, orayı okuyup da ne olacak, gideceksen adamakıllı bir bölüme git dedi.” diye konuyu kapattı... Belki de baban haklı. O halde yeniden denemek için yaşın çok genç. Bence mutlaka denemelisin dedim... Sonra kasaya yürüdük. Kolye ile mavi kendir ip aynı kutuya konulup paket edildi. Ödedim ve çıktım. Yolun karşısına geçerken Nuran’ın arkamdan baktığını yüreğimle gördüm. Bir şey sormak, bir şey söylemek, bir akıl almak belki de durması gereken yeri akli başında birine teyit ettirmek istiyor gibiydi... Kolye, el, ip, mavi, nazar, kadın ve ayakta durmak kelimelerini yanıma alıp arabaya bindiğimde dükkânın kapı eşiğinde bana el sallıyordu Nuran. Bu çocuk beni hep bu kadar seviyor muydu? Nasıl da aklında tutmuş söylediklerimi deyip yürüdüm. Yürürken radyoda eski, yanık, dilsiz bir türkü bir acıyı üflüyordu yüreğime... İçimdeki tüm söğüt yaprakları hazanla döküldü ve bir rüzgâr çıkıp şehri birbirine kattı. Fatmaanaeli çantamda. Mavi kendir ip yanında uzaklaştık oradan. İçimdeki ağrı ne bitti ne tükendi. Eve vardım. Herkes iyi. Her şey süt liman. Eee aradığım acı nerede? Kim öldü? Kim kayboldu? Kim kaza yaptı? Kim ayrıldı? Kim kaldı? Kim gitti? Kim telef oldu? Biten ne? Acıyan kim? Sordum da sordum. Kardeşlerim, hısım akrabam, konu komşum kim varsa aradım... Hasta ve yaşlı uzaktan bir akrabanın iki hafta önce vefat ettiği dışında bir haber alamadım. Allah rahmet eylesin. Ölüm elbette acıydı ama her gün Allah’ım canımı al diyen yaşı seksenin üzerinde yatalak bir akrabanın kaybı değildi yüreğimi delik deşik eden... Şükür deyip yaşamın telaşına geri dalma vaktine gelindiğinde gazetelere bir haber düştü. Bir akşamüzeri. Hava karardı kararmaya yakın. Milletin işinden evine, sıcak yuvasına, eşine, çocuğuna, babasına, annesine kavuşmaya yaklaştığı vakit, bir kız, bir genç kız işinden çıkıp evine varıyor. Kapıyı çalıyor. Açan annesi ama eli kapıda. Kızının içeriye girmesine izin vermiyor. İçeriden bir erkek sesi. Kalın, öfkeli, kendince kırılgan, namus derdinde... Kız annesinin elini yavaşça itip içeriye dalıyor. Adam çıldırmış gibi ayağa kalkıp kıza iki tokat indiriyor. Kız ağlıyor, inliyor,

yalvarıyor... Kadın içinden içinden konu komşu duyacak susun demekten başka bir şey ya bilmiyor ya da bilmek istemiyor... Duymayan mı kaldı diye hiddetlenip tekrar üzerine yürüyor kızın. Kız kendini salonun orta yerindeki halıya atıyor. Adam çıldırırcasına kolundan tutup kızı kapıya sürüklüyor. Kız bağılıyor; “Gidecek yerim yok!” Kime kaldıysan ona git diyor adam. Kız yalvarıyor; Kimsem yok, kimse beni istemiyor... Adam kızı kucaklayıp kapının önüne atıyor ve “Piçinden kurtulmadan gelme!” diyor...Hava kararıyor. İnsanlar yollarda. İnsanlar sevdiklerine varıyor, kapı çalıyor, kapı açılıyor, elleri yüreklerinde, elleri omuzlarında, elleri boyunlarında, elleri ellerinde. Kızın elini tutan yok! Boynuna sarılan yok! Buyur eden, dua eden, el veren, el alan yok! O el ben olsaydım diye çok ağladım o gün. Gazetedeki haber bir genç kızdan bahsediyor. Hamile bir genç kızdan. 8. kattan atlayıp bebeği ile ölen bir genç kızdan. Babasının eve almadığı bir genç kızdan. Şehrin güzel kızlarıyla gönül eğleyip de zora gelince kaçan bir zengin züppesinin elinin tersiyle itiverdiği bir genç kızdan. Son anda öğretmenini görüp de halimden bari anlayıver hocam diyen bir genç kızdan. Fatmaanaelinde el arayan bir genç kızdan, Nuran’dan bahsediyor...

Sonra tüm söğütlerdeki tüm yapraklar düştü. Önce gönlümden sonra ömrümden. Bir hazan vaktiydi. Aylardan Kasım. Günlerden Salı. Havanın kararmasına beş kala, soğğun yaprakları çitilediği bir vakit. Önüne gelen ilk inşaat, dükkânla evin arasında. O sekizinci kat. Çıktı. Çıkarken onu tutan ellerin hepsi başka uykulardaydı, uyansalar tutacaklardı belki ama Nuran bunu hiç bilmedi. Vardı, ona her sözü verip de cayan adamın yüzü gözlerinin önünde kendini boşluğa bıraktı. Düştüğü yerde bir ağaç, yaşlı bir söğüt ağacı, kollarıyla uzanıp yavaşça tuttu Nuran’ı ama kız yaşamak, yaş almak değil sadece unutmak istiyordu. Unutmak! Önce annesini, sonra babasını, sonra o adamı, sonra kimsesizliği... Ve sonra sessiz bir el tuttu onu. Sessiz, kıvrak, tarihten bir kadın eli. Hem turkuaz hem yeşil hem kırmızı hem de ipi mavi...

MUSTAFA UÇURUM

Anne Dersleri

Bir kırılma yaşadı gibi ama sanki daha farklı bir şey bu. Kırık olsa duramazsın derdi yanında olsa. Gerçekten duramaz mıydı diye düşündü bir an. Dal kırılmasına benzemez bu. Bardak kırılmasına hiç... Bir keman sesinin kıymık gibi içine battığını hissetti. Migreni sanki tepiniyordu beyinde. Eline kocaman bir sopa geçirip tavana vurmak istedi ama böyle biri de değildi ki. Çocuk ders çalışıyor derdi babası. Kemandan ders olur mu demeyin azizim, bu var ya matematikten bile önemli. Parmaklar, kulak, akıl, fikir hep birlikte işliyor. Bunlardan daha fazlasını derdi babası. Asansörde katlarına çıkana kadar müzik ruhun gıdasıdır cinsinden inceden inceye nutuk çeken adamın evinden keman sesi geliyor diye tepki göstermek olmaz. Tamam da kırıklık ve baş ağrısı. Bunlar geçecek gibi değil.

İnsan en çok da yalnız kaldığında kırıldığını hisseder. Önce duvarlar üstüne gelir. Sonra bütün lambalar bir anda söner. Sessizlik bir heyula gibi çöker üstüne. Alacak nefesi varsa bütün yolları yoklar. Bulduğu ilk gedikten gelen ışığın ardına düşer.

Kendini dışarı attı. Telefonu bile almadı yanına. Bütün iletişim hatları kopsun istedi bir anlık. "Telgrafın tellerini kurşunlamalı" diye geçirdi içinden ama şimdi ne telgraf vardı ne de telleri. Görünmez ağlarla birbirine bağlanmak bu olsa gerek.

Kar başladı. Nasıl da güzel yağıyor. Omuzlarına düşen her kar tanesi kuş gibi hafifletti içini. Gökyüzüne bakınca yere doğru hücum eden karların yarışını izledi bir süre. Yüzü tamamen kar olana kadar izledi.

Bütün süreleri tüketmek mümkün mü? Geçmeyen zamanların hızlanması ya da...

Evden her çıktığında annesinin şu sözü kapıya kadar onunla gelirdi; "Geç kalma sakın." "Kimin için geç anne?" derdi her seferinde gülerek. "Anne için."

Anne saati diye bir şey var. Güne erken başlayan, boş vakte tahammülü

olmayan, dopdolu yaşanan, ezan okununca eve çağırın, yatsıdan sonra yatağa yollayan...

Hadi kalk bu saate kadar yatılır mı, vakit geçecek diyen sesle birlikte yavaş yavaş açılan gözün gördüğü alaca karanlıkla kılınan namazdan sonra biraz uyumak için gidilen yatak daha ısınmadan “Günün bereketi sabahtadır, kalk bakalım.” diyen sese insan nasıl itiraz edebilir ki. Anneler herhalde hiç yatmıyor diye düşünürdü her zaman. Erken kalkın, geç yatan, sürekli ev işleriyle meşgul, hiç şikâyet etmeyen, işi bitince koltuğun kenarına ilişip Kuran okuyan ama hiçbir işi aksatmayan anne.

Kar iyice hızlandı. Hava çok soğuk değil. Ağzından çıkan duman da soğuk değil. Üflüyor göğse doğru. Duman dümdüz süzülüyor. Böyle havalarda çubuk krakeri sigara gibi tutup soğuk havanın dumanını savurduğunu görünce annesi; “Oğlum yapma öyle, günah.” derdi. Şakası bile günah derdi. Hiç sigara içmedi bu yüzden. Anne bir şeye günah diyorsa günahdır bu. Anne fikhî bunu gerektirir.

Kimsenin arkasından konuşma, boş boş oturma, yatağın sol tarafından kalkma, dışarı sol ayakla çıkma, sol elle yemek yeme, ayakta su içme, namazı hızlı kılma... Hepsi ve daha fazlası günah. Bunlar nerde yazıyor anne demezdi bile. Anne günah dediye günahdır.

Sofraya herkes birlikte oturacak. Baba mutlaka beklenecek. Besmele çekmek unutulmayacak, doyunca elhamdülillah denecek, bilen biri sofa duası okuyacak ve herkes önündeki tabağı mutlaka sünnetleyecek. Herkese bunu öğretmişti annesi. Torunlar da onun yanına gelince tabaklarını pırıl pırıl yaptı her zaman.

Televizyondaki iftar programlarındaki hocalara bir şey söyleyecek olsa; “Oğlum töbe de; kocaman hoca bunlar. Hiç öyle şey olur mu?” derdi. İmsak vakti aslında tam da doğru değil dediğinde de; “Bu kadar insan yalan mı söylüyor, diyanet ne derse doğrudur.” deyip kestirip atardı annesi. İftar beklenecik, ezan başlar başlamaz oruç açılmayacak, önce uzun uzun dua edilecek. İftar vaktindeki dua kabul olur diyen sese itaat edilecek, oruç ya hurma ya da tuz ile açılacak.

Sokaktan çıktı, kendi mahallelerinden de uzaklaşmaya başladı. Ayaklarına söz geçiremediği kesindi. Yüzüne değen karlara karışan gözyaşına aldırmadı hiç. Ağlamak bazen insanın içini onarır. Soyut bir hayatın en somut işaretlerindendir gözyaşı. İnsan olmanın en sağlam delilidir ağlamak.

Çok ağlardı annesi. Ölenlere, hastalara, televizyonda gördüğü olaylara, filmlere, ayrılıklara, kavuşmalara... Hacca gittiğinde Kabe’yi karşısında görünce saatlerce ağladığını söylemişti babası. Mekke’ye, Medine’ye, Arafat’a, Uhud’a, gördüğü ne varsa ağladığını durup durup söyleyince babası; “Ağla-

mak az bile, kurban olurum ben onlara.” deyip yine başlamıştı ağlamaya.

Okumayı öğrendiğinde babası eve kitaplar getirmişti. Evlerde televizyonun olmadığı, radyoların çok cızırtılı olduğu yıllardı. Babası kitapları verip hadi oku bakalım deyince yeni öğrenmenin verdiği acemilikle kitapları okudu annesine. Okudukça açıldı, açıldıkça yeni kitaplar geldi eve. Minyeli Abdullah okunurken Mısır sokaklarında gezdiler birlikte. Abdullah hapse atılınca da ağladı annesi, Haram Lokma’yı dinlerken de tutamadı gözyaşlarını. Bir Annenin Feryadı ile anne olmanın ne demek olduğunu durup durup tekrarlardı. Kitap okurken arkadaşları çağırdığında da “Çocuk annesinin yanına gitsin, bakayım ne diyecek?” diyerek filmi yarıda kesmek istemeyen bir izleyici gibi merakla dinledi her satırı. Kitap dinlemek nedir, kitap okumanın bir keyif olduğunu annesinden öğrenmişti okumayı öğrenir öğrenmez. Sokaktan gelince Çiçekler Susayınca’yı alıp “Bakalım Yâdigâr ne yapacak İstanbul’da?” diyerek okumaya başlayınca annesinin yüzündeki heyecan ve mutluluk dünyalara bedeldi.

Bir de Muzaffer İzgü’nün Ökkeş serisini dinlerken aynı bizim memleket gibi deyip güle güle dinlemişti bütün seriyi annesi.

Çam ağaçları başladı. Karlar en çok da bu ağaçlara yakışıyor. İki taraflı ağaç yolu. Kar yağıyor. Zifirî karanlık iyice bastırdı. Karın aydınlığı biraz olsun ışık oluyor yola. Ay görünmüyor, yıldızlar da yok. Hepsini esir almış kar. Yürüdükçe iz bırakıyor yerde. Ayakları kara gömülmeye başladı.

İlk çekindiği fotoğrafların birinde evlerinin damı tamamen kar ile kaplanmıştı. Köşede bir loğ taşı, evin tüten bacası, fotoğrafı çekmek için bekleyen öğretmen. Köyde herkesin fotoğrafını öğretmen çekiyordu. Tek onda makine vardı. Sımsıkı giydirdi annesi. Başına da şapkayı taktı. “Soğuğa yiğitlik olmaz.” demeyi de ihmal etmedi. Fotoğraf çekilirken güldürmek için arkadan hareketler yaptı. En güzel güldüğü fotoğraf bu oldu hayatında. Fotoğraflarda gülmeyi ve sıkı giyinmeyi de annesinden öğrenmişti. Sonbaharın sonlarına doğru hava soğumaya başlayınca hemen içliklerini giyerdi. Soğuğa yiğitlik olmaz deyip başına da şapkasını geçirirdi. Çeşit çeşit şapkası oldu. Yaz, kış, bahar fark etmedi, şapkasız gitmedi hiçbir yere.

Başında yine beresi vardı. Kar değdikçe iyice ıslandı bere. Sola döndü. Hafif bir yokuş vardı orayı da çıktı. İlerledi ilerledi, yerini buldu karanlıkta. Sanki bir anda ay süzüldü karların arasından. Mezar taşı aydınlandı. Annesinin adını görür görmez başladı ağlamaya. Ölüden korkardı hep. Annesi de çok korkardı. “Ben ölünce mezara sen koyacaksın.” dediğinde bile bir ürperti kaplamıştı içini. Mezara ilk giren o olmuştu. Korku aklına bile gelmemişti. “İnsan annesinden korkar mı hiç?” diye düşünmüştü. Şimdi karlı bir gecede onu korkusuzca buraya getiren de annesiydi. İnsan annesinden hiç korkar mı?

AYŞE BAĞCIVAN

İkinci Güneşi

Küçük çocuk, tahta vitrine sırayla dizilmiş çaydanlıklara, tencerelere, cezvelere, kulpundan duvardaki askılığa asılmış tavalara, tavaların hemen altındaki rafa dizilmiş işlemeli tepsilere, elleri pantolonunun cebinde yürüyerek dikkatli gözlerle baktı. İskemleye oturmuş elindeki bezle demliğı ovalayan adamın çaydanlığa düşen aksini izledi. Adam, demliğin her köşesini büyük bir özenle temizliyor arada da demliğı biraz yukarı kaldırarak kısık gözlerle leke kalmış mı diye bakıyordu. Küçük çocuk, adamın her hareketini, sokağın uğultusuna ve demirci dükkânından gelen seslere katıp neşeli bir melodiye dönüştürerek izledi. Sokaktaki insanların ayakkabılarından çıkan sesin hemen ardından demircinin dükkânından gelen çekiç sesi ekleniyor, çay ocağındaki adamın diafonun düğmesine basarak “Geliyoorr!” diye seslenmesinden hemen sonra da adam elindeki demliğı biraz yukarı kaldırarak kısık gözlerle demliğin her köşesine bakıyordu. Küçük çocuk da elleri pantolonunun yırtık ceplerinde bir sağa bir sola giderek kendince ritim tuttu bu melodiye.

Karşı dükkândaki demircinin elindeki çekici demire vurmasıyla çıkan ses, yan dükkândaki işe ara vermiş marangozla camcının avuçlarının içindeki zarı iyice salladıktan sonra tavla tablasına atıp heyecanla gelen sayıya bakarak birinin elini hırsıyla bacağına vurduktan sonra diğerinin kahkahayla taşları ilerletmesi ve dışarda yaşanan her şey sanki asık suratlı kadının dükkândan içeri girip de adama bağırmasıyla duraksadı. Çantasının sapını ellerinin arasında sıkı sıkı tutup sinirle adama bir şeyler söyleyerek bağırdı kadın. Adam hiç istifini bozmadan demliğı temizlemeye devam etti. Kadın ses tonunu daha da yükselterek tekrar bağırdı, adam hiç duymamış gibi demliğı temizlemeye devam etti. Kadın etrafına bakındı, küçük çocuğun önünde durduğu vitrindeki çaydanlıkları, tencereleri yere devirerek adama baktı. Adam sese irkilip yerdeki çaydanlık ve tencerelere baktı. Yavaşça kalkıp yerdeki çaydanlık ve tencereleri toplamaya başladı. Kadın, ayağının yanındaki tencereyi tekmeleyip tekrar adama baktı. Adam sakın bir şekilde, tamam birazdan alacağım, dedi. Üç gündür alacağını söyleyip de alamadığı çeyrek altın, kadının gün davetinde rezil olmasına sebep olmuştu.

Kadın sert sert bakarak dükkândan ayrıldı. Küçük çocuk, üzerindeki şaşkınlığı attıktan hemen sonra yerdeki tencere ve çaydanlıkları toplamaya yardım etmek için eğildi. Şaşkın çocuğa gülümseyerek göz kırptı adam.

Her şeyi tekrar vitrine yerleştirdikten sonra iskemleye oturdu, işine devam etti. Çocuğa bakıp:

- Adın ne senin? dedi.
- Aziz. Senin ismin ne?
- Ooo,Aziz demek. Biliyor musun bakalım isminin anlamını Aziz Efendi?
- Dedem gibi olayım diye demek.

Adam mat tırnaklarının üzerindeki çiziklerde baş parmağını gezdirerek gülümsedi.

- Seviilmeye, övülmeye layık olan demektir. Demek dedenin adı da Aziz. Çocuk başını önüne eğerek gülümsedi.

- Senin ismin ne?

- Mülayim, dedi adam kısık bir sesle. Sonra da bankonun üzerindeki markaları işaret ederek:

- Hadi bakalım, git yandaki çay ocağından iki oralet kap da gel.

Aziz'in yüzündeki gülümseme daha da belirginleşti, markaları alıp koşarak çay ocağına gitti. Elindeki oralet bardaklarını dökmemek için yavaş ve dikkatli adımlarla geldi. Oraleti adamın yanına bırakırken:

- Çok üzüldün mü?
- Ne zaman?
- Hani o kadın bağırdı ya işte o zaman.

Adam kahkaha atıp oraletinden bir yudum aldı.

- Karın mıydı o kadın?

Adam yüzünü ekşitip evet der gibi kafasını salladı. Aziz, dudaklarının kenarındaki kırmızı oralet kalıntısını dilinin ucuyla temizleyip:

- Beni de Fatma annem arkadaşlarımın önünde dövdüğü zaman çok ağlıyordum ama sonra alıştım. Ne kadar vurursa vursun hiç ağlamıyorum. Kanasa bile hiç aldırmiyorum. Gözlerimi yumup geçmesini bekliyorum.

Adam, elindeki demliğı bankonun üzerine bıraktı. Aziz'in arkaya doğru taranmış kısa saçlarına, burnunun yanındaki et benine, güldüğü zaman alt çenesindeki yeni dökülmüş olan dişinin boşluğuna, camdan içeri sızan güneş huzmelerinin kahverengi gözlerindeki yansımaya, mavi kazağının altından dışarı çıkmış sarı içliğinden sarkan sökülmüş iplere baktı:

- Yaramazlık yaparsan vurur elbet, deyip vereceğı cevabı merakla bekledi.
- Yaramaz değilim ki ben.
- Ne diye dövsün o zaman annen?

Küçük bedenini kıvrak bir hareketle doğrultup iskemleden aşağı indi.

Oralet bardağını koymak için yer bakındı, bankoya bıraktı. Vitrin camından sokağı izlemeye başladı. Marangozun tahta tabelası, salıncak gibi rüzgârda sallanıyordu. Demirci ateşten aldığı kızgın demiri maşayla sıkı sıkı tutarak elindeki çekiçle dövüyordu. Çay ocağındaki diafondan çay isteyen kaba sesler çekicinin dövdüğü demirin sesiyle karışıyor, ikinci güneşinin kızıllığı demircinin alnındaki boncuk boncuk ter damlalarına düşüyordu.

Aziz'in getirdiği çaydanlığın parlatma ve tamir işi bitmişti. Adam çaydanlığı sağ tarafındaki raftan aldığı gazete kâğıdına sarıp poşete koydu. Eline bulaşan cılayı üzerindeki önlüğe sildi. Vitrin camından dışarıyı izleyen Aziz'in yanına yaklaştı. Ensesindeki doğum lekesinin üzerine hafifçe vurarak:

- Demeyecek misin neden dövüyor annen?

Aziz arkasını dönüp adama baktı, elindeki poşeti almak üzereyken:

- De hadi, bak oraletini de bitirmemişsin. Yoksa çok kötü bir şey yaptın da demeye mi çekiniyorsun? Anlat hele.

Aziz hiçbir şey demeden boynunda asılı olan küçük bez cüzdanını kazağının içinden çıkardı. Kâğıt ve bozuk paraları vitrinin rafına boşaltıp tekrar poşete uzanmak istedi:

- Koy bakalım o paraları cüzdanına. Senden para isteyen mi oldu şimdi?

Aziz poşeti vermesini bekleyerek hareketsizce durdu.

- Peki bakalım öyle olsun. Ben de, "Sen üzüldün mü?", diye sorunca işte benim hâlimden anlayan bir arkadaş demiştin kendime. Öyle olsun Aziz, dedi küçük çocuğun içini dökmesini isteyerek. Aziz biraz bekledi, adamın yüzündeki ifadeyi bir süre inceledikten sonra iskemleye doğru yürüdü. Kıvrak bir hareketle küçük bedenini iskemleye yerleştirdi. Bankodaki yarım kalmış oraletini içti. Adamın mat tırnaklarının üzerindeki çiziklere, parmaklarının üzerindeki cila lekelerine baktı. Adamın elleri, Aziz'in sırtında, kollarında, bacaklarında ve göğsündeki çiziklerin kenarını kaplayan morlaşmış lekeler gibiydi. Karısı da tıpkı Fatma annesi gibi kaşık çatlı, nefesinden alevler çıkan kocaman ağızlı bir kadındı. Başını önüne eğip kollarını birbirine geçirdi. Dudaklarını büzerek:

- Anneme benzediğim için... deyip oturduğu iskemleden hızla kalkarak kapıya doğru koşmaya başladı.

Adamın tüm vücudu bir anda demircinin çekiçle dövdüğü demir gibi yanmaya başladı. Bir an ne diyeceğini bilmeden öylece kaldı. Aziz'in gözlelerinden düşmeye cesaret edemeyen damlalar adamın boğazından aşağıya doğru yavaş yavaş akarken kapıya doğru koşup arkasından seslendi:

- Aziz, arada uğra! Laflarız hem olmaz mı? diyebildi sesindeki buğuyu bastırmaya çalışarak. Aziz, adamın sesine arkasını döndü, toprak yolun ayakkabısından yayılan tozunda bir süre bekledi. Gözleri incecik bir çizgiye dönüşene kadar gülerek:

- Geleceğim!.. diye bağırdı.

KUDDUSİ DEMİR

Yeraltı

Mareşal Boris Şeremetevo'nun en sevdiği kızı, soylu Volkonskilerin geliniydi. Dekabrist ayaklanmasına kalkıştığı için Sibiry'a sürülen Bayan Volkonski, kocası Prens Sergey Volkonski'nin peşinden gitmeye karar verdi. Zenginliği, asaleti, Rusya'nın en güçlü ailesinin adını, onuru, şöhreti ve çok daha önemlisi henüz bebek olan oğlunu geride bıraktı. Çar ve Volkonski ailesi oğlunu yanına almasına izin vermemişti. Prenses Maria Volkonski, Sibirya yolunda Moskova'da konakladı. Irkutsk'a vardığında şimdi vazgeçmezse bir daha Petersburg'a ve küçük oğluna dönemeyeceği bildirildi kendisine. Maria, kocasının kaderini paylaşmayı seçti. Çin sınırındaki ceza kolonisi Nerçinsk'e varmak üzere yoluna devam etti. Orada, unvanlarından ve içine doğduğu saray yaşamından sıyrılarak sıradan bir Rus gibi yaşadı. Bir yıl sonra küçük oğlunun ölüm haberini aldı.

"Turab ol karış tozlara

İncinme gönül incinme"

Türkü böyle başlıyor. Başlayan her güzel şey gibi bir solukta bitecek. Bitsin. Baş başa kalayım kendimle. Ellerimin arasına alayım başımı. İnsanın kendi başı, ellerine ağır geliyormuş. Ne vakittir ellerim onsuz. Ellerime bakıyorum. Ellerim sopsoğuk. Kan yürümüyor ellerime. Onları tuttuğun günü hatırlıyorum. "Buz kesmişsin, ne soğuk ellerin var," demiştin. Sonrası almıştın avuçlarına. Isınmıştık. Sıcak yaşamıştı sonrası.

Türkü bitmiş, müzik susmuştu içimde. İçten içe söylediğim tüm ezgiler kesilmişti. Zormuş. En zoru da insanın içinin ezgisiz kalmasıymış.

Bulduğumda seni, bulunan bir şey yoktu. Kayıptın. Tren garında öylece bekliyordun. Doğu Ekspresi Kars'a gidiyordu. Hava eksi yirmi derecedi. Kar yağmıyordu üstelik. Sana baktığımda kar yağsın istedim. Kar yağınca yerinden doğrulabilirdin. Kar yağınca hepimiz merhamete erişebilirdik. Kar yağınca güzelliğine böylesi muhtaç olunmazdı. Merhamet. Merhamet ki sevgilim, sırttan ince. Merhamet ki kalbin ağusunu öldürür. Yağmayınca kar yanına geldim. "Tren kalkıyor," dedim. "Gitmeyecek misin?" Merhamet bağış-

layacak gücüm yoktu. Yine de geldim yanına. Hissetmiştim. Gelmeseydim, o bankın üzerinde soğuktan kuruyup kalabilirdin. Bu kuru ayazın başkentinde biri böylesi kuruyup kalsın istemedim. İsmi söylemiştin. İsmi Meryem olması sonraların muştusuydu.

Yanında küçük bir valizin vardı. Ona uzandım. Gücüm ona yetiyordu, sana yetmeyeceğini biliyordum. Trene bindiğimizde cam kenarına oturdun. Başını cama yasladın. Kimseye yakalanmak istemedin. Saçlarını yüzüne siper ettin. Gizli gizli ağladın. Gizlenemeyecek kadar ağladın o gün.

Sarıkamış istasyonunda mola verdiğimizde ikimize de çay aldım. Konuşmadın. İstemesen de bıraktım çayı yanına. Yol boyu dağlara baktın. “Şu tepyi görüyor musun?” dedim sana. “Katerina’nın köşkü var orada. Bembeyaz.” Beyaz bir mont vardı üzerinde. Montun içindeki harabe halini söylemedim. “Ne çok benziyorsun Katerina’nın köşküne. Dışın hâlâ beyaz, için savaşı geçirilmiş gibi harabe,” diyemedim. Gözlerine baktım. Gözlerinden kalbine inen bir yol var sanki. İnsanı korkutan ıssız bir yol var gözlerinde.

Kars’a varınca indik trenden. “Gideceğin yere bırakayım, iyi görünmüyorsun,” dedim.

“Gidebileceğim bir kapım yok burada,” diye cevapladın. “Kars’a gelme yolunu seviyorum ben.”

Anlamamıştım, tuhaf tuhaf baktım yüzüne.

“Anlamak zorunda değilsin beni,” dedin sonra. “Tanışmıyoruz bile.”

Değildim. Söylerken kızgın olduğunu gördüm. Bu da iyiydi. Kızmak yaşam belirtisiydi. Daha beterinden korkuyordum.

“Gideceğim yer Harakani Hazretleri Türbesi’nin yakınında,” deyip valizi aldım elime. İkimiz de sustuk, susunca yürüdük. Yolda bir dolmuşa atladık. Kalenin yakınlarında indirdi dolmuş bizi. Son durakmış. Böyleydi. Burada hazretin yanı hep son durak oluyordu.

Soğuk Kars akşamıydı. Yıldızlar Baltık mimarisini aydınlatıyordu. Taş binaların arasındaki geniş caddelerde yürüyorduk. İnsan böylesi geniş caddelerde özgür hissediyordu kendini. Bu caddelerde gezince, buranın insanın özgürlüğe düşkünlüğünü anlayabiliyordum.

Duvar da bir film afişi gördük. Yeraltı filminin afişiymiş. “Adama bak,” dedim “Göge bakıyor.”

“Yeraltındakiler göge bakar,” dedin “Yeryüzündekiler anlamaz bunu.”

“Peki, sen neden hep içine bakıyorsun!” diye kızar gibi yeniledim sorumu.

“İçimdeki göge yakalandı gözlerim. Başka nereye bakabilirim ki.”

“Gözlerinde gök rengi,” dedim sonra “Gözlerin kapkaranlık gök rengi.”

“Filme girelim mi?” diye sordun yeniden.

Yeraltına girdik. O gün her şey yeraltıydı. Biz içimize bakıyorduk, kendi karanlığımıza. Göğümüze sığınıyorduk her defasında. Kendi karanlığı ferahlatıyordu insanı. Herkesin karanlığı kendine gökyüzüydü. Herkesin karanlığı kendine göveriyordu.

Bu şehir yeraltı şehriydi. Film izlediğimiz sinema salonu yeraltıydı. Baltık mimarisi yeraltıydı. Katerina'nın köşkü yeraltıydı. Doğu Ekspresi yeraltıydı. Gece çorba içtiğimiz mekân yeraltıydı. Kars kalesi yeraltıydı. Kaleye bakan gecekondu yeraltıydı. Filmdeki Bekir'in hikâyesi yeraltıydı. Zeki Demirkubuz filmleri yeraltıydı. Sen yeraltıydın. Bense yer altı mağaralarının etrafında gezinirdim hep. Öyleydin. Bir şeyin hakkını tam olarak veremeyenlerdendim. Çocukluğunda sokağa inemeyenlerdendim. Cam kenarında sokağa bakan çocuklardandım ben. Kapı eşiğine oturanlardandım. Futbol maçlarını babasının elinden tutup kenardan izleyenlerdendim. Komşunun bahçesindeki erik ağacına dalamayanlardandım. Hiçbir erik ekşitmedi benim dişlerimi. Dizkapaklarım hiçbir maçta sökülmedi. Kaçırılan çocuklardandım ben. Saklanan, gizlenen, mikrobun bile bulaşmaya imtina ettiği çocuklardandım. Annem övünerek anlatır. Beş yaşına kadar damacana suyuyla yıkamışlar beni. Şebeke suyundan mikrop kapmayayım diye. Ankara'nın göbeğinde bürokrat anne babanın damacanaya sakladıkları tek çocuğu olmuşum her daim. Hayatımda ilk kez damacanayla yıkanan çocuk olmaktan sıyrılmak istiyordum. Kendi başıma ilk yolculuğumu yaşıyordum. Mimarlık fakültesinde yüksek lisans yapıyordum. Baltık mimarisi ilgi alanımdaydı. Ve turistik bir gezi aracı olarak Doğu Ekspresi'ni seçmiştim. Doğuya yolculuk yapmanın ötesini bilmiyordum. Ankaralı bir bürokrat çocuğunun kabuğunu kırması her defasında bilindik yollarla oluyordu.

O gece çorbacıda, el eleydik. "Yeraltından ne vakit çıkacaksın?" diye ilk kez cesaretle sordum. "Çıkmayacaksan ben geleyim yanına."

Sabah kaleye doğru yürüdük. Buralarda böyleydi. Gidecek bir yerin yoksa kaleye doğru yürünürdü. Köprü üzerinde durakladık bir an. Valizinden bütün çıkardın. Tek dal kalmıştı. Paketi buruşturup ezdin avuçlarında. Paketle birlikte geçmişini de ezmek istedin. Derin bir nefes çektin içine. Sigara dumanı, kalbindeki hatıraların üstünü kaplasın istedin. Hatıralar kapanmayınca dumanı gecekonduya doğru üfledin. İçinde kurum bağlamış bütün hatıralar o dumanla savrulup gitsin istedin. Hava alacakaranlıktı. Sokak lambaları sönmemişti henüz. Sigara bitti, sokak lambaları söndü, köpekler indi sokaklara.

"Annem," dedin sonra. "Sol göğsünden emzirmiş beni. Kalbinin olduğu taraftan. Bu şehirde böyledir. Kadınlar sol göğsünden emzirir çocuklarını. Sağ göğüsleri kördür kadınların. Şu kenarda duran diğer afişi görüyor musun? Soldan emzirilmiş yazarlar gelir de; neden diğerleri gelmez bu şehre.

Herkesin şehri başkadır. Hikâyesi başkadır. Herkes hikâyesini kendi mahallesinde, kendi şehrinde yaşar. Herkesin hikâyesinin afişi kendi mahallesine asılır.”

Duvardaki bir nehir söyleşisinin afişiydi. Afişe bakınca babanı düşündün. Bir zamanlar bu şehri süsleyen afişlerini düşündün onun. Bu şehrin yazarlarındandı o. Bu taş binaları, bu geniş caddeleri kaç kez yalnız başına dolaştığını düşündün. Şehre dair hiçbir şey hatırlamıyordun. Her şey babanı hatırlamak içindi.

Ardından yürüdük evlere doğru. Mavi bir demir kapının önünde durdun. Kapıyı ürkek bir tıkırtıyla çaldın. Geç de olsa açıldı kapı. Kızıl saçlı bir kadın açmıştı kapıyı. “İçeri girmeliyim,” dedin. “Onu görmeliyim!” Baba diyemedin. Baba demeyerek intikam aldığını düşündün. Hikâyenin içindeydi. Biliyordu. Her şeyi anlamıştı kadın. Kapıyı aralık bırakıp içeri girdi. O an güç almak istercesine bana baktın. Aralık kapıyı ittirdin elinle. Sığabileceğin kadar açtın kapıyı. Hayatı öyle görmüş, öyle yaşamıştın. Sığabileceğin kadar yaşamıştın bu hayatı. Hiçbir kapı ardına kadar açılmadı sana. Hiçbir pusula hazır sunulmadı.

İçerdeydin. Üçlü bir çekyat vardı odada. Pencere önüne yerleştirilmişti. Pencere kaleye bakıyordu. Eski televizyon dolabından devşirilmiş derme-çatma bir kitaplık vardı yanı başında.

“Şu hayat için mi bıraktın bizi?” diye güç de olsa konuşmaya başladın. “Bunlar için mi bıraktın şiiri?” Son cümleli babanın kitaplıktaki şiir kitabına bakarak kurdun. Konuşmadı baban. Gözleriyle kitabı almanı istedi. Aldın. İstemsizce çevirdin sayfalarını. İkinci sayfada, “Henüz doğmamış kızıma,” diye ithaf cümlesini gördün. Kaldın orada. Başka sayfayı çevirecek mecalin yoktu. Her şey dursun, “Henüz doğmamış kızıma,” yazan sayfada kalsın istedin. Hikâye burada sonlansın, zaman dursun, Zeki Demirkubuz filmi olsun her şey, yaşanmasın, her şey bir film sahnesi gibi gösterilsin bitsin istedin. Bitmedi. İstemesen de ağlamak kaldı sana. Hıçkırıklara vurdun kendini. Ağladın.

Babanın bir şeyler mırıldandığını duydun sonra. Yaklaştın iyice. “Beni Maria’ya bırakma!” deyişini duydun. Yanlış duyduğunu düşündün evvel. Sonra babanın âşık olduğu kadın, konuşmaya başladı.

“Yıllarca emek verdim. Yıllarca sıktım kendimi. Ama yeter artık dayanamıyorum,” diyordu. “Yeniledim pasaportumu. Rusya’ya, oğlumun yanına döneceğim.”

Dışarı kaçtın hemen. Bir sigara istedin. En derin nefesini çekip kaleye doğru üfledin. Derin derin nefes aldın. “Şu kale olmasa buradakiler nefes alamaz,” dedin ardından.

Anneni aradın. Bir saate yakın konuştun. Konuşmadan ziyade bir çeşit

hesaplaşmaydı bu. Babanla hesaplaşmaya gelmiştin oysa. Telefonda annenle hesaplaştın. Annedeki babanla hesaplaştın. Burada hesaplaşacak bir baba bulamadığına kızdın en çok.

İçeri döndün yeniden. “Biz âşık olmayı iyi biliriz,” dedi Maria. “Âşk bizim yaşam şeklimiz. Ama nasıl dersiniz? Merhamet! Merhamet etmeyi bilmeyiz biz Ruslar. Kendimize bile merhamet etmeyi bilmeyiz. Âşk için hayatımızı mahvedebiliriz.”

“Gidelim,” diyordun babana. “Darmaduman bir geçmişle yaşamak zorundayız. Yazgımızın olduğu bir geçmişle.”

Üçümüz birlikte “Doğu Ekspresi’nde yataklı bir vagonla döndük. Ben damacanaya saklı, bürokratik geçmişime dönerken; sen babanın şiir kitabından yol boyunca dizeler mırıldandın.

“Tanrı’m.

Merhametin ve aşkın nesi oluruz biz?”

Otuz yıl sonra sürgün bitip geri döndüğünde Rusya hakkında neler hissettiğini sordular ona. Kalbi kırık Maria, Sonradan Dostoyevski’den duymaya alışık olduğumuz türden bir cevap verdi. “Bildiğim tek Rusya oğlumun yattığı bir avuç çimen.”

MUHAMMET ERDEVİR

Ölü Kuşlara Rağmen Garlar ve Mutluluklar

Trafik her geçen dakika yavaşlıyor. Aracın mavi kadrancındaki dijital saatte iliyor gözüm: 09.48

Treni 11.25'te kalkacakmış. Şu anda tren, şehrin yarım saat kadar uzatından merkezdeki gara doğru kuş sürülerinin arasından hızla geçerek ilerliyor. Tam saatinde perondaki yerini almak isteyen makinist rötayı telafi etmek için tüm limitlerini kullanıyor. Öyle ki ölü kuşlar düşüyor rayların etrafına. Yoluna çıkan hava bile iki yana çekiliyor, ortada devasa bir boşluk beliriyor. Gökyüzünde bir koridor açılıyor, bir karadeliğe dönüşüyor ufukta parlayan küçük nokta. Bu tren seni bana getiriyor kısa bir süre sonra götürecekt olsa da. Gidenin geliyor olması, gelmiş olanın gitmek gibi bir eylemin içine düşmesi... Şaşırtıcı ama gerçek. Çelişkilerden bu gerçeklik doğuyor. Karmaşık olan basitliğe evriliyor. Bozulmayan bazı şeyler nefesleniyor etrafta. Ağaçların, yolların, elektrik hatlarının göğsünün inip kalktığını görebiliyorum. Göğsün heyecanla inip kalkıyor mu senin de? Beni sorma, ben bildiğin pürtelaş. Sonra böyle uzun susuşlara gebe işte. Kalabalık dağılsın, panikleyen ötücü kuşlar yatışsın önce, sessizlik çoğalsın. Nefes alışverişini, kalbinin sesini, paçalarının hışırtısını ve topuk sesini rahatça duyabilmeliyim. Bu da bir umut değerini bilenler için. Umut bir sestir çoğu zaman duyabilene. Dalga dalga yayılan sessizliğin katmanlarında umudun sesini duyabilmek istiyorum.

Mekânlar ayrılığı yaratabilir, ayrılığa sebep olabilir ve ayrılığa giden taşları döşeyebilir. Bu kez öyle olmayacak ölü kuşlara rağmen. Geldin, geliyorum. Vazoda çiçekler solabilir, saatin kadrancı yırtılabilir, kaz tüyü montunu bankta unutabilirsin ama geldin, ben de geliyorum. Aslolan gidiş değil geliş. Geldin ve bu geliş kendi gerçekliğini kurdu dünyamın bu köşesine. Gidişine bakmıyorum, gelişine koşuyorum aksine. Koşmayı yavaşlatan silahlarını bir yana bırakacak dünya. Bizse üzerimize düşen görevi yerine getirmeli ve kaderin biçtiği rolde saatleri yavaşlatmanın bir yolunu bulmalıyız bu geliş gidişler içinde. Ama önce seni bulmalıyım.

10.02

Seninle buluşmaya yarım saat var ve Bahçelievler'in lanet trafiği günün bu saatinde tıkanmış bile. Neden bu kadar çok araç var bu şehrin caddelerinde? Mesai başlangıcı veya bitişi olmayan bu saatte bunca yoğunluk, sıkışıklık, karmaşa neden? Yetişemeyeceğim böyle giderse. Seni kaçıramam, seni kaçırmak istemiyorum. İki gündür toplantılardan zaman bulamıyorum yanına gelmeye. Ya sen çok uzaktasın ya ben ayırlamayacağım bir grubun içindeyim. Toplantılar hiç bitmiyor, uzadıkça uzuyor. Genel müdür uzun nutuklar çekiyor, yıl sonu hedeflerimizi iki ay kala tutturmuş olmanın sevinciyle 245 dakika daha konuşabilir ve konuşuyor da. Sabah trenim var, bari uğurlamaya gel diyorsun. Müdürün eşini ofise bıraktıktan sonra şansım varsa yetişebilirim. Yetişmeliyim. Bu fırsat bir daha ne zaman elimize geçecek? Ayrılacağın yerde sana kavuşmak, seni görmek ve gidiyor olmana rağmen bir daha hiç ayrılmamak...

Gece dediğin herkese sığınak bana kâbus. Senden uzak olmanın yorgunluğu içinde, söyleyemediğim kelimeler patlıyor dudaklarımda. Yutkunmak zorunda olmak öyle zor ki bunu boğazım paramparça. Bu kurumuş, bu çatlak dudaklar ismini fısıldıyor. Duymuyorsun, duymayacaksın. Benden ismini hiç duymayacaksın. Sesim duyulmayacak kadar kısık, sen duyamayacak kadar uzaktasın. Uzaklıktan şikâyet etmiyorum. Kabullendim bu zorlu imtihani. Belki de güzellik burada, uzakta oldukça, uzak durdukça derinleşecek içimizdeki kuyu. İnsan kuyusunu sevmeli, sevmeden o kuyudan çıkış yok. Bu özlemle boğulacağız ki en güzel boğulma biçimi olabilir seni sonsuzca özlemek ve beklemek.

Tam bu sırada öndeki arabalardan biri aniden yolun kenarında duruyor. Genç bir kadın kendini aceleyle atıyor dışarı. Bir şey mi oldu acaba demeye kalmadan öbür kapıdan genç bir adam iniyor. Kadın fenalaşmış belli ki, öğürür gibi hareketleri var. Geçip gidiyor on binlerce araç yanlarından. Hepimizin çok ama çok acelesi var. Ama en çok benim var, kimseyi durup dinleyemem. Seni kaçırmak istemiyorum. Aynadan kadının karnını tutarak kıvrandığı görünüyor. Midemde bir ağrı, bulantı, onun gibi bir şey ya da. Ağzım kurumuş. Heyecan veya korku. Hep bir acaba. Acaba?

Ben diliyle başladım ama sen diliyle dinle anlatıyorum aslında her şeyi. Kendi sesinle, "sence"siyle. Anlattıklarım kendi sözcüklerim olduğunda bile önu arkası hep "sen" söylediklerimin. Bunu anlamalısın, anlatabilmeliyim sana. Muhtemelen yine anlamazdan geleceksin. Küçük kıskançlıklar gagalıyor avuçlarıımı. Telli turna olacak hali yok ya, maskeli küçük şeytanlar işte. Kanatıncaya kadar devam edecekler. Sonunda gözlerimi oymasalar bari. Yapabilirler çünkü.

Deniz kenarında yürümeye o kadar alışmışsın ki ayakların, tenin ve saçların yadırgıyor bozkırı. Oysa ben bozkır çocuğu olmasam da bozkırın ortasında buldum kendimi. Ve seni elbette.

10.30

Gar binasına giriyorum. Park yeri bulmak için caddede üç tur attıktan sonra nihayet seni görme ihtimalime birkaç yüz metre kaldı. Üst katlara yöneliyorum güvenlik kabinlerini geçtikten sonra. Devasa salonları ışığa boğan kocaman pencereler için mimarlara teşekkür ederek yürüyen merdivenlere yöneliyorum. Üst kata çıkmalıyım. Kaçınıcı kattaydın? Üç müydü dört mü? Ne fark eder ki en fazla bir kat daha çıkarım. Bir aksilik olmasın, no'lur olmasın!.. Mesela ayağım takılıp yere düşmeyeyim, elektrikler kesilmesin, gar binasında bomba ihbarı olmasın, yönetim kurulu başkanı aramasın... Milyon tane aksilik çıkabilir, hiçbirisi olmasın. Tüm aksi ihtimallerin tek bir müspet ihtimal için sukut etmesi gerekiyor. Etsin bir zahmet.

Endamının salınışını hayal ediyorum. Şikayetsiz bir şekilde kalkmış, perdeyi aralamışsın. Odana sabah ışığı hücum etmiş, halının üstünde gölgeler oynuyor. Uyku mahmuru geriniyorsun. Sen gerindikçe teninin kokusu doluyor odaya. Omzunda, saçlarının değdiği yerlerde pembeli morlu çiçekler açıyor. Her gecenin sabahında aynı düş, aynı hayal. Yokluğuna bir kibrit daha işte, bu yollar aydınlansın diye, bu yollarda bir yerlerde hayalin karşıma çıkсын diye.

Yapacak bir şey yok. Kelimeler çağlayacak sana doğru. Görmezden gelmek istesen de böyle bu, değişmez. Yaşasın hiç değişmeyen "bağzı" şeyler!

Tek başıma savaşamayacağım şeyler var. Tek başına mücadele edemeyeceğin kadar büyük bir kaos beni sarmalıyor. Gayesizlik içinden bir gaye çıkararak boşluğu örüyorsun kendi üstüne. Ruhum bunun bilinciyle bir menemenin paslı dişleri arasından kıvrılarak çıkmak istiyor. Hayır, çıkış yok. Geç de olsa anlıyorsun. Bir anda uyansam ve rüya olsa tüm yaşadıklarım. Maalesef, rüya değil. Ama gerçek elli metre kadar ileride, terastaki metal bir kafe sandalyesinde oturmuş, filtre kahvesini içip elmalı kurabiyesini yerken beni bekliyor. Kâbuslarım arkamda, rüyalarım işte tam önümde.

Dikkati dağıtan bir gülüşle geliyorsun. Sabırla örülmüş duvarlara bir taş daha koyuyorsun. Güzelliği nakışlayan bir incelik bu. "Güzel" böylece anlam kazanıyor. Mektuplar kendi şarkısını besteliyor o birkaç saniyenin içinde. Kaçmak istemeyeceğimiz keşifler bunlar, incelikli fark edişler. İncecik bir sızı, yarısından şikâyet etmediğimiz. Fırtınalar şiddetli olsa da bundan yakınmamak, böylece başlıyor büyük hikâye. Büyüklüğün bir parçası olarak sitem ve kedere direniyor gülüşün. Efkâr değil bu, bir parça sen. Sesinle, kokunla, sabah ışığında açtığın saçlarınla sen. Senden bir parça.

10.33

Elimi sıkıyorsun. Elin soğuk, benimki yine sıcak. Gözlerinin içi gülüyor. Saçların yüzüne değiyor, hafif bir rüzgâr var. Teras soğuk. Gülüyorsun, gülüyorum. Tam bu anda sarılsam mı? Çok konuştuk bunu, esprisini çok yaptık ama iş gerçeğe binince değişiyor. O cesareti bulamıyorum kendimde. Mezuniyet balosuna, üzerine iki beden büyük gelen yeşil montuyla katılmış o aykırı çocuk kadar rahatsız ve paspal hissediyorum kendimi. Çok güzelsin. Bu kadar basit, iki kelime. Bir sıfat, bir isim. İki kelime. Sarılma düşüncesinden hızla uzaklaşıyorum. Boyumu aşar bu. Kalsın. Ama çok güzelsin. Bu hikâyenin ana fikri bu değil mi zaten?

10.45

Sürekli saatine bakıyorsun. Birçok kez uçağı, treni, otobüsü kaçırdığını anlatıyorsun. Gülüyoruz. Bana da kahve almışsın, sevdiğimi biliyorsun. Bir küçük mutluluk daha ekleniyor boynundaki inci dizisine. Işıldıyor gün. Dün gece sağanak yağmur yağmış, şantiye alanında patronları beklerken sıırıslık-ıslanmıştım oysa. Şu anda ateşler içinde, kolumda serum, eklemlerimde ağrıyla yatıyor olabilirdim ama karşıındayım. Çünkü aydınlık, çünkü ışık, çünkü gökyüzünün mavisini belirginleştiren bu gülüş... Evet, abartıyorum farkındayım. Ama zaten abartmak için buradayım. Abartılarımın yüksek makamlarınızca mazur görülmesi hususunda bilgilerinizi arz ederim. Ettim.

İşte karşımdasın. Kırığı düşmüş şu boz dağların bağırlı güllük gülistanlık olsun, taş duvarlar çiçekli sarmaşıklarla donansın diye buradasın. Fonda bir şarkı çalmalı ama çalmıyor. Sessizlik ve uzaktan gelen kampana sesleri. Trenler yaklaşıyor, vaktimiz yok. Kırk beş dakika mı? Belki. Kontrol ediyorsun biletini. Hep karıştırmışsın. Keşke treni kaçırmış olsan diyorum, birkaç saat daha kalsan. Hatta birkaç gün. Asla duymuyorsun.

11.15

Masadan kalkmalıyız artık. Bavulunu ben taşıyorum. Şeker pembesi, orta boy ve oldukça ağır. Bir haftadır yoldayım diye açıklıyorsun. Bundan üç, dört, beş kat daha ağır olsa yine fark etmez ki. Gerekirse sırtımda taşıyım. Böyle de fedakâr bir hamalı. Olsun, şantiyede ıslanmak ve üşümek kadar zor değil. Bir de seni uğurlamak. Yine de ayrılıyor olduğumuz için üzgün değilim. Seni gördüm, sesini duydum. Gözlerinin renginden emin oldum. Yüzündeki iki küçük çukurdan. Kaşlarının arasındaki mesafeyi, kirpiklerinin kapanırken havayı nasıl pare pare eylediğini... ey içimde şiirimsi güfteler yazıp duran halk âşığı: Susulacaaak, sus!

Yan yana durduğumuz son dakikalar artık. Bagaj teslimine kadar birlikte yürümüşüz. Mutluyum. Seni bilmiyorum, sormuyorum. Ayrılığın bir kıymeti yok. Seni gördüm. Seni görmelerin yanında ayrılıkların hükmü yok. Trenler

istedikleri yere gidebilir, uçaklar istedikleri piste inebilir, trafik hiç açılmayacakmış gibi tıkanabilir. Kıymeti yok, önemi yok, gizlisi saklısı yok, yok.

Fırtınalar kıyılarını vurduğunda ne yapıyorsun, nereye sığınıyorsun dalgalar boyunu aştığında? Bir yerlerde, bir şöminede odunlar çıtırdarak yanıyor. Bozkırdan denize doğru giden bir trenin içinde, ihtimal bunları düşüneceksin. Dalga dalga yayılan sıcaklık, dışarıdaki delirmiş dalgalara inat odanın içini dolaşıyor. Kanımda bir sarhoş nidası, sözcüklere dökülmeyecek bir arzu. Tutkunun esiri olmaya dünden razı, dünden teslim içimin tüm kaleleri, tüm direnek noktaları. Başımı döndürüyorsun. Kaçmak isteyip de kaçamayışım bundan. Hepsi senden, hepsi gökyüzümü boyadığın o şehla renkten.

Ayrılacağımız yerde görüşmek, görüştükten birkaç dakika sonra ayrılmak, ayrılmak için yürümek yan yana... Çantalarını taşımalıyım. Otomatik kapılardan giren serinlik saçlarına ulaşabilirse birkaç tel savrulacak. Kaz tüyü montunun içine sığınacaksın.

11.27

Tam perona geçilen turnikenin önüne gelince duruyorsun. Veda vakti. Sarılsam mı? Cesaretim kırık içeriden. Öylesine dağılmış ki toplayamıyorum. Hoşça kal diyorum.

“Farz et ki treni kaçırdım, ne yapardık?” diyorsun.

“Buranın çayı güzelmiş, öyle diyorlar.” diyorum kekeleyerek. Asla filmlerdeki gibi havalı konuşamam.

12.32

Bize iki çay daha, biri açık, yanında limon da olsun.

“Ellerimin üşümesi kansızlıktan, çaya bunun için limon sıkıyorum.” diyorsun.

BİRGÜL YANGIN ASLANOĞLU

Çığlık'taki Muamma

“Ne var ki dünyada ‘sizi anlıyorum’
gözlerinin sahteleri türemiştii,
gerçeği sahteden ayırmak çok zordu.”

Oğuz Atay/ Tehlikeli Oyunlar

“Hayır, olmadı Bay Munch. Beni bu renk karmaşasının döngüsü arasına hapsedemezsin! İçindeki umutsuzluğun kurbanı olmak istemiyorum. Ne olurdu sanki baharı müjdeleyen renk cümbüşünün arasında mutluluğu gülüşünden anlaşılan biri olarak resmetseydin beni? Arkamdaki fiyortların heyecan veren renk ve dalgalanışına bile Drakula'nın ölüm gemisini tüm ürkütücülüğü ile yerleştirevermişsin.”

Ruhumun derinliklerine doğru bir yolculuğa çıkma isteği belirivermişti. Bir nedeni yokken üstelik. Anlamsız günlerin ardından bir arayış mıydı bu, bilemiyorum. “Böyle mi olmalıydı?” dediğim feraha çıkmayan günler birbirini kovalarken sessiz bir çığlık gittikçe büyüyordu içimde. Hayattan yılmışlığım ve yitirilmiş hesaplarımla umursamaz bir hâl almıştım. Oysa un ufak olmuş ruhumda ne büyük kavgalar kopuyordu. Hesap sormak istiyordum avuçlarımdan sinsice sızan hain zamana. Cevabını bulamadığım sorularla adeta boğuşuyor, boğuluyordum.

“Bu kalabalık şehirde beni yalnızlığa mahkûm etmek zorunda mıydın? Kendi sıkışmışlığının ve âcizliğinin günah keçisi miyim ben? Renkler, elindeki palette. Oysa bu hastalıklı ruh halinden sıyrılıp fırçanla umudun renklerini yansıtabilirdin tuvaline. Birkaç fırça hareketine bakardı.”

Günlerdir bir buhranın içinde, kıvrılan bir sancı, hançerce... Boyunu aşmış meselelerim, ruhumda bir sarmaşık sanki. Ayaklarımla beni nereye götürdüğünü bilmiyorum. Çatlayan dudaklarının kabuk bağlamasının ardından dermanını bir damla suda arayan meczubum sanki Bir o yandan bir bu yana savruluyorum.

Varoluşsal bir ıstırapın dışavurumu muydu bu ruh hali? Terk edilmişliğin hazmedilemeyişiyle yalnızlığım giderek besleniyordu. Kendi iç sesimi dinlemeye tahammülüm yoktu. Gün batımında, her gün iş dönüşü geçtiğim o yolda, bir melankoli dalgasına kapılırken gökyüzünün kızıl bir renge büründüğünün çoğu zaman farkına varamıyordum.

“Şairler melek bulutlarının bu kızılığını kim bilir nasıl döker dizelerine? Şimdi ben bu kızılığın içinde arkamdaki insanlardan sıyrılmış bir yalnız olarak tabiatın sesine mi kulak vereceğim? Mavi denizde mutluluğa yelken açanlara da sırtımı döndürdün. Drakula’nın ölüm gemisi olamaz o. Bu köprü sanki beni meçhul bir karanlığa çekiyor.”

Yorgun bedenimle tırabzanlara dayanma ihtiyacı hissetmiştim. Anlam veremediğim bu evrende zavallı bir insan gibi görüyordum kendimi. Arkamda karanlık gölgeler, adım adım takip ediyordu beni. Evet, Galata Köprüsü’nün parmaklıklarına dayanmışım, bezmişim kaygılarımdan. Beni karanlıklar içine çekmeye çalışan gölgelerden korkmuştum.

“Hayatın bu anlamsızlığını, karmaşasını, çaresizliğini yüzüme yerleştirdi verdin bir fırça darbenle. Avuçlarımin arasındaki yüz ifademi gören kaç insan melankoli dalgalarına kapılıp boğulacak? Bunu bana ve insanlara yapmaya ne hakkın var Bay Munch?”

Ne kadar da seviyordum kendime acımayı, mutsuzlukla beslenmeyi, kedere gark olmayı. “Dertler, derya olmuş bense bir, bense bir...” Neydim ki? Benimki, arabesk türkü formatında bir hayata koşullanmışlıktı; sıyrılmak istesem de pençesine kendimi kaptırdığım bir hayata koşullanmışlık.

“Abla, bir mendil alsana!” sesiyle birden irkiliverdim.

Hayat aslında ne kadar da basitti, onu karmaşıklaştıran bendim. Gün batımındaki kızılık, ruhumdaki sıkıntı... “Aman, boş ver!” dedim. Bir mendil çözüverecek her şeyi. Bir kâğıt mendil silerken gözyaşlarımı, alıverecek içimdeki tüm karamsarlığı, hüznü. Nasıl olsa kâğıt mendil, kullan at, kurtul git!

Git gidebilersen!

Cebimdeki tüm bozuk paraları çıkarıp uzattım karşımda duran çocuğa. Soğuktan çatlamış, buza kesmiş ellerinden aldığım mendil temizler miydi her şeyi? Ayaz vurmuş kirli yüzündeki kızarmış burnundan akan sümükleri koluyla silen bu çocuk, ruhumdan akan gözyaşlarımı silmem için bir mendil uzatmıştı bana. Henüz dökülmemiş, içimde biriken gözyaşlarım için kâğıt bir mendil.

“Şehrin üzerinde ateşin ejderha dili vardı, herkes yoluna devam etti ama ben korkuyla titreyerek kalakaldım ve doğanın içinden gelen o sonsuz çığlığı duydum.” Vücudumun her zerresinde hissettim o çığlığı. Tıpkı Munch’un Çığlık tablosundaki gibi. Avuçlarımla yüzümü kapatırken kimliksizleşmek

istedim. Korkularım, huzursuzluğum, gölge misali izlerken beni, kaybolmak istedim bir anda. Gözlerim, benden uzaklaşan küçük adımlarda. Gittikçe yabancılaştığım bu şehirden, tutunamadığım bu zamandan kurtulmak istiyorum. Kurtulmak istiyorum yoksa aklımı kaçıracağım.

“Akıl sağlığından endişeliyim senin Edward. Sonunun kardeşin gibi olmasından korkuyorum. Belki de o gece o köprüdeyken akıl hastanesindeki şizofren ablanın haykırışları seni bu hale getirdi yahut oradaki mezbahaneden yükselen hayvanların çığlıkları. Ailen seni bu karamsarlığa mahkûm etti, intihar saplantılarından sıyrılmadın bir türlü. Ruhundaki bu ıstırap, tüm acıların dünyaya atılmış bir çığlığı mı? Yoksa doğanın acı feryadının insanlara mirası mı? Cevap veremiyorsun bana. Neden susuyorsun? Acının tırnak izleri sanki bu renkler. Fırçayı eline aldın şimdi ne yapacaksın? Yüzümdeki bu anlam, hayır hayır anlamsızlık... Dudaklarımda küçük de olsa bir tebessüm olsaydı keşke. Gözlerimde bir parıltı. Norveç’in yaralı ressamı, söylesene kaç kişi senin bu lanetli tablonun içine hapsolacak, kaç kişi? Hayır, olmaz, olamaz! Yapamazsın bunu bana! Bu ağız, bu göz... Sen beni ne hâle sokarsan sok sana olan tepkimin bir yansıması olacak suretim. Bu tabloya bakan herkes tabiatla bir olup attığın çığlığa kulak tıkayacak. Dur bir dakika! Ne yazdın tabloya öyle gizlice? Aman Tanrım! Cevap ver. Cevap ver diyorum sana! Ne yazdın?”

“Sadece bir deli tarafından çizilebilir.”

ZÜBEYDE ANDIÇ

Ben Derdimi Söyleyemem

Hiç hesap kitap bilmez bizim Şükran.

Bizim dedimse lafın gelişi, karım Şükran'dan bahsediyorum. Bilmez ki iki yakamı bir araya getirmek için bir ay boyunca kaç takla atıyorum ben. Ha bire ister. Gün boyu sessiz sedasız bir köşede duran telefonumun ışığı yanıp sönmeye başladı mı biliyorum ki o arıyor. Yine marketten siparişleri var. Bakalım yemek programında ne yaptılar da canı çekti Şükran'ın.

İki üç ayda bir vites yükseltiyor Şükran.

Modası geçti, yenisini alacağım diyerek güya beni kandırıyor. Vücudu ödem oluşumuna müsaitmiş de, geçmeyen bir şişkinliği varmış da, mış mış da mış mış! Bu lafları sabahtan akşama kadar izlediği programlardan öğreniyor hep. Ben yüzüne vurmamak da rahat rahat götürüyor tatlıları.

Evlenmeden önce de böyleydin ben, kılıbıklık değil benimkisi. Susmak daha kolay gelir bana. Laf çoğalmasın, mevzu kapansın diye başımı salları geçerim. Ben iyi niyetimden ve mecburiyetimden sustukça karşımdakiler de saflığıma verir. Şükran belki de bu yüzden evlendi benimle, dış geçirebilirim diye düşündü.

Bazen evde sesimi bir ton yükseltecek olurum, bozuk radyo frekansı gibi sesim cızırdar kulaklarımda. Eğilir, bükülür de dilimde kelimeler; çoğu zaman düşündüklerimi anlatmaya yetecek seslere dönüşmez. Bölük pörçük cümlelerle kavgaya tutuşmaktansa deyip vazgeçerim efelenmekten. Yine onun dediği olur. Bu saatten sonra da değişemem. Sap geldim saman gideceğim anlaşılan. Bu, Şükran'ın bana sık sık söylediği sözlerden biri. Kabullen-dim. Kabullenmeyip de ne yapacağım, seviyorum Şükran'ı!

Şükran'ın yaptıklarına akıl sır erdiremiyorum bazen. Ezan sesini duyunca doğru okuyup okumadığından bir türlü emin olamadığı duaları bir bir sıralıyor. Önce af diliyor, sonra kabul edilmesini istediği dileklerini söylüyor. Nerden duymuşsa, hangi hayırlı cumalar mesajı yayımlayan Instagram sayfasında görmüşse bu alışkanlığı edinmiş. Yetiştiremediği dualarını da bir

sonraki ezan vakti için listeliyor. Akıllı telefon da iyice aklını başından aldı Şükran'ın.

Televizyon delisi bizim Şükran.

Sabahları beni işe, çocukları okula postaladıktan sonra bir Seda ablasına bir Esra ablasına gidiyor. Çağla'da pişen yemeklerin, Zahide'nin giydiği elbiselerin derdi Şükran'a düşüyor. Müge ablasına hayran; dedektif gibi kadın valla, diyor. Gelin kaynanayı altın bilezik kazanmak için ekranda görünce aklına bir fikir gelmiş. Diyor ki; "Acaba annen kabul etmez mi, ben kesin kazanırım o yarışmayı!"

Yemek programına ya da temizlik yarışmasına katılırsa da kesin birinci olurmuş. Kazandığı parayla önce gardırobunu sonra da evdeki mobilyaların bazılarını yenileyecekmiş. Akşamları kıvrılıp uyukladığım kanepeye takmış. Neymiş; çiçek desenli mobilyanın modası geçmiş, şimdi pastel renkler modaymış. "Şu zaman oldu, arabamız yok. Ne olur yani ben bilmem eşim bilir deyip bir tabak acı biberi yesen. Belki arabayı biz kazanırız." deyip durdu bir ara. Ben kabul etmedikçe iyice delirdi. Duramamış, benden habersiz yarışmaya başyurmuş. Ön görüşme için aradıklarında annesi hastaydı da vazgeçti bu sevdadan.

Aksayanla aksak, suya gidenle susak oluyor Şükran.

Kafayı televizyondakilerle, alışverişi bozmuş. Bunlar hep rahatlıktan oluyor. Her gördüğü yemeği yemek, her gördüğü elbiseyi giymek, benim sözüm dışında her söze inanmak istiyor. Ona göre ne var ki! Ahmet abinin "*Bir elinde cımbız bir elinde ayna, umurunda mı dünya?*" dediklerinden.

Ahmet abi kütüphaneye gelen bazı gençleri gördükçe hep böyle söylüyor. Haklı da. Genellikle üniversite sınavına hazırlanan gençler gelir buraya. Bazen de burayı buluşma yeri olarak kullananlar... Anlamıyoruz sanıyorlar, anlıyoruz da yapacak bir şey yok. Bazen işte böyle, kitapları değil gençleri bekliyoruz. Çoğu zaman da derin bir sessizliğin içinde kaybolup gidiyoruz.

Ahmet abi, bizim halk kütüphanesindeki memur. Şiir kitaplarını çok sever. Benim için bitmek bilmeyen mesai saatlerini o, okuyarak hatta bir şeyler yazarak geçirir. Edebiyat dergileriyle ayrı ilgilenir. Dergiler gecikirse bir telaşa düşer. Beklediği dergi geldi mi çayını alıp köşesine çekilir. Dergileri okurken bazen yüzünde güller açar. Anlarım ki yazdıkları görücüye çıkmış gelin adayı gibi salınır sayfalar arasında. Ben bilirim şair olduğunu da başkaları bilmesin diye farklı bir adla yazar dergilerde. Arada okutur bana şiirlerini ama ben pek anlamam onun şiirlerinden. On yıllık kütüphane mesaimizin hatırına bozuntuya vermem. Ahmet abiden önce kitaplarla aram yoktu. Şimdi okurum. Onları da Ahmet abi seçer. Evde kitap okuyunca "Kafayı kitaplarla bozdun!" diyor Şükran. Bilmiyor ki benim kafamı kitaplar değil kendisi bozuyor.

Ben kütüphaneden aldığım maaşla abimin yiyemediği ekmeği yiyorum bir bakıma. Abim gittikten sonra kapanmayacak yaramıza bir parça merhem olur diye *devlet baba* beni buraya yerleştirdi. Kütüphaneden önce babamın arkadaşının hac malzemeleri satan dükkânında çalışırdım. Akşama kadar hacı yağı koklamaktan sersem gibi olurdu. Bütün gün başım ağrırdı. Dükkâna gelenler bu dünyayla hesabı kesmeye hazır, olgun insanlar olduklarından anlaşmanın bir yolunu bulurduk. Dilimin dönmediğini göstererek anlatırdım. Onlar çeşit çeşit seccadeler, fesler, takkeler, kokulu tespihler, misvaklar, çikolatalı hurmalar, zemzem bidonları arasında dolaşıp soru sordukça ağızımdan çıkmamak için inatlaşan, kimi zaman kördüğüm olmuş ip gibi bir türlü çözemediğim kelimeler beni terletirdi. Hele cenaze malzemeleri almaya gelenlere nasıl davranacağımı hiç bilemezdim. Dilim daha da tutulurdu. Osman amca durumu bildiğinden cenaze malzemesi için gelen müşterilerle kendisi ilgilenirdi. Bana göre değildi bu iş ama elimden de başka bir şey gelmezdi. Şükran, eli ekmek tutan bir koca; çocuklar ise aş beklerdi evde.

Abimin postalı eskimeden acı haberini aldığımızda benim oğlan yeni doğmuştu, kızım sekiz yaşındaydı. Onun postasının hatırına halk kütüphanesinde hizmetli oldum. Çocukluktan beri takılan dilim, abimden sonra daha fazla takılır oldu. Etrafımdakilere tam olarak anlatamadıklarımı suya derim, balığa gidince. Bozuk kaset gibi atlatılmayı bekleyen kelimelerimi rüzgârın önüne katarım. Bir tek türkü söylerken dolanmaz dilim. Neşet Baba çözer dilimin bağı. *"Aldın aklım bir bakışta, yaktın yüreğim ataşta"* diye türküyü girince Şükran'ın da gözleri dolar.

Dilimden en iyi Şükran anlar.

Onun hatırını kolay kolay yıkmam. Kafasındaki tilkilerle sürekli bir yarış içindedir Şükran. Tilkileri beni masrafa sokmak için kovalar. Televizyon izleyip alışveriş sitelerine bakmaktan şişmiş gözlerini fıldır fıldır döndürmeye başladı mı anlarım ki bir isteği var. Gündüzün kapanışını Zuhal ablasında yapınca canı bir şeyler çekiyor elbette. Hemen yolluyor market listesini. Cebimde para var mı yok mu umurunda değil!

Markette ayağı yantiri yantiri giden alışveriş arabasına denk gelmemek için ne kadar dikkat etsem de onca market arabası içinde o arabalardan birini almayı başarırım her seferinde. Tütün satışının yasak, işporta tezgâhı gibi serilmiş indirim reyonunda kitap satışının serbest olduğu bu market de olmasa Şükran'ın istediklerini almanın pek de mümkünü yok bu maaşla. Bebek giysileri, kremler, konserve kapakları, oyuncaklar, kırtasiye malzemeleri, pijamalar, yapma çiçekler ve adını bilmediğim ıvır zıvır şeyler arasından hüznü kitabının kapağına yansımış -mezardaysa kemikleri sızlamış- yazarların kitaplarını aldığım oldu. Zaman, bunun vicdan azabını çekecek zaman

değil! Ayçiçek yağının en uygun fiyatlısı, peynirin ve yoğurdun cebimizle de dost olanı buradaysa pekâlâ kitabın hesaplısı da buradan alınabilir. Oğlana aldığım masal kitabının hesabını soracak La Fonten de kendime aldığım “Babaya Mektup”un hesabını soracak Kafka da yok bu dünyada. Türk yazarlarının kitaplarını almıyorum, kul hakkından korkarım. Osman amcanın bana öğüdüdür bu. Kaç yıl ekmeğini yedim, sözünü tutarım. Ahmet abinin kitabı çıkarsa onu mutlaka kitapçıdan alacağım.

Şükran’a aldığım parfümü de bu marketten almıştım. Evlilik yıl dönümü-müzü eller gibi bir kez olsun kutlamadın, deyip başımın etini yiyen Şükran’ı bir süreliğine de olsa susturmayı başarmıştım. Be mübarek kadın, nerden takılıp kalırsın bunlara? Anandan mı gördün desem -daha doğrusu demeye çalışsam- iyice fittırır. Bütçemize göre görüştüğümüz kişiler Hasan ve Kâsım olduğuna göre onların hanımlarından duymamıştır herhalde. Sonu baştan belli dizilerden öğrenmiştir bunu da.

Benim gibi sessiz bir adama sürekli konuşan bir kadının denk gelmesi de Allah’tan. Gün boyu televizyon karşısında pürdikkat izlediklerini akşam olunca bana kayıt cihazı gibi aktarıyor. Sayesinde televizyon kanallarının bütün programlarını biliyorum. Akşamları o dizisini izlerken ben çoğu zaman çiçekli kanepemde sızıp kalıyorum.

Kocattı beni Şükran!

Ne kocasına göre bağlar başını ne harcına göre pişirir aşını. Şimdi de temizlik robotu alacakmış hepsi oradadan. Hepsi oradaysa maaş da burada! Daraldım. Anlatamadım. Dilim tutuk.

BERNA ATAGÜN

Bedevi Ruh

Ömrü boyunca avuç avuç kum taşıyan, doğrusu kum taşımak dışında başka da bir şey yapmayan, dönüp nerede kaldığına baktığında yükselttiği tepelerin rüzgârla savrulduğunu gören, elinde kumdan yana bir şey kalmamışsa da o tepeleri yapmaktan vazgeçemeyenlere, hiç vazgeçmeyenlere özgü bir his bu. İnsanı çepeçevre sarmalayan ve göğsünden kervanlar geçiren. Kumlar parmakların arasından akmaya çalışırken onları tutmaya, onları azalmadan bir yerden başka bir yere taşımaya çalışmak. Dökülmesinler diye gözünü onlardan ayırmamak. Sonunda bakılan her yerde kum görmek, kum olmadan görememek.

Sesleri dinliyorum. Bir yandan düşünüyor bir yandan dinliyorum. Trenin sarsıntısı eşyaları ve istiflenmiş paketleri daha cüretkâr kılıyor. Hareket ettiğimizden beri birbirlerine çatıp duruyorlar. Onların arasını bulmaya çalışmaktan çabucak vazgeçiyorum. Onlar yokmuş gibi davranıyorum. Hani tüm bu tıkırtıların içinde bana tanıdık gelenleri de yok değil üstelik bu hâllerıyla ilgimi çektiklerinin de farkındayım ama ben yine de dikkatimi verip bu sesleri ayıklamakla uğraşmıyorum. Doğrusu pek yüz vermek de istemiyorum.

İçinde bulunduğum eski püskü tren, eve giden yolu uzatmak için başvurduğum seçeneklerden yalnızca biri. Ne var ki bu çabam bile eve yaklaştığım gerçeğini gölgeleyemiyor. İstemiyorum, eve gitmek istemiyorum. Sırtımda sırt çantasıyla etrafımdaki eşyaları ittirerek oluşturduğum ufak boşlukta, dizlerimin üstüne çömelmiş bekliyorum. İlk bir saat epey kıpırdadım yerimde. Aslında kıpırdamadım da debelendim. Gerçi böyle söyleyince o kadar da güzel durmuyor ayrıca zannediyorum ki beni biraz da beceriksiz gösteriyor. Hafifçe kıpırdadım diyelim. Hem zaten birkaç saat geride kaldıktan sonra bacaklarım için endişelenmeme gerek kalmadı. İkisi de sonunda iyice uyuytu ve ben de biraz rahatladım.

Trenin yavaş ve tıngırdatan sesinde beni teselli eden bir şeyler var, biliyorum. Bu his her neyse benimle kalsın istiyorum, bir de annemi. Annemin

olmadığı bir eve daha önce hiç girmedim. Böyle bir evde ne yapılır bilmiyorum. Gitmek istemiyorum.

Damlaya damlaya bir taşı delebilir, ellerimle kuyu kazabilirdim, yani kazabilirim sanmıştım. Bir zamanlar. Bana bir şey oldu. Ecmel gittikten sonra her gün bana biraz bir şey oldu. Şimdiyse annem... Annem gittikten sonra, olan her neyse çok daha hızlı oldu. Sahi Ecmel gideli kaç yıl oldu? Ecmel yanımda olsaydı yine de kendime bu kadar eziyet eder miydim? Ona engel olabilseydim şu an yanımda olur muydu?

Ecmel benim çocukluğum, ilk aşkım, sırdaşım. Onunla yalnızca ikimizin bildiği oyunlar oynardık. Ama en çok da Ecmel'in kendi bulduğu anne karnına dönüş oyununu. Bu oyunda dizlerimizi karnımıza çekip çömelirken vücudumuzu koltukla duvar arasına sıkıştırır, kendimizi anne karnında hâyal ederdik. Bir çocuğun doğduktan sonra unuttuğu, o unuttunca annesinin de hatırlayamadığı ama aslında çok uzun olan anne karnındaki konuşmalarını hatırlamaya çalışırdık. Bununla yetinmez hayâlimizde dünyaya yeni şekiller verir orada neleri değiştirmek istediğimizi konuşurduk. Oyunumuz kapı zili çalana kadar sürerdi. Ecmel oyunun bitmesini istemez, "Dünyaya gitmeyelim!" diye tuttururdu. Onun bu oyuna olan sevgisi beni şaşırtırdı. Ben bu oyunu sevmekle birlikte dünyayı da severdim ve dünyaya dönememekten korkardım. Tabii Ecmel'e bir şey demezdim, dememem gerektiğini bilirdim. Sonra annem girerdi odaya ve Ecmel'e babasının geldiğini söylerdi. Ecmel ağlayarak kapıya yürürdü. Babası zoraki ama kibarca selamlardı bizimkileri. Ecmel'e hiç bakmaz, ona tek laf etmez, sadece elini uzatırdı. Biz kapıyı kapatana kadar ona uzatılan eli tutardı Ecmel, sonra hemen bırakırdı. Onlar karşidan karşıya geçip sokağı dönünceye kadar arkalarından bakardım. Annem Ecmel'in babasının eskiden böyle olmadığını söylerdi. Babası annesinin ölümünden kendini sorumlu tutuyormuş. Doğrusu bunun böyle olması da normalmiş. Annesi katlanamamış yaşadıklarına. Kendisine bile şefkati kalmamış babasının, annem böyle söylerdi. Ecmel bize geldiğinde annem onun saçlarını örerdı. Ecmel bir şey söylemez bir süre annemin elini tutar, etrafta oyalanırdı. Annemin çevresinde dolaşmaktan hoşlanırdı. Ben sadece ikisini izler bir şey demezdim, dememem gerektiğini bilirdim. Benim sıram geldiğinde Ecmel gelip elimden tutar beni oyun odamıza götürürdü, zaman çabucak geçerdi.

Ecmel bir akşamüstü kendini arabanın önüne atıncaya kadar bu böyle devam etti. O hafta onda bir tuhaflık vardı. Gözleri ağlamaktan ve uykusuzluktan kızarmış, büyük insanlarınki gibi halkalanmıştı. Ben uzun koltukla duvarın arasına, o da her zamanki gibi tekli küçük koltuğun arkasına geçmişti. Dizlerimizi karnımıza çekip ufak boşluğa yerleştirtince oyun başlamıştı. Ec-

mel: “Ben annemin karnına dönmenin bir yolunu buldum,” demişti, fısıltıyla. “ama senin annen yaşadığı için bu yol sana uygun değil.” diye eklemişti. “Anlatsana,” deyip ısrar etmişim, “anlatmazsan küserim.” “Sonra,” demişti, “sonra,” “hem belki de anlatmama gerek kalmaz.” “Of Ecmel.” “Nasıl?” demişim, tekrar tekrar. Aslında o an ona gerçekten de küsmek istemişim ve belki de küseydim onun aklından geçenleri öğrenebilir ve ona engel olabilirdim. Ama işte oyuna kapılınca bunu unutmuştum. Ta ki kapı çalıp gitme vakti gelinceye kadar. O zaman da ona küsüp küsmemek konusunda kararsız kalmış, yüzündeki üzüntüyü fark edince bir şey söyleyememişim. Kapıyı her zamankinden yavaş kapatıp arkalarından bakarken Ecmel’in anne karnına dönmenin bir yolunu bulamamış olmasını dilemişim, eğer gerçekten bulmuşsa onunla bir daha görüşemeyeceğimizi ve hatta evlenemeyeceğimizi düşünmüştüm. O günden sonra her ne kadar onu ikna etmenin bir yolunu aramışsam da bulamamışım. Neticede dil dökmelerim de işe yaramamış anne karnına dönmenin yolunu ondan duyamamışım. Zaten o hafta Ecmel’le görüştüğümüz son hafta olmuştu.

Çantamda bir çorap aradım. Çantamda tabii ki bir çorap bulamadım. Hiçbir zaman öngörülü biri olamadım. İhtiyacım olacak şeyleri doğru zamanda yanımda bulundurmamı başaramadım. Pratik ve makul olanı imkânı yok gözünden anlayamadım, biri söylemeden fırsatları yakalayamadım, hayattaki köşelerden birini de ben kapamadım. En basitinden hiç şemsiye taşımadım mesela. Üstelik öyle romantik olduğumdan falan da değil, dedim ya öngörüsüzlük benimkisi. Yoksa ıslanmaktan nefret ederim. Çoktan kapatılmış fabrikanın sahanlığındaki kırık bankta sıırıslıklam olmuş otururken somurtuk olduğuna emin olduğum bir yüz ifadesiyle bunları düşünüyor ve elimde ne yapacağımı bilmeden tuttuğum ıslak çoraplarımla etrafı izliyordum. Çakan şimşekle irkilmeden hemen önce iki çorabımı da güzelce sıkıp belki kururlar diye üflemeğe başladım. Şimşek dikkatimi dağıtınca durup etrafı izlemeye devam ettim. Terk edilmiş yerlerin bile aslında o kadar da terkedilmemiş olduğunu düşündüm ve hatta terk edilmenin bile aslında o kadar kötü olmadığını. Yenik ama mağrur bir sessizlikte duyduğum. Dağınık ama telaşsız. Hoşuma gitti. Belki yağmur bu kadar çok yağmasa, oturduğum bank biraz daha rahat olsa ve belki de dokuz saat süren yolculuğumu daha makul bir sebeple sona erdirmiş olsaydım burası pek de fena gelmezdi gözüme. Keşke eve giden yolu uzatmak için başka bir durak seçseydim. İki büküm bıraktığım uzuvlarımı biraz olsun avutmak için ovalamaya başladım. Bu hâldeyken bile ayaklarımın yere değip ıslanmaması için dizlerimi karnıma çektiğimi fark ettim. Güldüm kendime. Her şey mükemmel kurulukta bir ayakların kaldı, diye söylendim. Bankın önünde birikmiş olan suya iki ayağımı da usulca bıraktım.

Suyun içindeki yumuşamış toprağı hissettim. Gözlerimi kapadım, Ecmel’le çok sevdiğimiz bahçedeki küçük süs havuzunu hatırladım. İçinde hiçbir zaman su olmadığından yalnızca yağmur yağarsa bağırını doldurabilen zavalı havuzu. Böyle havalarda -ıslanmaktan nefret ettiğim için biz yağmurun bitmesini beklerdik- gidip ayaklarımızı havuzun içine sarkıttırdık. Aynı böyle kumlu ve pis olurdu o su. Annem bizi buluncaya kadar devam ederdi eğlenmemiz. Çakan şimşekle bir kez daha irkildim. Gök gürültüsüne aldırmayarak ayaklarımı önce yavaşça sonra hızlı hızlı suya vurmaya ve kakhkalar atmaya başladım. Az ilerideki ağaçlığın arkasına yıldırım düşünce durdum, büyük bir kırmızılık gördüm. Sonra Ecmel geldi aklıma, güneş batarkenki kızılılıkta ona çarpan araba. Çocuktum, koca koca adamların güçlü elleriyle küçük bir kalbi uyandırmaya çalışmasının güç olmayacağına inanmışım. Öyle olmamıştı. Babası: “Öldü mü?” diye, sorunca ona doğru koşmuş, gücüm yettiğince ceketini ve kolunu çekiştirmeye başlamışım. Babası yüzüme hiç bakmamıştı. “Senin yüzünden!” diye bağırmışım öfkeyle. Sonra babam görmüştü beni, kolumdan yakalayıp bir tokat atmıştı, yere düşmüştüm. Su birikintisinin içindeki ayakkabıyı ilk o zaman görmüştüm. Elimi uzatıp ayakkabıya sarılmış, ağlamışım; annem gelinceye kadar da kalkmamışım. Şimşekler etrafımda çakmaya devam etti, hava kararıyordu. Çoraplarım suya düştü, ağladım. Yağmur hızlandı, banka uzandım, dizlerimi karnıma çektim, uyudum.

Kaç saat uyudum o bankta, kim beni fark edip buraya getirdi bilmiyorum, doğrusu sormak da aklıma gelmedi. Oldukça hâlsiz ve bitkindim. Şunu söyleyebilirim ki kendime geldiğimde çok daha huzurlu ve sıcak bir yerde olmayı tercih ederdim. En azından filmlerde, kitaplarda hep böyle olurdu. Derme çatma bir kulübede kirli bir yatağın içine yatırılmışım ve uyanmam bekleniyordu. Biri yanımdaki sandalyede diğeri arkada ayakta bekleyen iki kişi, ahırdan bozma olduğunu düşündüğüm bu yere benimle gariptir sığabilmişti. Neden başımda beklediklerini anlayamadım. Öksürerek doğruldum. “Kimsiniz, ne oldu?” dedim. Öndeki adam yatağa yaklaştı. “Biz mühim kişiler burası da bizim sayılır ama çok nadir geliriz. İşte şimdi de mühim işlerimiz için gitmemiz gerekiyor ama acele edersen seni merkeze kadar götürebiliriz.” dedi. “Olmaz,” dedim, “yol kısadır.” “Anlamadım,” dedi. “Gidin,” dedim, “siz gidin ben kendim giderim.” Arkadaki adamlar hareketlendi. “Vaktimiz yok,” dedi, biri. Öndeki, elindeki poşeti kucağıma bıraktı aceleyle. “Soğuk olur burası,” dedi. Arkadaki adamlar bir şey demeden çıktı, öndeki oyalanmaya çalıştı. “soğuk olur,” dedi, “ateşin de var, çok durma.” Başımı salladım. Arkadaki adamlardan biri dışarıdan seslendi. “Tamam, tamam!” dedi, içerideki adam yanıma yaklaştı. “Gitmem gerekiyor,” dedi, “görüyorsun ya pek vakit de kalmadı.” Başımı salladım, adam arkasına bakmadan diğerlerinin yanına gitti.

Öksürdüm. Biraz daha uyuyup kalkmak istedim. Dizlerimi karnıma çektim. Üşüdüm, çok üşüdüm.

Avuçlarımı önce ayrı ayrı kumla doldurmayı deniyorum, bu az geliyor gözüme. Ellerimi birbirine yaklaştırıp öyle daldırıyorum kuma. Parmaklarımı sıkıyorum, kum bu defa çok sıcak. Canım acıyor, ben terledikçe ellerime yapışıyor kumlar. Güneş tepeye yaklaştıkça kumlar daha da ısınıyor. Ellerime üflüyorum, ellerim sıcaklığa alışsın diye bekliyorum. Koşarak götürüyorum kumları, daha çok terliyorum, nefes nefese kalıyorum. Sıcak bir rüzgâr yüzümü sıyırıp yükselttiğim tepeleri yıkıyor. Ellerim ne çok kızarıyor, ellerimin acısı hiç geçmiyor.

Gücüm kalmadı. Dayanmaya çalışıyorum. Elimdeki kumları oradan oraya taşıyorum. Avuçlarıma daha çok kum sıdırmaya çalışıyorum, tutamıyorum. Akıyor kumlar parmaklarımdan, hiç durmadan akıyor. Onlar aktıkça ben de durmuyorum, doldurmaya devam ediyorum. Ufak bir tepe yapıyorum hızlıca ve yanına bir başka tepe daha, rüzgâr alıp götürüyor ne varsa. Yeni bir tepeye başlıyorum ve sonra bir başka tepeye daha. Hiçbiri bitmiyor. Kumların yakasından tutuyorum, “Yeter!” diyorum. Yüzüstü düşüyorum kumlara. Kıpırdamıyorum, hiç kıpırdamıyorum.

SELMA MAŞLAK

Ardıç Ağacı

Mevsim sonbahar.

Ben bu mevsimde, bu ardıç ağacının dibinde öldüm. Cesedimi bulan çoban, kırk gün yemek yiyemedi!

Doğduğumda babam kulağıma dokuz yaşında ölen halamın adını üfle-miş. Bizim buralarda vakitsiz gidenin adını taşıyanlara “yaşı benzemesin” derler. Adın benzesin, saçın başın, huyun suyun benzesin ama öleceğin yaş benzemesin! Dokuzuma kadar yaşımin benzeyip benzemeyeceğini bekledim. On dokuzumu geçtim, yirmi dokuzumu, otuz dokuzumu, kırk dokuzumu... Şimdi bu ardıç ağacının altındayım, halam da bir dutun dibinde can vermiş. Yaşımız benzemedi ama ikimiz de rengi sarıdan kırmızıya çalan bir yaprağa bakarak uykuya daldık.

Soyum, yaşına değmeden ölen çocukların ruhlarıyla dolu. Azrail hepsine bir bahane bulmuş, kimisini güneş çarpmış, kimisi soğuktan kırılmış, kimisi çiçekten. Aynı isimler farklı bedenlerde tekrar tekrar denemişler talihlerini. Mehmetler, Emineler, Atikeler... Son çare, ana rahmine düşen halamın ruhunu Pazarduran’daki yatıra götürüp satmışlar. Doğacak olanın niyetine üç cuma gecesı, üç yatsıdan sonra, üç Beled suresini bir iğde çekirdeğine okuyup üfle-yip yatırın temelıne gömmüşler, ölüm geldiğinde yatırda gizledikleri ruhu bulamasın, eli boş dönsün diye. Ancak karşılarındaki ezeli güç, hileyi tam dokuz yıl sonra bozmuş olacak ki kör talih saklandığı kovuklardan çıkıp kapıyı tekrar çalmış. Çocuk, ağacın en tepesindeki en olgun, en tatlı duta uzandığı sırada Azrail onun sarı saçlarına, buğday tenine, balköpüğü gözlerine hiç acı-mamış. Ve benim hikâyem işte o uğursuz günle başlamış.

Çoban hikâyemi bilmiyordu. *Burada, ardıç ağacının dibinde cesedimi bulacağından da habersizdi. Sabah vaktiydi. Çok uzaklardan aşağıdaki ormanın uğultusu duyuluyordu, bir de koyunların cıngırakları.*

El kadar kefen, el kadar toprağa karıştığında o vakte kadar işitilmemiş bir bedduayı duymuş kulaklar! “Ey Azrail, tertemiz eşiğimden masum beşi-

ğimden ne istedin, nedir derdin yıllarca sırrına eremedim. Çatıma düşürdü-
ğün ateş kadar, canımı yaktığın can kadar, gözümden esirgediğim göz kadar
senin de her yerin göz göz olsun, bu gözler ateş kussun sen de yanasın. Ne
ayağın eşiğime, ne elin beşiğime değebilsin, dilerim elin koynunda uguna
uguna gidesin. Kıyamet kopsun da cümle canları alacak olan ilk senin canı-
nı alsın, ertelemesin!” Yerdeki karınca, gökteki karga, daldaki yaprak, sudaki
balık titremiş. Yakılan ağıtlar, Karadere’nin azgın sularından Akyazi’nin geniş
çayırılarına, Höyük’ün gizemli çukurlarından Yumrukaya’nın heybetli doruk-
larına kadar her yana yayılmış; puslu bir duman gibi boğazları düğümlemiş.

Azrail gerçekten de o günden sonra ne eşiğe uğramış ne beşiğe. Doğan
çocuklar sağlıklı büyümüş, ne kardan kıştan ne sarı sıcağın ne de hastalık-
tan etkilenmiş. Ancak Azrail’in onca sene sessizce beklemesinin bir nedeni
varmış. Kara gecede kara taşın altındaki kara karıncanın bile yüreğine korku
salanla oyun oynamak ona kafa tutmak kimin haddineymiş? Halamın adını,
kulağıma üflediklerinde Azrail yıllarca değirmenlerde öğüttüğü, bakır taslar-
da soğuttuğu ilenci tazeleyip benim üzerime dökmüş. Böylece yana yakıla
uğunan, her yeri göz göz olan o değil de ben olmuşum. Belki gerçek belki ya-
lan ama ben hep buna inandım. Aynadan yansıyan yüzümdeki irili ufaklı göz
gibi yuvarlak tümseklere bakarken ellerimdeki, kollarımdaki, karnımdaki ve
sırtımdakileri de yerli yerinde hissederken hep o uğursuz günü hatırladım.
Bu tümsekleri taşımak hiç de kolay değildi, öyle sağlam öyle gerçektiler ki
keşke yaşım benzeseydi dedim adım benzeyeceğine.

*Çoban adımı bilmiyordu. Yıllarca bir ilenci taşır gibi taşıdığım adımı, buraya,
ardıc ağacının dibine bıraktığımdan da habersizdi. Öğle vaktiydi. Çingirakların
sesi yaklaşıyordu. Gelinciklerin narin yanakları çoktan solmuş, mavi papatyalar
görünmez olmuştu.*

Sık sık düşlerimde görürdüm o çocuğu. Omzuna düşen örgülü sarı saç-
larından insanı hafifleten tatlı bir ıhlamur kokusu yayılırdı. Hiç konuşmazdı,
ben de bir şey sormazdım. Boynunu hafifçe sağa yatırır, bir kabahat işlemiş
de söyleyemiyor gibi gür kaşlarının altından yüzümdeki tümseklere bakardı.
Öyle sevecen öyle masumdu ki seçme hakkım olsa onun yerine doğmayı
değil onun yerine ölmeyi tercih ederdim. Sonra ellerinde sakladığı o şeyleri
uzatırdı. Bir ağız dolusu diş! Avucunda gördüğüm o ürkütücü beyaz dişler
her defasında beni garip bir hava dalgasının içine alır, kımıldayamaz hale
getirirdi. Çocuk, ağzını açıp dişsiz damaklarını gösterdiğinde aniden uyanır,
yorganın altından başımı çıkarmaya cesaret edemezdim. Dökülen dişler be-
nimmiş gibi sızlayan damaklarıma sıkıttığım yumruklarımı bastırırdım.

*Çoban rüyalarımın da habersizdi. Seneler evvel yatıra gömülen iğde çekir-
değinin peşine düştüğümü, aklım bulanana, ayaklarım dolananana kadar günler-*

ce yürüdüğümü de bilmiyordu. Koyunların garip hareketleri onu şüphelendirdi. İkinci vaktiydi. Eylülün son günleri, hava hafif bulutlu ve ılıktı.

Uyku, sonsuz bir kuyu gibi beni içine çekerken toprağın irili ufaklı taşları sırtımdaki tümsekleri ezdi. Gökte bir kartal geniş daireler çizerek uçuyordu. Göz kapaklarım düştü, tekrar araladım. Kartal daireleri daraltmış, daha yakından uçmaya başlamıştı. Mevsime direnen solgun yaprağın gerisinde ne kadar da güçlü, kendinden emin görünüyordu. Damaklarımda dişlerim sökülüyor gibi ağır bir sızı hissettim.

Bedenim buz kesilip morarmaya, karnım şişip bacaklarım katılaşılmaya başladığında son soluğumu ağızımdan aşağı kanlı köpüklerle bıraktım. İlk ziyaretçilerim küçük sineklerdi. Dudaklarımdan içine, burun deliklerime, saç diplerime yuvalarını kurup çoğaldılar, sonra karasinekler geldi, vücudumdaki tümseklerden beslendi. Onlara yaban arıları, örümcekler, karıncalar cümle haşerat yardım etti. Tarla fareleri kulaklarımdan, akrepler ayaklarımdan başladı yemeye. Kaç güneş battı üstüme kaç ay doğdu saymadım. Etrafımdaki her şey kımıldadı, bir ben öylece kaldım. Rüzgârlar esti, yağmurlar yağdı, bulutlar bir toplandı bir dağıldı, ardıcın ince uzun yaprakları savruldu kimisi döküldü, saksağanlar uçtu, baykuşlar öttü, arılar vızıldadı, börtü böcek hiç durmadı, bir ben durdum. Her şey lisanınca gece gündüz konuştu da bir ben sessiz kaldım. Toprağın altında çürümeyi umarken üstünde çürümeye başladım. Bu da adıma yüklenen ilencin bir parçasıydı belki, bilmiyorum.

Benim adım Satı.

Ben bu ardıç ağacının dibinde öldüm. Koyunlar kokuşmuş bedenimden kaçtı, çobanlarıysa kırk gün yemek yiyemedi!

YILDIZ RAMAZANOĞLU

Benim Hikâyem

İlk kitabım olan *Derin Siyah*'taki "Milenyum Acısı"nı yıllar sonra okuyunca hikâyemin üçüncü bin yıla girişimizle bir ilgisi olduğunu fark ettim. Bilinen dünya zamanı ve takvimi o kadar izafi ki, 31 Aralık 1999 gecesi, dünya ne kadar küçülmüş olursa olsun, herkes farklı bir tarihin içine yuvarlanıyor. Gezegenin bir tarafı uzaydan ışıklar içinde görülürken diğer tarafını karanlık yutmuş. Hikâyem ışıkların ve karanlıkların söylendiği gibi kolayca izah edilemeyeceğini, meselenin çok daha karmaşık olduğunu anlayınca başlıyor. Demek ki dünya gözbağcılar tarafından ele geçirilmiş. Çok uzun hikâye.

Yazmak kelimelerin gücünü keşfetmekle ilgili. Tanık olduğumuz dünyada acıtan, örseleyen, inciten bir şey varsa, bunun ne olduğunu yazarak ortaya çıkarabileceğinizi görmüşseniz bir daha geri adım atmak çok zor. Çünkü birazdan, olması gerekene dair işaretler, sislerin arasında kaybolup gitmiş olan hakikat parçaları yukarı doğru yükselmeye başlayacaktır. Bu sihirli anların yaşanabilmesi için başkalarının bagajlarıyla doldurulmamış, çamurlu ayakkabılarla basılmamış boş bir alan lazım. İnsanın en temel haklarından biri olan 'boşluk hakkı.' "Milenyum Acısı" hikâyesinde insan kaçınılmaz bir dönemece gelmiş gibidir ama, dünya yıkılsa günlük rutini değişmeyen kendi zamanını ve takvimini Ahmet Haşim'in tasvir ettiği Müslüman Saati'ne göre yaşayan İfakat Hanım vardır. Yazarken sürekli belirsizlikleri belirginleştirmenin peşine düştüm sanırım. 'Yazmak insanı insana anlatmaktır.' demekten murat bu olsa gerek; başımızdan geçenlerin solup gitmesine razı olmamak,

insana kayda değer bir hikâyesi olduğunu göstermek.

Nasıl yaşayıp nasıl tüketeceğimizin, neye ihtiyaç duyup duymayacağımızın buyurgan bir edayla dikte edildiği kuşatmaya karşı, insanın sonsuz aşkın seçeneklerini müdafaa etmek. Yazarken gerçeklik diye önümüze konan ne varsa, kurguya bulayarak bozmak, ısıltılı ana yollardan keçi yollarına sapıp sakince düşünmek istedim. Ancak o zaman bilinmeyenin taşlı çiçekli patikası açılıyor. Issız yollarda ilerleyince çalıların köstebeklerin arasından susturulmuşların el değmemiş haklılık payı yükseliyor. Yazar istediği kadar benim anlam arayışım, amacım, beklentim yok öylesine yazıyorum desin, bir şey kırılır, bir şeye ulanır, anlam sis gibi yükselir ve metne kıymetini verir. Edebiyatın amacından söz etmek başöğretmenliği çağırıştırıyor, sivri ve sıkıcı. Ama anlamdan arınma çabası da yersiz ve beyhude. Ha bir de sosyal bilimler eliyle içine yerleştirildiğimiz kullanışlı, güvenli, temkinli, tedbirli, akıllı küçük kutular var. Hep derim, başkaları tarafından tanımlanmak şiddet diye. Dışarıdan işaret ederek tanımlamanın suç olduğu bir dünya mı kursak.

Nasıl ki nefes almak için edebiyat okuyoruz, nefes almanın bir başka yolu olarak da yazıyoruz. Sıklıkla taşla dönüşen dünya karşısında, zamana mekâna, an'a ve eşyaya kalp yerleştirme istenci var yazmada. Ağırlığı sezdirmeyle nazara verip hafiflemenin yolunu açan bir işlev. Ağırlıkları kaldırmak, insanın yükünü azaltmak için yazdığını söylüyordu İtalo Calvino hafiflik ilkesini açıklarken.

Edebiyat sanıldığı gibi elitist bir yazı alanı değil. Sadece doğası gereği bilgiden daha fazlasına, misal hayallere, boşluklara, sezgilere, saçmalıklara, imkânsızlıkların içindeki mümkünlere ihtiyaç duyan kişilere sesleniyor. Mesela üniversiteye gidecek bir genci anlatmaya çalışmıştım “Köprüdeki Kız” hikâyemde. Delikanlı tıpkı Dostoyevski’nin gençlik romanı *Beyaz Geceler*’deki kahramanın köprüde ağlayan bir kızla karşılaşması gibi karşılaşmalar hayal ediyor, birlikte yüce idealler peşinde koşabileceği arkadaşlar istiyor, buna göre şehir tercihleri yapıyordu. Meslek şu bu çok sonra. Ailesi ise oğulları üzerine hayal kurarken -her zaman deriz ya, haklı olarak- kendini kurtarabileceği bir mesleği ve bol kazancı olmasını önemsiyordu. Oysa ne kadar dünyevi hedeflere odaklansak da her insanın kalbinin bir kuytusunda, tıpkı eşsiz bir mücevher gibi, kişisel çıkarlardan daha fazlasına dair insani bir yükseliş saklı. Dünyevi olanla bağdaşmayan çiçekli bir boşluk. Peki delikanlı kızla ilgili hikâyenin gerisini biliyor mu, bilmiyor, öyle genç ki nereden bilsin.

Yazarken bir edebî kamu içinde olabilirsin fakat meş’aleni yalnız taşırsın. Ne yazmak istediğimi tahmin ediyorum elbette, her zaman üzerimde kendini yazdıran bir anın, yüzün, atmosferin halesi vardır. Fakat hiçbir zaman nasıl anlatacağımı bilemem. Her hikâyede aynı baş döndürücü başa dön-

me, kaygı, korku, tedirginlik ve tekinsizlik. Masaya oturunca nasıl yazacağımı pekâla biliyorum diyebilseydim yazıcı olurum. “Kırmızı” hikâyesini yazarken bilmiyordum ki yere göğe koyamadığımız hoşgörü, eşitsizliğin, kibrin şahîkasıdır. “Gece Sahnesi”nde Beyoğlu’nun bir gecesinden, barlarda oğullarını arayan bir ana babadan söz ederken, itiraf ediyorum, kurgu denetimden çıktı, konu boşluklardan yol bulup nerelere gitti. Çiçekli Bir Boşluk fikri hikâyelerime iyi geldi. Bu zamanla edebiyatın sevincine dönüştü. Herkesin her şeyi bildiği ve haklılığından zerre kadar kuşku duymadığı zamanda belirsizliklere, kuşkulara, muğlaklıklara, doldurulmamış boş sayfalara ihtiyacımız var. Yaşanan toplumsal fırtınalarla edebiyatın ilişkisi de kaygan bir zeminde. Olayların bayrağını estetikten yoksun biçimde dalgalandırmak edebiyatı kemaliyle çağının tanığı yapmaz, görmezden gelmek de daha iyi edebiyatın ilkesi olamaz. Bırakalım da yazar bizi hür bir kalple tanımlı dünyanın dışına doğru tuhaf şarkılar mırıldanarak, kelimelerin işe yarayacağına inanarak sürüklesin. Hikâyem toplumsal meselelere, kadınların hatta erkeklerin ezilme biçimlerine, hayvanlara, modernleşmeye, kentleşmeye, mültecilere ve daha birçok şeye eğiliyor ama kendince.

İnsanın yaratılışı sırasında meleklerin hayreti boşuna değil. Kan dökücü birinin yaratılması yetmezmiş gibi bir de yazma yeteneği verilmesi katmerli tuhafıktır belki melekler için. Kelimelerin deneyimlerimizi taşıma ve geleceğe iletme gücüne inanmamız ise çılgınlık. Ama mecburuz inanmaya. Hikâyeye yazmak bilinen dünyada daraldığım, bilinmeyen dünyalara inandığım için yaşam alanımı genişletiyor. Hayallerin gerçek, gerçeklerin akıl dışı olduğunu başka türlü anlayıp anlatamayacağım için yazmak önemli. Nereden geldiği belli olmayan kesintisiz sızı, sadece yazarken biraz dinliyor. Günümüzde iletişim araçları çok güçlü ama işler daha da sarpa sardı, bilginin toplanması döneminden geçtik, ayıklanmasının, atılmasının zaruri olduğu ‘artırılmış bilgi’ çağına geldik. Bu hız çevriminde özgürleşelim derken tekrar ele geçirildik. Hikâyelerim suçun masumiyetle, ışığın karanlıkla, göz önünde sanılanın görünmezlikle karıştığı yerde çıkıyor ortaya, bulanık puslu alanlardan besleniyor. Birörnek seslerin, arzuların, hedeflerin kastettiği iniltilere, fısıltılara kulak kabartmaya çalışıyorum. Hikâye somut bir hedefi olmasa da sezdiren yanıyla, hâlâ en etkili aydınlanmaların yurdu. Üstelik henüz imkânlarını tüketmemiş bir tür ve hikâyemiz yeni başlıyor.

Necip Tosun ile *Gidilmemiş Yerlerin Türküsü* Üzerine

Konuşan: **Rüveyda Durmaz Kılıç**

***Gidilmemiş Yerlerin Türküsü* beşinci öykü kitabınız ve diğer öykü kitaplarınızdan farklı bir yere sahip. Ezbere, tekrara girmeden, okurunuzun karşısına sürekli yeniliklerle çıkıyorsunuz. Bu kitabınızda, neredeyse tüm öykülerde hikmete, irfana dayalı yol alışlar görüyoruz. Bu nedenle dingin, kendini dışarıdan seyreden, bir ömrün hasılasını ortaya çıkarmaya çalışan insan hâllerini okuyoruz. Neden böyle ve bu durum, öykücülük sürecinizi de yansıtıyor mu?**

Her kitabın bir kaderi var ve her kitap kendi atmosferinde, duyarlılığında oluşuyor. *Küller ve Uçurumlar* çok daha şiirsel ve yoğun bir kitaptı. Yakıcı, sert ve sarsıcı bir biçimsel anlayışa sahipti. *Otuzüçüncü Peron* dingin, hayatın derinliklerini kavramaya, yansıtmaya çalışan bir kitaptı. Durumun, meselenin de amaçlandığı bir kitap. *Ansızın Hayat* ise bir olgunluğu ve hayat karşısında kazanılan birikimi yansıtmayı amaçlıyordu. Bu farklılık da doğal olarak anlatıma, dile yansdı. *Emanet Hikâyeler*, her biri öykücülüğümüzün önemli durakları olan öykücülerin sembolik olarak emanet ettiği hikâyelerin, Necip Tosun'un yorumu, üslubu ve bakış açısıyla yazdığı öykülerden oluşur. Öyküler bu yanı sıra hikâyelerin, konuların, durumların her anlatıcıyla birlikte değiştiğini bir başka şeye dönüşebileceğini örnekler. *Gidilmemiş Yerlerin Türküsü* ise sizin de yerinde tespitinizle hayatla yüzleşmenin hikâyeleri. İnsanlığın en büyük kutsallarından birinin tecrübe olduğunu düşünüyorum. Yani yaşadıkları, gözledikleri, bir ömür biriktirdikleri... Bunlardan hepimizin alacağı dersler olduğunu düşünüyordum. Bu öykülerde savrulan insanlar boş yere yitip gitmesini diye, onların bıraktıklarını anlamaya çalıştım.

Bir öykü hangi durumu, olayı anlatırsa anlatsın içinde hayata, yaşanmışlıklara ilişkin bir acıyı, bir keşfi aktarmıyorsa o öykü, varoluşu gerçekleştirilmiş eksik bir öykü demektir. Bir acıyı, bir dramı, bir duyguyu temsil etmeyen öykünün yazılma gerekçesi de yoktur. Ben de öykülerimde bir acıyı aktarmaya çalışıyorum. Benim öykülerimde bunalan değil, kendi varoluşsal problem-

lerini aşmak, hayatla “yüzleşmek” isteyen insanlar var. Bu kahramanların tümü hayata ilişkin sorusu olan insanlar. Bu yüzden saygıdeğer insanlar. Burada içe dönük, iç benin gerçeklikten kopuk, hayattan kopuk hastalıklı bunalımları anlatılmaz. Kuşkusuz yangın her zaman en tepede oluyor. Ahaliye en son ulaşıyor. Ama asıl amaç modern öykünün “ayna” fonksiyonu. Bu modern toplumun üyelerine, içinde bulundukları ortama, tüm gerçekliğiyle ayna tutmaya çalışıyorum.

Öykülerinizde olaylardan, eylemlerden daha çok; insan ruhuna, zihnine yapılan derinlikli, şaşırtıcı iç yolculukları okuyoruz. Özellikle farklı alanlardaki sanatçıların ruh hallerini, sanatlarıyla olan bağlarını, sanatlarının oluşum süreçlerini öğreniyoruz. Siz, sadece sanatçıyı konuşturmuyorsunuz; sanatın ne olduğunu, insan muhayyilesindeki anlamını, boyutlarını da anlatıyorsunuz. Genel olarak böyle bir kurguyu neden seçtiniz?

Bu kitapta yönetmen, ressam, besteci, eleştirmen, fotoğrafçı, hikâye anlatıcıları gibi yazar ve sanatçıların üretme süreçleri, sanat tartışmalarını öyküleştirmek istedim. Öykülerde eserlerin oluşma anları, yazma temrinleri, sanatçı olma gayretleri hikâye ediliyor. Bu çevrenin insanların yaşadıkları problemler, hayat karşısındaki tavırları anlatılırken hayatı yorumlama peşindeki felsefeleri, anlayışları ve sanat-edebiyatın önerdiği çıkış yolları ortaya konmaya çalışılıyor.

Sanatçıların hayatı algılamada diğer insanlardan farklı bir sezgileri, ince bir hassasiyetleri ve derinlikli gözlemleri olduğunu düşünüyorum. Hayatı daha rafine daha berrak görebiliyorlar. Tam da burada hayat yorumları önemli hâle geliyor. Bu sanatçılar bizim göremediğimiz hayatın hangi ayrıntılarını yakalıyor, onu sanat eserine nasıl dönüştürüyor öykülerde aktarmak istedim. Bu üretim sürecinde sanatın sorunları da elbette gündeme geldi, bu sanatçıların sanatları yorumlandı, doğası hikâye edildi. Çünkü üretim/yaratım ânı sanat-hayat ilişkisinin en çok gündeme geldiği zaman dilimi. Bu anları hikâyenin odağına almaya çalıştım.

***Gidilmemiş Yerlerin Türküsü* bütünlüklü bir yapı içeriyor. Sanki bir proje kitap gibi. Müzik ise bütün öyküleri birbirine bağlayan bir iç örgü gibi... Ne dersiniz?**

Gidilmemiş Yerlerin Türküsü gerçekten de nasıl şekilleneceği önceden belirlenmiş bir proje-plan çerçevesinde oluştu. Bu nedenle de birbirini destekleyen, birbirini tamamlayan, tıpkı çerçeve hikâye anlayışında olduğu gibi sonuçta bütünlüğe ulaşan bir öyküler toplamı. Ben öykü kitaplarının tematik, biçimsel bütünlük içerisinde olmasını önemsiyorum. Bu yaklaşım, okurun fotoğrafı toplu olarak görmesini sağladığı gibi öykünün kopuk kopuk olması zaafını da gidermiş oluyor. Daha proje aşamasında kitapta hangi öykülerin yer alacağı belli olmuştu. Sadece yazmam kalmıştı. Ben de bu proje çerçevesinde öyküleri yazdım.

Tematik bir bütünlük gözettiğim öykülerde müziğin bütünlüğü sağlayan bir *leitmotif* olmasını arzuladım. Müziksever karakterler, sanatçılar müziğin gücüne, etkisine sığınıyorlar. Kitap müzik üzerine değil ama arka planda çalan bir beste olmasını arzuladım. Bu öykülerde müziğin insan ruhu, hafızası, duyguları üzerine etkisini, yaratıcı düşünceyi kışkırtma gücünü, yönlendirici belirleyiciliğini, insanı nasıl değiştirebileceğini aktarmaya çalıştım. Müzik dünyanın ses kaosundan bir düzen oluşturur, bir güzellik yaratır diye düşünüyorum.

Gidilmemiş Yerlerin Türküsü'nde, iç konuşmalarından, ruh hallerinden yola çıkarak, genel olarak erkek kahramanlara yer verildiğini görüyoruz. Özellikle böyle bir seçimde mi bulundunuz yoksa cinsiyeti ön plana çıkarmadan insan merkezli karakterler mi oluşturmaya çalıştınız?

Ben imgelere, çağrışımlara başvurarak öykünün anlam alanının genişletilebileceğini düşünüyorum. Sonuçta yazdıklarımız üç beş sayfalık anlatılar. Bu üç beş sayfada bir yoğunluk yakalama gayreti benimki. İmgelere, sembollere böyle yaklaşıyorum. Okurun kafasındaki çağrışımlarla metnin paylaşımı artırılabilir diye düşünüyorum. Yoğun duygulanım anlarında, bu yoğunluğa denk düşecek bir dil arıyorsunuz. Gündelik dil size yetmiyor. İmgeler, göndermeler, çağrışımlar tam o anda imdadınıza yetişiyor. Yoğunlaşmış duygular aynı çarpıcılıkta dışlaşmış oluyor böylece. Ama burada korkum, çağrışım alanını genişleteyim derken öyküyü büsbütün kapatmak/örtmek.

Bu teknikte bazen kadın erkek ayrımı bile önemini kaybediyor. Bir insan sonuçta anlattığınız. Bazı kitaplarda kadınlar yoğun oluyor, bazılarında ise erkekler. Açıkçası siz söyleyinceye kadar bunun farkında bile değildim. Aslında tam da dediğiniz gibi, kadın erkek ayrımı yapmadan öykülerimi oluşturdum. Karakterlerimi seçerken cinsiyetlerine bakmam.

Sizi uzun zamandır takip eden okurlarınız öyküdeki yetkinliğinizi, kurgu, dil ve üslupta kendinize has tarzınızı biliyor. Yazarla okur arasında gizli, örtük bir bağ vardır. Yazdıklarıyla sadece yazar, okurun zihnine girmez; okur da beklentileriyle, anlaşılmış olmak arzusuyla yazarın zihnine girer. Okuduklarında bunu arar, yazarı buna zorlar. Siz öykülerinizi yazarken okurla bu

bağı nasıl kuruyorsunuz? Siz, okurunuzu nasıl tanıyor ve tanımlıyorsunuz?

Popüler edebiyata yanaşmayan nitelikli edebiyatın peşinde olan yazarların sınırlı bir okur kitlesinin olduğunu biliyordum. Geniş bir okur kitlem olmadığını görüyorum. Popüler edebiyatta ise durum böyle değil. Popüler edebiyat okuru eserlerde bir televizyon dizisi, bir film izleme tadı arar. Yazarlar da bu beklentiye denk düşen bir tavır içinde olurlar. “Sizi rahatsız etmeye geldim, biraz dikkat ve çaba gösterin” yerine, “şöyle bir uzanın, hadi keyfinize bakın, hayırlı yolculuklar” diyerek başlarlar eserlerine. Bu yüzden herkesin iyi bildiği, kendini bulduğu bir dünyanın içinden seslenir eserler.

Nitelikli edebiyatın peşindeki yazarlar ise çok satmak, görünür olmak, para kazanmak derdinde değildir. Onlar okurların kendilerini sadece edebiyat için takip ettiklerini bilirler. Onu oyalamayan, dile yaslı eserler beklediğinin farkındadır. Ben de çok sınırlı bir okur kitlesine seslendiğimi biliyorum. Bunu dediğim gibi baştan kabullenmiştim. Benim kitaplarımı okuyanların benden sıkı örgülü, imgelere yaslı öyküler beklediğini tahmin ediyorum. Böylece aramızda gizli bir anlaşma sağlanmış oluyor.

Öykü sanatı için şöyle diyorsunuz: “Öykü; içinde bolca aforizmaların, güzel sözlerin yer aldığı bir edebi tür değil, tek bir aforizmanın görünmez bir şekilde metne yerleştirildiği bir olay, bir durum anlatma sanatıdır.” Son dönem öykücülüğünde böyle bir eğilim mi görmektesiniz? Neden böyle düşünüyorsunuz?

Bana kalırsa, öykü, içinde bolca aforizmaların, güzel sözlerin yer aldığı bir edebî tür değil, tek bir aforizmanın görünmez bir şekilde metne yerleştirildiği bir olay, durum anlatma sanatıdır. Bir öyküde aforizmalar ancak bu anlatımdan sonra çıkarılacak bir sonuç olabilir. Ancak son dönemde aforizma yaklaşımının öykücülerde yaygın bir anlayış olarak ortaya çıktığını görüyoruz. Öykücüler öykülerinde bolca aforizmalara, güzel sözlere, vurucu felsefi düşüncelere, hayat çıkarımlarına yer veriyorlar. Bunun bir gereklilik olması durumunda elbette öykücü bundan kaçınmayacaktır. Ancak zaman zaman kimi öykülerde yapay girişimler ve zorlamalarla öykülerde aforizmalara yer verildiği görülmekte, bu da öyküyü zayıflatmakta, özellikle didaktiklik tuzağına düşürmektedir.

Son dönemde aforizmalı öykülerin yaygınlaşmasının nedenini bulmak o kadar da zor olmasa gerek. Bunun nedeninin bilgisayar, internet ortamı olduğunu söyleyebiliriz. Yeni yazma ortamlarının yazış biçimlerini, türleri etkileyip etkilemediği ilginç bir sorudur. Kâğıda yazma, bilgisayara yazma acaba yazma biçimlerimizi etkilemiş midir? Diğer yandan facebook ve twitter, yazarların yazış biçimlerini acaba nasıl etkiler. Kuşkusuz bütün bunlar uzun araştırma, gözlem ve tecrübelerle ortaya konulabilecek durumlar. Ancak fa-

cebook ve twitter ortamlarının gücü, oranı tartışılrsa da her yazarı şu ya da bu şekilde etkilediği açıktır.

Facebook ve twitter,yazanını özellikle kısa ve özet yazmaya zorlayan bir yazı ortamı. Twitter yüz kırk karakterle sınırlı. Dolayısıyla derdini anlatmak isteyen biri bu sayıdaki karakterle meramını anlatmak durumunda. Facebook'ta bu sınır olmamakla birlikte yapısı gereği yazanına kısa, öz yazmayı dayatmakta. Bu nedenle buralarda ya aforizmalar ya da kısa vurucu özdeyişler paylaşılmakta. Kitap alıntılarına bakıldığında ise okunan bir öykünün, romanın içinden vurucu özdeyişler, çarpıcı cümleler bulunup buralara aktarılmakta. Hatta son dönemde yaygın bir akım da çeşitli yazarların kitaplarındaki bu aforizmaları bulup ayrı bir kitap hâline getirmek. Şu an da pek çok yazarın romanları, öyküleri, denemeleri taranıp içindeki vurucu sözler, aforizmalar kitap hâline getirildi bile.

Bütün bunların da etkisiyle her alanda bir aforizma tutkusunun yerleşmeye başladığını,yazarların eserlerinde aforizma bulmak için yarışıldığını görüyoruz. Kuşkusuz hiçbir yazar aforizma üretmek için eline kalem almaz. Öyküsünü öykünün gerekleri doğrultusunda oluşturur. Bazen içinde tek bir vurucu, keskin cümle, aforizma yer almayabilir ama öykünün bütünü başlı başına bir aforizmadır. Dolayısıyla aforizmalar bir öykünün değerine ilişkin bir ölçüt olamazlar. Her hikâye anlatım biçimini kendi getirir. Yazar sadece bu biçimleri arar,yazmak için bunu bekler. Hikâye bu yeni biçimle var olur. Atmosfer bu biçimin ortaya çıkması için kurulması gereken dünyadır. Bütün öykü, tek bir fotoğrafı, tek bir anlamı ortaya çıkarma peşindedir. İşte atmosfer,yazarın, öyküdeki bu fotoğrafı, anlamı ortaya çıkaracak şekilde bütün öyküyü aynı renkte boyamasıdır. Böylece öyküde yaratılan atmosferle estetik bir motif yanında birlik ve bütünlük de sağlanmış olur. Bütün bu süreçte aforizmanın yeri bile yoktur.

Yazarlığınızın önemli bir kısmı, inceleme ve deneme alanındaki çalışmalarınızdan oluşuyor. Öykü alanında kaynak niteliğinde önemli, değerli eserleriniz var. Öykünün teknik alanına bu kadar hâkim olmak, öykü yazarlığınızı nasıl etkiliyor? Bu durum öykülerinizi güçlendiriyor mu yoksa yazarken daha da zorlayıcı bir baskıya mı dönüşüyor?

Kuram/inceleme/eleştiri yazılarını, öncelikle yaptığım işi anlama, bu türün ustalarını tanıma ve nihayet vardığım sonuçları belgelendirme/kayda geçirme amacıyla yazıyorum. Yazık ki yazma geleneği az olan bir toplumuz. Daha çok sohbet geleneğinden geliyoruz. Bu yüzden de pek çok duygular, görüşler, saptamalar dost sohbetlerinde uçup gidiyor. Bütün bunları bir sonraki kuşağa aktaramıyoruz. Biz kuşak olarak, genelde sanat-edebiyatta özelde de öyküde bu eksikliği yakıcı bir şekilde hissettik. İşte bu yazılar bir yandan bu "eksiklik" diğer yandan da benim öyküyü anlama sürecimi okurla

paylaşma arzusu sonucu ortaya çıktı. Aslına bakarsanız, kendi yaptığı iş üzerine konuşma “tuhaf” bir durum. Bu kişinin ürün vermesi gerekiyor. Kuramsal tartışmalar eleştirmenlerin işi. Gerçekten bunun hakkını da onlar verir. Ama maalesef kimsenin eleştirmenliğe gönül indirmemesi nedeniyle iş sonunda bu işi bizzat yapanlara kalıyor.

Öykü üzerine yazmanın hem olumlu hem de olumsuz etkileri oldu ben de. Bu yazılar süresinde, öykü üzerinde düşündükçe, öykünün inceliklerini öğrendikçe, yazmaktan, özellikle de yayınlamaktan gitgide uzaklaştığımı gördüm. Bu olumsuz yanıydı. Olumlu yanı da bu yazılar sayesinde okuduğum bir şeyin öykü olup olmadığını anlamaya başlamam oldu. Öykünün imkânlarını kavramak, onu değerlendirmek diğer yararlarıydı.

Öykü yazma disiplini, oluşumu ve süreci ile bir kuramsal yazının disiplini, oluşumu ve süreci çok farklı. Öyküde ihtiyacınız olan “duygular”, kuramsal yazılarda ise ihtiyacınız olan “düşünceler”. Kuşkusuz öykü yazayım deyince olmuyor, onun bir doğuş anı, bir duygu yırtılması ve onu doğuracak bir olgunun gerçekleşmesi gerekiyor.

Kuramsal çalışmalar için gerekli olan ise sadece çalışmak, araştırmak ve emek. Oysa öykü yazmak için, çalışmak, araştırmak ve emek tek başına yeterli değil. Bu anlamda zorluk çok farklı açıdan değerlendirilmeli. Zorlanarak da olsa bir kuram yazısı yazılabilir. Ama öykü onca çabaya rağmen yazılamayabilir.

Belli bir disiplin ve yoğunluk içerisinde yazmak zorunda olduğum kuram/inceleme/deneme kitaplarını hazırlarken, üzerimde hep öykünün, yazılmayı bekleyen öykülerin baskısını hissettim. Kendimi çok kötü hissettiğim günlerim oldu. Şu kitaplar bir bitse de öyküye dönsem diye âdeta günleri saydım. Bu süre içinde elbette öyküler yazdım. Ağır baskısından kurtulamadığım duyguları not ettim. Ama itiraf etmeliyim ki bu kuram yazılarının altında pek çok öyküm kaldı. Şimdi onların ne olduğuna bakıyorum. Tozlarını almaya, o duyguları, düşünceleri yakalamaya, öyküleri kurtarmaya çalışıyorum. Hiç şüphesiz benim öncelikli uğraşım öykü, o üzerine titrediğim tür.

Gerçekten de kuram/inceleme yazılarından öyküye geçmek o kadar kolay değil. Çünkü o duygu yoğun anı her zaman bulamıyorsunuz. Bir anlamda bu iki disiplin arasında bir bölünme yaşıyorsunuz. Genellikle kitaplaşma aşamasında öykü yoğun düşünmeye başlıyorum ve kitabı bitirmek için uğraşıyorum. Bu nedenle arka arkaya öykü yazdığım çok olmuştur.

Ben kendi adıma eleştiride yoğunlaştığımda öyküye geçişte, öyküler yazarken de eleştiri yazılarına geçişte sıkıntılar yaşıyorum. Çünkü bunlar duyarlık, dil, anlayış olarak birbirinden tümüyle farklı disiplinler. Ama kendimi eleştiriye değil öykü yazmaya daha yakın hissediyorum.

Mustafa Çiftci ile *Kalfa Uykusu*, *Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım* ve “Gönül Dağı” Üzerine

Konuşan: **Hatice Bildirici**

Mustafa Bey merhaba, 2021’de önce *Kalfa Uykusu* adlı denemeleriniz sonra da *Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım* adlı öykü kitabınız yayımlandı. Ayrıca öykülerinizin kaynaklık ettiği “Gönül Dağı” adlı diziyle çok daha geniş kitlelerin gönlüne girdiniz. Söyleşide bu üç gelişme üzerinde durmak ama önce öykülerinizden başlamak istiyorum.

***Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım*’daki öykülerinizde, önceki öykü kitaplarınızda olduğu gibi -hatta belki onlardan daha fazla- çocukluk ve ilk gençlik halleri var; hem çocuğa bakan hem de çocuk tarafından dünyaya bakılan öyküler çoğunlukta. Yazarken sizi çocukluğa çeken şey neydi?**

İçimde pek çok şey birikmiş kalmış. Herhalde onlar pıtır pıtır dökülmeye başladı. Ama içimdeki çocukluk ağacını kim salladı da bu hikâyeler döküldü onu bilemem de böylesi hayırlısıymış derim...

***Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım*’daki öyküler ilk üç kitabınıza göre daha kısa metinler. Bu değişim nasıl oldu, özel bir sebebi var mı?**

Bunlar dergilerde kalmış hikâyeler. Dolayısıyla bir dergi hacmine uygun işler. Yoksa bir değişimin mahsulü değiller. Ben yine uzun uzun anlatayım derdindeyim...

Öykülerde hüznün ağır bassa da neşe gülen yüzünü hemen gösteriyor. Metni kurarken bu hususta bir denge kurmaya dikkat ediyor musunuz yoksa sizin hayata bakışınızın ve anlatıcılığınızın doğasında mı var bu?

Yazarken denge gözetirsem düşerim. Ben bütün telaşımla anlatıyorum. Ama aşikâr olan şu ki kendim gibi anlatıyorum. Ben de hayata çok karamsar bakmak taraftarı değilim. Bir yanımda bahar bahçe olsun isterim. İkizler burcu olmamın tesiri vardır herhalde...

Yazma süreci bakımından sizin için *Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım*’ın önceki üç öykü kitabından farkı var mıydı?

Bu hikâyeler bir dosya olsun diye yazılmadı. Aheste giderek dergilerde yayımlandı. Dergilerde ne biriktiyse onları aldık.

Mustafa Bey, *Kalfa Uykusu*'nun ortaya çıkma sürecini bizimle paylaşır mısınız?

Star ve Akşam gazetelerinde yazdığım haftada bir yayımlanan yazılar bunlar. Bir kısmı sırtını denemeye dayamış yazılardı. Onları bir araya getirdik. Ve *Kalfa Uykusu* bir derleme olarak ortaya çıktı.

Akıl fikir denemesi olmadığını vurguladığınız denemelerinizde de tahkiye ana unsurlardan biri. Bu bağlamda deneme ve öykü yazma süreçlerinizi karşılaştırabilir misiniz?

Ben bir şeyi fark ettim ki ben deneme yazarken de hikâye anlatıyorum. O sebepten bundan böyle benden hep hikâye sadır olsun diyorum. Denemenin yakasını artık bırakayım diyorum. Denemeyi denemiş olayım ve devamını hikâyelerde anlatayım istiyorum.

***Gönül Dağı*'nın en sevilen dizilerden biri olmasını siz nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Sevilsin, seyredeni bol olsun diyorduk tabii. Lakin böylesini kimse hayal etmiyordu emin olun. O açıdan nazar değmesinden korkarak. Devamı gelsin. Seyredeni kalıcı olsun istiyorum. Bakalım hayırlısı...

***Gönül Dağı*'nın yankıları sizin bakış açınıza ve yazınıza etki etti mi?**

Yok yani o başka bir alan. Kendine göre prensipleri olan bir disiplin. Edebiyatla sinema bir kardeşirler lakin huyları, halleri hep başkadır...

Mustafa Bey, söyleşilerinizde “Büyük Anlatıcı” tabirini kullandığınıza şahit oldum. Size göre kimdir büyük anlatıcı?

Anlatarak yaşayan kişidir. O kadar ki dua ederken bile halini Allah'a hikâye eder. Başka türlüünü bilmez. Başka türlü yaşayamaz. Seyirci bulamazsa ay-nada kendine anlatır, akarsuya konuşur ama ille bir mecra bulur hikâye eder her halini. İşte böylesi insanlar büyük anlatıcıdır.

Kolay okunan bir yazar olmak istediğinizin altını çiziyorsunuz ve bunu başarıyorsunuz. Kolay okunan ama kıymetli söz söyleyen bir metin ortaya çıkarmanın bileşenleri nelerdir size göre, bunun bir sırrı var mı?

Eyvallah. Eğer böyleysem ne mutlu bana Allah elimden almasın diye dua ederim. Ama bu işin sırrını bence bilen yok. Öyle olsa bilen bildiğini anlatır ve

işin tilsımı kaybolur. Ama anlatmak ilminin sınırları biraz netlikten uzaktır. Sınırları belirsiz bir ilimdir anlatmak.

Mehmet Kahraman ile *Kurmacanın Doğası* Üzerine

Konuşan: Ali Necip Erdoğan

Mehmet Bey merhaba! Loras Yayınlarından çıkan *Kurmacanın Doğası*, ekim ayı içerisinde okuyucuyla buluştu. Bu güzel çalışma için sizi tebrik ediyor, hayırlı uğurlu olsun diyor ve hemen ilk sorumuzu soruyoruz: Kurmacanın Doğası'nı yazma fikri nasıl oluştu? Okumalarınızın notları kitap haline mi geldi yoksa kurmaca üzerine çalışmaya mı karar verdiniz?

İyi dilekleriniz için öncelikle teşekkür ediyorum Ali Bey. *Kurmacanın Doğası* fikri 2018 yılında doğdu. Öykü yazan biri olarak uzun zamandır öykü üzerine düşünüyor ve buna yönelik okumalar yapıyordum. Öykü yazmak için elbette kuramsal çerçeveyi bilmeye gerek yok lakin yaptığımız işi anlamak ve üstüne koyabilmek için teorik okumalar da yapmak lazım. Ben de bu minvalde okumalarımla kurmacanın doğasını anlamaya çalıştım. Bunun yanında özellikle son beş yıldır yaratıcı yazarlık atölyelerinde dersler veriyorum. Bu derslerde insanların kurmacaya olan ilgisini görünce oradan edindiğim tecrübelerle kitap fikri hasıl oldu. Düşüncemi Necip Tosun ve Abdullah Harmancı Bey'e açtım ve fikirlerini aldım. Onlardan aldığım geri dönüşlerle okuma ve yazma planı çıkardım. Üç yıllık planlı bir çalışma sonunda kitap çıktı. Yani sadece okuma notlarından hareketle değil planlı bir çalışma neticesinde yazıldı *Kurmacanın Doğası*.

Kitap, Yaratıcılığın Doğası ve Kurmacanın Doğası olmak üzere iki bölümden oluşuyor. Kurmacanın ne olduğunu anlamak için yaratıcılığın ne olduğunu anlamak gerekir diyorsunuz. Yaratıcılığı anlamak, içinde yaşadığımız dünyanın kurmaca olabileceği fikrini uyandırıyor. Öyle mi, ne dersiniz?

Yaratıcılığın ne olduğunu anlamaya çalışmak sadece günümüz insanına has bir durum değil, biliyorsunuz. İnsanlık ta baştan beri yaratıcı faaliyetlerde bulunsun da Platon'dan itibaren yaratıcı edim sorgulanmaktadır. Fakat şu an kullandığımız kelimeler bugünün kelimeleri olduğu için anlam bütünüyle ortaya çıkmaz. Kurmaca bir edebiyat terimidir; kurulmuş olmayı ve

dolayısıyla oyunsuluğu çağırıştırır. Müslüman bir bakış açısıyla dünyaya baktığımızda “Hanginizin daha iyi amel işlediğini görmek için ölümü ve hayatı yaratan odur.” ayeti bize buranın bir imtihan yeri olduğunu söyler. Dünyaya gelişimiz iyi ameller içindir. Hayata bu pencereden bakarız. Ben yaratıcılığı da bu pencere ile ilişkilendiriyorum. Turgut Cansever *Sanat ve Mimari* kitabında, “Sanat, insan hayatının ayrılmaz bir parçası ve insanın dünyayı güzelleştirme vecibesini gerçekleştirdiği alandır.” der. “Dünyayı güzelleştirme

vecibesi,” çok güzel bir ifade. Hayata estetik değer katabilmek bizim vecibemiz olmalı. Böyle olursa benlik yükünden, dünya telaşından kurtulabilir, biraz olsun sakinleşebiliriz.

Kitapta çok güzel sorular soruyorsunuz, mesela insan sanata neden ihtiyaç duyar? Sanatla ihtiyaç arasında, insan doğasından kaynaklanan bir eksiklik nedeniyle ilgi kuruyorsunuz. Bu da insanın doğasıyla kurmacanın doğası arasında paralellik kurmamıza sebep oluyor. Kurmacaya neden olan şey de bu eksiklik midir?

Eksiklik kelime olarak olumsuz bir çağırışım yapmaktadır. Öncelikle onu vurgulamak isterim. Noksanlık, kusurluluk, yokluk gibi anlamları karşıladığı için eksiklik dediğimizde sanki meramımızı tam ifade etmiyormuş gibi geliyor. Şerh düştükten sonra şunu söyleyebilirim: Hayatımıza giren her şeyin bir anlamı var. Bunu iyi veya kötü diye tanımlamadan söylüyorum. İnsan tamamlanmamış olarak geldi dünyaya. Diğer bütün canlılar kendi doğasına yarayacak imkânlarla doğuyorlar ve kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan hayatlarını devam ettiriyorlar. Oysa insan öyle mi? Reşit olması için bile on sekiz yıl geçmesi gerekiyor. Bu, sadece temel ihtiyaçlar için söz konusu. Bunun yanında manevi ihtiyaçları var: sevilme, saygı görme, kendini gerçekleştirme. Diğer canlılar kendi doğalarıyla sınırlı iken insan doğasının sınırsız olanaklar sunması onu farklı kılmaktadır. O nedenle yaşam gereksinimlerle anlaşılır hale gelmektedir. Kim neye ihtiyaç duyuyorsa hayatını o yönde inşa

eder. Kimileri dünyasını sanatla inşa ederken kimileri de eğlence ile doldurabilir. Bu, tamamen neye gereksinim duyduğumuzla alakalıdır. Gündelik yaşamın dışına çıkamayan birine kurmacadan bahsetmek anlamsızdır. Çünkü onun dünyasında kurmaca yoktur ve kurmacaya da ihtiyaç duymamaktadır. Bu açıdan bakıldığında kurmacaya neden olan şey hayatımızda hissettiğimiz eksikliktir. “Kişinin kendi hakkında edindiği bilgi üzerinden dönüşüm yaşamaması, kanımca, estetik deneyime oldukça yakın bir şeydir. Kendi resmi onda bir dönüşüm yaratmıyorsa bir ressam neden resim yapsın ki?” der Foucault. Biz, okur olarak, kurmaca ile kendimiz hakkında edindiğimiz bilgi sayesinde estetik bir deneyim yaşamaktayız. Uzatmamak için İsmet Özel’in şu cümlesiyle bitireyim. “Niçin şiir okuruz?” diye sorar Özel ve ekler: “Herhâlde yokluğunu hissettiğimiz bir şeyleri tamamlamak, bir zorluğu gidermek ve bir nihayeti sağlamak için.”

Bilinçaltı ve Yaratıcılık ile Zihin ve Tasarım arasındaki ilgi yaşam ile yazı arasındaki ilişkiyi çok güzel örnekliyor. Yazı, tam da bu dört kavram üzerinde ilerleyen bir tren katarı gibi. O zaman akla hemen şu soru geliyor: bilinç nerede?

Sanattan bahsettiğimizde bilincin nerede olduğu çok önemli değil bence. Ama kitapta bu mevzuyu ele alırken bilincin yüzeyde olduğunu söylemiştim. Özellikle bilinç ve bilinçaltını incelerken bilincin aldatıcı olduğunu, çünkü onun daha çok nedensellikte çalıştığını, hesap kitap yaptığını söylemiştim. Oysa yaratıcı süreçlere baktığımızda yaratıcılığın bilinçaltıyla açıklandığını görüyorum. Sadece sanat değil icatlarda da benzer ilişkiler görüyoruz. Uzun uğraşlarda yapılamayan bir şey gece rüyaya girebiliyor. Veya bir sabah kalkıyorsunuz denize bakan bir kadın imgesi beliriyor zihninizde. Bunlar bilinçle açıklanabilecek konular değil. Yalnız şunu da vurgulamak gerekir, bunu söylerken bilinci tamamen saf dışı bırakıyor değiliz. Zihnimize düşen bir konuyu veya bir imgeyi takip etmek için kesinlikle bilince ihtiyacımız var. Sanat anlık coşkularla yapılan bir uğraş değil, emek ve sabırla elde edilen bir neticedir. Bilincin gücü olmadan çalışamaz insan. Bilinçaltından getirdiklerimiz zihnin tasarım gücü sayesinde bütünlüğe ulaşsa da istikrarlı bir şekilde amaca gidebilmek bilinç ile mümkündür. Çıktının test edilebilmesi, gerçekliğinin sınanabilmesi için bilince ihtiyacımız vardır.

Yazma Arzusu ve Yaratıcı Haz başlıkları çok güzel. Yazma arzusunda yazarın neden yazdığını, yaratıcı hazda da yapılan işle (yazmak) elde edilen doyumu sorguluyorsunuz. Haz, yazma işinin mi yoksa yazma işi hazzın mı nesnesine dönüşüyor?

Haz ve eylem arasında kesin bir ayırım yapmak mümkün değil. İkisi de birbirini destekleyen veya belirleyen etken gibi duruyor. Şu bir gerçek, sev-

meden yapılan işten başarı beklemek söz konusu olamaz. Şayet bir şeyi se-
verek yaparsanız sonuca odaklanmaz, eylem esnasında bile haz duyarsınız.
Elde ettiğiniz çıktı kötü olsa dahi haz verir, çünkü sevdiğiniz bir işi yapmak-
tasınızdır. O netice sizi başka yollara yönlendirir. Haz basit tatmin duygu-
su değildir. Freud'un deyiimiyle bir arınma, yücelme durumudur. Kendinden
geçmek, benliğin baskısından uzaklaşmak demektir haz. Haz, varlığın sırrı-
nı duyumsamak demektir. Elde ettiğimiz çıktı baştaki niyete uygun olarak
tamamlanırsa tatmin duygusu bir kat daha artacak ve böylece kişi ruhun
derinliklerindeki gerilimden kurtulacaktır. Sadece yazmakla ilgili bir durum
değil bu, bütün eylemlerimizde geçerli bir kuraldır. Okuma sırasında da aynı
hazzı duyumsamıyor muyuz? Okurken yaşadığımız keşif duygusu bizde tat-
min duygusuna dönüşüyor neticede. Freud'un söylediği gibi, "Bir zamanlar
tadılmış bir hazdan el çekmek mümkün değildir, bütün yaptığımız bir hazzı
atıp bir başkasını onun yerine koymaktır."

**Yaşam ve ölüm birbirini var eden iki olgu. Hikâyeyi bunlardan biri üze-
rinden görmek, zorunlu olarak diğeri üzerinden görmeyi de gerektiriyor.
Hikâyeyi nasıl görmeliyiz?**

Yaşam ve ölüm birbirini var eden iki olgu. İkisi de bizim kararlarımızın
dışında oluşan bir gerçek. Birbirine zıt kelimeler olsa da hayatı bu iki
kavramla anlayabiliyoruz. Dâhil olduğumuz gerçek ancak hikâyelerle orta-
ya çıkıyor. Hepimiz doğumdan ölüme hikâyelerle iç içe yaşıyoruz. Lakin çok
azımız kendi hikâyesinin farkına varıyor. Yaşadıklarımız çoğunlukla acı bir
hatıra olarak kalıyor zihnin derinliklerinde. Orada bir deneyime veya bir an-
lama dönüşmüyor. Deneyime veya anlama dönüşebilmesi için fark edilmesi,
yani görülmesi gerekiyor. Hikâyeyi nasıl görmesi gerektiğini kimseye öğre-
temeyiz. Bu tamamen doğal bir süreçtir ve kişiye özgüdür. Ressam Edvard
Munch'un Çığlık tablosunun ortaya çıkışı buna güzel bir örnektir. Ressam,
iki arkadaşıyla birlikte yürümektedir. Güneş batmak üzeredir ve ufuk kızıl
renge bürünmüştür. Munch kendini yorgun hissederek tırabzanlara yaslanır.
Arkadaşları yürümeye devam etmektedir. Munch o sırada doğanın çığlığını
hissettiğini belirtir günlüğünde. Ve sonrasında o muhteşem tablo gelir. Bu
yürüyüşte Munch'le birlikte üç kişidirler, diğer ikisi hiçbir şey hissetmeden
yürüyüp gider. Bir tek ressamımız duyar çığlığı. Oysa şartlar herkes için aynı-
dır. İstisnasız herkes hikâyeyi yaşar ama onu görebilmek içle ve dolayısıyla
hissetmekle alakalı bir durumdur. Hisseden, farkında olan görebilir hikâyeyi.

**Çok güçlü kurmaca metinler var. Onları okuduğumuzda gerçeklik algı-
mız sarsılıyor. Bu sarsılma yazmaya iten sebeplerden biri midir? Yani kurma-
ca neyi kurar?**

İnsanın genel olarak dört temel nedenle yazmaya başladığını düşünö-

yorum. Birincisi maddi beklenti, ikincisi tanınma, üçüncüsü görev icabı yazmak, dördüncüsü varoluşsal nedenlerle yazmak. Sarsıldığımız, etkilendiğimiz metinlere baktığımızda onların varoluşsal bir karşılığının olduğu görülür. Metinler yazarda nasıl etki uyandırmışsa okurda da öyle etki uyandıracaktır. Yazarın sarsılması onu yazmaya iter, çünkü ondan etkilenmiştir. “Daha yazarken bile bir varoluş nedenine sahip olmayan bir kitap yazmadım.” der Duras. Kafka’nın *Dönüşüm*’ünün, Dostoyevski’nin *Suç ve Ceza*’sının bizi etkilemesi yazarının kitabı yazarken hissettiği varlık nedeni ve derinliğiyle alakalıdır. Ömer Seyfettin “Mesele yazmak değil, hissettirmektedir.” der. Mehmet Akif’in benzer bir cümlesi var: “Edib için her şeyden evvel mevzuunu, kelimenin bütün manasıyla hissetmiş olmak lazımdır. Evet, işin güçlüğü yazmakta değil, yazmaya başlamadan evvel hissetmektedir.” Kurmaca gücünü bu histen alır ve kurmaca neyi kurar sorusunun cevabı da hisle ortaya çıkar. Çünkü kurmaca gerçekliği kurar ve bu kurgu sayesinde yeni bir gerçeklik üreterek gerçeğin yerini alabilir. Çoğu zaman kurmaca gerçekten daha fazla etki yapar. Halit Ziya’nın “Hayat romanları değil, romanlar hayatı şekillendirir.” sözü etkinin gücünü ortaya koymaktadır. Bu yüzden gerek okur olarak gerekse yazar olarak kurmacayla ilişkimizi ciddiye almalıyız.

Aslında kurmaca ile ilişkimizi belirleyen bir diğer etken de dilin kullanımı galiba. Dil nasıl oluyor da başka bir dünyanın içine çekiyor bizi? Dilin imkânları hakkında ne söylersiniz?

Edebî metinlerde dil iki yönlü olarak bizi etkiler; birincisi anlam yönünden, ikincisi estetik yönden. İki unsur da ölçülü bir şekilde kullanıldığında metin bizi kendine çeker ve amacını gerçekleştirir. Dilin bir iletişim aracı olduğunu bilmeyen yoktur. Okur dil sayesinde yazarın yarattığı dünyaya girebilir. Eagleton, sanatın görevinin bildiğimiz şeylerin canlı imgelerini sunmak olduğunu söyler. İmgeler bizi kendi dünyamıza götürür. Bu yüzden anlam okurun dünyasında oluşur. Dil yalnızca bir araçtır. Searle, dil neyi iletir diye sorduktan sonra şöyle der: Dil kendini iletir. Dilin kendini iletmesi anlamdan bağımsızdır. Eagleton’ın, dilin anlam içermekten çok anlam ürettiğini söylemesi boşuna değildir. Burada önemli olan dilin bağlam içinde kullanılmasıdır. Okura bir şey vaat etmesi buna bağlıdır. Dil bir şey vaat etmiyorsa okurda deneyimleme gerçekleşmez. Usta yazar kurgunun ve dilin imkânlarıyla bir simülasyon yaratır, bizi kendi dünyasına çeker. Tanpınar’ın “Bir Yol Hikâyesi”, Refik Halid’in “Şeftali Bahçeleri”, Sabahattin Ali’nin “Kanal” öyküsünü burada zikredebiliriz. Şöyle toparlayayım: Güzellik yaratmada en önemli unsur dildir. Okur dil sayesinde metnin içine girebilir. İyi işlenmiş dil okuru yormaz, ona okuma hazzı verir.

Kitapta estetik duyuştan özellikle bahsetmişsiniz. Son olarak bunu so-

rayım. Estetik duyuş nedir? Yaşam ve kurmaca ilişkisini nasıl değerdendiriyorsunuz?

Yaşam ve kurmaca ilişkisini de iki türlü değerdendirmek mümkün; birincisi ihtiyaçlar bakımından, ikincisi de ürettiğı gerçeklik açısından. İkisi de insan doğasından hareketle anlaşılabilir. İnsan hayatına anlam katmak, yaşamını güzelliklerle zenginleştirmek ister. Bu nedenle kişi, içinde büyük bir potansiyel taşır. Kendi potansiyelini açığa çıkarmak için bildiğı bütün yolları kullanır. Bence kurmaca bu yollardan biridir. Kurmaca sayesinde hem hayat deneyimimizi zenginleştiriyor hem de kendimizi keşfetmeye başlıyoruz. Sadece kurmaca değıl sanatın bütün dalları bize bu imkânı verir. Kim neyi seviyorsa onunla kendi deneyimini yaşar. Sanatın özü güzellik yaratmaktır. Güzel olmayan hiçbir şey bizi etkilemez. Bir işin bizi etkilemesi için öncelikle güzel olmak zorundadır. Çünkü insan güzele meyillidir. Güzelin insan ruhunu harekete geçirme yetisi vardır. Güzellik hem ruhumuzu hem de zihnimizi doyurur. Bu nedenle güzel olanı arzularız. Estetik duyuş, bütün unsurların ölçülü ve uyumlu kullanılmasını gerekli kılar. Güzellik tek tek kullanılan malzemede değıl bütündedir. Savruluk, özensizlik, kopukluk çirkinliğı getirir. Çirkinlik ise ruhu daraltır ve bizi yorar. Bu yüzden estetik duyuş önemlidir. Yazarın okuru harekete geçirebilmesi buna bağlıdır.

Bu güzel cevaplarınız için teşekkür ederiz

İlginiz için ben teşekkür ederim Ali Bey.

MEHMET AYCI

Bir Pazar Uykusuz

Yok, Cumartesi olacak, aklım beni yanıltıyor, Cumartesi bir mekânda Selçuk Azmanoğlu, Fidancı ve Gökhan Özcan'la sinema konuşmuştuk, evet Pazar olacak, bir gün önceden yarın sabah seni sekizde evden alayım diyor, kıramıyorum, sabah sekiz ne Allah aşkına, ben zaten o gün sabah sekizde yastığa başımı koyarım, daha odamda çalışırken arıyor, aşağı iniyorum, hava bir gün önceki kadar soğuk değil, yine de termal işlik giymişim altlı üstlü, yola çıkıyoruz, arabada dört kişiyiz, nereye gidiyoruz diye sormuyorum, Çubuk'ta Bodur Köfte'ye uğruyoruz, burada çorba içilecek neresi var, Yanık var, çocuk bizi önceden tanıyor, önümüze düşüp çorbacıya götürüyor, bir konak burası, ahşabına içim ısınıyor, konak da beni seviyor, iki tuzlama, bir mercimek, bir kelle paça, velataamilmiskin, çayımızı da içip yola çıkıyoruz, Yıldırım köylerinden Kızılcahamam'a gideceğiz, ne çok Yıldırım köyü var bu bölgede, çoğunda baca tütmüyor, bir topal köpek önümüzden yolu ortalayarak gidiyor, yazık, arka sol ayağı tutmuyor, baytara götürsek düzelterbilir mi, kas kalmamış bacakta, bir sonraki köyde yine bir topal köpek, yolu karıştırıyoruz, telefonda adres tarif eden kız yok kuzeybatı yönünde ilerleyin, yok güneybatıdan sağa dönün diyor, hava kapalı, pusulamız da yok, kuzeybatı neresi, güneydoğu neresi karıştırıyoruz, yol kenarında kuşburnu ağaçları, yer karlı, arabayı durdurup kuş burnu yiyorum, alıç ağaçları ne kadar yüklü Allah'ım, o ne renk öyle, soğuk vurmuş çoğunu ama yere dökülmemiş, alıç da yiyorum, köyün birinden geçerken çeşme başında duruyoruz, yarım litrelik plastik şişelerimizdeki suyu boşaltıp çeşmeden dolduruyoruz, a, bu da ne, hemen ağılla bitişik, kuşburnu ile koyun koyuna bir yaban mersini, bu maviye bayılıyor, bir avuç toplayıp yiyorum, dikenlerden uzanamadıklarım kalıyor, kurdun kuşun nasibini yediğim için içimden bir sızı geçiyor, o sızı karda ayak izi gibi uzuyor, uzuyor, bir noktadan sonra görünmez oluyor, Kızılcahamam'a varırken dalmışım, uyanıyorum, acilen çay kahve içmem lazım, bir çay ocağına sığınıyorum, ocakçı bizde kahve bulunmaz abi diyor, çay istiyorum, arka-

daşlar namaza gidiyor, onlar gelene kadar sobanın başından ayrılmıyorum, dönercide öğle yemeğini yiyip yola çıkıyoruz, öğle diyorsam vakit ikindiye dayanıyor, başka bir yoldan Gündül'e gidiyoruz, tatlı bir aksanı var bu ilçenin, yolda yanımdaki arkadaş biliyor musun diyor, Amerika'daki beş eyaletin ismini biz verdik, nasıl yani, Karadeniz'de bir zamanlar iki kabile yaşarmış diyor, Hamsiciler ve Karalahancılar, bunların arasına zamanla husumet girmiş, kavgaya tutulmuşlar, Hamsiciler Karalahancıları sürmüşler, onlar da bir şekilde Amerika'ya gitmişler, önce yerleştikleri yer Karolayna olarak adlandırılmış, sonra burası ikiye ayrılmış, Kuzey Karaloyna, Güney Karaloyna, içlerinden meşhur mu meşhur bir saz şairi çıkmış, o başlamış gezerek sanatını icra etmeye, bir yerde o kadar sevilmiş ki, oraya Teksas adını vermişler, bir yerde de hiç sevmemişler, sahnedeyken ağzını burnunu kırmışlar, herifi kan revan içinde bırakmışlar, olmuş mu oranın da adı Kansas, sonra başka bir yere gitmiş, o yerin ahalişi toplanıp bunu araya almışlar, sazını münasip yerine, oranın da adı Arkansas olmuş, bu fıkrayı Gündül'de bir kahvede anlattı diyor arabadaki diğer arkadaş, o kadar ciddi anlattı ki, abi ben seni televizyondan tanıyorum dedi kahveci, anlattıklarımıza inandı diyor, Gündül'de o kahveyi arıyoruz, adam kapatmış, başka bir kahve buluyoruz çay içmek için, içeride soba yanıyor, yakıtı fındık kabuğu, kömürden hem daha ucuzmuş hem de konvivarı öyle bir sistem kurmuşlar ki azıcık azıcık iniyor sobanın içine ateş hiç eksik olmuyor, on yıldır bunu yakıyorum abi diyor kahveci, eskiden yılda birkaç defa boruları temizlerdim, bunu on yıl temizlemesen is olmuyor sobanın içi, şekerli kahve istiyorum, sağ olsun güzel kahve yapıyor, çok geç olmadan çıkalım diyor arkadaşım, çıkıyoruz, arabaya binerken bir küçük köpek on kangal cüssesinde havlıyor, bağırma kardeş diyorum, yanına vardığımda kuyruk sallıyor, kaçmıyor, uzaklaşınca sokağın başına doğru bakarak aynı şiddette havlıyor, arabaya biniyoruz, ekleştirme taşları bagajda kaldı diyor arkadaşım, bak unuttuk, sonra ekleştiririz abi diyorum, yola çıkıyoruz, Ayaş üzerinden Ankara'ya döneceğiz, Gündül'ü çıkarken o evlere, evlerin mimarisine hayran kalıyorum, havanın lacivertten siyaha çalan rengi muhteşem, içimden siyah dizeler geçiyor, hepimiz zenci oluyoruz, kulağıma gaipten bir bozlak sesi geliyor, sesin içinde mavi cinler oynuyor, o cinlerden biri gözlerimi mavi bir tülbentle bağlıyor, kirpiklerim ağırlaşıyor, ağırlaşıyor, ağırlaşıyor, rüyamda bir kuşburnu ağacından hamsi topluyorum, ağacın dibinde bir karalahana, kesip götürsem ne güzel çorba olur diyorum içimden, uyan Aycı, Ankara'ya geldik, hı....

ERTAN ÖRGEN

2021 Öykü Hasılası

Bu yıl okuduğum öykü kitaplarında fark ettiğim baskın özellik hayatla iç içelikti. Metinlerdeki bu tercihi izah ederken iki sebep makul görünüyor. İlki hayat öylesine kuvvetli bir bakış istiyor ki onun ötesinde söylenecek sözler geride kalıyor. Bunu pandeminin kısıtması, ekonomik sıkıntılar biçiminde değerlendirmek anlamlı olur. İkincisi öykücülerin gözlem ve tecrübelerindeki keskinliğin öyküye kapı aralatmasıdır. Bir nevi “insanın beni yaz” diye dayatmasıdır. Bunlar kimi zaman postmodernin yarattığı belirsizliğe ve andığım hayat sıkışmasının netliğine veya artık gövde tutmuş ironiye yaslansa da canlılık, hayat lezzeti taşıyorlardı. Artık hayatın ta içine işlemiş olan ironi, keskin olmayan kokusuyla yavaşça dolaşarak ve rahatsızlığı uzaktaymış gibi hissettirerek kendimize bakarken çeşit çeşit görme biçimlerine elverişli akışkanlığıyla zaten anlatmanın değişmez parçasına dönüşmüş durumdadır. Değerlendirmeye geçmeden -en azından benim göremediğim- iki hususun eksikliğini ifade etmek isterim. Dijitale kapılıp gidişimiz üzerine öyküler ve de Anadolu efsanelerinden çıkarılacak daha nitelikli fantastik metinler, bence yine hayatın sularında anlatılmalıydı.

Çeşitliliğin yansımalarına gelince Selma Aksoy Türköz'den başlamak elzem gözüküyor. Yazar, ilk kitabındaki kısa, derin yapıyı *Aynı Yağmur* adlı yeni kitabında sürpriz finallerle geliştirmiş kanaatimce. Aynı yağmurun altında ıslanan temalar ise göç, savaş, şiddet ve kadın etrafında beliriyor. Metinler, yazarın öykü ekonomisinde dili daha verimli tarttığına dair bir düşünce oluşturdu bende. Örneğin, “Misafir kadının eteği utancından yerin dibine battı.” gibi cümlelere yaslanması öykünün oturduğu atmosferi, daha rahat hisas ettirmektedir. Alıntıladığım cümlenin geçtiği öykü, yıllar sonra bir araya gelen asker arkadaşların maddi durum mukayesesinin güzel bir özetidir. “Kızın yüzüne yayılan ışık, oğlunun da yüzünü aydınlatıyordu.” cümlesindeki Suriyeli göçmen kız ise âdeta bu cümleye saklanmış derinliğiyle öyküyü diriltiyor. Benzer bir zenginlik bence kitabın en öne çıkan öyküsü “Elma Ko-

kuşu”nda imajinatif olarak çok iyi yakalanmıştır. Savaşın ağır tablosuna bir koku ve tavus kuşu resmiyle bağlanan öykü, geri gelmeyecek zamanı koku ve görüntü olarak imaja dökmüştür. Üstelik şu cümle zamana bırakılmış gizli bir sestir: “Kadın ölüydü ama anneliği yaşamaya devam ediyordu.”

Kitapta, hayatın çok içinden sahneler ise dikkate değer orandadır. Üst sınıfın karmaşık aşk ilişkilerini moda ve giysilerle yansıtan “Göz Göze”; kovid, Poe, hasta, doktor parçalarını işleyen “Gökkuşağı”; hastanede şiddeti ele alan “Burun” öyküleri bunlar arasında anılabilir.

Müzeyyen Çelik, *Bütün Ağırlıklarım*’da anlatım tekniği olarak düz bir akışı tercih ederek kısa hacimli öyküleriyle olay örgüsünü hızlıca öne çıkarıyor. Yazarın, şehir ve güncel esasında işlediği konularda kadın, çocuk başlıkları yeniliklerle kendisini belli ediyor. Konu açısından ise medyanın sıklıkla gündeme taşıdığı kadına şiddet, dul kadın ve boşanma olayları baskındır. Örneğin “Üzgünlük” ve “Bütün Ağırlıklarım”da dikkat çekici parçalı resimlerle bu konu işleniyor. Kitaba adını veren ve olağan dışı bir kurguya sahip “Bütün Ağırlıklarım”, okuru, daha ilk cümlesi “Saliha ben! Sabaha kadar on tren geçti üzerimden” ile kendisine çekiyor. Koyu olarak yazılan kısımlar şiddetin görülmesi için özellikle öne çıkarılmış ve kurguya teknik imkânlar üzerinden ince ince yedirilmiş, sırtımayan detaylar olarak alımlanmaktadır. Cefakeş bir kadının ağzından “Cehennemdeyiz” diye başlayan “Beter Yangın” öyküsü ise sıra dışıdır. Kurgu olarak son derece çarpıcıdır.

Öykülerin içinde hayatın gülümseyen taraflarına dokunan ve kitabı bütün bir karanlıktan çıkarıp sıradanın güzelliğine götüren metinler de bulunmaktadır. Yoksul aile, dere balığı ve soğuk su imajlarıyla “Balık”; engelli bir kızın neşeli dünyasını özetleyen “Dünyanın Sesi ve Reyhan”; anne ve toplum nasıl bakar kıskacında kendi yolunu bulan “Nalan” bu çerçevede anılmayı hak ediyorlar.

Şair ve çocuk kitapları yazarı Betül Tarıman’ın *Sinekler Şehri* kitabı, kısa öykü tarzındadır. Onun, küçük insanların dünyasına eğilişi ve olağan hayatın ironisine yumuşak bir üslupla dokunması bence ilgi çekiciydi. Bağırmayan metinlerin yazılıyor olması, hayatı kuracak iradenin devam etmesi manasına gelir çünkü. Yiyecek ve içecekler, sıradan istekler bir yığın duygu hâlinin karşılığıdır ve yazar oradan bir dönem kroniğini de kaleme almış olur. “Tuvalet”te, bir memure hanımın tuvalet ihtiyacı ve çalıştığı küçük kasabalar tatlı bir ironiyle aktarılırken “Mercimek Tanesi”nde kadınların asker eleştirisine kendi dillerinden girmelerinin anlatımı, hayatın akışında bir yerlerde neler olduğunun resimleridir. Yazar, öykülerinin yapısını fazlasıyla parçalamış ve bunun okur tarafından tamamlanacağını düşünmüştür. Öykülerdeki italik, eksik harfle yazma gibi teknik denemeler bunu göstermektedir. Elbette bu

yapı, şiiri çağrıştıran cümleleri de bünyesinde taşır.

Kısa yapısı, şaşırtıcı finalleri ile Zehra Tırıl, *Kapıların Kışında* olağan hayata bakıyor. Örneğin “Olan” öyküsü, sokak, hastane, kitap, bekleyen sınavlar üzerinden kovidli günlerin başarıyla kurgulanmasıdır. Aşkın sıra dışılığını sade hayatlara bezediği “Dilde Ağırlaşan” yine kitabın dikkat çeken metinlerinden birisi olarak kendi değerini biçiyor.

Nilüfer Altunkaya, *Katı Olmayan Şeyler*’de adıyla zıt bir kitap oluşturarak karanlık, kirli ve yeraltı düzeyinde metinlerle okur karşısına çıktı. Bu tercihin medyayı işgal eden aile içi şiddet haberleriyle bağı açıktır. Kötülerin bu kadar çok ve asıl kişilerin az iyi olduğu öyküler toplamında örneğin “Katı Olmayan Şeyler” adlı metin, kir, kan, çöp detaylarıyla ev baskısını çok net aktarmaktadır. Çöp atmaya çıkan kızın erkek olma arzusu ve kirden hoşlanması, yükselen yeni bir dalga işareti olarak okunmalıdır. Baba nefreti üzerine kaleme alınmış “Meryem” de aynı yeri göstermektedir.

Esra Özdemir Demirci, *Deli Cesaret*’nde ayna, suskunluk ve engellilik etrafında dönen öyküler kurgulayarak bireyin o kendine çekilmiş kırgın hallerini dile getirmiştir. “Köşe”deki Güلزade, sadece bu çağın değil tüm geçmiş zamanın hatırı sayılmayan genç kızlarını; “İğne”deki Eda, hastalıklı derinliğine iğne batırışıyla bu açılışları içerir. Yine hayatın unutulmuş ve fakat daima yanı başımızda duran büyük ebeveynlerini hatırlatan “Baston”, büyük ama görünmeyen imtihandan bir örnektir.

Dünyaya duygu hâinden ve yer yer melankoliyi çağrıştıran bir üslup üzerinden bakma tercihiyle usta işi dedirten metinlerle karşımıza çıkıyor Segâh Gümüş’ün *Dört Mevsim Gazoz*’u. Özellikle kadınlık hâllerinin şehre ve güncele neden sığmadığı sorusu üzerinde ısrarcı öyküler, çağını ve gündeliği böylelikle ıskalamıyor. “Fotoğraf Sessizliği”ndeki kurgu, nadir postmodern ve ironi kaynaşması olarak ele alınmalıdır. Kitaba adını veren öykü, parçalanmış ailenin kızıdaki boşluk duygusunu işler. Bir iki yerde teknik geçiş sorunu bulunmakla beraber bu öykü çarpıcı bir duygu metnidir. “Ben Ayten ve Bitki Sorunu” film etkisini çağrışırsa da unutma hastalığına değinen tarafıyla ilgi çekicidir. Kur’an kursunda okuyan ve hiçbir şey yapmasına izin verilmeyen, günah korkusuyla yetişen kızın bu baskıya dayanamayıp kocaya kaçması ve ondan gördüğü şiddetle hastaneye kaldırılması canlı ve gerçekçi biçimde “Düşbozumu”nda ele alınıyor. “Arabaşı” öyküsünü yazarın teknik arayışı olarak anmadan geçmeyelim.

Adını koymakta zorlandığımız fakat küçürek öykü diye yavaşça yerleştiğini de gördüğümüz –bence hikâyecik diyebiliriz- tarzda öykülerden oluşan Arzu Özdemir’in *Kısa Devre* kitabı, doğallıkla kelime cimriliğine sahiptir. Zeki ve sürpriz finaller dolayısıyla bir çekiciliğe sahip öykü kitabı, hani Garip şiiri

tarzını da hatırlatmıyor değil. Yazarın, kitabın üçüncü anlatıcı kısmındaki küçük kızı konuştururken dili büyütmemesi bir başarı olarak okunmalıdır.

Ceylan Erbak Aytekin, *Zamandan Kaçan Ayrılık*'ta, klasik kronolojiyi takip eden ve yeni bir kurgudan uzak duran, bildik dünyalar ve duygulu anlatım içerisinde kalan öyküler kaleme almıştır. Örneğin "Martılar" yaşlı adam ve kuşlar arasındaki duygusal iletişimi; "Duvarların Isısı", Galatasaray Lisesine, Fransa'dan gelen 6. sınıf öğrencisi kızın ilk gün psikolojisini, "Aşkın Mono-loğu" seküler bir aşk öyküsünün alışkanlık, özgürlük etrafındaki gelişimini çatışma ve sinir uçlarına dokunmadan aktarmaktadır.

Dil imkânları açısından kendisini kurmuş bir öykü yazıyor Emin Gürdamur. İmgenin hatırı sayılır görünüşleri kadar yer yer aforizma sınırına gelmesi de dikkatten kaçmıyor. Örtük bir kurguyu destekleyen bu dil gezintileri, kişi, anlatıcı ve dramı perdelemekle görevli gibi. Aslında buna zorlu bir fantastik ve postmodern demek uygun düşer. Örneğin *Yasak Ağacın Altında* kitabına adını veren öykü, kendisiyle bitmez didişmeleri bulunan öykü kişisini, aile, aşk ve ait olunan yer etrafında dolaştırır. Bu ait olunan yer hapishane, dedenin evi gibi yerlerdir ve buraları canlandıran dil kendi şiirini kurmaktadır. "Zaten insanlığın gözleri yok", "Eliyle gözlerini işaret ederek, 'Baktım' dedi 'baktım ama gözlerimi kör ettiğim için orada bir şey göremedim." sözleri, bu tercihin örnekleridir. Kurgu, olay parçalarını geride bırakan dile odaklanan bir yapı olarak öne çıkar böylelikle. Anlatıcının benzer oyununa "Ölümçül Dalgınlıklar" da yine benzer ruh hâli üzerinden tanık oluruz.

Fantastikle bitişik bir gerçekliğin sınırını eski anlatımlarla besleyen bir öyküsü var M. Fatih Kutlubay'ın. İlk kitaptaki belirgin yer, kişi adları, *Ben Denizlerden Hangisiyim?* kitabında, daha özel bilgileri içererek okur açısından ilgi kurmayı zorlamış hissi uyandırıyor. Gerçekliği gölgelerle kaynaştıran "Kan Bağı"nda olduğu üzere Nakş-ı Cihan ismi gibi özel diyebileceğimiz göndermeler dikkati çekecek düzeyde yer alıyor. Kitabın en çarpıcı öyküsü, Karaçayların İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki sürgünlüklerini hem bir günlük hem de büyük ebeveynlerin masal ve efsanelerindeki vatan özlemi ile kaynaştıran "İçinde Karaçay Türküleri Dışında Komünist Enternasyonal" adlı metindir. Metindeki biçim ve öz uyumu nitelik bakımından açıktır. Kitaba ad olan öyküsü ise güncel hayatta sıklıkla işitilen boşanma problemi üzerine zengin bir çeşitleme ve dil gelişimi olarak okunmalıdır.

Türk öyküsünün atılım yıllarındayız. Biçim açısından çok zengin, nitelikli, tema çeşitliliğiyle şaşırtıcı bir yerdeyiz. Romanın krizindeki etik, öyküyü sarmalamadı. Burada hayatı kaybetmeyen, onun izini süren öykünün kaybetmeyeceğinin altını çizmek isterim. Acı çeken, eleştiren ve de gülümseyen metinlerin kurgu arayışlarıyla çoğalması biz okur ve eleştirmenlerin temennisidir.

SERCAN CEYLAN

Varoluşçu Edebiyat ve Çözumsuzlük (Aporia) Öyküleri Üzerine

Varoluşçuluk (existantialism), Batı'da 20. yüzyılda bir felsefi doktrin olarak ortaya çıktığında Avrupa'dan başlayarak Dünya edebiyatında roman, öykü, şiir gibi kurmaca türlerde görülen anlatım ve söylem biçimlerini köklü bir şekilde sarsmıştır. "Varoluşçuluğun yabancılaşma, bunalı, bunalım, saçma, angajman, başkaldırı gibi kavramlarını kendisine eksen alan edebiyat metinleri felsefe tartışmaları planında dahi kuramsal metinlerin önündedir. Bu bakımdan Varoluşçuluğu dünyada ve Türkiye'de bir edebiyat yönelimi olarak görmek yanlış sayılmaz" (Kahraman, 2020: 12). Modern anlamda egzistansiyalizmin prensiplerini belirleyen felsefeci ve edebiyatçılar 20. yüzyılda, yani kültürel, siyasal, askeri krizler ve aşırılıklar devrinde yaşamaktadırlar; bir yandan dünya savaşlarının psikolojik bunalısı ve kaotik atmosferini deneyimlerken diğer yandan hızlı kentleşme ve hızlı sanayileşmenin sonucu olarak tüketim toplumlarının yozlaşmasına tanık olurlar. Özellikle II. Dünya Savaşıyla beraber sistemleşen varoluşçu felsefe ve varoluşçu edebiyat, hemen hemen aynı yıllarda, özellikle çeviri ve adaptasyonlar aracılığıyla Türkiye'de de bilinmeye başlar.

Genel hatlarıyla varoluşçuluk, daha çok birey ve toplumlarda bunalım, yabancılaşma, ötekileşme gibi negatif durumları ve varlıkları, var oluşları, hiçlik ve ölüme dair sorunları anlamlandırabilmek için ontolojik yöntemler geliştiren, 20. yüzyılın ortasında ortaya çıkmış felsefi bir doktrin olarak tanımlanabilir. II. Dünya Savaşı sonrası Fransa ve Almanya'da gelişen varoluşçu düşünceler, çağdaş anlamda ilkin, Heidegger'in 1927'de yayımlanan *Varlık ve Zaman* (Sein und Zeit) adlı eseriyle başlar. Daha sonra saçma/absürd kavramına odaklanan bir Fransız ekolü gelişir. Varoluşçuluğun genel geçer ve değişmez tanımını, bu felsefeyi benimseyen düşünürler bile çok çeşitli şekillerde yaparlar. Asım Bezirci, bu tanımların genel bir özetini verir, buna

göre: “Weil’e göre varoluşçuluk bir bunalım, Mounier’ye göre umutsuzluk, Hamelin’e göre bunaltı, Banfi’ye göre kötümserlik, Wahl’a göre başkaldırı, Marcel’e göre özgürlük, Lukacs’a göre idealizm (düşüncülük), Benda’ya göre usdışıcılık (irrationalisme), Foulquie’ye göre saçmalık felsefesidir” (Sartre, 1985: 7). Bu çerçeveye yeni tanımlar da eklenebilir. Nurettin Topçu’ya göre her düşünürün kendi ilkeleri ve yaşamları doğrultusunda şekilleneceğinden tek bir varoluşçuluktan söz edilemez. Sonuçta “mütefekkirlerin herbirinin sahip olduğu orijinalite, yani kendine özel oluş o kadar derindir ki, bu sebepten egzistansiyalist filozofların sayısı kadar egzistansiyalist felsefe vardır” (Topçu, 2006: 28) demek mümkündür. Soren Kierkegaard ise modern bireylerin varoluşsal sancılarını ‘umutsuzluk’ kavramıyla nitelemiştir. Umutsuzluk, çağın bir hastalığıdır. Jean Paul Sartre, 1946’da yayımladığı *L’existentialisme est un humanisme* (Varoluşçuluk Bir Hümanizmdir) adlı konuşmasında, daha çok kendisiyle anılan varoluşçuluğun umutsuz, kötümser ve karamsar bir felsefe olduğu iddialarına karşı çıkar. Ona göre varoluşçuluk, “insanın yaşamasına yol veren ve her gerçeğin, her eylemin bir çevreyi, bir insanı özneliliği kucakladığını gösteren bir öğreti (doctrine)” (Sartre, 1985: 59) anlamına gelir.

Varoluşçuluğun kurucu isimlerinden sayılan Albert Camus, insanın bunalımına uyacak, onun çıkmazını ortadan kaldıracak yöntem olarak saçma/absürd ve başkaldırı kavramlarını öne sürer. 1951’de yayımladığı *Başkaldıran İnsan*’da (L’homme Revolte) yozlaşan, parçalanmış insani değerlerin kurtarılması adına ‘isyan’ı önerir. Ancak “birey, tek başına, savunmak istediği değerini kendisi değildir” (Camus, 1985: 14), bütün insanlıkla birleşerek kendini aşabilir.

Varoluşçu edebiyat ve çözümsüzlük/aporia

Kaynağı itibarıyla felsefi bir doktrin olan varoluşçuluk, 20. yüzyılın ortasından itibaren roman, öykü, şiir gibi kurmaca eserlerde de ortaya çıkar. Varoluşçu edebiyatın öncü ismi Jean Paul Sartre’in *Bulantı* (1938) romanından önce Franz Kafka *Dönüşüm* (1915) adlı novellasını yayımlamıştır. Witold Gombrowicz’in *Ferdynand* (1937), Albert Camus’nün *Yabancı* (1942), *Düşüş* (1956) romanları takip eder. Onlara Samuel Beckett’in 1948’de Fransızca yazılan ve daha sonra sahnelenen *Godot’yu Beklerken* (1952) oyunu, *Molloy* (1951)- *Malone Ölüyor* (1951)- *Adlandırılmayan* (1953) romanları ilave olur. Samuel Beckett, bilinci önceleyen ve anti-kahramanlar üreten avangart/modernist anlatıda varoluşsal izleklere ağırlık verir. Dostoyevski, James Joyce, Marcel Proust, Robert Musil ve Kafka’yla devam eden modernist, varoluşçu anlatının dil ve biçim sınırlarını zorlar. Avrupa’da, özellikle Almanya’da “eksistansiyalizm edebiyat eleştirisinde psikoloji, biyografi, sosyoloji ve düşünce tarihinden sıyrılarak metnin kendisine, somut nesneye dönmeyi sağ-

lamıştır” (Aytaç, 1999: 170). Çünkü metnin kendisi, insanın varlık ve zaman bilincinin ontolojik bir yansımasıdır. İnsani değerlerin yıkımı, insan varlığının çıkmazı, edebiyatı da ontolojik bir çıkmaza sürükleyecektir. Ancak roman ve öykü gibi kurmaca anlatılar biraz da bireyin çıkmazdan kurtulma biçimi, kargaşadan arınma ve hiçlikten korunma imkânıdır. Roman dünyası dünyamızın bir şekilde düzeltilmesinden başka bir şey değildir. Varoluşçu yazarlarda insanın derin arzuları, varoluşçu bir sözlükle ve çoğunlukla da etropik bir kentte anlatılır. Cemil Meriç 20. yüzyıl romanını, kentin savaşlar ve yıkımlar içindeki bunalımına bağlı görür. Kara roman dediği bu roman türü ‘bunalımla, cinsî imajlarla, felsefeyle, mesajlarla’ yüklüdür. Bir bakıma felsefi roman veya felsefi anlatı olarak da kabul edilebilir.

Öykü sahasında da -özellikle Kafka’nın öykülerinde- felsefi izleklerin gittikçe rağbet gördüğü söylenebilir. *Dönüşüm* romanıyla ünlenen Franz Kafka’nın öykülerinde de çıkmaz ve bunaltı duygusu hâkimdir. Özellikle politik hayvan alegorileri, varoluşçu izleğin en yoğun görüldüğü “Bir Köpeğin Araştırmaları”, “Akademi İçin Bir Rapor” gibi öykülerin merkezinde yer alır. “Bir Köpeğin Araştırmaları”, sıradan bir köpeğin yaşama dair gözlemlerini anlatır; yabancılaşma, ötekileşme, bunaltı kavramları etrafında ilerler. “Biz, susmaların yükü altında ezilip bunalanlarız; havaya karşı açlığımızdan, susuşları delip çıkmak istiyoruz dışarı” (Kafka, 2012: 506) sözleriyle yakınan anlatıcı, 20. yüzyıl insanının aporetik sorgulamalarını içerir. Modern anlatılarda kahramanın yabancılaşmasının/bunalmasının temel sebebi arada kalmadır. Benzer bir duruma, yine 1950 öncesinde Witold Gombrowicz’te rastlarız. “Stefan Czarniecki’nin Anıları” (1926) öyküsünde, bir çocuğun yetişkinliğe değin yaşamı anlatılır. Çocuğun babası, annesine tiksintiyle bakar, annesini kimliği ve bedeni dolayısıyla reddeder. Arkadaşlarıyla uyum sağlayamaz, dışlanır. Yani yaşamında güvenle bağlanabileceği, tutunabileceği bir imkân bulamaz, arada kalır. O yüzden, “Ben tüyleri renksiz bir sıçanım! Nötr bir sıçan! İşte benim yazgım, işte benim sırrım, işte bu nedenle ben hiçbir zaman hiçbir şeyi başaramadım” (Gombrowicz, 1999: 198) diye düşünür. Küçük bir Polonyalı olarak daha küçükken ötekileşir. Demir Özlü, Gombrowicz’in karamsar, yıkıcı, varoluşçu anlatım biçimini onun *Pornografi* romanında incelemiştir. Ona göre “İnsandaki şeytani, suçlu varoluşu, insandan ayrılamaz cinselliği” anlatması dolayısıyla “Olumlamalardan, uzlaşmalardan kaçınan nihilist ve kötümser bir yazardır Gombrowicz” (Özlü, 1997: 159). Aynı kötümserliği ve nihilizmi yine ünlü romanı *Ferdymurke*’de görmek mümkündür. Romandaki absürd ve yabancılaşma, otuz yaşındaki Yuzef’in çağına ve toplumuna yabancılaşıp tekrar okula yazılmasıyla başlar. Ona bir çocuk gibi davranılır. Böylece bilincini, aklını, benliğini askıya alıp çılgına dönmüş topluma âdeta teslim olur.

Varoluşçu edebiyatın en temel kavramlarından biri de aporia'dır. David Lodge'un *Kurgu Sanatı*'nda belirttiğine göre modern ve üstkurgusal anlatılarda aporia, yapısal bir temel sayılır. Kelimenin kökenine bakılacak olursa Antik Yunan'da *aporia*, Platon'un Sokratik diyaloglarında, Aristoteles'in metafizik, retorik ve ontolojik çözümlemelerinde, problem, paradoks, çıkmaz anlamlarında bulunduğu bir kavramdır. 20. yüzyıla gelindiğinde bu kavram, Jacques Derrida'nın yapı sökücü eleştirel yazı ve anlatılarında modern bir anlam kazanmıştır. Derrida'nın *Aporias* (1993) adlı eseri, söz konusu kavramın ontolojik/varoluşçu bir çözümlemesidir. Buna göre aporia/çıkılmaz kavramı, modern bireyin ölüm ve hiçlik arasındaki felsefi tercihlerini, sınır(lanış)larını, bunalımlarını anlatır. Varoluşçuluk, ontoloji, metafizik gibi konuların ele alındığı metinlerde görüldüğü için aporia terimine daha çok felsefe sözlüklerinde veya felsefe ansiklopedilerinde rastlanır. Ancak modern ve postmodern edebiyat eserlerinde, daha çok bir felsefe etrafında kurulan roman ve öykülerde, bir anlatım yöntemi ya da bir eleştiri terimi şeklinde kullanılması da teklif edilebilir. Buna göre aporia, varoluşçu anlatılarda yazarın kurmaca tercihlerini tanımlayan, modern kahramanların özellikle kentte yabancılaşmış, korkulu bilinçlerini açıklamayı sağlayan, dil ve üsluptaki deneysellliği işaret eden modern bir edebiyat kavramıdır. Avrupa'da özellikle Albert Camus, Jean Paul Sartre, Samuel Beckett, Witold Gombrowicz gibi yazarların roman ve öykülerinde görülen aporia/çıkılmaz durumu, Türk edebiyatının 1950 Kuşağı öykücülerinde oldukça rağbet görmüştür.

Modern Türk Öyküsünde Çözumsuzlük (Aporia) Anlatıları

Bilhassa 1950 Kuşağı Türk öykücülerde *aporia*, bir bunalımın çoğu zaman dil ve üslubu da yıkıma uğratan yazınsal dışavurumudur. Jale Özata Dirlikyapan, *Kabuğunu Kıran Hikaye*'de bu kuşağın temel ilkelerinin genel bir çerçevesini çizmiştir. Buna göre 1950 Kuşağı öyküleri, İkinci Yeni şiirine benzer şekilde, bir kırılma noktasıdır. 1950'li yılların sonlarından itibaren pek çok dergide arka arkaya varoluşçuluk ve bunalım tartışmaları ortaya çıkar. Öykücüler varoluşçuluğu çözümsüzlük/bunalım krizleriyle anlatmaya başlarlar. "Genel olarak bakıldığında anlamsızlık, can sıkıntısı, cinsellik, hiçlik, intihar, saldırganlık, suç işleme ve öldürme isteği gibi temaların yenilikçi öykücülerin metinlerinde epey öne çıktığı görülür" (Dirlikyapan, 2013: 181). Demir Özlü, Ferit Edgü, Orhan Duru, Leyla Erbil, Adnan Özyalçiner, Onat Kutlar, Bilge Karasu, Feyyaz Kayacan, Nezihe Meriç, Oktay Akbal, Vüsat O. Bener, Erdal Öz gibi yazarların aporetik öyküleri aslında yalnızca bir kuşağın değil, daha çok henüz ortasında yitirilmiş 20. yüzyıla ithaf edilen dokunaklı bir ağıttır. Demir Özlü bu yitirilmişlik hissini ilk duyumsayan öykücüler arasındadır. Zaten birçok yazısında da belirttiği gibi öykülerinde Albert Camus ve

Jean Paul Sartre etkisi oldukça belirgindir. Bu etkilenmeyi en yoğun, *Bunaltı*'daki (1958) öykülerinde görürüz. Kitap, Sartre'a ait "İnsan bir bunaltıdır" alıntısıyla başlar. 20. yüzyılın tam ortasında, kendini Araf'ta hisseden insandır bu Sartre'a ait "İnsan bir bunaltıdır" alıntısıyla başlar. 20. yüzyılın tam ortasında, kendini Araf'ta hisseden insandır bu. "Kendimi kendim kuracağım, inançsızlığın, boşluğun ortasında olsam da, geçmiş bir inanca sarılmadan." (Özlü, 2003: 72) diyen kahraman, toplumdan, inançlardan ve en sonunda gönlünce sevemediği kadından uzaklaşır. Varoluş amacını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya özne, umutsuzluk, kuşku ve korku içinde kalır. Daktilosuyla karalamalar yapıp öykü boyunca yazılar, notlar yazar. Geleceğe dair umudu hemen hemen yok gibidir, bir amaç da tasarlamaz, varoluşla oyalanır. Demir Özlü'nün "Kendimden kaçtığım zaman yenildim, uzaklarda, bomboş, yabancısı olduğum yerlerde bozguna uğradım, kuşku karmaşasının içine düştüm, kendimden uzaklaşmış olmanın korkusunu duydum (...) İnsanoğlu için en büyük korku, yok olmak korkusudur" (Özlü, 2003: 87) diyen kahramanı bunaltı/bunalımın tam merkezindedir. Onun için aşk da aile de ecza değildir. Şifa, onun kendine -fakat ötekileşerek değil ait olduğu insanların adına- bilinçli bir yönelmedir. Saçmaya verilecek en iyi yanıt, Camus'nün söylediği gibi bilinçsizliğe, köleliğe, saçmalığa başkaldırıdır.

Feyyaz Kayacan'ın öyküleriye varoluşsal çıkmaza giren modernist kahramanların ironik yaşantılarından oluşur. Onun çoğu anlatısında merkezde yer alan Hiçoğlu karakteri ismen bile amaçsızlık-nedensizlik ikileminde bir bunalım hissi verir. *Şişedeki Adam*'ın (1957) ilk öyküsü "Hiçoğlu'nun Serüvenleri" adını taşır. Tam bir çözümsüzlük/aporia anlatısıdır bu. "Hiçoğlu bu kente de veresiye girmiş gibiydi (...) Kendine 'ben' demekten bıkmıştı. Bir ad taksınlar istiyordu" (Kayacan, 2018: 9) sözleriyle başlayan öykü Hiçoğlu'nun serüvenlerini, kentteki yürüyüşünü anlatır. Asıl sorunu kendine bir ad bulmakken, kısa süre sonra yerle bağı kalmadığını fark eden Hiçoğlu, zeminden ansızın yükselmiş olmanın korkusuyla beklenmedik bir anda yabancı bir biçime bürünmüştür. Kentliler ona bakarken bir acayip yaratığa bakarlar sanki. Modern çağda dili, kültürü, belleği değişmiş, iğdiş edilmiş, tıkanmış insan, bir disconnectus erectus olur çıkar. Kayacan'da insanın çıkmazı/çözümsüzlüğü, Camus'nün absürdü ve Sartre'ın bulantısıyla iç içedir.

1960'tan itibaren modern Türk öyküsü avangart/deneysel arayışını sürdürür. Bu dönemde dil ve kurgu bakımından yenilikçi, yol açıcı metinler kaleme alan Bilge Karasu'da varoluşçu izleklere rastlamak mümkündür. Öykücüden önce bir dil işçisidir Karasu. Kahramanları gündelik yaşamın, aynı zamanda dil ve belleğin boşluklarında gezinen *Göçmüş Kediler Bahçesi*'ndeki öyküler birer varolmak masalıdır. İç daralmalarından ötürü kültürel, politik ve toplumsal çö-

küşün tanıklığını bile yap(a)mazlar. Modern bireyin korkulu bilinci kahramanların aporetik iletişim biçimlerinde ortaya çıkar. Söz gelimi “Gecedен Geceye Arabayı Kaçıran Adam” (1968-1972) öyküsündeki kurgu, Samuel Beckett’in *Godot’yu Beklerken* (1952) anlatısını çağırıştırır. Öyküde kahramanın çıkmaz/çözumsuzlük hissiyle aynı olay ve durumları tekrar tekrar yaşaması anlatılır. Konu, yıllardır Sazandere’ye gitmek isteyen adamın umutsuz, sonuçsuz serüvenidir. Kahraman pazar yeri, garaj, kentin sokakları ve deniz kıyısı arasında salınıp dururken adeta kaybolmanın eşiğine gelir, varoluşsal bir kaybolmadır bu, böylece bilindik zamanı da şaşırır. “Üç dört ayrı zamanı birbirine kattığının bilincine vardıkça usu büsbütün karışıyordu” (Karasu, 2017: 39) ifadesinde modern zamanda/kentte oluşa bir yabancılaşma hissedilir.

Bunalım çağında hakikatin yitimine, belleğin ve kimliğin kaybına karşı her türlü uyarı, belli bir noktadan sonra içsel bir çıkmaza girmiş, o çıkmazdaysa bireyi ölüme, intihara veya bir hiçliğe götüren katı bir duyarsızlık başlamıştır. İlk Albert Camus’nün *Yabancı*’sında rastladığımız bu duyarsızlığa Oğuz Atay’ın “Beyaz Mantolu Adam” öyküsünde rastlarız. Öykü, absürt atmosferinden ziyade çözumsuzlük/aporia halini anlatır. İç daralması, bunaltı, yabancılaşma kavramları etrafında bir intiharı anlatan “‘Beyaz Mantolu Adam’ öyküsü ve onun grotesk ana figürü, daha çok ‘birey-insanın topluma yabancılaşmasını alegorize eder” (Ecevit, 2014: 477). Metnin hiç konuşmayan kahramanı her şeyden önce yalnızca beyaz bir manto geçirmesiyle absürt bir görüntü oluşturur. Öyle absürt ve yabancıdır ki daha fazla talep görür. Çünkü modern yaşamın ekstrem göstergelere karşı bireyi cesaretlendiren pragmatik davranışı insanı daha da saçmaya vardıracaaktır. “Beyaz Mantolu Adam” da o saçmaya varır.

Yapısalcılığın metnin dil katmanlarına yöneldiği 20. yüzyılın ortalarında yazmak, “bir bakıma dünyayı (kitabı) parçalamak ve yeniden yapmak” (Barthes, 2009: 90) anlamını taşır. Aporetik öykülerde de bellek, dil, gelenek, inanç parçalanmış, un ufak olup zerrelere ayrılmıştır. Zaten Derrida’nın yapı sökümü biraz da parçalardan bütüne ulaşmanın -anlamsal ve ruhsal- ihtiyacıdır, bireyin karşı karşıya kaldığı metafizik krizi ve toplumsal çıkmazı aşma denemesidir. Sevim Burak’ın “Afrika Dansı” (1982) öyküsü tam da bu çıkmaz ve krizin yansımasıdır. Hatta günümüze yakın bir öykücüde, Ömer Faruk Dönmez’in “Sorular” öyküsünde benzer bir belirsizlik/kargaşa vardır. “Afrika Dansı” öyküsünde “KONUŞUYOR/ FAKAT KENDİ SÖYLEDİĞİ KELİMELERİ KENDİSİNİN DE BİLDİĞİ YOK” (Burak, 2016: 7) diyen öznenin geleneksel ya da yerleşik dil biçimlerine yabancılaştığı açıktır. Bir hastane ortamını, hastane araç-gereçlerini betimleyen anlatıcı, metnin varoluşsal iletişimini kısaca şu sorularla özetler: “NEREYE GİDİYORUZ/ NE OLACAĞIZ/ BİZİ KİM KURTARACAK” (Burak, 2016: 17). Sayıklamaya benzeyen hastalıklı bilinç, anlatıcının

benliğinde sürekli devinmektedir. Öte yandan tıpkı Sevim Burak gibi Ömer Faruk Dönmez'in "Sorular" öyküsü de varoluşçu bir aporia anlatısıdır. Öykünün kahramanı, "sakallı / huzurlu / vakarlı / bir caminin şadırvanında henüz abdest almış / yüzü serin / doksan dokuzluk firuze tesbihini çekerek ezan-ı muhammediyi bekleyen arif" (Dönmez, 2017: 105) karşılaşınca, gittikçe anlamsızlaşan/değersizleşen dünyaya dair sorular sormaya başlar. Kapitalist Batı paradigmalarından kaçamayan, küreselleşen imajlar ve metalar çağıyla yüzleşmek zorunda kalan -politik- bir bilinç taşıyan öznenin çıkmazı/çözüm-süzlüğü, her şeyden önce Müslüman kimliğiyle iç içedir. Metinde "kurtulmak mümkün müdür bu şizofren çağın nosyonlarından / halüsinasyonlarından / depresyonlarından" (Dönmez, 2017: 106) diye sorarken şadırvandaki adamın yanında doğrudan okura hitap eder, okurla dertleşir ve hatta istişare eder.

Rasim Özdenören'in 1965'te yayımladığı "Kan Otları" ve "Mani Olunmuş Adam" öykülerine bakıldığında aporetik anlatının üç cephesi fark edilir; birey, kent, toplum. Daha sonra yazarın *Hastalar ve Işıklar*'a aldığı bu iki kısa öykü, kent trajedisini, öteki bilincini, ötekileşmenin/yabancılaşmanın bunalıtlı arayışlarını betimler. "Kan Otları" bir yıkıntı ve sarsıntı duygusunu merkeze alır. İmgesel bir dil, felsefi soruşturmalar, eleştirel gözlemler, öykünün ben anlatıcısındaki yıkım hissini vurgular. "İşte dibinden, temelinden çatırıyor. Her yanından fare tıkırtılarına benzeyen çürüyüşün keskin uçlarını duyuyorum. Çöküntünün çınlayan seslerini. Çatırıyor ve dipten sallanan bir kazmayla elle tutulur bir yıkım" (Özdenören, 2013: 28). Bu pasajdaki 'çürüyüşün keskin uçları' söylemi, Milan Kundera'nın 'modern çağın uç paradoksları' diye tanımladığı çıkmaz/aporia anlamını taşır. "Mani Olunmuş Adam" öyküsü ise daha çok kent ve topluma dair bir sorgulamadır. Modernleşen, kaotikleşen kentin her yanında özne, "kendisine ait, ama her biri ayrı bir görünüşte olan bir yüz ormanıya" (Özdenören, 2013: 30) karşılaşır.

21. yüzyıla gelindiğinde artık *hakikat-sonrası* (post-truth) bir çağa girilmiş olur. Şule Gürbüz, 21. Yüzyılın hakikat sonrası aşamasında insanındaki yalan/uydurma tutkusunu, "Zamanın Farkında" öyküsünde varoluşsal bir zemine taşır. Bireyin çıkmazına, akıl tutulmasına çare olarak Aslan Bey, "gerçek bu denilen yazılı metinleri, diplomaları, nüfuz cüzdanlarını, kütükleri, akrabaları da... Hepsi siler, herkesi yalanlarımla yalancı çıkarırım" (Gürbüz, 2015: 163) gibi bir formül geliştirir. *Tutunamayan* olmaktan, ötekileşmekten ancak bu yolla korunur.

Aporia anlatılarındaki toplumsal cinsiyet ve feminist yaklaşım içinse Nezihe Meriç'in "Menekşeli Bilinç" öyküsüne bakılabilir. Bu kez Sartre'ın varoluşçuluğu bir hümanizma olarak gören 'insancıl' tavrına karşın varoluşu ata-erkilliğe ve erilliğe bir başkaldırı kabul eden özne söz konusudur. Erkeklerle ortak yaşama özgürlüğü, kadının kendi bedenini idare etme özgürlüğü, modern

çağın belleksizliği, geleneksizliği yücelten varoluşsal bir yansıması olmakla beraber kadının ideallerini ve kendini gerçekleştirmesi gibi amaçlar güder. Öykünün “SESSİZCE BAŞKALDIRIYORUZ” (Meriç, 1998: 228) diyen anlatıcısı, kız kardeşinin eylemsizliğine şiddetle karşıdır. Çünkü öyküye göre kadın, ona biçilen toplumsal cinsiyet rollerinden -ister istemez gelenekten- tamamen kopmakla kendini gerçekleştirebilir. Bu yönüyle önce cinsel özgürlüğünün bedensel bilincine varmalıdır. Şu pasajda bu bilinçlenme hali görülür: “‘Bir kız memelerinin bilincine varınca memeleri yaşamalıdır.’ Bunu o zaman anlamalıydı. Hayatının bilincine varmış bir kız başkaldırıyordu işte şimdi” (Meriç, 1998: 226). Bilindiği gibi başkaldırı, Camus’nün anahtar kavramlarından biridir ve insanın özgürlük için yaşama başkaldırması her hakikatin önüne geçer.

Kaynakça

- Aytaç, Gürsel (1999). *Edebiyat Yazıları I*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Barthes, Roland (2009). *Yazı ve Yorum*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Burak, Sevim (2016). *Afrika Dansı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Camus, Albert (1985). *Başkaldıran İnsan (L’homme Revolte)* (Çev.: Tahsin Yücel). Ankara: Kuzey Yayınları.
- Dirlikyapan, Jale Özata (2013). *Kabuğunu Kıran Hikaye*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Dönmez, Ömer Faruk (2017). *Bir Kitap Bir Balta*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ecevit, Yıldız (2014). *“Ben Buradayım” Oğuz Atayın Biyografik ve Kurmaca Dünyası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gombrowicz, Witold (1999). *Bakaki*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gürbüz, Şule (2015). *Zamanın Farkında*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kahraman, Hasan Bülent (2020). “Varoluşçuluğun Türkiye Serüveni: Huzursuzluğun Varoluşçuluğu Varoluşçuluğun Huzursuzluğu”. *Doğu Batı Dergisi Varoluşçuluk I*, Yıl 23, Sayı 92, ISSN: 1303-7242, ss. 11.58.7
- Karasu, Bilge (2017). *Göçmüş Kediler Bahçesi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kayacan, Feyyaz (2018). *Şişedeki Adam-Hiçoğlu’nun Serüvenleri*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Meriç, Nezihe (1998). *Toplu Öyküleri I*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özdenören, Rasim (2013). *Hastalar ve Işıklar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özlü, Demir (1997). *Borges’in Kaplanları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özlü, Demir (2013). *Bunaltı*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Sartre, Jean Paul (1985). *Varoluşçuluk (existantialisme)* (Çev.: Asım Bezirci). İstanbul: Say Yayınları.
- Topçu, Nurettin (2006). *Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi*. İstanbul: Dergah Yayınları.

ORHAN AYTUĞ TOLU

Havuz Başı’nda Hayalle Gerçek Arasında İsimsiz Biri ve Diğerleri

Sait Faik’in *Havuz Başı* adlı öyküsünde Beyazıt havuzunun kenarında bir kanepede oturan bir kişinin kendi iç ve dış gerçekliğini sorgulaması ve başka kişilerle karşılaşması anlatılır. Havuz başında oturan kişi aynı zamanda anlatıcı rolündedir. Birinci tekil şahıs anlatımı kullanılır, kahraman bakış açısı hâkimdir. Cevdet Kudret (1990) onun hikâyelerinde çoğunlukla birinci kişi anlatımın hâkim olduğunu ve yazarın kendi kişiliğini öyküdeki bir kahramanla birleştirdiğini belirtir. “Birinci tekil şahıs anlatım, kişinin bireyselliğini muhafaza etme arzusunun açık bir ifadesidir.” (Moretti, 2005: 123) Bu bakış açısı modern yaşamda bireyin öyküsünün anlaşılmasında önemli bir işleve sahiptir. Türk edebiyatında modern döneme kadar kahramanların hikâyeleri üçüncü kişiler tarafından aktarılmıştır.

Günlük yaşamın içinden bir kesit sunulur, belirgin bir olay yoktur. Kesit öyküsünün karakteristik özelliklerinden olan serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin belirsizliği bu öyküde de ortaya çıkar. Şiirsel bir dil tercih edilmiştir. Bu şiirsellik kahramanın iç konuşmalarındaki bitmeyen ve kesik cümlelerde kendini gösterir. Bu kesik konuşmalar, eksilteli cümleler, kendini tükenmiş hisseden bireyin sıkışmışlığının ifadeleri olarak okunabilir. Anlatıya dâhil olan kişilerde yöresel ağız özellikleri görülmektedir. Kahramanın iç konuşmalarının aktarıldığı bölümlerde sanatkârane üslubun tesiriyle semboller devreye girer. Yakalanan bu şiirsel üslupta sembollerin yanında “sizi bekliyorum” gibi söz tekrarları kullanılmaktadır. Edebiyatımızda tahkiye özelliğinin terk edilerek öykü biçimine geçişte bu şiirsel söyleyişin etkisi şüphesiz vardır. Dilin kullanımına akseden yarılmış bir öznenin “ben” ve “siz” ayrımı öykü boyunca vurgulanmaktadır. Anlatı diyaloglarla güçlendirilerek yaşanan durum dramatize edilmiştir. Öykü tek mekânda geçer. Bu mekân, kentin hareketli noktalarından biridir; tramvay seslerini bünyesinde barındırır. Öy-

künün diyalojik şekilde tek mekân ve zamanda cereyan etmesi anlatımın teatral yönünü güçlendirmiştir.

Beyazıt havuzunun kenarında bir bankta oturan bu şahıs birini bekliyordur. Havuz başında oturan kişi ne zaman buraya gelmiştir bilinmez. Bu bekleyiş sırasında mutlak gerçekliğin alanı olan dış mekândan koparak kendi iç dünyasında bir yolculuğa çıkmıştır. Umut ve karamsarlık bileşkesi içinde yaşamı sorgulamaktadır. Yaşını aldığını ifade eder, çocukluğunu uzatmak istemektedir; uzun bir yazın içindedir ki bu mevsim bir şekilde bitecektir. Kahraman öykünün ilerleyen bölümlerinde Mayıs ayında olduğunu belirtir. Mayıs ilk yaz demektir. Kış gelecek, yollar kapanacaktır çünkü yaşlılık ölüme yaklaşma gerçeğine tekabül eder; ömür bir yıldır. Herkes o bölgeden gelip geçerken anlatıcının “siz” dediği özne henüz kendini göstermemiştir. Varoluş sorgulaması içinde geçen bu bekleyiş kimselerin görmediği/görmeyeceği şekilde iç âlemde yeni dünyaların kurulma hayaliyle geçerken kahramanı bir titreme tutar ve bu sırada geçen tramvayın gıcirtısı onu dış âleme/gerçek yaşama döndürür. Modern zamanın anlatılarında kahraman kendi iç dünyasıyla dış âlem arasında geçişler yaşamaktadır. Bu öyküdeki kahramanın iç âleminden dış âleme dönüşü sırasında bir ayrıntı vardır ki öykünün katmanlarına inmede önemlidir: Havuzun suyu bulanıktır, bulanık havuz suyu kahramanın iç dünyası gibidir; bulanık suyla zihin eşleşir. Dış âlemin sesi onu hayalden alır. Bu andan sonra dış gerçekliği sorgulama başlar: tramvaydaki adamın ona bakması, kanepelerin boş olması dış âlemdeki bir yarayı kanatır. Neden saat 12 olduğu hâlde kimse orada yoktur, kimsenin kimseyi orada beklemiyor olması kişiler arası mesafelerin artmasına ve insanların birbirine yabancılaşmasına bir sitemdir. Tramvaydaki adam hızın temsilidir, kent yaşamında hız modernitenin dayattığı bir zorunluluktur. Çalışma saatinde bu hızı durdurup tek başına bir parkta oturan bir adama tuhaf bir gözle bakılması gündelik yaşamın kaygılarından sıyrılan kişiye şaşkınlıkla bakılmasının sekansıdır. Neticede kahramanın çalışmadığı; bir bankta oturup şiiri, sevgiyi ve varoluşu sorgulaması da hızı durdurmasının alametidir. “Sait Faik’in üzüntülerinin başlıca kaynağı sevgisizliktir. Sevgisiz, acımasız bir topluluk içinde kendini çoğu zaman yapayalnız bulmuştur(...) ‘İnsanların birbirine yasak olduğu bu gerçek dünya üzerinde, kendine özgü bir gerçeküstü dünya, bir kurgu-dünya düşler; böylece, gerçeküstücülüğe ulaşır: O dünyada insan, hayvan, doğa iç içedir; bütün kimlikler birbirine karışmıştır” (Kudret, 1990: 92). Yazarın son dönem öykülerinde yalnızlığa ve karamsarlığa kapı araldığı bilinmektedir. *Havuz Başı* kitabı da bu son dönem değişen ruh hâlinin eşiği olmuştur. Edip Cansever’in bu öyküden kısa bir süre sonra yayınlanan *Umutsuzlar Parkı* şiiri de kentin bunalımından kaçan yorulmuş bireylerin sı-

ğınma limanı hâline dönüşen parkları göstermesi açısından önemlidir. Modernleşme ekseninde kentleşmenin hızla arttığı dönem olan 1950'li yıllar ve sonrasında yabancılaşan kent insanları Türk edebiyatına farklı eserler vasıtasıyla aksetmiştir:

Modernleşen dünyada, uç sınıflardan insanların bir araya toplanıp bir-birlerinin yaşama biçimine tanık olduğu sanayi şehirlerinde, insan ilişkileri yeniden şekillenme yoluna girdi. Bu suretle, modern şehir hayatının karmaşasından doğan sancılar, Avrupalı şairlere ve akımlara dalga dalga yansıyor modernleşme dediğimiz genel eğilimi ortaya çıkarırken, bizde benzeri sancılar, var olmak kaygısının ağırlığı ile aynı zaman dilimi içinde ve onun perdesi ardında yaşanmaktaydı (Eroğlu, 2011: 17).

İçinde yaşanan topluma sitemin yöneldiği esnada başka bir kanepeye bir adam ve bir kadın oturur, adam kahramana selam verir fakat kahramanın üzerindeki yaşam yorgunluğu bu selamı geç almasına sebebiyet verir. “Siz hâlâ yoktunuz” söz tekrarı beklenenin bu kişiler olmadığına delalet eder, tıpkı *Godot’yu Beklerken* oyunundaki gibi bir beklenen vardır şüphesiz, onun gelip gelmeyeceği ise şüphelidir. Kahraman, gördüğü kişileri beklediği kişiye benzetir. Beklenen, bir kadındır. Onun kahramanı görüp geçtiği ihtimali olsa bile kahraman ona kıyamaz çünkü o zaman umudunu öldürmüş olur; gerçeğe yüzleşmek istemeyen öznenin ahvalidir bu. Onun hasta olup olmadığı kaygısının duyulduğu satırlarda karaborsadan ilaç getirme mevzusu devreye girer: İkinci Dünya Savaşı 1945'te biter, savaşın olumsuz sonuçlarından biri olan ilacın karaborsaya düşmesi sorunu 1946 Mayıs'ında geçen bu anlatıya aksetmiştir. Burada toplumsal eleştiri örtük şekilde karaborsadaki ilaç göndermesiyle verilmektedir.

Evli olduğu anlaşılan çift, kahramanın oturduğu kanepeye gelip oturur ve bir caminin adını sorar, kadın ise o caminin Aya Sofya olup olmadığını sorar. Kadının Ali Sofya demesi ise bu caminin Anadolu insanının değerler dünyasında nasıl yerleştirildiğini göstermektedir. Kahramanın Aya Sofya'nın yerini göstermeye çalıştığı sırada toplumsal bir eleştiri daha devreye girer:

“Bir işaretle sol tarafı gösterdim. Anlayamadılar ne taraftadır Ali Sofya... **Elimin gösterdiği istikameti bir türlü kestiremediler. Gösterdiğim yerde kocaman binalar, birbirini kesen, biçen yollar, dükkânlar vardı. Orada Ayasofya'yı nasıl bulacaklar? Ama ne yapsınlar, çaresiz kabullendiler.** Zahir oralar dadır, diye akıllarından geçmiş gibi yüzüme baktılar. Son bir defa daha;

- Herhalde ıraktır, dediler.

- Yok, pek ırak değil, dedim” (Abasıyanık, 2011: 11).

Ellisini aşan adam “Bunu getirdim köyden” diyerek eşini işaret eder. Öykünün ilerleyen bölümlerinde adamın eşinden bu diye bahsetmesi o döne-

min kırsal kesimini temsil eden toplumsal cinsiyet kodlarının çözülmesi açısından önemlidir. Kahramanın bu çiftin sorularına verdiği cevaplarda -kadın bu konuşmayı duyduğu hâlde- eşinin ona bir aracı gibi yeniden aktarması yine kadının yetersizmiş gibi görüldüğünü açığa çıkarır. Aynı zamanda bu tekrarlanan sözlerde erkeğin koca olarak egemenliğini, son sözü kendisinin söyleme hakkını göstermesi açısından manidardır. Adamın her aktardığı cümlelerin sonuna “anladın mı?” sorusunu eklemesi kadının idrak kapasitesine duyulan şüpheyi belirtir. Gelenekselle modern olanın çatışması kadın üzerinden belirmeye devam eder. Kahraman kentte yaşayan biridir ve modernitenin temsilidir. İç konuşmalarında sevgilisine “siz” diye hitap ederken, köylü adam eşine “bu” diye hitap eder. Tüm bu gelenekselliğe rağmen kentteki sevgisizlik ve iletişimsizliğin aksine bu geleneksel çift arasında sıcak bir ilişki, bir samimiyet vardır. Gelenekselle modernin paradoksu da burada belirmektedir. Modern olan soğuk, geleneksel olan sıcaktır; modern hayatta kahramanın da sitem ettiği gibi kimse parklara gelip birini görmek için çaba harcamaz. Kentte fiziksel mesafe azaldıkça kişiler arası mesafe artmıştır. Kısacası modern olan çelişkilidir. Fethi Naci (1990) iç içe geçen bu iki öyküyü iyi ve saf halk insanları tarafından anlatıcıya yaşama sevinci verildiği şeklinde değerlendirmiştir.

Çarşafli kadının kahraman tarafından betimlendiği satırlarda “sütlaç gibi buruşuk” teninin altında bembeyaz dişlerinin olması, bu vücutta güzel bir kanın akıp akmadığı merakı göze çarpar. Bu betimlemede erotik bir merak dikkati çeker. Kadının kapalılığı ve sessizliği kahramanda onu bir gizeme dönüştürür, dış kapalılık iç unsurların sorgulanmasına yol açmıştır. Bu merak, süt gibi kokan kadının öykünün sonunda onun bir ana gibi algılanmasıyla nihayete erer.

İlerleyen diyaloglarda çiftin Lüleburgazlı olduğu, adamın daha önce İstanbul’a geldiği fakat “bu” dediği kadının ilk kez geldiği ifade edilir. Otorite olan erkek, edindiği tecrübeyle ona İstanbul’u gezdirmenin kıvancını duyar. Alınan bir bakır tencerenin fiyatı üzerine pahalılık-ucuzluk tartışmasının yapıldığı konuşmalarda dönemin geçim şartlarının zorluğuna yine toplumsal eleştiri örtük şekilde iletilir. Önce camilerin gezilmiş olması kırsal kesimin insanının hassasiyet ve önceliklerinin neler olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Mekân-tarih bağlamında inancın sembolü olan camiler bu çiftin değerler sistemine göndermedir. Beyoğlu-Taksim tarifi yapılırken tünelin kapalı olmasına -sebebi verilmemiştir- duyulan üzüntü de mekâna getirilen eleştiridir. “Beraberce üzülmüyoruz” ifadesi, öykünün başında ben olan öznenin bize dönüşüp toplumsal bir nitelik kazanarak onun yalnızlığının kırılmasında atılan bir adımdır.

Çiftin tencerenin fiyatı üzerine yürüttüğü tartışmada kahraman tekrar

iç dünyasına döner ve “siz” dediği özneyi beklediğini hatırlar. Bu hatırlayış anında onun konuşmak isteyip de konuşamadığı duygularının olduğunu ve bir sıkışmışlık içinde olduğunu anlarız. Tıpkı bulanık suyu çevreleyen havuzun duvarları gibi onun zihni de dışarı taşmayan havuz suyu gibi kapalıdır. Burada dikkat çeken bir başka husus da kahramanın derin kaygılarıyla çiftin kaygılarının ayrışmasıdır. Çift gündelik yaşamın galesiyle hareket ederken isimsiz kahraman şiirsel bir iç âlemin dehlizleriyle meşguldür. Bu başkarakterin bir özelliği ise onun çalışma yaşamında olup olmadığının bilinmemesidir, ekonomik bir kaygıyı dile getirmemektir. Kent yaşamının debdebesinde insanlar koşuştururken o durmayı tercih etmiştir. Kahraman bakış açılı anlatımın etkisinden kaynaklı olarak anlatıcının adını öğrenemeyiz. Bu öyküde kahraman ne kendi adını söylemiştir ne de onun adı diğer öykü kişileri tarafından dillendirilmiştir.

Öykünün sonunda adam tekrar kahramana döner ve havuzun suyunun nereden geldiğini sorar. Kahraman yanıtlar: havuzun suyu terkosla yani muslukla dolmaktadır, kırsaldaki pınar değildir bu. Kent yaşamının simgesi sıkıştırılmış suyun toplandığı yapay havuz iken kırsalın sembolü gürül gürül akan çevrelenmemiş pınardır. Bu diyalogda kırdan kente gelen insanın çocuksu şaşkınlığı devreye girer. Ellili yaşlardaki bu çiftin asıl merakı havuzun su fışkırtırken üzerinde toplar oynayıp oynamadığına dairdir. Fışkıran su üzerinde topların oynaması bir lunapark ortamına ve çocukluk eğlencesine açık bir göndermedir ki kahraman da bu çiftte gördüğü çocukluk temayülünü ve özlemine dile getirir. Öykünün başındaki çocukluğa hasret duygusu bu yetişkin çiftin duygusuyla birleşerek bir duygudaşlığa bürünür. Beklenilen sevgiliyi görememenin sıkıntısı bu duygudaşlıkla dağılır çünkü yalnızlık kırılmıştır. Adamın kadına İstanbul’un tarihî mekânlarını anlattığı sırada kahraman tekrar sevgili hayalleri kurar ve okuyucuya pastoral-lirik duygulardan bahseder: yağmurlu havalar, dağ yolları, çingiraklar... “Fuzuli’nin *Leyla ve Mecnun* mesnevisinde görüldüğü gibi çevreleri ile uyuşamayan insanlar tabiata açılırlar. Dağlarla, taşlarla konuşur, hayvanlarla dost olurlar. Karşılık görmeyen sevgi ve yalnızlık, insanları Tanrı’ya veya tabiata iter. Sait Faik’in balıklara ve kuşlara gitmesinde de bu duygunun rolü vardır” (Kaplan, 2005: 191). Kahraman da öyle bir mısra bulmalıdır ki sevdayı anlatmalıdır. Öykünün diline yayılan şairaneliğin sırrı kahramanın berceste mısra aradığını belirten cümlede açığa çıkar.

Yazarın “çocukluk anılarına sığan, onları yüceltip şiirleştiren, düşlerin, pişmanlıkların özlemi içinde yazdığı hikâyeler hemen bütün kitaplarında yer almıştır” (Alangu, 1965: 123). Bu bağlamda bu öykü incelendiğinde adamın havuzun suyunun donup donmadığına yönelik çocuksu sorusu kahramanın

sıkıntısını tekrar dağıtır. Havuzun suyu donar ve donar da üzerinde kışın çocuklar kayar. Diyalogdaki ayrıntı donan suyun üzerinde kışın çocukların kaymasındadır. Çocukluğa özlem bir kez daha belirmiştir. Su da çocukluk da donmalı, zaman orada sabitlenmelidir fakat zaman da su gibi akışkandır ve buzu eritecektir. İç konuşmayla başlayan öykü yine iç konuşmayla sona erer. İsimsiz kahraman iç dünyasında sevgilisiyle konuşur. Öykünün sonunda adamın adının Murtaza Çavuş, eşinin adının ise Hacer olduğunu öğreniriz. Kahramana göre “Hacer Ana”dır.

Havuz Başı öyküsünde başkahraman ikiye yarılmış bir kişiliktir. Öykü boyunca iç âlemle dış âlem arasında geçişler yapar. Dış âlemde gelen sesler onu iç âlemde çekip alır tıpkı *Hişt* öyküsünde yazarın belirttiği gibi nereden gelirse gelsin bir ses olmalıdır. Kendi varoluşunu çocukluk-yaşlılık ikileminden sorgularken dış yaşamdaki gerçekliği yaşam şartları, mekânın değişen yapısı, insanların birbirine yabancılaşması üzerinden sorgular. Bu sorgulamalar onda kararsızlık, yalnızlık ve umut duygularıyla gerçekleşir. 1946 Mayıs’ı dünya savaşının topluma verdiği yorgunluğun, içe kapanma siyasetinin etkili olduğu yıllardır. Ülke gibi toplum da birey de içe kapanmıştır, kapalı bir havuz gibi. Bu yalnızlaşmanın bir sebebi de geleneksel özelliklerini her geçen gün kaybeden İstanbul’un bir modernleşme merkezine dönüşmesidir. Bu dönüşüm sürecinde mekânın tarihî dokusu bozulurken insanlar arası mesafe de hayli artmıştır. Richard Sennett’in (2016) belirttiği gibi modern şehir yabancıların karşılaştığı yerdir.

Öyküde iki kadın vardır: ilk kadın iç dünyada hayallerin merkezi olan sevgili, ikinci kadınsa dış dünyadaki çocukluk özlemini gideren süt kokan Hacer Ana’dır. Dış âlemdeki kadının libidonal yönüne olan merak daha sonra onu bir ana rolüne büründürdüğünden olsa gerek kişilerin karşılaştığı kısımda “ana” diye belirtilmemiş, öykünün sonunda kadının adı verilmesi tercih edilmiş olabilir. Havuzun içindeki bulanık su da sevgi-cinsellik yönünden kahramanın yalnızlığı gibidir. Su psikanalizde ana rahmine dönüşe tekabül eder; havuz aynı zamanda ana rahmi gibidir. Zaten kahraman da çocukluğa hasret duymaktadır. Havuzun suyu donduğunda kış gelecektir, kış yaşlılık demekken çocuklar için buzlanan havuzun üzerinde kaymak demektir. Burada da kahramanın dilemması dikkati çekmektedir. Peki neden kahraman deniz kenarında bir kanepede oturmayıp bulanık suyu olan bir havuzun başında oturmayı tercih etmiştir? Şüphesiz sonsuzluğu, özgürlüğü ve huzuru temsil eden deniz; kahramanın zihin bulanıklığı, yalnızlığı ve huzursuzluğuyla eşleşmemektedir. Mekân karakterin duygu durumuna göre düzenlendiğinde öykü başarıya ulaşır, ulaşmıştır. Bu yüzden havuzun karşıladığı kavramlar şu şekildedir:

Suyu bulanık havuz	Bulanık, huzursuz, karamsar bir zihin betimlemesi
Suyu donan havuz	Kışın sembolü, üzerinde kayıldığı için çocukluk göndermesini içerir.
Terkosla doldurulan havuz	Yapaylık, kent yaşamının sembolü.
Suyu fışkırırken üzerinde top sıçrayan havuz	Neşe, yaşam sevinci, çocukluk, masumiyet.

Bekir İnce'nin Sait Faik'in öykücülüğü üzerine yaptığı araştırmada *Havuz Başı* adlı öyküsünde geçen havuz sembolüne geleneksellik-modernlik düzleminde yaklaşımı şu şekildedir:

Su ne kadar doğal olursa olsun onu, doğal ortamından alıp borularla yapay bir ortama koyarsanız doğallığını kaybeder ve doğal ortamında başına gelme olasılığı çok az olan bir olay gerçekleşir. Havuzdaki su kışları donar. Şehirlere gelerek modernleşen ve gelenekten kopan insan, doğallığını kaybetmekte ve ilişkilerinde insana özgü olan doğallık, içtenlik yerini yapaylığa, ikiyüzlülüğe bırakmaktadır. Parklara insanların gelmemesinin, birbirleri ile iletişim kurmamalarının, insanların birbirinin yüzüne bakmamasının, hayalindeki sevgilinin onu görmemek için yön değiştirmesinin, tramvaya binerek modernleşen adamın parkta iletişim kuracağı, konuşacağı birilerini bekleyen birine bir yabancı gibi uzaktan bakmasının sebebi hep modernizmin yarattığı yapaylıktır. Havuza gelen su artık bulanıktır (İnce, 2009: 112).

Kaynakça

- Abasıyanık, Sait Faik (2001). *Havuz Başı-Son Kuşlar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Alangu, Tahir (1965). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*. C. 2. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Eroğlu, Ebubekir (2011). *Modern Türk Şiirinin Doğası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnce, Bekir (2009). "Sait Faik'in Öykücülüğü ve 'Havuz Başı' Öyküsüne Okur Merkezli Bir Yaklaşım". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), 101-113.
- Kaplan, Mehmet (2005). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kudret, Cevdet (1990). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*. C. 3. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Moretti, Franco (2005). *Mucizevi Göstergeler: Edebi Biçimlerin Sosyolojisi Üzerine*. (Çev. Zeynep Altok). İstanbul: Metis Yayınları.
- Naci, Fethi (1990). *Sait Faik'in Hikâyeciliği*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Sennet, Richard (2016). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. (Çev. Serpil Durak-Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Ç a ğ d a ş K a z a k Ö y k ü s ü

QANAĞAT ÄBİLQAYIR¹

Çeviren: Aşur Özdemir

Kâğıt Şehir

Gepgencim ve geleceğe büyük ümitle bakıyorum. Herkes gibi kirediyle alacak olsam da bir ev aradım. Sıradan değil alınca böylesini almak lazım diyerek en zengin, en seçkin, en, en, en şehirden koca koca üç odalı bir daire satın almaya karar verdim.

Sözü lastik gibi uzatmaya ne gerek var, kısaca söylemek gerekirse yirmi yaşında yazdığım dilekçeye kırk yedi yaşında çıka çıka tek odalı bir hücre çıktı. Pahalı şehrin tam ortasındaki otuz katlı binanın yirmi dokuzuncu katından nasip olan han sarayına ana babam, üç oğlum, üç kızım, karım, karımın küçük bacası ile ablası, benim kardeşim ile bacım hülasa hepimiz gökten düşercesine küt diye düşüverdik. Duvarları henüz tam sıvanmamış olmasını ya da dökülmüş sıvalarını, öte yandan yağmurlu havalarda çatıdan ve pencerelerden giren suyu elimizde birer bezle kurulamaca oynadığımızı saymazsanız endişe edecek hiçbir şey yok. Odamızda üst üste yatarak uyuyoruz. İkişer üçer öbekler hâlinde sırasıyla yemek yiyoruz...

Şehrin haftada yedi kez esen acayip karakterli rüzgârâ arada bir gerçekten çıldırdığında bizim otuz katlı evimizin başı ciğer otu gibi eğilerek yere ha değdim ha değeceğim dedikten sonra yeniden yerine geliyor. Her an

¹ **Qanağat Äbilqayır:** Gazeteci ve yazar Qanağat Öksikbayulı Äbilqayır, 31 Ekim 1977 tarihinde Almatı ili Kegen ilçesine bağlı Toğızbulaq köyünde dünyaya geldi. 1999 yılında Farabi Kazak Millî Üniversitesinin İletişim Fakültesinden mezun oldu. Aynı üniversitede yüksek lisans yaptı. Qanağat Äbilqayır Qazaqstan Zaman gazetesine muhabir, Farabi Kazak Millî Üniversitesine bağlı Gençlik Merkezinde yönetici, Kazakistan Millî Kanalında sorumlu yayıncı ve sunucu, Sañlaq sipor dergisinde yazı işleri müdürü yardımcısı olarak çalıştı. Hâlen Qazaq Ädebiyeti gazetesinde yazı işleri müdürü yardımcılığı yapmaktadır. Kazakistan Yazarlar Birliği üyesi olan Äbilqayır, Serper Devlet Gençlik Ödülü ve Bawırjan Momışulı Batur Şefkati Nişanı sahibidir. Yazarın *Qağaz Qala* (Kâğıt Şehir), *Umit Meni* (Unut Beni), *Tırnaqsanıñ İşindegi Äñgime* (Tırnak İçindeki Hikâye), *Qayırşınıñ Milliyarder Dosı* (Dilenci'nin Milyarder Dostu) adlı kitapları basıldı.

eşyalarımızın altında kalıyor, ağır biri denk geldiği zaman ise bayılıp perişan oluyorduk; vakit geçtikçe işin kolayını bulduk ve küt diye yumuşakça bir yere düşmeye başladık; en önemlisi sendelemeli eve de alıştık. Her neyse, küçük oğlum bir gün -artık nereden bulduysa- koyun kığısı kadar bir kurşun bulmuş. Oraya buraya atıp yuvarlayarak oynadığını fark ettim ve bu ne meret bir şeydir diyerek elime alıp dişledim fakat dişim geçmedi. Bayağı da ağır idi, tekrar tekrar atıp yakalayarak vakit geçirirken gözüm tavanda güç bela görünen sineğe ilişti. Kendi evimde oturuyorum, kimden korkacağım; elimdeki kurşunu sineği nişan alarak fırlattım. İsabet etti mi, etmedi mi, orasını sinek söylemedi; ancak kurşun tavanı delerek üst komşumuzun evine çıkıverdi. “Hay Allah, çok ayıp oldu yahu!” diyerek koca delikten içeri bakarken kurşun tavanın başka bir yerini delerek geri düşmesin mi? İki deliği bir şekilde kapatırız, en önemlisi kahrolası kurşunu bulayım demeye kalmadan meret, tavandan aktığı gibi geldi ve tabanı delerek aşağı gitti. “Tüh, kepaze olduk işte!” deyip ben de ileri atıldım. Alt kattaki komşuyla dudaklarımızı oynatarak da olsa bir merhabamız vardı, allem edip kallem ederek bir şeyler anlatıp içeri girdim. Kuruyasıca kurşun bu evde de durmamıştı. Ev sahibini de alarak onun altındaki komşuma gittim. Kurşun bu eve de gelmiş lakin durmamıştı. Destursuz yönetici ya da arsız hırsız değiliz ki her evin kapısını çalıp içeri dalalım; kurşunu bodrumda karşılayalım diyerek paldır küldür aşağı yöneldik. Daha ne kadar yanılacaktık, bu sefer doğru tahminde bulunmuştuk. Kığı kadar kurşun, sağ salim bodrumda duruyordu, tabana dökülmüş betonu da yarı yarıya deldikten sonra yan gelmiş yatıyordu. Komşular kurşunla oynayan beni mi suçlasınlar, yoksa sert bir adım atınca kendilerini de bodruma indirecek döşemeye mi kızsınlar, bir türlü karar veremeyerek uzun zaman şaşkın şaşkın bakakaldılar. Sonunda eve ağır şeyler sokmamaya, hızlı yürümemeye, hoplayıp zıplamamaya, mümkünse tabana hiç basmamaya söz verip herkes evine dağıldı.

Bu arada eve dondurucu ayazda taşındığımızı anlatmayı unuttum size. Kış boyunca kaloriferin çalışmaması, gazın sık sık kesilmesi, su borularının patlaması hiçbir aileyi es geçmeyen sorunların bizi de ayırt etmeyerek rahatsız edip durması içimizde övünç hislerini uyandırarak insana biz de artık hiç kimseden geri değiliz, herkes gibi ömür sürüyoruz hissi veren bir ruh hâleti armağan ediyormuş. Böyle günlerin birinde çocuklarımız oynarken büsbütün soğuyan kalorifer borusuna dillerini değdirmişler; bu eve bu kalorifer sistemine güç bela ulaştığımızı nereden bilsin, kuruyasıca dil ayazdan diken diken olmuş demir boruya yapışivermiş. Öte bakıyoruz, beri bakıyoruz, borunun niyeti kötü, dili bırakacak gibi görünmüyor. Bir yolunu bulurlar diyerek çaresizlikten belediyeye müracaat ettik. “Ev ısınmazsa ısınmasın. Bir

daha kalorifere yaklaşmayız. Yeter ki çocuğumuzun dilini geri almamıza yardım edin!” dedik. “O bizim işimiz değil. Yerel kurumlarınıza başvurun!” dedi belediye. Yerel kurumun müdürünü yeri göğü arayarak bin bir zahmetten sonra bulduk. “Bu binaya sıcak suyu herhâlde gelecek yıldan itibaren veririz.” dedi müdür. “O vakte değin çocuğun dili şöyle dursun, bütün bedeni yapışır boruya!” dedik. “Öyleyse bahara kadar sabredin, sadece üç ay kaldı şurada.” Müdürlerin altın vakitlerini ayırıp da bizimle konuşmalarına şükrettikten sonra kendimiz işe giriştik. Evde yakılabilecek kuru şeylerin hepsini tutuşturup oğlumuzun dilinin çevresine ateş yaktık. Kara taş a dönüşen boru ısındı, eve sıcak bir hava yayıldı, hatta komşular bile “Hükümet öldürmez kimseyi. İşte kalorifer çalıştı.” diyerek söylendi. Kısacası zavallı oğlan birkaç gün bıdı bıdı ederek dolaştı. Ancak neşeli ruh hâli o ilk izlenimden arınamadı. Esasen şehirli bir evde birkaç kişi yaşamasından pek hoşlanmaz. Lakin bizim için bu kadar insanın kutu kadar bir evde yaşaması özellikle kışın çok iyi oldu. Birbirimize sokulup bir yanımız üstüne yatarak, el soyunarak yatmasına rağmen biz tam tersine evdeki bütün giysiyi giyerek, sadece yorgana değil halı kilime de sarınarak uyuyoruz...

Bu da bir şey mi, kış bitip de hava ısınınca kara yerle birlikte bizim ev de erimeye başladı. Önce dondurucu soğukta atılan temeller eridi, gitgide binanın duvarlarından yol yol ter aktı. Fazla sudan bütünüyle arandıktan sonra evimiz yamuldu. Lakin uzaktan bakınca çapanının² bir düşmesini yukarı iliklediği için bir eteği uzun, bir eteği kısa duran ihtiyar gibi bizim evin de bir duvarı yüksek, diğer duvarı alçaktı. Buna da şükür, artık böyle kalır diye düşünürken enikonu kuruyan binanın duvarlarında peyda olan yarıklar git-tikçe açılmaya başladı. Öylesine çay içerken duvarın dibine bakacak olsanız yarıktan da şehir size bakıyordu. Veya aynı binada oturan komşunuz yarılmış duvardan size “Bugün de sıcak olacağı benziyor, değil mi?” deyiveriyordu. Havalara sıcak olduğu için zamanla buna da alıştık. Sonra yağmurlu günlerde evimizin dışındaki rengârenk nakışlar ile çeşitli resimler ve bin türlü boyayla yapılmış süsler de düşmeye başladı. Çok geçmeden evimiz dışında sadece kara sıva kaldı. Eh, bu da iyi aslında. “Bu evi kaç a aldınız? Sessiz sedasız deste deste para biriktirdiniz demek!” sözlerini daha az duyarız hiç değilse diye düşündük. Derken yirminci katta bir anda yangın çıkıverdi. Gaz borusu açık mı kalmış, yıldırım mı düşmüş, her ne bela ise, yangın dizginleneceğe benzemiyor. En kötüsü ise biz çoluk çocuğumuzla birlikte yirmi dokuzuncu katta feryat figan ediyoruz. Haber verildi, bir saat geçmeden itfaiyeciler, bir

² Çapan / şapan: İçine yün veya pamuk konup dışı çuha veya kadife ile kaplanan, içi astarlanan geleneklik giyit; kaftan. Önemli konuklara şapan giydirmek hâlen devam eden bir gelenektir. Buna Kazakçada şapan jabuw denir.

yarım saat olmadan da polisler ile sağlıkçılar geldi. Bu arada yirminci kata yangına tamamıyla teslim olup da vazifesini yerine getirerek hop diye çöküverdi ve o saat bizim altımızdaki kat yirmi yedinci, bizim kat ise yirmi sekizinci sıraya düştü. Binanın çevresinde bağıra çağıra konu komşu dolaşıyor. Onları bir öyle bir böyle çiğneyip geçerek ise itfaiyeciler ile sağlıkçılar koşturuyor. Yangın ile halk karşı karşıya gelmesin diye her yerde kara sopalılarını sallayan polisler duruyor. Önce ateşten de kızıl arabalar gelip durdular, sonra kulaç kulaç hortumlarını yangına doğrultarak ak köpük püskürttüler. Zavallı ak köpük ne kadar yekindiyse de dokuzuncu kata ulaşır ulaşmaz geri dönerek israf oldu. Kendi köpüklerine gark olarak canları sıkılan itfaiyeciler duvarın her yanından merdivenlerini uzattılar. Onların her sonuçsuz hareketiyle arada bir alevden dilini çıkararak alay ettikten sonra mübarek ateş işine devam etti. Ateş bir kez daha hop ettikten sonra biz bir anda yirmi yedinci katın sakinleri oluverdik. İtfaiyecilerin de elleri armut devşirmiyordu, bu sefer merdivenlere tırmanmaya başladılar. Çok şükür, merdiven onuncu kata çok rahat yetti. O heyecanla göz açıp kapayıncaya kadar onuncu kata çıkan itfaiyeciler öte baktılar, beri baktılar fakat hiçbir yerde yangın söndürecek hiçbir şey bulamadılar. Keşke kızıl arabalardan birini alarak çıksalardı. Yahü ben de az ahmak değilim! Onları buraya kadar çıkarmaları mümkün değildi ki, sadece hortumu çıkarmanın ise hiçbir faydası yoktu, öte yandan onların gücün ulaştığı onuncu katın sakinleri ise hayatlarında bir araba köpüğe sahip olmamıştı. Şimdi ne yapmak lazımdı? Sırası gelmişken burada hemen söyleyeyim ki bunların müdürleri kendi çıkarını gözeten çok akıllı bir adamdı, sadece devlet başkanının gezdiği yerlerde göstermek için yurt dışından bilmem kaç milyona vinç gibi on beş ila on sekizinci kata rahatça ulaşabilen bir yangın söndürme aracı satın almıştı. Fakat onu burada kullanacak olsa halktan başka hiç kimse görmeyecekti. Devlet başkanı ise asla işitmeyecekti. Ne idiği belirsiz bir yirmi dokuz katlı ev için onu hareket ettirmenin ne gereği vardı! Neyse, kullanmayayım dese yakın arada başbakanlık binası gibi önemli binalar yanacağa benzemiyordu. Araç gereç ise durduğu yerde eskiyordu. Gerçekten de şimdi ne yapmak lazımdı? Yangın “Başımız ne derse o olur!” diye kuyruk sallayarak bekleyecek dalkavuk hükümet değildi. “Batsın, ne olacaksa olsun!” deyip gözlerini yumarak kadehleri yuvarlayan mebus da değil. Şu bu deyinceye kadar yangın bizi yirmi altıncı katın sakini ediverdi. İtfaiyeciler bu sefer hortumları birbirine ekleyerek yeni bir oyuna başladılar. Biz ise her saniye, her dakika aşağı doğru iniyoruz. Bu durumda boş duracağıma ben de bir şeyler düşünüyorum. Bizim bu evler ne kadar harika bir hesapla yapılmış. Bütünöyle yansa dahi bir araba kül çıkmıyor yahu! Eski hükümet deliymiş zahir, beş katlı ev yapsa da temeliyle bir yıl uğraşıyordu,

sonra onu bir yıl kurutuyordu. Sonra da duvarlarını top güllesi işlemeyecek biçimde sağlam yapıyordu, duvarlarını çivi çakılmayacak şekilde sıvıyordu, üçüncü yıl içini dışını sıvıyor, dördüncü yıl ise anahtarı elinize veriyordu. Siz de ocağın beşinden itibaren ev sahibi oldum diyerek her gün kutlama yaptığınız için başınızı kaldırmadan yatıyordunuz.

Küt diye bir ses duyunca düşünceden sıyrıldım, meğerse sağ salim bir kat daha alçalmışız. İtfaiyeciler de çalışıp çabalayarak on beşinci kata ulaşmışlardı. Bunlardan ümidini büsbütün kesmiş olmalı ki biraz önce ben yirmi dokuzuncu katta otururken şıkır şıkır mübarek hava da kaşlarını çatmış, enikonu sertleşiyordu. Çok geçmeden fırtına başladı ve özel kuvvetler askeri gibi kapı demeden, delik demeden kova kova yağmuru başımızdan aşağı boca etti. Kaçmaya çalışmanın anlamsız olduğunu biraz önce söylemiştim, en önemlisi ise bir şeyin altında kalmamak veya duvarın yarığına kısılmamak için bir yerden sımsıkı tutunabilmektir. Bu azmış gibi rüzgâr, yağmurun işini kolaylaştırmak için evi bir o tarafa götürüyor, bir bu tarafa götürerek vazifesini ifa etti. Bütün emniyet güçleri seğirtip arabalara sığındı, sırlıslık olan itfaiyeciler hiçbir işe yaramayan hortumlarını toplamakla meşgul, bir iş becerememiş olsa da cankurtaran da bağıra çağıra dolaşarak beni de görün der gibiydi. Uzun sözün kısası hepi topu on on beş dakika içinde yangın da söndü, yağmur ile rüzgâr da dindi. Dünya yeniden eski hâline döndü, ancak gürültü ve patırtının bittiğinden emin olunca önce itfaiyeciler, ardından ise sağlıkçılar arabalarından indiler. Bir anda “Havaya kim haber verdi? Haberi kim yaydı?” diyerek birbirlerine vurarak iyice zıvanadan çıkan polisler, havanın hiçbir bakanlığa bağlı olmadığını duyunca “Hadi canım!” diyerek hayretlerini ifade ettiler. Ardından ise çevredeki insanları tek tek toplayarak bütün belgelere “İtfaiye buraya yangın başlamadan ulaştı. Cankurtaran ekibi dünden beri buradaydı. Polisler ise zaten evvelden beri bu evlerde yaşıyor. Can kaybı ne demek, burada yangın bile vuku bulmuş değil. Bina da başından beri yirmi altı katlıydı...” diye yazdırıp tek tek imza attırdıktan sonra bağıra çağıra çekip gittiler. Ha beni de artık yirmi beşinci katta bulabilirsiniz...

R u s Ö y k ü s ü

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV

Çevirenler: Ersin Çetinkaya- Shalala Ramazanova

Yaşlı Kadın¹

Geniş bir tarlada tek başıma yürüyordum.

Aniden arkamda hafif, temkinli ayak sesleri duyduğumu sandım. Birisi adımlarımı takip ediyordu.

Etrafıma baktım ve gri paçavralara sarılmış küçük, kamburlaşmış yaşlı bir kadın gördüm. Yaşlı kadının yüzü ancak paçavraların altından görülebiliyordu: sarı, buruşuk, sivri burunlu, dişsiz bir yüz.

Yanına yaklaştım ... Kadın durdu.

- Kimsin? Ne istiyorsun? Dilenci misin? Sadaka mı bekliyorsun?

Yaşlı kadın cevap vermiyordu. Ona doğru eğildim ve her iki gözünün yarı saydam, beyazımsı bir zarla veya diğer kuşlarda olduğu gibi gözlerini parlak ışıktan koruyan zar ile kaplı olduğunu fark ettim.

Ama yaşlı kadının gözlerindeki zar ve gözbebeği hareket etmiyordu. Ben de yaşlı kadının kör olduğu sonucuna vardım.

- Sadaka ister misin? diye sorumu tekrarladım. Neden beni takip ediyor-sun? Ama yaşlı kadın hâlâ cevap vermiyordu, sadece biraz toparlandı.

Ona sırtımı döndüm ve kendi yoluma devam ettim.

Ve şimdi yine arkamdan o ölçülü, hafif, sanki gizlice atılan adımlarını duymaya başladım.

Yine bu kadın! diye düşündüm. Neden benim peşime düştü? Ama hemen aklımdan şu düşünce geçti: Muhtemelen, kör olduğu için yolunu kaybetti, şimdi benimle birlikte adımlarımın çıkardığı sesi takip ederek insanların bulunduğu yerleşim alanına gitmeye çalışıyor. Evet evet, tabii ki ya!

Ama tuhaf bir tedirginlik yavaş yavaş düşüncelerimi ele geçirdi: Yaşlı

¹ İ.S.Turgenyev, *Stihotvoreniya v Proze 1878-1883* - Polnoye Sobraniye Soçineniy i Pisem v Tridsati Tomah / Tom Desyatyi, Nauka, Moskva 1982, s.128-129.

kadının beni sadece takip etmediğini, aynı zamanda beni kâh sağa kâh sola iterek yönlendirdiğini ve benim de ona itaat ettiğimi sanmaya başladım.

Yine de yürümeye devam ediyorum... Ama tam yolumun önünde bir şey kararıyor ve genişliyor... bir tür delik... Mezar! diye kafamda bir şimşek çaktı. Beni ittiği yer orası!

Sert bir şekilde geri dönüyorum... Yaşlı kadın yine önümde... ama gözleri görüyor! Bana iri, şeytani, uğursuz gözlerle; bir yırtıcı kuşun gözleriyle bakıyor... Yüzüne, gözlerine doğru ilerliyorum... Yine aynı donuk zarlı, aynı kör ve aptal görünüm...

Ah! Sanırım... Bu yaşlı kadın benim kaderim. Bir insanın kaçamayacağı kaderi!

Kaçamazsın! Kaçamazsın! Bu ne delilik? ... denemeliyiz. Ve kendimi farklı bir yöne doğru atıyorum.

Hızlı, çevik bir şekilde yürüyorum ... Ama arkamda hafif adımların sesi, çok yakın, çok yakın ... ve önümdeki çukur yine kararıyor.

Tekrar diğer tarafa dönüyorum... yine arkadan aynı hışırtı ve öndeki aynı korkunç karanlık nokta.

Avlanan av gibi nereye kaçsam hep aynı manzara.

Dur! dedim kendime, onu kandıracağım! Hiçbir yere gitmeyeceğim... ve anında yere oturuyorum.

Yaşlı kadın benden iki adım ötede arkada duruyor. Onu duyamıyorum ama burada olduğunu hissediyorum.

Ve birden uzakta olan o siyah noktanın yüzdüğünü ve bana doğru süründüğünü görüyorum.

Tanrım! Geriye bakıyorum... Yaşlı kadın doğrudan bana bakıyor...dişsiz ağzı ile eğilmiş bir sırtı şeklinde...

Kaçamazsın!

Şubat, 1878

ESRA TÜREDİ

Kırık Kalemler Dükkânı

Benim cebim bir kırık kalemler dükkânı. Doğduğumda yapılmış açılışı, kapısındaki kurdeleyi küt ve paslı bir makasla kesmişler. Yaşadığım her an, tanıdığım her insan, içimde dalgalanan, başımı çatlatan, kalbimi çarptıran, kaburgamın ortasında kımıldanan onca olay ortasından çat diye kırılıp tozlu raflara ilişmişler. Bir yanımdır benim. Cebimdeki yığın aşağıya çeker beni, yaklaştırır toprağa, kuytulara, karanlığa, kesif bir kahverenginin tozlu kokusuna... Diğer cebim gökyüzünün mavisine bulaştırır bedenimi. Herkes gibi olurum, herkes gibi yürürüm sokaklarda. Başımı göğze yaslarım, gözlerimi göç kuşlarının sürüsüne katarım, ismimin ucundan tutmuşçasına heyecanlanırım, bir anlığına dünyadan çekerim elimi eteğimi, içimdeki küçük çocuğa sarılırım. Lakin sarkan cebim yalpalatır beni, topallık giydiren yürüyüşüme. Sırtımdaki dağ gibi kambur daha da sivrilir, perdelanır, bulutlara değer ucu, gerçek yüklü bulutlar patlar, ıslanırım. Böyle başlar sinmişliğim, böyle başlar hayatın terazisinde ilk eksikliğim, ilk dengesizliğim, ilk itilmişliğim...

İnsanlar. Hayatıma bir sarmaşık gibi dolanan, ruhumu sıkan, zihnimi bulandıran, kalbimi ağrıtan, sayfalarımı dadanan insanlar... Çizdiklerini, çizemediklerini, yazdıklarını, yazamadıklarını, öfkelerini, ukdelerini, kırık dökük sözlerini, ayrılıklarını, karanlıklarını, ağırlıklarını, sevmeyişlerini, seilmeyişlerini, görülmeyişlerini, bilmeyişlerini, fark edilmeyişlerini, incinmişliklerini yığmışlar içime. İçimdeki boşluğu, gözlerimdeki loşluğu fırsat bilip kendilerince bir dünyanın resmini çizmişler oraya. Kendi doğruları, kendi hakları, kendi güçleri, kendi istekleri... “İnsanlar neden böyle anne?” derdim küçüken. “Neden hayata dalgın bakan gözleri hemen tanırılar da en zayıf yerinden vururlar onu? Neden kendilerinin içindeki o kesif kuyuya bakmaya cesaret edemezler de başka bir kuyunun bir avuç suyunu bulandırırılar?” Susardı annem. Kendi kuyusuna düşerdi bakışları. Çorak bir toprak gibi yarılmış elleri buz gibi suyun altına uzanırdı. Uzun uzun bakardım ona. Eteğindeki dalgaya. Saçlarındaki aklara. Gözlerindeki kırgınlığa. Bedenindeki yorgunluğa. Hüz-

nündeki tuhaf kokuya. Bir kalem düşerdi elime. Annemin ellerinden dışarı taşan mavi damarları, yanaklarındaki yorgun ayva tüylerini, eteğindeki telaşı, öne eğmekten yorulmuş başını zihnime çizirdim nakış nakış. Sıra gözbebeklerinde yuvalanan o cam kırığı hüznü gelince, “Bütün anneler böyle mi akar kalemin ucundan?” derdim. “Mahzun, yorgun ve tarumar? Hepsinin gözlelerinden yanaklarına doğru genişleyen derin çizgileri var mıdır? O çizgilerden akan boz bulanık nehirler o kadınların gençliğini önüne katıp sürüklemek zorunda mıdır? Tebessümlerini, seslerini, sözlerini, taptaze güzelliklerini...” Elim gayriihtiyari hareket ederdi bembeyaz sayfanın üzerinde. Babamın sözleri karşıma çıkardı birden. Annemin iliklerine kadar işlemiş yüzlerce kelime, harf harf, hece hece... Bu mutsuz kelimeler yığınınını alıp nereye gizleseydim? Narin boynundaki mor lekeleri görmezden gelemey miydim? O lekelerden nergisler, erguvanlar, leylaklar açıtırsam gerçeğin üstünü mor kokulu yalanlarla mı örterdim? Babamın çizdikleriyle yüzleşince çıtırdamaya başladılar kalemim. İnce çıtırtılar büyük gürültülere dönüşürdü. Annemdeki bu kalem gölgeler babamı tanımamı, onu özgürce yüreğimde taşımamı engellerdi hep. Çok sevdiğin bir insanı enkaz olarak görmek, sevmeye çalıştığın diğer insanın bu enkazın depresi olduğunu bilmek ne acıydı! Bir yığın böyle birikti cebimde. Okul listelerinde adımın üstünü çizdiler, sırtımdaki dağı seyredip gülüştüler, mahalleler oyunlarında istemedi beni, beni görünce yuttu çocuklar cıvıltılı sohbetlerini...

Elimi bir denizi karıştırır gibi cebime daldırdığımda kalemlerin gövdelelerinden taşan kıymıklar ince ince yarardı parmaklarımı. Kanla karışık yağmurlar dolardı oyuklara. Ağlardım. Savunmasız yaralarım rüzgâr değince, bir limonu kavrayınca elimle, gözyaşlarım tuz olup yağınca çizgilere, bahanelerimi ortaya döküp soğandan gözleri yanan içli kadınlar gibi doyaya ağlardım. Sonbahar da benimle ağlardı, benzi sarıya çalardı; solgun, hasta, hissiz, bitik çocuklar gibi olurdu. Sevmezdim onu. Çünkü kamburum ve ben onun içine sığdırdığı üç aydan birinde doğmuştuk. Kavruk yapraklar ağaçlarından koparken ben ve kamburum da annemden zamansız sancılarla kopmuştuk. Beni annemin kucağına verdiklerinde gözlerindeki sukutuhayalin rengini merak ederdim. Eline değen bir çıkıntıyı bağrına bastığında, hayalinde çizmediği bir çocukla karşılaştığında neler hissetmişti? Evde bir gölge gibi gezinişi hayal kırıklarını saklamak için miydi? Peki babam? Doğanı da doğurana da bir mahcubiyetin dipsiz kuyusuna fırlatarak kendine kolay ve güvenli sınırlar mı çizmişti? Biliyordum. Ben eksiktim. Sırtımda büyüyen bir dağın fazlalığıyla hem de. İnsanlardan farklı olmayagör fazlalıklarınla bile eksik gelirdin onlara. Öyleydim. İnce, zayıf bir yaprak gibiydim. Savruktum. Hiçbir ağaca tutunamamıştım. Hiçbir toprağa yakışmamıştım. Hangi mev-

simle hemhal olacağımı şaşırmıştım. Bu hisleri, bu kalp burkuntularını yaşadıkça sivrildim, yaşadıkça eksildim, kalbime kalemlerden saçılan renkli tozlar yağdı. Kuru öksürükler yapıştı genzime. Öksüremedim. Öksürüğümle dikkat çekip varlığımı görünür kılmaktan endişe ettim. Hem görünmek isteyip hem bundan ölesiye kaçan bir adam oldum ben. Hayatını yersiz çekingenliklerle geçirmiş bir adamın bilmediğinden korkması, bildiğiyle yaşayamaması, bir anda ufalması, un ufak olması, çocukluğuna uzanması... Dışarıdan saçları kırışmış, alnı kırış kırış, sakalları bozuk, nefesi gövdesine yetmeyen bir adam gibi görünsem de. Çocuğum ben. Hepimiz çocuğuz. Büyümeyi beceremeyen yığınla çocuk. Zamanı orada durdurmuşuz. Anıları orada dokumuşuz. Bugün bizi ne yaralıyorsa, ne yakamıza yapışmış bizi silkeliyorsa, neye tutunursak tutunalım ellerimiz ip kesiğine dönüyorsa zamanı oraya mıhlamamızdan... Boyası dökülmüş, rutubet kokulu bir evin bahçesinde koşturup durmaktan, farkında olmamaktan, kandırıldığımızı anlamamaktan... Koşarken yere kapaklandık, dizlerimizdeki yaralar kalbimize sarktı, kaybettiklerimizin beşiğinde tıngır mıngır sallandık. Başımız döndü. Büyüdük. Daha çok döndü başımız. Cebimizdeki kalemlerin şıkırtısı, kalbimizdeki oyukların sayısı, ellerimizdeki yarıkların acısı arttı. Cepler değişti, pantolonlar epridi, renkler silindi, üstlerinde kocaman boşluklar belirdi. Yamalandılar durmadan, kalbim git gide yamalı pantolonlara benzedi. Kalemlerimin sivri kırgınlığı bacağımı dürttü hep, kıpkırmızı oldu tenim. "Buradayız" dediler. "Biz olmadan var olamazsın sen, sevemezsin, sevelemesin, bilemezsin, görünemezsin. Hayat hep ten renginde olmaz çünkü kızarır, kararır, bozarır, tadı kaçar, canın acır, ayakların geri geri gider, bacağın olur olmadık işlere karışır, seni üzer." Kalemlerimi kıranları, kalemlerimi çalanları, kalemlerimi ceplerime tıkiştıranları, kalemlerimin kırıldığı zamanları hatırlatırlardı bana. Bir de küçükken saman sarısı kâğıda çizdiğim arabaları, bacasından eğri dumanlar çıkan evleri, çiçekleri, şekilleri... Anneme gösterdiğim, babama gösterdiğim, hayata gösterdiğim ve kimsenin görmediği o resimleri... Görünmediğimde hep çıtırdardı kalemler. Geceleri her biri cebimden fırlar, yatağıma saplanır, kamburumu acıtırlardı. Hep acırdı bedenimdeki o tepecik. Kalemlere, çivilere gerek yoktu. Onca bakış bir ok gibi fırlayıp saplanırdı oraya. Bir saldırı. Bir kan kaybı. Bir baş dönmesi yine. Zamanla alışır insan. Ama bazen bir bakış oraya hiç değmesin istersin. Yüzüme baksın. Doğrulsun yüzüm, kamburum küle dönsün, omuzlarımı yeniden çizeyim, şu metruk binayı yeniden dirilteyim. Bir gün kabul olsun dua. Olsun... Oldu da. Bir sabah o duanın kucağında uyandım. Baharın kokusu kanatlarında taşıdı beni. Günler en güzel kıyafetlerini giydiler, zamanı taşıdım durdum kamburumda. Lakin bitti rüya; ayakuçlarıma berhava edilmiş bir umudun, bir sürurun, bir gururun yongaları

döküldü o duanın kaleminden. “Neden anne?” diyecek oldum. “Neden, neden insanlar başta beyaz bir sayfayı incitmemek için kalemin en yumuşak ucuyla dokunur karşısındakinin yüzüne? Zamanla neden sivrilir uç? Neden sivriltilir özenle? Öyledir değil mi anne? Bunu senden daha iyi kim bilebilir? Bir insanı tanımak beyaz bir sayfaya dokunmak, o sayfaya onunla ilgili düşler yazmak demektir. Berrak bir defterden kopmuş gibidir o sayfalar. Ulaşılmazın uzaktan parlayan büyüüne kapılan insan; okumayı, yazmayı yeni sökmüş bir çocuk gibi kekeler hatta. Kalemimi çocukça tutar, parmakları titrer, elleri terler... Özenle doldurur satırları. Aylar geçer, usul usul kirlenir defter, kenarları kıvrılır, büyü bozulur, yazmak biteviye bir eyleme dönüşür, defter hiç kaybolmayacakmışçasına çantada bir kekliğe dönüşür, insan ayyuka çıkar artık, ayyuka çıktıkça ulaşılmazlığı kaybolur, en âciz yanlarıyla en yakınındakilerin yanında durur. Yakınlık. Böyledir. Acıtır. Çalakalem davranır insan yakınındakine. Git gide eğilir harfler, kelimeler kokuşur, cümleler çarpık bir yol gibi uzar sayfada. Eller yorulur, parmaktaki kavis büyür, şişer, şekilsizleşir. Yazıp yazıp silindikçe yıpranır kâğıt. Beğenmedikçe gücenir beyazlık. Değiştirmeye çalıştıkça incinir sayfalar. O incinmişlik daha da kızdırır kalem sahibini. Bastıra bastıra yazar. Kâğıttaki oyuklar masaya taşar, talaş tozları boğazını tıkar insanın, yüreğine camdan yağmurlar yağar. İnsan olan yerleri ağrır insanın; inanmaya, anlamaya, anlaşılmaya dair yerleri sızlar insanın, hiçbir morfin etki etmez artık, kambur bile inanmayı bırakır. Dükkân kapanır. Işıklar sararır. Dualar rafa kaldırılır. Yaşamak umarsız bir kabullenmenin kucağında uyuyakalır. Uyansam şimdi, yanıma mahmurluğumu ve kamburluğumu alıp sana gelsem bana kapıyı açar mısın anne? Bir apartmanın baca kokulu zemininde bulutları izlesem, cebimdeki dükkânın kepenklerini indirsem, sarı sonbahara son kez türkü söylesem, kuşların sabırsızlığına söylense... İki cebimi de eşitlesem terazide, yükte de pahada da hafiflesem, kuşların kanatlarına ilişip göç mevsimine yetişsem, bir boşluğa nasıl büyünür öğrensem, bir acı bir boşlukta bir sarkaç gibi nasıl sallanır bilsem... Kamburumdaki acı dinse; yaprakların, kalemlerin çıtırtısı bitse, dünya derin derin nefesini çekse kapıyı bana açar mısın anne?”

NURBANU İNAN

Tek Etek

Mahmutpaşa yokuşunda bir anne-kız yürüyordu. Her köşe başında pardösücüler, gördükleri her insanı durdurup: “Abla mağazamız üst katta, çok kaliteli pardösülerimiz var.” diyordu. Mağazaların önünde seyyar tezgâhlar kuruluydu, zaten burası İstanbul’un en ucuz semtiydi ama daha da ucuzunu arayanlar için bu seyyar tezgâhlar bulunmaz fırsattı. Hemen yanı başındaki dükkânda beş lira olan bir bluz burada üç liraydı. Her ne kadar biraz tozlanmış ve albenisi kalmamış da olsa aynı bluzdu işte, annesi: “Evde bir yıkadın mı mis gibi olur.” diyordu. Güneşin altında çalışmaktan tenleri kapkara olmuş satıcılar var güçleriyle bağırarak müşterileri toplamaya ve ellerindekiyi satmaya çalışıyorlardı. Çizim yapmak için satılan renkli halkalar kıyafetlerden daha ilgi çekici olacak ki, elindeki kalemi halkanın etrafında gezdirip bir şeyler çizen satıcının etrafı kıyafet tezgâhlarından daha kalabalıktı. Bazı köşe başlarında da oyuncakçılar konuşan bebekleri, uçan helikopterleri sergiliyorlardı. Oyuncakları gören çocuklar annelerine almaları için ısrar ediyor, zaten hayat pahalılığından canından bezmiş anneler, bir oyuncakçılara, bir de ısrarcı çocuklarına ters ters bakarak oradan uzaklaşmaya çalışıyordu. Biraz yukarıda Kapalıçarşı bütün güzelliği ve kalabalığı ile hem turistlere hem de mücevher meraklısı kadınlara göz kırptıyordu. Yokuşta yürüyen anne-kız dükkân dükkân dolaşıp başlarını içeriye uzatıyor, bir şey soruyor, aradıklarını hiçbir yerde bulamıyor olacaklar ki usulca başlarını uzattıkları dükkândan “peki” anlamında kafalarını aşağı doğru sallayarak çıkıyorlardı. Hava sıcaktı, etraf kalabalık ve gürültülüydü. Neden aradıklarının hiçbir yerde olmadığını anlamayan küçük kız artık büsbütün umutsuzluğa düşmüştü. Annesi ise zaten isteksizce orada olduğunu her haliyle belli ediyor ve bu sıcakta bu dik yokuşa kendilerini mahkûm eden okul yönetimine söylenip: “Ne olurdu sanki kendileri getirselerdi de biz parasını ödeseydik.” diyordu her defasında.

Aradıkları siyah ara boy bir çocuk eteği idi. Küçük kız hiçbir okul gösterisinden geri kalmazdı ve bu defa koroda giymesi için siyah bir etek gere-

kiyordu. Aslında aradıkları şey çok basitti; siyah bir etek ama nedense, her şey bulunur düşüncesiyle geldikleri Mahmutpaşa'da onların aradıkları yoktu. Bütün etekler takım halinde satılıyordu ve genelde hepsi cicili biciliydi. Hiçbir çocuk siyah ara boy bir kalem etek giymiyordu ama bazen lazım olabiliyordu işte. Siyah etek deyince hep önlerine üst bluzuyla takım bir şey çıkarttıklarından artık mağazaya usulca başlarını uzatıp “tek etek var mı” diyorlardı; “siyah düz, tek etek, çocuk için.” Cevap ise hep olumsuz oluyordu. Peki herkes nereden buluyor bu eteği diye düşünüyordu kız. Herkesin okulu annesinin dediği gibi kıyafetleri getiriyor da öğrencilerden parasını mı alıyordu? Sanki bu işin daha kolay bir yolu vardı da onlar bilmiyordu. Belki de yanlış yerde arıyorlardı tek eteği. Yine de ilk kez annesiyle baş başa bir şeyler yapıyor olmak kızın hoşuna gidiyordu. Etraf kalabalık olduğundan annesi elini bırakmıyordu. Hava sıcak olduğu için ve dolaşmaktan yorulup acıttıkları için bir yerde dinlenip yemek bile yemişlerdi.

Eteği bulamazsak ne olacak diye sormak istiyor ama soramıyordu küçük kız çünkü annesi bir hayli yorulmuş ve sinirlenmişti. “En iyisi sen evdeki lacivert eteği giy.” deyiverdi bir anda ve kızın kalbi hızlı hızlı atmaya başladı. Asla istenilenden başka bir şey yapamazdı. Siyah etek olacak demişlerdi. Birden korodaki öğrencileri hayal etti. Hepsi siyah etekleriyle sıraya girmiş, bir tek o lacivert eteğiyle orada öylece dikiliyordu. Şarkıları dinleyenlerin uyumsuzluktan dikkatleri dağılıyor ve ona bakıyorlardı. Kim bilir neler düşüneceklerdi. “Zavallı kız parası yoktu demek ki alamadı.” diyenler mi dersin, “kimse de ilgilenmemiş çocukla bak görüyor musun” diyenler mi, ya da en kötüsü “ne kural tanımaz bir kız, bak bak kafasına göre giyinmiş gelmiş” diyenler hayalinde sıra sıra dizilmiş, kâbusa dönüşüyordu ama o yıllarda genelde çocuklar: “yaaa bana ne yaaa, o etek alınacak” diye çıkışamıyordu. Sessiz sessiz oturdu, yemeğini yedi. Aslında biraz daha hatta belki de bütün gün arayabilirlerdi. Bulamasalar bile her dükkândan içeri girerkenki o, ya varsa duygusu ona yeterdi. Bir çözüm olsun istiyordu aslında. Annesi lacivert eteğini giyiver demek yerine gel şuradan bir siyah kumaş alalım da dikiverelim desin istiyordu. Aslında iyi dikiş dikerdi annesi ama yapamazdı. Neden bilmiyordu ama onun hiçbir zaman hâli yoktu. Bazı günler pencerenin önünde durup camdan dışarıyı seyrederken annesinin yakında ölebileceğini ve babası da çok çalıştığı için onlara bakacak kimsenin kalamayacağını düşünüyordu. Annesi öyle hâlsiz, öyle yorgundu ki belki de onun bilmediği büyük bir hastalığı vardı. Öyle olmasa her zaman uyumazdı. Gerçi uyanık olduğu zamanlarda da aşırı sinirli oluyordu. Belki de bu hastalık sinirlenmesine de sebep oluyordu. Bütün bunları düşünürken tekrardan aklına etek bulamadıkları geldi. Yine bir telaş ve üzüntü sardı çocuğu. Ne yapacaklarını bilmiyordu.

Eve döndüler, evde üzgün üzgün oturdu küçük kız. Annesi surat asıyor diye ona kızdı ama aslında surat asmıyordu sadece üzgündü. Eteği bulamadık ama şöyle yaparız dememişti annesi. Kız da sormaya çekiniyordu ama akşam yemeğini bile bunları düşünmekten yiyememişti. Muhtemelen gece de uyuyamayacak ve ağlayacaktı kimseye göstermeden. Ertesi gün okulda öğretmen soracak ve o, “biz bulamadık öğretmenim” demek zorunda kalacaktı. Uykusuz bir gecenin ardından sabah oldu. Her gün yürüdüğü okul yolundan yine yürüyerek okuluna gitti. Öğretmen eteklerle ilgili hiçbir şey sormadı ama arkadaşları aldıkları etekleri anlatmaya başladılar. Nereden aldınız diye sormak istiyordu ama bir türlü soramıyordu. Anlaşılan herkes eteği bulup almıştı. Küçük kız bir yolunu bulup arkadaşlarından uzaklaştı, bahçeye çıkıp üzgün üzgün oturdu. Akşama kadar kimseyle konuşmadı, teneffüslerde arkadaşlarıyla oynamadı. Çıkış zili çalınca okuldan çıktı. Annesi dönerken ekmek almasını istediği için bakkala doğru yürümeye başladı. Bakkala doğru giden yolun üzerinde küçük bir kırtasiye, bir kasap, bir de tuhafiyeye vardı. Genelde ipliklerin, şişlerin satıldığı bu dükkânın vitrininden içeri usulca baktı, o sırada dükkânın ortasında bir askı gördü ve askıda siyah ara boy etekler; “işte dedi; tek etek.” Sevinçten gözleri öyle bir parladı ki vitrinin camındaki yansımadan kendisiyle göz göze gelince aniden gülümsedi. Ekmeği almayı unutarak evin yolunu tuttu. “Anne anne” dedi, “eteği buldum! Tuhafiyede, hemen gidip bitmeden almalıyız.” Annesi; “evet” dedi. “Zaten etek o dükkânda satılıyormuş ve sizin okuldaki herkesin eteği gidip oradan alacağı belliymiş. Bunu da veli toplantısında söylemişler ama ben gitmediğim için boşu boşuna Mahmutpaşa’da gezmişiz.” Annesi nedense veli toplantılarını gereksiz görüyor ve katılmıyordu. Ona göre bu toplantılar yaramaz çocukların aileleri içindi ve onun gitmesine gerek yoktu çünkü öğretmenler genellikle çocukların yaptığı haylazlıklarla ilgili ailelerini uyarıyor, sıra onun annesine gelince, size söyleyecek bir şeyimiz yok, kızınızdan çok memnunuz diyorlardı. “Sana para vereyim de al” dedi annesi. Halbuki o hiç böyle hayal etmemişti. Annesi de onun kadar sevinir sanmıştı, onun da gözleri parlar ve beraber sevinç içinde eteği almaya giderler diye düşünmüştü. Ama böyle olmadı, annesi parayı uzattı ve “ekmeği de unutma” dedi.

Omuzları düşen küçük kız tuhafiyeden içeri girip eteği sordu. O sırada mağazada annesiyle etek almaya gelen küçük bir kız çocuğu gördü. Annesi yere çömelmiş eteği kıza giydirmeye çalışıyordu ve “çok güzel olacak, çok güzel” diyordu. “Bir de taç alalım mı başına? Eve gidip tekrar deneyelim hadi!” Enerji ve neşe dolu anne kız eteği alıp parasını ödediler ve hızlıca dükkândan dışarı çıktılar. O da cebinden parayı çıkardı ve tuhafiyenin sahibi olan adama uzatarak; “ben de etek almaya geldim” dedi. “Kaç beden olacak?” dedi

adam, kız sessizce “bilmem” diye cevap verdi. “Sen eve git annenle gel,” dedi adam, “annenle, o bilir bedenini.” Yok yok dedi küçük kız, annemin pek hali yok. Askıdan kendisine olabileceğini düşündüğü bir eteği aldı ve bu olur bana dedi. Usulca parayı uzattı ve dükkândan çıktı. Zili çaldı ve kapı geç açıldı. Kapı açıldığında arkasında kimse yoktu, ev sessizdi, ev hep sessizdi. Biri kapıyı açıp içeri gitmişti yine, sadece holün ışığını açmış ve elleriyle gözlerini kapatmış yatıyordu. Hasta değildi ama hâli yoktu. Tuhafiyeden aldığı siyah, üzeri sarı benekli torbayı kucağına sessizce alıp bir köşeye oturdu küçük kız. Eteği üzerine deneyemedi, koroya katılacak şevki de kalmamıştı çünkü artık onun da hâli yoktu. Heyecanını elindeki torba gibi buruşturdu ve karanlıkta uykuya daldı.

FATMA ÜNSAL

ADI YAŞAMAK

Gözümü açmak istemiyorum. Mümkün mü? Doğal muhaliflik uyanmak. Beni uykunun bu gömücü koynundan çıkarsınlar istemiyorum. Olmuyor. Çıkıyorlar. Kolumdan tutup sarsıyorlar beni uyanayım diye. Acılarına eşlik edeyim istiyorlar. Acımasızlar. Hâlbuki uyku öyle mi? Boş teselli veren, kandıran bir arkadaş gibi. Kanmak istiyorum.

Gözünü açmak istemiyor. Ama birazdan uyanacak mecbur. Uyanacak ve yokluğumu kabullenecek, başka çaresi yok. Duvarları yumruklayacak, etine dişlerini geçirecek. Kor gibi bir yumru yutacak. Midesine inmeyecek. Karnında yanacak, ölene kadar yanacak. Bu kalabalığa o da katılacak. Acıdan kaçmanın bir formülü henüz bulunamadı. Uykuda olduğunu sanıyor. Ertelediğini anlayacak.

-Uyandı uyandı. Kapatın şu televizyonu. Açtı gözünü. Hah uyandın mı? Hadi yüzünü gözünü yıkayıver hah. Ayılırsın. Yok yok denir mi öyle? Tövbe de. Her insanın ekmeği aş. Salavat getir, Allah çek. Sen Müslümansın, denir mi öyle? Hadi kalk abdest al. Emrihak vaki olunca elden ne gelsin?

Uyandım. Televizyonu alelacele kapattılar. Ekran üçe bölüktü. Ortada sarı saçlı sunucu hissiz. Diğer ikisiyse kin yumağı. Aradan sunucu çekilse parçalarlar birbirlerini. Kapatınca biraz daha gözümün önünde kaldı bu görüntüler. Halam elinde tespih, hamdediyordu. Gözümü açtığımda ilk onun suratına çarptı bakışım. Daha bir şey diyemeden bakışımdan anlamlar çıkarıldı. Ağzımdan hafif bir inilti çıktı oysa. Ağzımdan kuru atmaya çalıştım. Tövbe et dedi. Salavat getir dedi. Kuru atmaya çalışmak bunlarla çelişen bir şey mi?

Birazdan kalkacak. Bin baskıyla yüzünü gözünü yıkayacak. Abdest alacak. Vakit ikindi. Çok zor bir vakit şu ikindi. Karanlığa da sığınamıyorsun gündüze de. Camiye yollayacaklar bir arkadaşıyla. Orada kıl da gel açılırsın diyecekler. Gidecek tabii, şu laf kalabalığına direnmek mümkün mü? Ayaklarını sürüye sürüye gidecek. Yolda ona rastlayanlar olacak. Başın sağ olsun falan filan. Başın sağ olduğu, kaldığı yok. Bunu bilmeyecekler. Dil alışmış işte, de-

niveriyor. Camiye girecek. Üç beş ihtiyar, safta namaz vaktini bekliyor olacak. Daha akli başında olanı susacak. Diğerleri dinî vecibeler sıralayacaklar. İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raci'ûn, diyecek biri. Âmenna. Yaşamak ölümün teknesinde bir maya aslında. O an anlayacak. Canım benim.

-Nereye gitti? Camiye yolladık. Az açılır. Açılır açılır. Gelen giden olur akşama. Hadiye, kalkın ortalığı toparlayın kızım. Dayın nerede? Hah iyi iyi hava alsın az. Ana sen de ağlama günah. O kadar ağlanır mı? Günah. Asi gelme.

Asi gelmeyeceğim. Ninem de asi gelmeyecek. Semiallahulimen hamideh. Allah'tan. Bu da Allah'tan. Rabbenâ lekel hamd. Dünya uzun sürmüyor. Sürmüyor. Yine başladı. Dursana. Akmasana. Sübhâne rabbiyel a'la. Dursana. Daha neyini tattı ki buraların? Sübhâne rabbiyel a'la. Yahu sus sussana. Ağzını da tam kapatamamış, ne diyordu acaba? Sübhâne rabbiyel a'la.

Çok da önemli bir şey demedim. Gerçi insanın ağzından çıkan ilk kelime kadar önemli olmalı son kelime de. Bilse bu kadar üzülmezdi ama. Ya da üzülürdü. Yaşasaydım üzülmezdi. Şimdi en falsolu hâllerime bile sarılıp ağlıyor. Ağlayacak. Hatalarımı da mı sevmiştin? Oysaki babamın bize aldığı çikolataları benden önce yer, benim payıma da göz dikerdin. Kerata. Birazdan yine uyuyacak. Eğer açık bir yarası olsaydı, basardı tentürdiyordu, sarardı. Üç güne kabuklanırdı. Kolay da değil ki. On beş yıl şahit oldu. Bir günde, bir ayda, bir yılda nasıl kapatsın o çukuru?

-Uyuma uyuma. Otur gelenle gidenle. Konuş. Tövbe de. Bak filanın da oğlu geçen yıl ö... Sus sus demedim, o da kardeşin gibi dünyasını değiştirdi, nasıl akli başında ağabeyi. Allah aldı diyor, zaten bizim miydi diyor. Böyle olur mu canım? Babası sen de bir şey desene. Anası nerede kızım? Hah iyi iyi az kafası dağılır. Ahıra bakan olmadıydı iyi iyi.

Allah bu dünyayı yaratırken insanlara yarış, yarıştırmı buyurdu? Hadi bakalım yarışalım, kim daha fazla acı çekecek? Gözümü sıkıca kapatacağım. Sabaha kadar sabaha kadar sığınacağım yeter. Bağırdım mı ben? Bağırmadım. Duymuyorlar beni. Gelen gidenle oturmuyacağım. Kaşık sallamayacağım dumanı üstünde pilava. "Vah vah vah"tan sonra gelen çay kaşığı sesi. Sofranın ucuna kıvrılmayacağım yeter. Bağırdım mı ben?

Rüyasında yaylayı görecektir. Bayırlıkta bir çam ağacına kurduğumuz salıncakta sallanacağız. Kavga edeceğiz yine, ulan sıramı kaptın in lan diye iteleyecek beni salıncaktan. Sırtıma bir yumruk geçirecek, onun canı acıyacak. Ben güleceğim. Güldüğüme ağlayacak. İndirecek beni salıncaktan, üzülecek indirdiğine. Gök karşılardan masmavi. Gerçek. Aşağıda yayla evleri. Gerçek. Ağaçlar. Gerçek. Her şey gerçek. Ama benim varlığımın gerçek olmayışı onu yıkacak. Uykuda da rahat bulamayacak. Sığındığı bu liman, onu düşte de hançerleyecek. Sonra koşacağız aşağıya. Anam semaveri kaynatmış

olacak. Çuvaldan kilime oturacağız. Anamın semaver kaynatırken yüzü olmayacak. Yüzüyor gibi suyun altında gibi bir hissin içinde olacağız. Rüyalar yassı olur. Babam niyeyse bizden uzakta duracak. Görmeye dayanamıyor gibi. Yüzüne bakacağım. Gözlerim her zamanki gibi. Ama ona daha güzel gelecek. Gözlerimle de hep dalga geçerdi. Dünyanın en değerli taşlarına bakar gibi bakacak. Onların şu an dünya yüzünde olmadığını bilecek. Zavallı. Bilecek. Bilmenin yaşam denen o tuhaf karışımında en acı veren şey olduğunu o an anlayacak. Acıyacağım. Ölülerin dirilere acıması işe yarar mı? Ben ona bunu atlatmanın formülünü tam söyleyecekken uyanacak. Benden kurtulmanın formülünü duyacakken dünya onu dürtecek.

-Uyan yavrum. Kalk. Baban dışarıda. Teyzenleri yolculuyor. Seni de görelim dediler. Kalkıyor musun? İyi yat az daha.

Uyandı da başı ağrıyormuş. Yok yok ne psikoloğu? Yok yaylaya götürelim az hava alsın. Hemen doktor mu olur? Doğru da işte. Ne yapalım Allah'tan. Yok canınızın sağlığı. Hadi yavaş sür Osman. Varınca arayın.

Yaylaya getirdi babam. Anam bir şeyler koymuş yemelik. Semaver. Bizimkiler hemen salıncak kurmaya koştular. Oraya kurmayın oraya kurmayın. "Niyeymiş?" diye karşı çıktı bizim üç numara. Tabiatı bu. Her naneye karşı çıkıyor. Kurma ulan işte oraya kurma! "Niyeymiş? Orada güzel havalanıyor salıncak. Kuracağım." Anam kızdı git şu yana kur diye. Söylenerek başka yere kurdular salıncaklarını. Bense oraya çıkıp oturdum bayıra karşı. Tam o ağacın dibine. Dün rüyada kavga ettiğimiz o salıncığın oraya. Gökyüzü karşılarda. Gerçek. Aşağıda evler gerçek. Semaver gerçek. Daha dört gün önce bu gök çatının altında nefes alan, şu an nasıl yalan olabiliyor? Anam aşağıdan gel, diye bağıyor. Çay hazır. Bu da gerçek. Rüya değil. Yassılık yok.

Her gün bir hatırayla şişlenecek. Yaşıtlarımı görmek ona acı verecek. Ölsünler istemeyecek ama yaşıyor oluşlarını haksızlık diye belleyecek. Köy meydanında her yaz düzenlediğimiz spor yarışmalarını engellemeye kalkacak. Civar köylerden uğrun uğrun bunun için gelen çocukları tehdit eder gibi bakacak. Onun değişmiş olmasına yoracaklar. İsyankâr olmuş diyecekler. Takla atma yarışmaları düzenledik. Bu dalın değişmez birincisi de bendim. Ödülse tahtadan bir kupa olurdu. Tahtayı oyup üstüne keçeli kalemle "1" yazdığımız uyduruk kupa için kin tutacak. Evde bundan en az on tane var. Bu on tahta kupa, bu kötü odun parçaları onun ruhunda oyuklar açacak. En sonunda ölü bir sporcunun bu basit kupalarını yakmakta çareyi bulacak. Merhemini bana kızmakta bulacak. İşte formülü keşfetmeye başladı. Ölü çocuğun taklalarından kime ne zaten?

Koşarak geldi o gün. Sorma. Psikolog dedilerdi, götürsek mi? Girdi oda-ya, topladı odundan şu şeyler var ya. Amaan dilimin ucunda. İşte onları, tuttu

attı sobaya. Getirdi bir kucak dolusu kıyafeti de attı önüme. Versene bunları, dedi. Versene gelip de giyecek mi var? Ben ne yana yanayım ne yana? Dağıttım sağa sola da. Millet giydirdir mi çoluğuna çocuğuna soygun diye? Ben yanmıyor muyum yanmıyor muyum? Öyle tabii. Allah'tan.

Rüyama geldi yine. Gelmesene. Gelmesene. Konuşmuyor da. Eve de girmiyor. Merdivenin aşağısından bana bakıyor. Ortalık yassı. Yüzer gibi. Bir yumuşak hissin içinde gibiyiz. Konuşmuyor da. Uykularımı delik deşik etti. Gelmesene artık gelmesene. Ya da gel. Olsun. Önüme tahta parçalarını attı. Önüme başından çıkarmadığı şapkasını, uyduruk uyduruk şeyler yazdığı ajandasını attı. Üstünden çıkarmadığı formasını attı. Eprimiş kramponlarını da fırlattı. Belki yüz tane fotoğrafımızı attı. Sonra derisinden soydu, bir maskeyi çıkarır gibi çıkarıp yüzünü attı. Salıncak ipini attı, havada taklalar atan silüetini buldu onu attı. Mevsimlerden yazı, renklerden sarıyla kırmızıyı attı. Sonra rakamlardan on beşi seçti, onu attı. Temmuz attı. Döndü, arkasında babam sigara tellendiriyordu. Aldı babamın elinden sigarayı, tuttu bu yığıldıklarının üstüne attı. Dur diye bağırdımsa da kıpırdayamadım. Yüzündeki boşluktan bana gülümsedi. Sonra külleri topladı. "Al sana." dedi. "Yaşamının formülü al. Bunu her gün suyla ıslat yaralarına sar. Al sana yaşamak formülü al." Sonra dönüp arkasını gitti. Giderken eridi.

O sabah, Güneş'i yadırgamayacak. İnsanların nasıl gülebildiklerini yiyip içebildiklerini sorgulamayacak. Üzüntüsü geçmeyecek ama yakmayacak da. Sirtında bir yük olarak kalacağım. Her yere beni taşımak zorunda kalacak. Önce ben oturacağım gittiğimiz yerlerde. Sonra o. Yüzünden bu yükün izlerini kimse okuyamayacak. Kendi el yazısı çünkü bu. Kendi tırnaklarıyla yazdı. Annem bile sevinecek, iyi diyecek bak psikoloğa gitmeden düzeldi. Allah'tan diyecek halam, derdi veren dermanı da veriyor. Buna o da iman edecek. Babam yine konuşmayacak. Konuşmayarak kaçacak. Köyde o yarışmalar yeniden düzenlenecek. Bu sefer daha güzel kupalar yontacak. Yaşıtlarım büyümüş olacaklar. Yaş olarak beni geçtikleri için onları affedecek. Takla atmada birinci gelen çocuğu daha bir sevecek. En çok onu sevecek. O ağaca o salıncak yine kurulacak. Çocuğu olacak belki. O salıncakta sallayacak veledi. Gök göklüğünden, yaşamak aynı halatlara bağlı düzeninden vazgeçmeyecek. Öğrenecek, insanı insanların çoğaltmadığını. Eksildim sanırken zaten çok olmadığını. Yalnızlığın en başından beri insanın ekmeği aşı olduğunu öğrenecek. Dünya söz verdiği zamana kadar dönecek. Yaşayacak. Yaşlanacak. Uyuyacak uzun süre. Uyanacak.

GİDİLMEMİŞ YERLERİN TÜRKÜSÜ

RÜVEYDA DURMAZ KILIÇ

Necip Tosun'un beşinci öykü kitabı *Gidilmemiş Yerlerin Türküsü* Ketebe Yayınları'ndan çıktı. Kitap, ismiyle hem merakı hem de hüznü esinliyor. Bütünlüklü olarak tüm öykülere baktığımızda yalnızlıklar, yarım kalmışlıklar, pişmanlıklar başka boyutlarda, başka biçimlerde karşımıza çıkıyor. Öykü kişileri farklı dünyalardan olsa da hepsi kederin, acının ve melankolinin girdabında yaşıyorlar. Hiçbir acıda, yoklukta kahr asla yok. Hatta haz veren, var olmayı duyumsatan, anlamlandırmayı derinleştiren, hayatla bir şekilde baş edebilme imkânı veren bir melankoliyle tanışıyoruz. Bu nedenle çoğu öyküde müzik teması güçlü bir şekilde yer alıyor. Çünkü müziğin böyle bir tarafı ve imkânı hep vardır. Bazı türküler, şarkılar canımızı ne kadar yaksa da insan ruhunu dengeleyen hazzı da verirler bize. Belki ağlatır, belki yakar ama en nihayetinde sakinleştirir, içten taşanı yatağına kavuşturur. Bu nedenle iyileştiricidir müzik...

Necip Tosun, bunu farkındalıkla yerinde ve ölçüsünde kullanmıştır. Kitabın ilk öyküsü olan "Veda Şarkısı"nda yazar, insan onurunu zorlayan, muhtaçlığını anlatan çok ağır bir meselede bile, en nihayetinde

kahramanına hak ettiği ümidi, direnci vermiştir. İlk okumaya başladığımızda, dil yeteneğiyle yarattığı empati o kadar başarılı ki, kahramanla birlikte o yataktan çıkamıyoruz, hareket kudretimizi asla geri getiremiyoruz, derin bir kedere boğuluyoruz ama öyle bir yol, öyle bir kapı açıyor ki yazar; "insan daha neyle umutlanabilir, neyle sevinebilir ki" derken, okurunu öyle bir ikna ediyor ki, bu asla bir teselli ya da rıza gösterme hali olmuyor. Bilakis hikmetle, hakikatle bir yol alış oluyor. Yüklerimizden kurtuluyor, var olmanın anlamını keşfe doğru

yol alıyoruz. “Üzülme. Göğre çıkan merdiveni ustalıklarla inşa ettin. Tüm dünyanın gördüğünü en yükseğe çıkıp, her şeyi gördün, geride merak edecek bir şey yok.”

Kitabın başka bir öyküsü olan “Kör Düşler” beni çok etkileyen ikinci öykü. İlkokulda görme yeteneğini kaybeden Ömer’in öyküsü. Hem konu olarak hem de fiziksel farklılık olarak anlamayı zorlaştıran, anlaşılabile ifade etmenin yeterli olamayacağı bir alandan çıkıyor; yani körlükten. Öykünün duygusal gücü zaten çok başarılı ama asıl okuru etkileyen şey; yazarın kör olan insanın duygularını bu kadar iyi kavramış, anlamış olmasıdır. Yazar, ilk öyküde yaptığını burada da yapıyor. Mahrumiyet ya da yokluk gibi olan bir durumu, sanki bir mükâfat, bir hakikat gibi okuruna sunuyor ve en sonunda üzülsek de kahretmiyoruz hatta tatlı bir mizah bile çıkarıyoruz bu acılardan. “Mum gibi sönecek, tanımlayamadığı karanlığın içinde durmaksızın düşecek, sabaha hiç uyanamayacak, hep geceyi yaşayacaktı. Onun başına ne geleceğini bir saniyelik gözlerimizi kapattığımızda anlayabiliyorduk. Çarpa çarpa yürüyecek, tüm dalları kırılacak, sonunda pes edecek, boşluğun ve karanlığın içinde sadece seslere tutunarak var olmaya çalışacaktı. Dışarı çıkarsa bir yerde kaybolacak, yitip gidecekti. Oysa öyle olmadı. Tüm arkadaşlar derin bir yanılgıya uğradık. Ömer kaybolmak, eve çekilmek bir yana her yerdeydi. Oyunda, okulda, sinemada...”

Diğer öykülerde yönetmen, eleştirmen,

ressam, besteci, fotoğrafçı, hikâye anlatıcıları gibi sanatçıların ruh dünyaları, sanatlarının oluşum süreçleri, üretme sancıları anlatılıyor. Koca bir ömrün hasılası, hesaplaşması, tekâmüle ermesi gibi öyküler. Belki yazar, kendi yaşadıklarından ya da tanıklıklarından yol alarak kuruyor öykülerini ama en nihayetinde sanatçının bu kadar içerden konuşması, okurunu daha da yakınlaştırıyor kendine.

Gidilmemiş Yerlerin Türküsü’nde kullanan dilin dengesi, yeterliliği, sade fakat güçlü yapısı öyküleri güzelleştiren en önemli boyutlardan biri. Necip Tosun’un öykü sanatı hakkında yazdığı, kaynak niteliğindeki araştırma, inceleme eserleri kendi öykü yazarlığını da üst bir noktaya taşımakta. Öte yandan yazarın teknik alandaki bilgisi, yetkinliği öykücülüğünde riskler ortaya çıkarabilir, yaratıcılığını da sınırlandırabilir. Fakat yazar bunun çok farkında ve alan bilgisini lehine çevirmekte. Beş öykü kitabı için belirlediği konular, başlıklar ve kurguda ilerleme biçimi teknik bilgi ve yeteneğini gösterirken; kullandığı dil, üslup ve en önemlisi hissettirdikleriyle öykücü ruhu, okuruna hâlâ çok yakın, çok sahici, çok içerden...

Bu nedenle Necip Tosun’un öykülerini okurken, hem “bir öykü nasıl yazılır”ın cevabını alıyoruz hem de zihnimize, kalbimize kelimeleriyle bu denli iyi girmeyi başarmış olan öykücülüğüne minnettar kalıyoruz.

AĞLAYA AĞLAYA ÖLDÜK ANAM BACIM

HATİCE BİLDİRİCİ

“Bence samimiyet tılsımlıdır.” diyor Mustafa Çiftci ve bu tılsımla yazdığı dördüncü öykü kitabı *Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım*’la her türlü okurun gönül dağına kurulmaya bir kez daha talip oluyor.

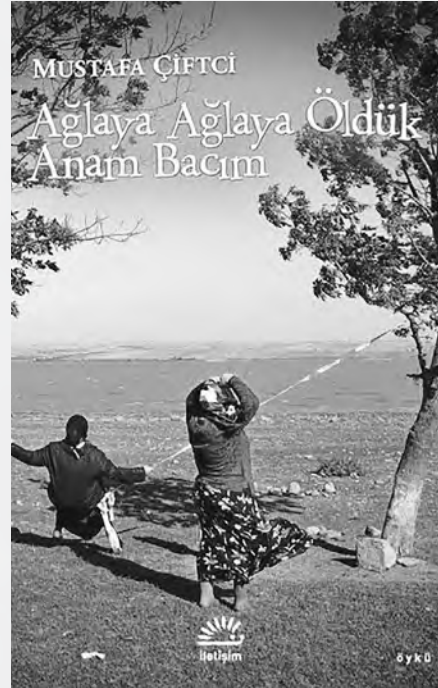
O anlatıyor biz dinliyoruz; sanki so-kağımızdaki bir duvarın üzerine sıralanıp, kahvede bir masanın etrafında ya da bir gece vakti balkonda çekirdek çitleyen üç beş arkadaş oturmuşuz, heyecanla e sonra n’oldu, diyoruz. Dinledikçe de hakaten mi, o zaman sen n’aptın; iyi de nerden duydun ki bunu diye soruları birbirine ekliyoruz. İşte böyle merak atının üstünde seke seke bir çırpıda sonu geliyor kitaptaki on altı kısa öykünün.

Kolay okunan öyküler yazmak istediğini, eğitim ve okuma düzeyi ne olursa olsun herkesin ilgisini çeken hikâyeler anlatmak istediğini sık sık dile getiriyor Mustafa Çiftci. Nitekim bu kitapta on-on bir yaşında bir çocuğun da anlayabileceği, bir entelektüelin de keyifle okuyabileceği basit olayların sessizce derinleştirildiğini görüyoruz. Bu derinleştirme işini öyle hissettirmeden yapıyor ki Çiftci, biz de onunla olanlara şahitlik ediyormuşuz gibi onun yanında bir yerde durduğumuzu hissediyoruz. Bunu nasıl mı yapıyor? Hem anlatıyor hem muhatap alıp bize laf atıyor. “Fikret ile Fattirik” adlı öyküden örnek vereyim: “... öyle iştahla, öyle arsızca dedikodu edilir ki aklın şaşar. Bu dedikodu mekânında ben Fikret’e aşkıttım. Ha bir de sümüklü Fattirik vardı.

Esas adı Fadik ama biz Fattirik diye edilgen çatıda kullanıyorduk ismini. Bak şimdi anlatırken şakalı anlatıyorum. Ama o zaman ya-nıyordum ... (s. 29) Ya da bizim varlığımızı gözettüğünü sanki biz soruyormuşuz gibi şöyle cevapladığından anlıyoruz: “Benim adımı sormayın derim ya, laf yarım kalacak. Benim adım da Mehmet.” (s.61)

Bu örneklerde de görüldüğü gibi bizimle konuşan biri var öykülerde. İşte bu biri, genellikle genç bir adam. Hep aynı kişi olmadığını anladığımız genç adamlar, bizi çocukluklarına ya da ilk gençliklerine doğru çağırıyorlar. Sonra da kendi başlarına geleni ya da yakınlarında olan bir olayı anlatıyorlar.

Çoğunlukla “ben” dilinin kullanıldığı, içtenliğin hâkim olduğu öykülerin mekânı ilk üç öykü kitabında olduğu gibi taşra. Ancak, zaman zaman sıkıntı kelimesiyle

yan yana anılan kasabayı değil; hüznün neşeyle kol kola gezdiği kanlı canlı bir dünyayı anlatıyor Çiftci. Sanki taşra, Mustafa Çiftci'yi büyütmemiş de Mustafa Çiftci taşrayı büyütüyor, hepimizde bir Yozgat sevdası...

Aile bağları, arkadaşlık hukuku, vefa ve merhamet öykülerin temalarından bazıları. Bu temaların yanında modern zamanların getirdiği dönüşümün, tersine bir dip akıntı olarak öykülerde kendini hissettirdiğini de ifade etmek isterim. Büyük şehirle kurulan gerilimli bağ, Almanya'dan gelen akrabalar, videokasetlerin şanınin yürüdüğü günler olağan akış içinde bir dönüşümün çağlmasıyla öykülere konu oluyor.

Öykülerin diğer bir belirleyici özelliği, anlatılan olayın ve kahramanın geldiği son durum hakkında okuyucunun bir paragrafla bilgilendirilmesi. Masalların sonunda yer alan üç elma bölümündeki gibi meselelerin toparlandığı, açıkta hiçbir şeyin kalmadığı, iplerin ucunun ve olayların genellikle iyiye, güzele bağlandığı bir son bölüm var. Hatta öykülerden on tanesinde "Aradan geçti bir zaman..." ya da "Şimdi..." diye başlayan bu bölüm üç yıldızla metnin ana gövdesinden ayrılıyor. Böylece öyküler genellikle bizim kervetine çıktığımız, pek iyi olmuş dediğimiz bir nihayete eriyor.

Güçlü gözlemlerin, hissiyatı ön plana çıkararak öyküye dönüştüğü bu metinlerde kurgunun kendi iç şartlarına sadık kalındığını rahatlıkla söyleyebilirim. Şimdi bu da nereden çıktı, dedirtmeyen ama hayret duygusunu da okuruna sürekli yaşatan bu tutarlı ve sade anlatım, Çiftci'nin üslubunun en belirgin özelliği olarak dördüncü kez okuruna ulaşıyor.

Mustafa Çiftci bir söyleşisinde *okumanın; her şeyden önce hissetmek için olduğunu, daha narin daha hassas bir kalbimiz olsun, rikkat sahibi bir insan ve dolayısıyla iyi bir kul olalım diye okumamız gerektiğini; yazdıklarının da böyle bir okumayı getirmesini umduğunu* söylüyor. Keza bu sayfalar da kendisi ile yapılan bir önceki söyleşide "*İdeolojik körlükle kaleme alınmış roman ve hikâyeler üzerinden kendine anlam devşirecek kişiye acırım.*" diyor ve öykülerinin de büyük anlam arayışlarına değil; incelmış insani hasletlere hizmet ettiğini ima ediyor.

Samimi öykülerle yeni insanlar tanıyıp, insan olmanın çeşit çeşit halleriyle hemhal olup günümü güzel eyleyeyim, içim ınsın, gönlüm yumuşasın diyorsanız *Ağlaya Ağlaya Öldük Anam Bacım* orada sizi bekliyor.

KURMACANIN DOĞASINI ANLAMAK

ALİ NECİP ERDOĞAN

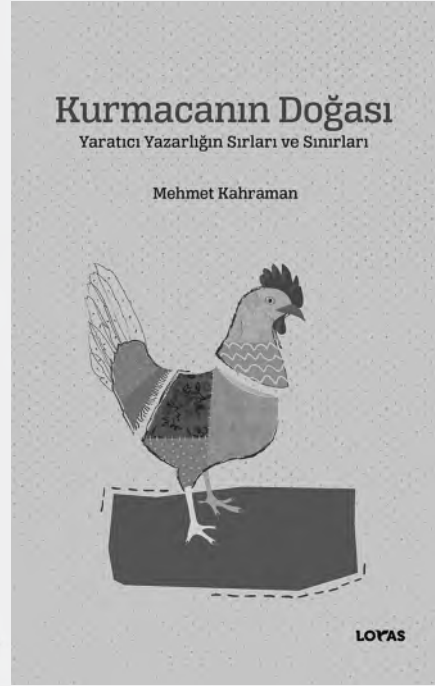
Dört öykü kitabı yayımlayan öykücü Mehmet Kahraman, öykü tecrübelerini 2021 Ekim ayında Loras Kitaptan çıkan *Kurmacanın Doğası*'nda okuyucuyla paylaştı. Kitabın alt başlığı *Yaratıcı Yazarlığın Sırları ve Sınırları*. Kitap, giriş yazısından sonra iki bölümden oluşuyor: 1. Yaratıcılığın Doğası, 2. Kurmacanın Doğası. Bir de dört başlıkta toplanan Ekler bölümü var.

Kurmacanın Doğası iki gönderme yapıyor. İlki, kurulacak parçaların biraradalığının doğası; ikincisi, sözün (anlatının) doğası. Birincisi parçaların biraraya gelme biçimlerine; ikincisi de anlatıya vurgu ya-

pıyor, çünkü önce tasarım sonra inşa gelir, diyor. Parçaları bir araya getirmek zihinde bir tasarım yapmayı gerektirir. Tasarım, “şimdi” ile “belleği” birlikte çalıştıran zihinsel bir işlemdir. Yaratıcı yazarlığın temelinde işte bu “bellek, yani geçmiş, şimdi ve gelecek” vardır. Zihin, bilgi birikimini, görsel hafızayı, sistematik bilgiyi kullanarak bir parçanın hangi parça ya da parçalarla bağ kuracağını, kimin ne ile ve nasıl ilintilendirileceğini görür ve bunlarla bir “gerçeklik” yaratır. Tıpkı izlediğimiz bir filmi ya da şahit olduğumuz bir olayı yorumlamak gibi.

Zihinde oluşan parçaların arasındaki bağ henüz çok gevsektir, bu yüzden sürekli olarak kopar ve yeniden bağlanır. Öğrenilen her bilgi, karşılaşılan her olay, dinlenen her kişi, izlenen her film bu bağı sürekli koparır ve yeniden kurar. Yaratılan bu gerçeklik henüz yazarın zihnindedir, açığa çıkmayı (yazılmayı/anlatılmayı) beklemektedir. Yani bu tasavvur, yaratıcı yazarlık bakımından, seçilen konu merkeze alınarak hem şimdinin hem de bellekteki görüntü ve bilgilerin yeniden okunmasıyla oluşturulmuştur. Böylelikle tasavvur zihinde oluşturulmakla hem düşüncenin hem de duygunun ürünüdür. Yazar zihnindeki okumayı kâğıda aktarmaya başladığında, ikinci bölüme geçmiş olur: anlatının doğasına.

İkinci bölümde kurgu, anlatıcının seçimi, bakış açısı, karakterleri oluşturmak, olay örgüsünün akışı, dilin kullanımı, estetik duyuş ve biçimsel yapı gibi teknik unsurlar devreye girer. Yazar burada teknik unsurları örnekleriyle birlikte akıcı bir dille açıklamış. Kurgunun ne olduğu ve kurmacanın nasıl işlediği belirlendikten sonra anlatıcının “kendi bakışından” gördüklerini

nasıl anlattığı, hangi yollara baş vurduğu sıralanmış. Karakter oluşturma zorlukları ve incelikleri sonra da olay örgüsü ve olay örgüsüyle birlikte dilin kullanılma biçimi ortaya konulmuş.

Mehmet Kahraman *Kurmacanın Doğası*’nda etkileyici sorular sorarak kurmacayla ilgili kavramlara pratik, anlaşılır açıklamalar getirmiş ve öykünün işleyişini adım adım göstermiş. Mesela “Sanata neden ihtiyaç duyarız?” sorusuyla, öyküyü hem edebî metin olarak hem de bir sanat olarak “ihtiyaç”la ilintilendirmiş, yazma ihtiyacının nereden kaynaklandığının anlaşılması bakımından bu sorunun her yazar ya da yazar adayı tarafından cevaplanması gerektiğinin altını çizmiştir. “İhtiyaç” kavramı kitap boyunca tüm okuma sürecini tepeden gözetleyen bir göz gibi duruyor ve her soruda her açıklamada okuyucuya rehberlik ediyor; her tanımlamada yeniden işler-

lik kazanıyor. “İhtiyacın” kurmacanın araçsallaşmasına nasıl hizmet ettiği örneklerle gösteriliyor ve hem sanatçı/yazar hem izleyici/okuyucu açısından değerlendiriliyor. Sanatçı hangi ihtiyaca binaen eser üretmiş ve izleyici hangi ihtiyacını karşılamak üzere o esere yönelmiş ve talep etmiş? Sanatçı kendisiyle, eseri üzerinden yüzleşirken; izleyici de eser üzerinden kendini görme imkânını nasıl bulmuş? Sanatçı kendi konfor alanını yıkarken (yaratım), izleyici kendi güvenli alanını sorgular hale geliyor. “... sanatçı, hayal gücünün ve deneyiminin zenginliğiyle başkalarının göremediğini görür, duymadığını duyar ve bunları sanatına aktarır.” (s.21).

“Kurmacada bizi büyüleyen şey nedir?” diye sorar Kahraman. Bu soruya “kurgu” kavramı üzerinden bir açıklama getirir. Kurgu parçaları bir araya getirerek kurmayı, onları düzenlemeyi ifade eder. Giriş bölümünde ifade edildiği üzere etkinin, parçaların kendi başınalıklarından değil diğer parçalarla birleşerek oluşturdukları biraradalıktan doğmasıdır. Parçaların biraradalığında, hem bir araya gelme biçimleri hem de oluşan akışın oluşturduğu cazibe okuyucuyu büyüleyerek içine çeker. Bu çekilme aklın ve dikkatin, parçaların birbirini akılcı ve tutarlı bir şekilde takip etmesine yönelerek okuyucunun/ izleyicinin “şimdi”den” koparak kendisini bu akışa kaptırmasıyla cereyan eder.

Öykü karakterinin bu akışta, başına gelenlere tepki verme biçimi de karakteri belirlemekte ve inşaa etmektedir. Okuyucu da bu karakter üzerinden kendi konumunu ve durumunu sorgular. Yazar karakteri inşaa ederken olay akışına yani karakterin

başına gelenlere nasıl tepki vereceğine karar verir. Kahraman Türk ve dünya edebiyatındaki önemli karakterler üzerinden hem karakter analizi hem de karakter inşasını örnekleyerek açıklarken günümüz edebiyatında neden bu denli güçlü karakterlerin çıkarılmadığının da sebeplerini sorguluyor.

“Dilin İmkânları”nda, dilin imgeselliği ve imgenin ne olduğu, neyi temsil ettiği açıklanmış. “Edebi metinlerde kullanılan dil, bir şeyin aslını değil temsilini gösterir.” (s.99). Bilgi insandan ayrıştığından beri düşünce ikiye ayrılmıştır: soyut/kavramsal düşünce ve metaforik düşünce. Dil, bir şeyin aslı değil temsildir ve işin içine temsil girerse dil söz sanatları üretir. Böylelikle metaforik (mecazi) düşünme başlar. Çünkü halk masalları, kıssalar, meseller, menkıbeler hikmetin aktarılması için üretilen sanatlı söyleyişlerdir ve hakikati temsiller yoluyla anlatırlar, bu da okuyucunun/dinleyicinin olay üzerine düşünmesine sebep olur. Kullanılan dil, okuyucunun düşünme şeklini de belirleyecektir.

“Estetik Duyuş ve Biçimsel Arayışlar” başlığıyla yazarın dünyayı anlama ve yorumlama biçimi örneklenmiş, yazma nedeni ile biçimlerden birini tercih etme nedeni arasında nedensellik olmadığı, roman, öykü ya da şiiri tercih etmenin illa da açıklanması gerektiği, yazarın hangisinde imkân bulduysa oradan devam etmesi; önemli edebiyatçıların da bunu salık verdiği belirtilmiş ve tüm süreç doyurucu açıklamalarla aktarılmış. Kitap, yazar adaylarına rehberlik etmesi bakımından da oldukça önemli bir işleve sahiptir.

Mehmet Kahraman öykü yazma dene-

yimini sistematik, akıcı, anlaşılır ve etki-leyici bir üslupla anlatmış ve yazarla yazı (sanatla sanatçı) arasındaki ilişkiye dair birçok soruyu hem sormuş hem de cevaplamıştır. Okuyucular olarak aklımızı meşgul eden, yazarı bulup da sormadığımız soruların da cevabını vermiş Kahraman.

HİÇBİR ÖZELLİĞİ OLMAYAN ADAMIN HİKÂYESİ

MÜZEYYEN ÇELİK

Enes Can'ın *Hiçbir Özelliği Olmayan Adamın Hikâyesi* adlı kitabı geçtiğimiz aylarda Eşik Yayınlarından çıktı.

Enes Can hikâyelerini dergilerde yayınlamadan kitap çıkarmayı tercih etmiş. Kitabında on bir hikâye yer alıyor.

Dil ve üslupta hiç özentiyeye kaçmadan içtenlikle oluşturmuş metinlerini. Bu içtenlik de akıcılığı beraberinde getirmiş. Hiç tökezlemeden metnin içine girebiliyorsunuz. Artistik denemeler, yoğun lirizm, kelime oyunları hikâyelerde kendine yer bulamamış. Türkçeyi tertemiz kendi edasıyla kullanmayı tercih etmiş.

Hikâyeler taşrada geçiyor. Taşranın kendine has maceraları, yalnızlığı, derinliği ve çeşit çeşit insanı hikâyelerin beslenme noktası olmuş.

Enes Can iyi bir gözlemci. Daha dar daha bohem mekânlarda eşyayı ve insanı gözlemlemiş ve bu gözlemlerini kendi bakış açısıyla okuyucusuna aktarmış. Tertemiz, basit ama derin bir yanı var hikâyelerinin. Emektar sobadan, geçim sıkıntısı çekenlere, özendiği alınmamış çocuklardan kocası sürgün edilmiş kadınlara, uzun yol şoförlerine,

çocuk sahibi olamayan çiftlere kadar geniş yelpazede bir kişi kadrosu var hikâyelerin.

Şehrin sesleri Enes Can hikâyesinde kendisine yer bulmuş. Rüzgârın uğultusundan, otobüs kartı basma seslerine kadar her ses arka planda kulağımıza çalınıyor.

Duygusalılık da bu hikâyelerin önemli bir yanı. Duygulara hitap etmeyen tek bir hikâye bulunmuyor. Yazarın hayata bakışındaki incelik duygusal anlatımlarda kendini göstermiş. Yazar, duygusal anlatımda hızla derinleşebiliyor.

Hikâyelerde baba figürünün de önemli bir yeri var. Baba sığınılacak bir liman, örnek alınacak bir şahsiyet, geçim derdiyle boğuşan bir çilekeş olarak bulunuyor. Geçim derdi meselesi baba üzerinden ve yüksek özentili çocuklar üzerinden işlenmiş. Baba daima bir mücadele içindedir ve hasta babalar da kendilerine hikâyelerde yer bulurlar. Babanın

hastalığı bütün aileyi çaresiz bırakır ve bu acı etrafında herkes birleşir.

Çay ocakları, şehrin eski mahalleleri Enes Can hikâyesinin arka planları ve bazen de ana mekânları olarak karşımıza çıkıyor. Şehrin şatafatından ve kalabalığından oralara kaçmış ve hikâyenin asıl oralarda olduğunu hikâyelerinde okuyucusuna göstermiş.

Ara ara da yazar hikâyeden koparak kendini denemeye kaptırmış. Deneme kısımları kahramanın düşüncelerini ifade edişi şeklinde ortaya çıksa da zaman zaman fazla uzaması dikkati çekiyor.

Vefalı evlilikler de özellikle üzerinde durulan konulardan biri. Aileye, evlilik hayatına kutsal bir pencereden bakmak istiyor yazar. Modern dünyanın aksine büyük bir de değer biçiyor. Kaybolmaması gereken değerler arasında âdeta aile hayatını ilk sıraya koyuyor. Hikâyelerin çoğunda ana unsur olarak ortadayken bazı hikâyelerde de fon olarak aile olma vurgulanmış.

Mülteci sorunlarına bigâne kalınmamış. Toplumun ve dünyanın kanayan yaralarına yüzünü çevirmemiş. Aç, evsiz, vatansız insanlar; ölen çocuklar yoğun bir duygusallıkla ele alınmış. Okuyucunun gözleri acıları görsün ve kulakları acı çıkışlıkları işitsin istemiş.

Modernizm karşısında kaybedilen değerler, aile hayatı, bozulan ilişkiler, geçim derdi ve yalnızlık, esnaf sorunları gibi geniş yelpazeli konuların insan ekseninde ele alındığı bir ilk kitap olarak *Hiçbir Özel-liği Olmayan Adamın Hikâyesi* içten bir ilk kitap olarak edebiyatımızdaki yerini aldı.

MÜZEYYEN ÇELİK'İN "BÜTÜN AĞIRLIKLARI" ÖYKÜDEN YANA

VURAL KAYA

Müzeyyen Çelik'in üçüncü öykü kitabı *Bütün Ağırlıklarım*, Hece Yayınlarından çıktı.

Üçüncü öykü kitabıyla başarılı öykü yürüyüşüne bir yeni çita daha ekleyerek devam ediyor Çelik. Sırlı, sırda kadem basmış kişiler ve karakterlerle dolu değil öyküleri ve fakat sıradan olanın yanı başımızda belirmesini doğallıkla öyküye aktarıyor ve öyle ilerliyor. Kurmacayı baştan hesaba dâhil etmiyor. Dil oyunlarını ayarlı bir ölçüde ve kelimelerle edebî sanatlar üzerinden aşırıya kaçacak bir mesafede konumlandırmamış anlatısını. Anlattıklarının önemli ve değerli olduğunun farkında ve sıradan karakterleri sıra dışı olaylarla çarpıştırmak gibi bir uçlaştırmaya da izin vermiyor. Sanatçı elbette bazen bunları iyi kotarabilirse gerçekleştirebilir fakat Müzeyyen bu nevi yönsemelere yaklaşmadan hikâyesini anlatıyor okuruna. Örneğin *Omzumda Biri* kitabında ve daha önceki kitabı olan *Kamu Baş Rüyacısı* kitabında bazen öykülerin sıkı metinler yazma gayretiyle okurunu gözettiği kimi anlatılar bu kitabında pek yer bulmuyor, bulamıyor. Bu kötü bir durum değil elbette. Aslında daha kolay söyleyişi olan metinlere de gidebilirim, yahut karakterler öykü anlatımında zor ve karmaşıklılaşsa da ben yine de o karmaşık halleri sıradan karakterlermiş gibi anlatırım, demeye mi getiriyor acaba? Bunu düşündüm doğrusu son kitabındaki metinlerin genel havasını göz önünde bulundurunca.

Çelik, öykülerinin genelinde hayatın

kendi iç sesinden, kendiliğinden doğup gelen şeyleri ele almakla işe başlıyor. Gücünü buradan alıyor, diyerek bir kısıtlama bir çerçeveleme eylemine girişmek istemiyorum elbette. Genel oluşu, öykü doku- nuşu olan buluşları ve işçilikle metne dönüştürüşü bu kabildir diyebilirim. Sade bir anlatımla yahut bazen sadeliğin imkânla- rıyla sanatsallığın ağırlaştırılmak istendiği anlatımlar birbirini ezmeden birbirine çok büyük yüksek sesle bağırmadan ilerliyor. Metinler arasında, öyküden öyküye geçerken de bunun nasıl bir kolay ve sağlam geçişli bir dizge içerisinde durduğunu görebilmekteyiz.

Çelik, ele aldığı metinleri öyküye dönüştürme sırasında verimli bir alan gibi değerlendirerek olay yahut karakterlerin işlenişini çoğaltmaktan bile isteye kaçınıyor. Bu bazen iyi bazen de dezavantaj doğurabiliyor. Çünkü kimi öykülerin biraz da çoğaltması gerekliliği ortadadır. Çoğaltıma kaçmamak bazı öykülerini sıkıcılıktan kurtarıırken bazılarındaysa keşke metin bir miktar daha ilerleseydi yahut anlatı esnasında şurası daha da geniş verilebilseydi hissi, izlenimi uyandırmıyor değil okurda.

Müzeyyen Çelik'in genelde ele aldığı, işlediği konular yakın aile, çocuk, akrabalık ve komşuluk gibi şeylerin olayla örülü birer metne yani öyküye dönüştürülmesiyle elde edilmektedir. Hayatın içinden aktarıyor bize insan tiplerini; hem de yakın bulduğumuz insan tipleri, topluluk tipleri üzerinde duruyor. Eski hayatlar da yeni hayatlar da... İncinmişlik hikâyeleri daha bir ağır basmakla birlikte ilişkilerin kırılma noktalarına parmak basıyor, yer yer olumsuz gibi görünen insan ilişkilerinin

ortaya serilişinde de aslında anlatıcı ustalığıyla kötülüğün ve ye'sin dışta tutulması gerektiğini imliyor. Buraya çektiği dikkatin önemli, ayrıcalıklı olduğunu düşünüyorum.

Örneğin Üzgünlük adlı öyküsünün sonundan bir kesit alalım buraya:

"Nereye gideceğini, kime yüz süreceğini bilemeyen kadın ağladı, ağladı, ağladı, kendi kendine söylendi günlerce. Bir süre rapor aldı. Rapor süresi bitince işine döndü. Mahkeme sürecini avukat takip etti. Eşyalarını spotçulara sattı. Kendisine eşyalı bir apart tuttu. Hayat devam edecekti.

Sadece artık çok konuşuyordu, sürekli anlatıyordu. Anlatmasa ölürdü. Anlattıkça acılarını sağlıyordu. Öyle de oldu."s.13

Bu kesitte de anlatıldığı üzere, yukarıda işaret ettiğimiz sıradan insan ilişkilerinin rahatça, kolaylıkla söylenişini görebiliyoruz. Metni zorlamıyor, gereksiz çoğaltma yok ve yerli yerinde bir öykü bitişi. Sanat-

kârca bir tutumun izleri de görülebiliyor.

Çelik'in yaşanmışlıklardan kopup gelen, samimi bir dili var ayrıca. Sosyal gerçekçiliğin bu nevi anlatılışını da böylece okumuş, tepeden tırnağa bir dokunuşla hissetmiş oluyoruz.

"Balık Pul Kılçık" öyküsünün her zerresi insanın kalbine dokunan bir aile anlatısı... Zor zamanların geçmek bilmediği, yoksullukla, yoksunlukla sınanan bir ailenin trajik anlatısı. Anlatıcı yani yazar kendisini mi anlatıyor yoksa ben diliyle bir anlatının sahiplenicisi mi olmak istemiştir bilinmez ve fakat güzel, sağlam bir anlatı işte. Bu çarpıcı ve etkileyici öyküde esasında anne anlatılıyor, yoksulluk anne üzerinden anlatıldıkça anlatılıyor ve asıl babaya, yoksulluğun bütün ağırlığını çeken babaya kısaca değinivermekle de baba anlatılıyor doğrusu. Ailenin genel ahvalinden kısaca zikredilen kocaman bir baba anekdotu çıkıyor karşımıza.

"Şu çocuklar bundan başka balık görmediler. Kılçık ayıklamaktan, pul temizlemekten yoruldum, bari onca emeğe karnımız doysa. Alma daha iyi!

Porsuk'tan tutuyor bunları bizim işyerindeki Rahmi. Ucuza da verince aliverdim.

Alma adam, alma! Yiyemiyor çocuklar. Başka balık al, kılçığı az olanlardan al. Oğlanın boğazına takıldı, öleyazdı ya çocuk.

Zor çıkardık boğazından. Daha niye ayısından alıyorsun?

Rahmi ucuza veriyor. Kılçıksız balıklar ateş pahası ki." s. 20

**

Çelik'in bir başka öykü oluşturma biçimlerinden birinin tipik örneği de "Beşinci

Kat" öyküsüdür. Burada şiirdeki yığma tekniği benzeri bir öykü dizme şekli var. Ve fakat bu nevi oluşturma bazen şiirsel bir anlatıma yaklaşmadığında daha nitelikli bir metne dönüşmekle birlikte bu metinde bir miktar tuzunun ve biberinin eksikliğine sebep olmuş mudur acaba, diye düşündüm doğrusu. Bu tür metinlerde yığmalarla ilerlemenin galiba ince bir sakıncası da bu, diyebiliriz.

**

"Bütün Ağırlıklarım" adlı öykünün başlığa konuk olması, başköşeye buyur edilmesi yerli yerinde bir bakış olmuş. "Bütün Ağırlıklarım"da anlatılan trajik öykünün tadında bir miktar da Vüsat O. Bener'in Havva adlı öyküsünün tadını aldım, diyebilirim. Dışlanmış, ezilmiş, insan yerine konulmamış bir kadının öyküsü "Bütün Ağırlıklarım". Anlatı gücü yüksek bir aile trajedisi, desek sanırım öykünün kıymetine bir halel getirmemiş oluruz. Olayın sonlanışı bağlamında bir hiççilik zorunlu bir yokluk vurgusu ve münteher bir kadının iç halleri anlatılsa da benzer olayların ve öykülerin hayatın akan damarları içerisinde de dolaştığını hep biliriz.

Ali Karaçalı'nın Çelik'in öyküsü hakkında söylediği şu ifadelerin altını katılarak çizmek de boynumuzun borcudur:

"Müzeyyen Çelik'in öykülerinin asıl gücü, hayatı kendi doğallığı, yalınlığı ve derinliği içinde yakalaması ve dili kendi olağan akışı içerisinde kuşatarak aktarmasından geliyor. Anlatımdaki ritim, yalınlık, duruluk ve dobra söyleyiş okuyucuyu hemen teslim alıp olaya dahil ediyor."

**

Ayrıca, Çelik'in şiir sınırlarını zorladığı

kimi anlatıların yer aldığı öykü parçalarını özel olarak incelediğinizde de karşınıza şairane bir deyiş, söyleyiş, aktarma gücü imgeci bir tavır görüyoruz. Örneğin “Etek” adlı öyküde bu hazzı, bu kadı almak mümkün... Bu Çelik’in ileri düzeyde bir anlatı kabiliyetini de ortaya koymaktadır kanaatimce:

“Benim annem upuzun bir etektir. Bazen çiçekli, bazen çizgili, bazen siyah, bazen benim bilmediğim renklerde bir etek. Ben o eteğin uçlarında büyüdüm. Ayaklarına dolana dolana, bacaklarına sarıla sarıla, ağlaya ağlaya, eteği nerde görürsem koşarım.”

Beni kucağına al, bana sarıl, benimle oyna, benimle uyu, benimle ye, benimle hastalan demek istiyordum ama hep ağılıyordum. Durmadan ağılıyordum.” s.39

**

Müzeyyen Çelik’in en çok göz önüne almamızı salık verdiği şey sınıfçı bir olay ya da insan karakterleri topluluğuna tevessül etmemesidir. Kimi anlatıcıların kendi sınıflarından kaynaklı derin kompleksleri olabiliyor ve bu kompleksleri de zaman zaman metinlerine yansıyabiliyor. Çelik, metinleriyle barışık olduğu kadar kendisiyle, yaşamıyla, diliyle ve duygularıyla da barışık...

Çelik, öykülerinde yer ve mekân olarak tenakuz yaşamıyor; bu iyi. Titizlikle ele alıyor metinlerini diri tutmak için, sağlam bir gözden geçirmeyi başarılı biçimde gerçekleştiriyor. Okuru yorumlamaya, sorgulamaya, düşünmeye sevk edişi sıcaklık ve metnin içeriğine okurun girebilmesi oldukça değerlidir. Okuruna katkı sunmayı başarabilmiş yazarların ilerlemesi ve kendi değerlerine katkı sunmaları daha sıkı ve

sağlam olabilmektedir. Bu aynı zamanda Çelik’e yüklenmiş büyük sorumluluk ve ağırlık getirir. Bütün ağırlıkların böyle olması ne ki güç verir.

Çelik’in bundan sonraki ilerleme aşaması ustalığa doğru atılmış adımlar bütünü olacaktır. Böyle umut ediyorum. Başarı grafiğinin giderek yükselebileceğine ve sağlam öykü metinleriyle daha sık okurunu selamlayacağına bence okurun da umut etmesi gerek.

GRAFEN BULUT; HÜZÜN YAHUTTAN KAR YAĞIYOR DAĞLARA KADAR BULUT

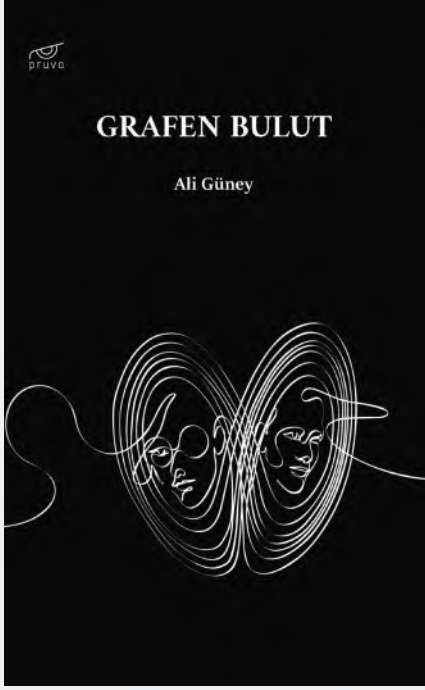
VURAL KAYA

“Hikâyeler vicdan inşa ederler.”

Grafen Bulut, Ali Güney’in ilk öykü kitabı. Epigrafta okuduğunuz alıntı, “Protonun Yüğü” öyküsünden. İlk kitapları hep merakla, büyük bir çarpıcılık bekleyerek okuduğumu söyleyebilirim. Okur, özellikle ilk kitaptan alacağı tadı, lezzeti daha müheyya bekler, beklemenin anlamıyla kitaptan alacağı hazzı birleştirenlerle birlikte anar. Anmalı da.

“Protonun Yüğü”nden bahis açtık madem; kısa bir pasajı burada aktarmak istiyorum:

“Bütün hikâyeler anlatılmayı bekler. Anlatılmayı beklemeyen hikâyeler var mıdır peki? Türkçe öğretmenim olmadığını söyledi dinlemekten büyük keyif aldığım davudi sesiyle şiir okuduğu derslerinde. Bence var ama... Anlatılmaması gereken... Hikâyeler... Unutulması gereken... Bu gerekliliği kimin

belirlediğini soruyor mu öğretmenim? Vicdanımızın diyoruz. Hikâyeler vicdana inşa ederler”

Güney’in dil ve anlatım sadeliği, sözü dolandırmadan ve göndermeleri, imgesel çıkarımlarla besleyerek ortaya koyması pek dikkatimi çekti. Kimi zaman öykü okurken insanın bu kısa öyküyü neden bu kadar uzattın, diye bir iç sesle sorular sorarak metne devam edişini kendi hislerimin tekrarı çerçevesinde diğer okurlarda da zühür ettiğine inanıyorum. Okurun bir çırpıda okunabilir, anlaşılabilir ve dilin akıp gitmesini de önemseydiğini, sular seller gibi akıp gitmekte olan bir metne kendi ruhunu, kalbini bağlaması gerektiğinin gerekliliğini az da olsa biliyorum.

Grafen Bulut’un ilk öyküsü “Hüzün Yahut” bir dayı imgelemi üzerinden ilerliyor ve çocukluk temasını yazarın ben diline

dönüştürerek söylediği kahramanının aklında ve vicdanında arıyor. Hakeza okuru da peşinden sürükleyerek bizim de bu incelikli çizgide bir arayışta bulunuşumuzu salık veriyor. Çarpıcı, sade, imgeselliği de aksatmayan “Hüzün Yahut”un öykü lezzeti unutulmaz bir kıvamdadır. Ayrıca çocukluk metaforunu da okurun vicdanında, dimağında sorgulatan bir öykü, hisli bir öykü yani...

Elbette kitaptaki diğer öykülerde de Ali Güney’in ses gösterisini, dil renginin ne olup olmayacağını ve iddiasının ne olduğunu izlenimleme imkânı buluyoruz. Öykü teması olarak da zengin bir kitapla karşı karşıya olduğumuzu belirtiyim. Ben kitabın ilk öyküsünü sadece bir örnek olarak dile getirdim.

“Şehrin kılcallarını merak ediyorsunuz. Bir zamanlar şehirleri gezerken, böyle bakmazdınız. Hatırlıyorsunuz. Oysa şimdi, belki yaşlılık belki gördüklerinizi bir daha görme-yecek olma hissi, gözlerinizi almadan bakıyorsunuz. Türlü yeşilliklerin azaldığını yol ortalarına dikilen rengârenk çiçeklerle geçiştirdiğinizi düşünüyor, bu şehrin rüzgârlarını arıyorsunuz. İkinci saatlerinde şöyle yudum bir şey içmek için gölgelik bir yerde teninize değen o rüzgâr... Yaşıyorum dedirtten hani... Bu hissin yok olmasından korkuyorsunuz. Ama en çok da her şey yolunda gidiyor rolünüzden. Bu rol size verileli ne kadar oldu diye soruyorsunuz kendinize? İlk maaş mı?”

**

Grafen Bulut’ta, dikkatimi çeken bir husus da, “Öykü Bilim Kurumu”. Kitabın sonuna doğru okura açıklanan bu kurum, ülkedeki öykü yazımına ilişkin kuralları belirlemesi, işleyişi, yazarları yapay zekâ ile buluşturması ile dikkat çekiyor. Yine, tramvaylarda yer alan öykü makineleri

için yazarlık başvurusu yapan gençler, bilim ödülü alırken bir göçmen olduğunu hatırlayan fizikçiler... Sadeliğin zirvesinde bir anlatının peşinde olduğunu hissettiren yazarın, yaşamı ıskalamaktan tedirgin öykü kişilerinin, bu denli “tuhaf alanlarda” karşımıza çıkması, edebiyatımızın “taşrada veya kentte bunalan” öykü atmosfer değişiminin de önemli bir habercisi.

“Basit bir çalışma sistemi var aslında. Yazar adayı metnini şirkete yolluyor. Biz metne dair genel bir değerlendirme yapıyor, harf sayılarını belirleyip, isterlerse ücreti karşılığında düzenleyip gönderiyoruz. Metin öykü mü, kısa öykü mü, novella mı harf sayısından hareketle bir rapor sunuyoruz. Bu rapor doğrultusunda metinlerini dergilere gönderiyorlar. Dergilerde yayımlanan türe göre ise “Öykü Bilim Kurumu’na başvuru yapıyor teşvik almak için.”

Ali Güney, öyküsünün serüvenini bundan sonraki dönemlerinde de daha iyi daha izleyebilecek ve öyküdeki ilerlemelerini daha net görebileceğiz. Denediği yenilikler, öyküsünü giderek sağlamlaştırabileceği ve çıkışının gerisinde kalmayacağı öngörüsünde bulunma hissi verdi bana. Ali Güney, diyebiliriz ki bundan sonraki öykü yolculuğunda bizi daha farklı metinlerle karşılayacak, kurgu işçiliğini ileri bir seviyeye taşıyacaktır. Dilindeki rahat ve kolay söyleyiş ile geniş konu yelpazesıyla okurunu şaşırtan metinler arasında bir yerde konumlandırılmış şimdilik öykülerini. Bu durum ilk kitap için kolay göğüslenebilecek mahiyettedir. İlk kitabın ardından, oluşturduğu yazı ev-

renini okur için daha anlamlı getirebilmek için bir sonraki aşamada daha derinlikli, oyumlu metinlere işte tam da bu raddeden sonra geçiş yapabilecektir. Öykü içerisinde daha sağlam ve ikna edici geçişlerle bir sonraki kitabında bizi iyi ağırlayacağını bize bir ödev olarak temin edebilir, kanısındayım.

Ali Güney’i özellikle bu ilk çıkışında, her yönüyle tebrik etmeli: Günümüz öyküsü ve özellikle de genç öykücülerin sıklıkla sokulduğu tehlikeli alana yani şiirselliğe çok sınırda duran öyküdeki metaforik yüklemenin dozunu kaçırma sorunsalından kendini geri çekebilmiş görünmektedir.

**

Güney, *Grafen Bulut*’tan sonrasına çok keskin gözle bakmalı. Yazarın, sağlam öyküyle kuracağı soylu akrabalığın bundan sonrası oluşturacağı metinlerden bize bir işaret, bir ipucu vereceği hususunu önemsiyoruz. İlk kitap hissettiriyor ki, bunu hem başaracak hem de okurda bırakacağı öykü lezzetini arttıracak yazma bilincine fazlasıyla sahip bir yazarla karşı karşıyayız. Genç öykücülerin iyi çıkışlarını iyi ilerlemelerle süslemeleri muhtemel bir iyi niyet beklentisi olarak kalmamalı. Öykü dilinin inşasında geleceğe umutla bakması gerektiğini ilk eserinden edindiğimiz hissiyat ve izlenim neticesinde başarılı bir ilk kitapla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Bir ilk eser olan *Grafen Bulut*’un ardından ikinci dosyasını merakla beklemeyi göze almam gerekir sanırım. Gözümüz öyküsündedir; daha doğrusu gözümüz üzerindedir...

GERÇEKTEN GERÇEĞİ YANSITMAMAKTADIR

MEHTAP GÜL

2021'in son ayında İz Yayınları'ndan çıkan *Gerçekten Gerçeği Yansıtmamaktadır*, Osman Cihangir'in üçüncü öykü kitabı.

Farklı tekniklerin denendiği on bir öyküden oluşan kitapta ilk göze çarpan şey fantastik kurgu oluyor. Fantastik edebiyatın sınırı üzerine, bir öyküde geçen olayların doğal mı yoksa doğaüstü mü olduğuna cevap veremediğimiz yerden başlar, der Todorov. Form itibarıyla özünde bir kandır-maca taşısa da iki taraflı kabulde en başta yapılan kurmaca anlaşması gereği okur olarak gerçekten gerçeği yansıtmayan bu evrene girmeye teşneyizdir. Kitapta, gerçekten kasıtlı olarak kurtarma istencinin olduğu fantastik kurgular kendi doğası

icabı karakter, zaman ve mekân açısından gerçeklik kaygısı taşıyor. Sözelimi "Makul Sınırlar" öyküsünde anlatıcının elindeki leke her kimle tokalaşırsa onun eline bulaşıyor. Peşi sıra o insan bir noktacı aynaya dönüşene dek küçülüyor küçülüyor küçülüyor. Bu minik aynalar en nihayetinde anlatıcının yatağının altındaki aynanın üstüne birer birer yapışıyor.

Rüyasında gördüğü mendili yani düşünüyü geri isteyen bir kız, her zaman eldiven takarak ellerini hayattan kaçırarak bir kadın, incindikçe yüzü katılaşmış kabuk bağlayan ve en nihayetinde bu yüzü iskar-pelayla kazıyan bir adam... Tüm bunlar Cihangir'in fantastik anlatısında hüznünlü bir tonla kendine yer buluyor.

"Düşerken. Bıraktığım. Tuğla." İsimli öyküye anlatıcı bütün çocukluğu boyunca dinlediği tek masalı aktararak başlıyor ve mutlu son gelmediği için masal bitmiyor, devam ediyor. Anlatı zamanına gelerek kırmızı-mavi şeklindeki çift görme tecrübesinin öyküsünü kurduğunda dünya ikileniyor. Bu öyküde insanlar ve heykeller var. Yazar, fantastik anlatıya yakışan bu çift dünyayı şu cümlelerle okurun nazarına veriyor: "Tüm heykelleri geldiğim dünyada bıraktım, buradakiler masalda anlatıldığı gibi heykele benzemiyorlar, her şey dalından koparılmamış bir canlılıkta. Yeni kalabilen eski bir dünya. Bu dünyanın yerlileri, ilk defa görüyormuş gibi bakıyorlar her şeye, öyle sesleniyorlar. İlk defa gördüğümüz bir şey karşısında sarf ettiğimiz sözcükler hep en samimi olanlardır, büyümlü, yalın ve kimliksizdir, hayatı öyle görüyorlar." (s.20)

Yazarın anlama işaret eden imge kullanımı kitapta dikkat çeken bir diğer hu-

sus. Kuşkuyu eken, hadiseler ve nesneler üzerine ikili bakışı öngören ayna etkisine sahip öykülerde ayna motifinin kullanılması tesadüf olmasa gerek. Heykel, duvar, ayna, silgi, tuğla, keski gibi imgeler kitap boyunca farklı çağrışımlarla anlamın zenginleşmesine katkı sunuyor.

Fantastiği sosyal uzamda gerçekleştiren “Gece İnsanları” öyküsünde bir evren kuruluyor ve kurulan bu evrende gündüz yalnızca anlatıcı var, geceleri ise gece insanları. Yeryüzünde kimini öldüren kimini hastalık korkağı hâline getiren bir virüsün etkilediği son insanın yiyecek bulmak üzere camları kırık markete girmesi gibi anekdotlar Jose Saramago’nun *Körlük* isimli distopik romanını ve bu yapıttan uyarlanan filmin kimi karelerini hatırlatıyor. Sözün burasında yazarın farklı izlekler etrafında günceli meseleleri öyküsüne yedirdiğini söyleyebiliriz.

Öykülerde laytmotif olarak geçen bir mendil var. Kimi zaman kanayan, kimi zaman küçük kırmızı lekeli hâliyle aynanın tozunu alan... Bazen de gözyaşlarını silen bu mendil kitaptaki son öykünün tepesine ismiyle çıkılıyor: “Neye Kanar Bir Mendil?” Bana kalırsa teknikten çok hikâyesiyle ön plana çıkan bir öykü olması sebebiyle kitabın en dikkat çekici ve en dokunaklı metni.

Okur olarak imgelememize uyarımlarda bulunurken iç sıkıntısı da veren öykülerden biri olan “Sile Sile”de, kenarları beyaz çizgili yeşil Pelikan bir silgi ne kadar kullanılsa da hiç eksilmiyor. Anlatıcı, kurbanlarını bu silgiyle silip öldürdükten sonra sırayı kendine getiriyor: “Kendimi silebilir miydim? Silgiyi ayakkabımın ucuna dokundurdum ve ayaklarımın altındaki

beton görünmeye başladı, sol ayağımı tamamen silmiştim, bileklerimden bacağıma doğru ilerliyordum. Bacağımdan tüm vücuduma yayılan bir huzur hissettim, az önceki dehşet dolu hâlim geçmiş, bir dervişin sükûneti yer etmişti içime. Kendimi tek bir gözüm ve sağ iki parmağım kalana kadar silmiştim, benliğim havaya karışmış bir gaz bulutu gibiydi.” (s.70)

Fantastik başlı başına gerçeklikten taşan, olan ve biteni gerçeğin ötesindeki bir evrende farklı bir gözle algılama ve değerlendirme imkânı sunan bir tür olduğu için bu şekilde kotarılan öykülerdeki biçimsel oynayışlarda dozun artırılmasının, hikâyeyi geride bırakma ve okurun dikkatini dağıtma gibi bir risk taşıdığı kanaatindeyim.

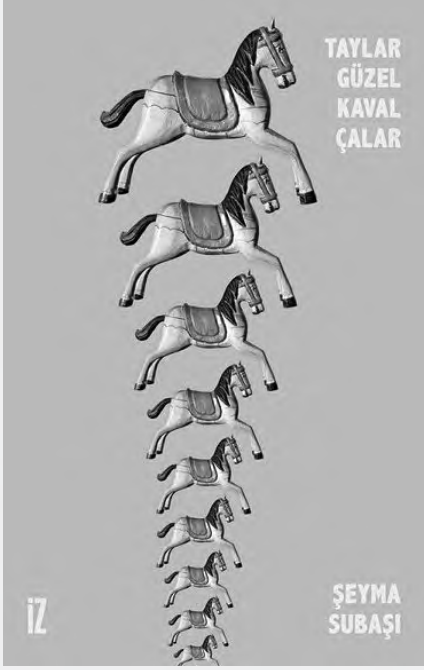
TAYLAR GÜZEL KAVAL ÇALAR

MERVE ÖZGENLİ ÇELİK

Çeşitli dergilerden öykülerine âşinâ olduğumuz Şeyma Subaşı ilk öykü kitabı *Taylar Güzel Kaval Çalar* ile okuyucuyu selamlar. Toplamda on sekiz öyküden oluşan kitap, olay merkezli öykülerden ziyade düşünce merkezli öyküleri bir araya toplar. Öyküler arasındaki bağ, onları bir bütün içinde okuma imkânı sunar.

İlk öykü “Gözleri Görmeyen Bir Kedi”de “herkes gibi olmak” ifadesindeki olumsuz izlenimi tersine çeviren yazar, diğerlerinde olduğu gibi bu öyküsünde de şiirsel bir dil kullanır.

Çocukluk anıları ve çocukların dünyası öykülerde dikkat çeken noktalardan biridir. “Bizim Hikâyemizi de Yazar mısınız?” bu temayla örülmüş öyküler arasındadır.

Çiçeği burnunda bir öğretmenin öğrencilerini anlatırken kaybolduğu çocukluk anıları üzerine kurulu öyküde; okuyucuyu kâğıt bebekler, su tabancaları, Süper Mario, Şeker Kız Candy ve daha nice misafir eder.

"Grapon kâğıtlarıyla süslenmiş panonun olduğu koridordan geçiyorum. O an çocukluğum ellerimden tutuyor" (19)

"Çok özgüvenli, çok bağırır, çok otoriter ve kadınsı tipler sevmezdim. Annemse hep kadın olmamı isterdi. Mesela topuklu ayakkabı giyerek başlamamı buna. Benimse aklım hep çocukluğumda takılıydı. Hep masum olmak isterdim. Hep çocuk olmak isterdim" (32)

"Büyüyen bir başaktı çocukluğum" (50)

Bu satırlarla çocukluğu, çocukluk hallerini ve anılarını öyküleştiren yazarın bu tutumu kitabın adı ve kapağıyla da bütünlüşen bir durum olarak göze çarpar.

"Ağlatan Pasta"da çok kimlikli bir karakterin (Ravza) bu kimlikleri ve dokto-

ruyla olan diyalogları üzerine yoğunlaşan yazar, "Başrolde Benim Olduğum Film"de başörtüsü yasağının olduğu dönem üzerinden bir hikâye kurar. Öyküler çoğunlukla iç konuşmalar şeklinde ilerler. Bu iç konuşma hâlinde de "anlamak" ve "anlaşılmak" üzerine sık sık kafa yoran yazar, yaşama dair sorgulamalarıyla sonunda teslimiyete ulaşırken ümitvar bir tavır gözetir.

Öykülerde dikkat çeken bir diğer mesele "sevmek" ve "sevilmek" üzerinedir. Yazar "İki Ayak Sesi" ve "Sahaflarda Albümlerden Kendine Aile Kuran" öykülerinde de bu konulara değinir:

"Bir hayâl benim içime düşmeyegörsün, elimden kaçacak diye öyle bir sıkırım ki onu, elimde ölür. Bunu hep sonradan fark ederim. Kimseye de bu cinayeti ben işledim diyemem. Böyle bile olsa bu cinayetleri ben işlemiyorum aslında. İçimde irili ufaklı sevgi canavarları var." (49)

"Ben sevilmenin anlaşılmak demek olmadığı günlerden geliyorum. Aramanın iradesi verilmedi bana. Lâkin bu bir aşk değildi" (59).

Filmler, kitaplar, yazarlar ve din âlimleri Subaşı öykülerini besleyen önemli unsurlar arasındadır. "Kırık Saz Kırgın Tanburu"da de bunun örnekleri görülür.

"Beklemek"te salgın günleri ve bu günlerin yaşamlarımızda yarattığı değişiklikler üzerine vurgulamalar yapan yazar, "Soframıza Melekler İner mi?"de "dava ve yol" kavramları üzerine yoğunlaşır. Kendi hikâyemizi, yolumuzu, davamızı bulmak üzerine okuru düşündüren yazar, başka bir öyküsünde de hikâyenin kıymetini şu satırlarla ifade eder:

"Kimse bilmiyor. Beni büyüten ateş kimseyi delirtmedi. Beni küçülten ateş herkesi yüceltti. İnsanı kaybettim, hikâyeyi kazandım. Hikâyeler uğruna oldu her şey" (44).

**ÇAĞDAŞ TATAR EDEBİYATI
ÖYKÜLERİ: EMİRHAN YENİKİ'NİN
UNUTULMAZ DAKİKALAR'I**

KÖKSAL GEÇER¹

Çağdaş Tatar edebiyatı, Türk edebiyatının tarih boyunca çeşitli aşamalar ve sınamalardan geçerek günümüze ulaşmış güçlü bir koludur. 7. asırda Hazar Hanlığı zamanında Müslüman olmaya başlamış Türkler arasındaki efsane ve menkıbelere kadar derinleşen bir edebiyattır. 10. yüzyılda kurulan Bolgar devletiyle başlayıp Moğol istilasından Altınordu devletine, Kazan Hanlığı'ndan Rus istilasına, Çarlık Rusya'sından Sovyet Rusya dönemine ve günümüz Tataristan'ına kadar süregelen bu köklü edebiyat geleneği, diğer Türk edebiyatları gibi büyük bir edebi birikim ortaya koymuştur (Zaripova-Çetin, 2006).

Emirhan Yeniki bu büyük edebiyatın son halkası diyebileceğimiz 20. yy. Tatar Edebiyatı içinde yetişmiş bir öykücüdür. 1909 yılında doğmuş, Kazan ekseninde çeşitli edebî ve mesleki eğitim süreçlerinden geçmiş, 1925-26 yıllarından itibaren ilk eserlerini vermeye başlamıştır (Kamaliev, 2013, 1783). Sovyet döneminin zorlukları içinde öykü ve kitap yayımlamada da bazı sıkıntılar yaşamış olmasına rağmen zaman içinde öyküleri ile kabul görmüş ve Sovyet yönetimi tarafından da çeşitli ödüllere layık görülmüştür. Öyküleri ilk olarak 2012 yılından itibaren Türkiye Türkçesine aktarılmaya başlanmış, yayımlanmış olan “bu hikâyeler dışında kalan hikâyeleri ilk kez” *Unutulmaz Dakikalar*'la Türkiye'deki okuyuculara ulaştırılmıştır (Yeniki, 2021, 10).

Yeniki, Tatar edebiyatı içinde “psikolojik nesir ustası olarak tanın”maktadır, ayrıca “Tatar nesrinde memuar (hatıra)” türünde de önemli bir yere sahiptir (Zaripova-Çetin, 2006).

Yeniki, *Unutulmaz Dakikalar* adlı esere alınan öykülerinde aşk, kadın, yalnızlık, geçmişe özlem, değişen zaman ve gençlik, ölüm, sosyal ve kültürel yaşam şekilleri gibi konular üzerinde durur. Bu öyküler kitapta belirtilen tarihler çerçevesinde yazarın 1959-1977 yılları arasında kaleme aldığı eserlerindendir. “Özyaşam öykücüsü” (Yeniki, 2021, 11) olan Yeniki'nin bu öykülerinde de kendi yaşamından izlerin yoğunluğu fark edilir düzeydedir.

¹ Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.e-posta: koksalgecer@gmail.com

On hikâyeden oluşan kitapta yer alan öyküler, mekân olarak yolculuk yapılan gemi, tren gibi vasıtalar yanında köy ve kente özgü yaşam alanlarında geçmektedir. Zaman açısından ise bazen bir iki günlük yolculuk, bir veya birkaç günlük zaman dilimi, bir mesai gününün birkaç saati ya da en fazla üç beş aylık bir süreci karşılayacak şekilde kurgulanmışlardır. Öykülerdeki kişiler, bu zaman ve mekânlar ile oldukça uyumlu olabilirliklere sahip köylü, kentli, öğrenci, okumuş, aydın, yönetici, çiftçi, çalışan veya ev hanımı; genç, orta yaşlı, ihtiyar insanlardan oluşmaktadır.

Eserdeki öykülerin kurgusu da kişiler ve mekânlarla uyumlu bir sadelik çerçevesinde oluşturulmuştur. Yazar öykülerdeki olay örgüsünü fazla karmaşıkleştirmamakla birlikte merak ve heyecan unsurunu oldukça iyi idare etmektedir. Öykülerde, türün elverdiği ölçüdeki kişi kadrosu ve epizodlar etrafında sade ve tabii bir çerçevede şekillenen vaka zinciri, okuyucunun ilgisini hiç koparmayacak bir akışla yükselerek yine çoğunlukla olağan şekilde bir sonuca bağlanmaktadır. Bunun yanında beklenen şekilde gelişip sonlanmayan, sıradışı bir rüya motifi çerçevesinde kurgulanmış “*Unutulmaz Dakikalar*”, yine beklenmedik bir sonla biten “*Ecel Dediğin*”, “*Feridun ile Feraye*” gibi öyküler de vardır.

Yazar, anlatıcıları da öykülerindeki kurgu ve olay örgüsünün gerekleri çerçevesinde her şeyi bilen birinci kişi kahraman anlatıcı veya tanrısal bakış açısına sahip üçüncü kişi anlatıcı olarak belirlemiştir. Ancak “*Kız ve Saat*”te olduğu gibi, bazen içindeki figürlerden birinin anlatıcı olarak başladığı öykü, ağırlıklı olarak ilk anlatıcının söz verdiği bir başka öykü kişinin

uzun anlatıcılığı ile devam etmiş ve yine ilk anlatıcının toparlamasıyla son bulmuştur. Kitapta, *Kız ve Saat* ve *Ecel Dediğin* gibi iç içe öyküler şeklinde kurgulamalar veya çoklu anlatıcı kullanılmış öyküler yanında, modernist ve postmodernist anlatılardaki gibi, metinde doğrudan okuyucuya seslenecek şekilde yer alan (Balık, 2013, 552), öykü dışı ifadelerle metne müdahil olan anlatıcıyı (Aslan, 2011, 65-68) örnekleyen öyküler de bulunmaktadır (Yeniki, 2021, 138). Öykülerde, söz çoğunlukla anlatıcılarda olsa da yeri geldikçe öykü kişilerinin birbiri ile doğrudan konuşmalarının yer aldığı dramatik tarza özgü diyaloglara da yer verilmiştir.

Eserdeki ilk öykü Şaka’da, Dilara isimli kadın karakterin, bir gemi yolculuğu esnasında, gemide karşılaşp tanıştığı kıvrı erkekli birkaç genç ile gelişen diyalogları ve ilişkileri çerçevesinde yaşadığı kadınsı duygular, kıskançlık ve yalnızlık duyguları öne çıkmaktadır. *Kız ve Saat* kitabın ikinci öyküsüdür. Bu öyküde bir tren yolculuğunda aynı kompartımanda yolculuk eden iki kişiden birinin anlattığı bir gemi yolculuğu hatırası söz konusudur. Selim Galimoğlu bu yolculuk sırasında yaşadığı saatini çaldırma veya kaybetme hadisesini kendi dikkatsizliği yüzünden nasıl kriminalize ettiğini anlatıp bunun pişmanlığına dair hissiyatını dile getirirken münasebette bulunduğu gençlere ilişkin olumsuz kanaat ve gözlemlerini de paylaşmaktadır. Bu iki öyküde de deniz ve nehir gemileri ile yapılan yolculuklar bağlamında deniz yolculukları hakkında geniş bir terminolojiye de yer verilmektedir.

Üçüncü öykü *Gençlik Hatası*, sekizinci

öykü *Bir Söz*, dokuzuncu öykü *Unutulmaz Dakikalar* ve son öykü *Feridun ile Feraye* evlilik, aşk ekseninde kadın-erkek ilişkilerinin detaylandırıldığı içeriklere sahiptir. *Gençlik Hatası* ve *Unutulmaz Dakikalar*'da aşk üzere kurulmamış veya öyle devam etmemekte olan evlilik ilişkilerinin hüsrarla sonuçlandığı örnekler ele alınmış, saygın ve birbirine saygılı eşlerden oluşan iki aileden birincisinin bu duygusuz beraberliklerini sonlandırdıkları mahkemenin duruşma süreci, ikincisinin de aile meclisi süreci aktarılmıştır. *Bir Söz* ve *Feridun ile Feraye* hikâyeleri de esasen aşk, sevgi ve saygı üzere kurulmamış mutsuz evlilik süreçleri ile ilgilidir. *Bir Söz* adlı öyküde mutsuz bir evlilik sürecinin bunalttığı vakitlerde, çalıştığı restorana gelip giden saygın akademisyen müşterisi Victor İvanoviç'e ümitsiz bir sevgi ile tutunmaya çalışan Nina'nın temiz duyguları ve çaresizliğine ilişkin kurtuluş hayalleri boşa çıkmış; *Feridun ve Feraye*'de de birbirine denk olmayan iki taraftan, tatminsiz hislerle dolu pop sanatçısı Feridun ile bir şarküteride çalışan genç bir kadının, kuruluş temelinde faydacı düşüncelerin yattığı, hüsrarla biten kısa evlilikleri konu edilmiştir.

Altıncı öykü *Pirinç Çıngırak* ve sekizinci öykü *İhtiyarlar*, yazarın yaşadığı coğrafyanın düğün ve ölüm merasimlerini öykü güzelliği içinde hemen hemen bütün ayrıntılarıyla derlediği, gelecekteki meraklılarına yaşadığı zaman ve coğrafyanın kültür tarihine dair zengin malzeme sunan öykülerdir. Ayrıca *Pirinç Çıngırak*, eserdeki başkarakter Ethem'in, Yeniki'nin kendisini temsil ettiği ve Yeniki'nin yukarıda da değinilen özyaşam öykücüsü oluşunun bariz bir örneği; İhtiyarlar da görücü usulü ile

yapılmış ve ömür boyu sürdürülen; başı trajik, sonuysa yürek dolu vefa niteliğinde bir evliliğin hikâyesidir.

Ecel Dediğin kitaptaki beşinci, *Dedeler* de yedinci hikâyedir. Bu öykülerin ortak yönüye iki hikâyedeki değerleri aşınmış iki insandır. Bunlardan biri, *Ecel Dediğin*'de, hayatı yoksulluk içinde geçmiş ve son demlerinde, neredeyse akıl sağlığını da yitirmiş bir insanın ölümü karşısında bile dünyevi hırslarının ötesine geçemeyen Kudüs; diğeri de *Dedeler*'de iki yaşlıyı "Maalesef.. Böyle bir şeye izin yok! Henüz bununla ilgili bir kanun yazılmadı Şeyhi dede" (Yeniki, 2021, 145) şeklinde bir cevapla arabasına almayan Kolhoz Başkanı Celelettinov'dur. *Dedeler*'in bir başka özelliği de dönemin köy, köylü ve tarım arazilerinin yönetim rejimi olan Kolhoz idaresi hakkında ayrıntılar içermesidir.

Kitaptaki öyküler oldukça doğal ve okuyucuya sıcak gelecek bir dille yazılmıştır. Yeniki'nin çeviride Türkiye Türkçesinde de karşılığı iyi bulunmuş olan atasözü ve deyimlerle süslediği öykülerinde, Türkiye Türkçesinde kaleme alınan sanat eserlerinde kullanılan kültür dili açısından yaygın olmayan kaba ifadelerle de rastlanmaktadır. Bu ifadeler, yer aldığı öykülerin ele aldığı konular ve öykülerde yer verilen kişilerin kültür düzeyi ile de yakından ilgilidir.

Üzerinde, yönetimindeki bütün boylar gibi Tatarlarda da ağır olumsuz yansımaları olan Sovyet idaresinin, yazarın ve yaşadığı dönemin etkileri belirgin olan Yeniki'nin *Unutulmaz Dakikalar*'ı; doğal dili, nitelikli ve sıradışı denemelere yönelmiş kurgusal yapısı ve Tatarların yaşayışı hakkındaki zengin içeriği ile kuvvetli bir birikimin nu-

munesidir. Konuları yönünden yerel ögeler-
rin kapsamlı örnekleriyle birlikte, evrensel
insani durumları yansıtmada da oldukça
başarılıdır. Bu öykülerin Türkiye Türkçesine
kazandırılmış olması; Çağdaş Türk Edebi-
yatlarının birbirini her düzeyde tanınması
ve birbirinin verimlerinden yararlanması
yönünden önemli bir kültür hizmetidir; ay-
rıca öyküler, okuyucularına keyifli bir oku-
ma deneyimi de sunmaktadır.

Kaynaklar

Aslan, C. (2011). *Sait Faik Öyküsünde Kurgu ve Anlatım Teknikleri*. 1. basım, MEB Yayınları: 4988, Devlet Kitapları Döner Ser-
maye İşletmesi Müdürlüğü, Ankara.

Balık, M. (2013). Adalet Ağaoğlu'nda Bir

Anlatım Tekniği Olarak Kurgu Sorunları.
*Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi
Bildiri Kitabı I*, 1. basım, International Bur-
ch University: 22, Sabah Print, Sarajevo.

Kamalieva, A. (2013). Emirhan Yeni-
ki'nin "Bir Saatliğine" Hikâyesi ve Tatar
Edebiyatında Savaşın İzleri. *Turkish Stu-
dies- International Periodical For The Lan-
guages, Literature and History of Turkish or
Turkic*, S. 8/1, s. 1781-1792.

Yeniki, E. (2021). *Unutulmaz Dakikalar*.
(Çev.) Alp Eren Demirkaya, 1. basım, İdeal
Kültür Yayıncılık, Optimum Basım, İstanbul.

Zaripova-Çetin, Ç. (2006). Tatar Edebi-
yatının Gelişimi. *Akademik Bakış Uluslara-
rası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, S. 9.